This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

SG
3653
17.220

NEDL TRANSFER
HN 53F6 Q

Digitized by Google

SG
3653
17.220

EX LIBRIS

SILAS W. HOWLAND

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE COLLECTION OF
SILAS W. HOWLAND
RECEIVED BY BEQUEST NOVEMBER 8, 1938

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Robert Lang

2 vols

2112

Digitized by Google

Digitized by Google

MARCI HIERONYMI
VIDAE
CREMONENSIS,
ALBAE EPISCOPI,

OPERA METRICA.

TOMVLVS I.

POSONII,
TYPIS ANTONII LOEWE.

MDCCLXXXIX.

Digitized by Google

SG3653.17.220

HARVARD COLLEGE LIBRARY
BEQUEST OF
SILAS W. HOWLAND
NOVEMBER 8, 1938

SYLLABVS

eorum, quae hoc Tomulo continentur.

Pag.

Hymnus Deo Patri 1
Dei Filio 29
Spiritui Sancto 44
Christias. 59

Digitized by Google

ERVDITO LECTORI.

Marcus Hieronymus Vida eam celebritatem ſub ipſa refloreſcentium literarum initia carminibus ſuis eſt aſſecutus, vt non tunc ſolum, cum ea primum in lucem emitteret, communi eruditorum plauſu acciperentur; ſed nunc etiam, poſtquam nouitatis gratiam tam longo temporum interuallo exuerunt, tamen cum voluptate, ſaepe cum admiratione legantur. Quo magis confidimus operam noſtram, quam talis Viri memoriae hac editione reuocandae ſumpſimus, literaturae politioris amatoribus probatum iri; tanta praeſertim apud nos exemplarium raritate, vt vix, etiam ſumma adhibita diligentia, haberi amplius poſſent.

Natus eſt Marcus Hieronymus Vida Cremonae circa annum 1490. Congregationem Canonicorum regularium S. Marci adoleſcens Mantuae ingreſſus, ea poſtmodum relicta, Romae inter Canonicos Regulares Lateranenſes cooptatus eſt. Ibi virtutis ſtudio, egregia indole, ac poëtica cumprimis laude ita breui

 efful-

Digitized by Google

effulſit, vt ſummum ea tempeſtate ingeniorum ac literarum fautorem Leonem X Pont. latere, et, quod perinde erat, munificentiae illius expers diu eſſe non potuerit. Prioratu, vt vocant, S. Sylueſtri Tuſculi ab eodem ornatus illuc ſeceſſit, vt extra Vrbis ſtrepitum *Chriſtiadem* ſuam, quam Leo religioni etiam hoc genere literarum illuſtrandae intentus flagitauerat, eo expeditius ac tranquillius elaboraret. Leone mortuo a Clemente VII Epiſcopus Albae Pompeiae renuntiatus grauiſſimum munus pari vigilantia, charitate, eloquentia, et, quod tuendo gregi vel opportuniſſimum eſt, probiſſimae vitae exemplis vſque ad mortem ſuſtinuit. Gratiſſimi animi ſenſus, quo Leonis X ac Clementis VII, PP. de ſe ac re omni literaria optime meritorum memoriam ſemper proſecutus eſt, in carminibus eius pluribus locis ſane luculenter emicat. Eum duntaxat adferemus, qui in eo hymno, quem Deo Opt. Max. inſcripſit, ſe primus offert: in eo ſub initium haec habet:

Si terrena forent quicquam, aut mortalia cordi,
Sat mihi Thuſcorum Medicum perſoluit honorum,
Et ſat opum, rebus cum maximus alter et alter
Praeeſſet, praeſtanteſque viros ad digna vocando
Munera ad egregias pretiis accenderet artes.

Muni-

Munificentiam in aedes ſacras partim reſtauratas, partim ornatas Hymni, quos Diuis Caelitibus earum Patronis tali occaſione dicauit, non uno loco declarant. Paternam porro in egenos teneritudinem vel ſolum carmen *Telluri* inſcriptum ita exprimit, vt amorem venerationemque optimo ſeni in omnem aetatem conſeruaturum ſit. Obiit 1566. Quae ligata oratione edidit, haec fere ſunt:

I. *Poëticorum ad Franciſcum, Franciſci Regis Franciae filium Delphinum Libri III Romae 1527.4to.* Metri facilitas praeceptorum ſoliditati iucundiſſima quadam vtilis cum dulci temperatione connexa Lectorem mirifice oblectat ac rapit. Cl. Batteux in Collectione: *Les quatre Poëtiques d'Ariſtote, d'Horace, de Vida, de Deſpréaux*, interpretatione gallica et adnotationibus illuſtratos edidit Pariſiis 1771. 2 Tom. 8vo. Oxonii 1723. 4to; et cum reliquis in 8vo recuſi erant.

II. *Bombycum Libri II. Lugduni 1537.* eodemque anno Baſileae. Materiam exilem et tractari difficilem tam feliciter hoc poëmate autor ingenioſus explicuit exornauitque, vt primum inter eiusdem opera locum, eruditorum iudicio, mereatur.

III.

Digitized by Google

III. *Scacchia Ludus.* Editus Romae cum Libris Poëticorum, quos ſupra retulimus: locum a Bombycibus proximum obtinet.

IV. *Hymni de rebus diuinis, cum nonnullis aliis, Louanii 1552.* Sublimia religionis noſtrae myſteria poëtis, quos ex Auguſti aetate imitandos ſibi potiſſimum autor propoſuerat, non modo nunquam tractata, ſed ne audita quidem, metro illigare quam arduum opus fuerit, quiuis, qui vires ſuas in hoc genere expertus aliquando ſit, facile intelligit. Vida quidem initio Hymni quem Deo Opt. Max. dicavit, hoc palam profitetur:

Ipſe ego, tentatum multis opus ante, Camaenas
Vertice ab Aonio duxi Iordanis ad vndas .....
Nulla erat ante via: praerupta atque aſpera ſaxa,
Et denſi late obducebant omnia vepres.
Ipſe manu validam quatiens vtraque bipennem
Latum limitem ago fruticum cedentibus vmbris.

V. *Chriſtiados Libri VI. Cremonae 1535. 4to.* Praecipuum autoris operum ſiue moles, ſiue tempus induſtriaque quam eidem elaborando expoliendoque impendit, ſpectetur. Magno olim plauſu ab eruditis acceptum exiſtimationis et gloriae, quam in hoc literarum genere obtinuit, tanquam fundamentum cenſe-

ri

Digitized by Google

ri aetate illa poterat. Materia operis auguſta, ſenſus ſublimes, foecunda imaginationis vis, locuples ornamentorum elegantia, carmen ipſum ad exemplar veterum ac Virgilii maxime, cuius lectioni innutritum facile aduertas, famam operis etiam nunc tuentur. Fatendum nihilominus ingenue eſt non deeſſe complura quae indulgentiam eruditi lectoris ſibi depoſcant. Neque hoc ſane mirabitur, qui reputauerit argumentum autori propoſitum fuiſſe omnem creatae mentis aciem longiſſime ſupergreſſum, et fictionum, ex quibus plurima epico carmini venuſtas, minime capax. Humani vtique lectoris eſt iis, quae eminent, immorari, ex iis proficere; cetera benigniore oculo percurrere, et communi imbecillitati condonare. *Hanc veniam petimuſque damusque viciſſim.* Horat.

Qui de Vida eiusque operibus ſiue adſtricta, ſiue ſoluta oratione editis plura deſiderat, conſulat ſequentes: *Storia della litteratura italiana di Girolamo Tiraboſchi Bibliotecario del Sereniſſimo Duca di Modena Tom. VII. dall anno MD. all anno MDC. Parte III. pag. 248. L. 3. ꝟ. 39.* item: *Memoires pour ſeruir à l'hiſtoire des hommes illuſtres dans la republique des lettres avec un catalogue de leurs Ouvrages Tom. XXIX. a Paris MDCC, XXXIV. pag. 401.*

Vt

Vt porro etiam de editione hac noſtra quidpiam dicamus, curae nobis ſane fuit, vt quam nitidiſſima prodiret, et ſcriptorem per ſe elegantem, typographicis etiam illecebris Lectori commendaret. Opus totum in duos tomulos partiti ſumus. Primus tres Hymnos ſingulis Diuinae Triados Perſonis ſacros, et Chriſtiados Libros ſex complectitur: ſecundus duas in partes ſubdiuiſus eſt. In priorem quae adhuc ex ſacris carminibus reliqua erant, collegimus; metris diuerſi a prioribus argumenti poſteriorem aſſignauimus: qua in re eorum guſtui, qui ſacra a profanis ſeiuncta penitus habere vellent, fauere ſtuduimus. Nonnulla ex carminibus autoris omittenda iudicauimus; ſed hoc nulla eruditi lectoris iactura factum a nobis eſſe, qui editionem noſtram cum prioribus conferre voluerit, facile obſeruabit.

MAR-

Digitized by Google

MARCI HIERONYMI
VIDAE
CREMONENSIS
ALBAE EPISCOPI.

Deo Optimo Maximo.

Accipe ſumme pater, ſummi fabricator olympi,
Quae tibi, quae nato, quae amborum carmina amori
Sacra ferens cecini, caelique Quiritibus olim,
Dum vacat, atque humiles iuuat alte linquere terras,
Et fortunatas ſuperum percurrere ſedes.
Ipſe ego, tentatum multis opus ante, camoenas
Vertice ab Aonio duxi Iordanis ad vndas.
Perque Palaeſtinos ſaltus, ſuper ardua ſiſto
Montis Idumaei, ſaepe unde fauentibus auris
Tollere ſe, et liquidas mecum iuuat ire per oras,
Et caelum peragrare, adytisque inſiſtere diuum,
Atque tuos etiam non exhorreſcere vultus.
Nulla erat ante via: praerupta, atque aſpera ſaxa,
Et denſi late obducebant omnia vepres.
Ipſe manu validam quatiens vtraque bipennem
Latum limitem ago fruticum cedentibus vmbris.

Iamque aditus datur, atque via licet ire patenti.
Sat ludo, ſcenaeque datum. Ludicra piorum,
Fictaque ſat vacuas tenuerunt carmina mentes.
Nam quis non teneros molli pede luſit amores,
Et nemora, et fontes, atque inter pocula luſus?
Aut quis non diuosque viros in praelia miſcet,
Dum validos iuuat arma, tubasque aequare canendo?
Vana ſuperſtitio mentitos numina diuos,
Iam ſileat, pudeat ſcelerum, quae plurima caelo
Affingunt, pudeat ſedes ſcelerare beatas
Verſibus, et ſuperos probris involuere noſtris.
Iam pia religio caelo caput extulit, aurea
Luce fugans tenebras, haud falſi numinis index.
Carmina nunc mutanda, nouo nunc ore canendum,
Iamque alias ſiluas, alios accedere fontes
Edico, iam nunc polluto calle relicto
Hac iter eſto, huc Muſarum reuocantor alumni,
Hac caſti vates in relligione manento.
Iam teritur via facta recens, veniuntque vocati
Certatim vates, noua curſu ſemita feruet.
Quam iuuat interdum, veſtigia noſtra legentes,
Cernere nos iuxta iuuenes, per amoena vireta,
Eductos ſtudio noſtro decerpere flores,
Quos capiti imponant plexa ſibi quiſque corona?
Spero etiam fore, cum, quae nos extundimus ipſi
Infabricata, acieque retuſa, vtcunque dolata,
Dum me deficiunt aliis rupta otia curis,
Dum populos mihi commiſſos paſcoque, regoque,
Olim aliquis diuis, et Muſis carior ipſis
In melius feret, atque impenſius arte polibit.
Et quae vi noſtra primo patefacta labore eſt,
Mollius ille viam ſolidabit marmore ſecto

Auro

Auro addens etiam decus, et Gangetide gemma,
Vt teneant oculos diſcrimina mille colorum.
Mi ſat erit ſpecimen clari monſtraſſe laboris,
Vt ſuperet mox ille, vt pulchrae praemia laudis
Prima ferat, primos felix potiatur honores,
Inde alii, atque alii ſemper melioribus auris.
Haec quaecunque tamen tibi, qualiacunque ſacramus,
Summe pater cui nam haec potius de more dicemus
Mortali, in terris qui gratus digna rependat?
Praemia nulla hominum moror, haud me purpura regum
Vlla mouet: nullos nos ſupra inhiamus honores.
Si terrena forent quicquam, aut mortalia cordi,
Sat mihi Tuſcorum Medicum perſoluit honorum,
Et ſat opum, rebus cum maximus alter, et alter
Praeeſſet, praeſtanteſque viros ad digna vocando
Munera ad egregias pretiis accenderet artes.
Nil ultra in terris quaero, par regibus ipſis
Contemptu rerum, contemptu diues honorum.
Tu mihi ſolus ades, mihi tu perſoluere ſolus
Praemia magna, meisque potes ſubſcribere votis,
Nulla licet meritis abs te ſint debita noſtris
Praemia: tu niſi quae nobis victoribus offers
Sponte tua bonus, at nil tale merentibus ipſis,
Dum ſontes, et adhuc dubia certamus arena.
Nam licet humanae non ſpernas munera vocis,
Nil noſtri tamen oris eges, laudumque tuarum
Omnia plena ſonant coelo, terraque, marique.
Siqua mei tamen eſt ratio tibi habenda laboris,
Quae tua magna quidem in genus indulgentia noſtrum eſt,
Da pater, extremae cum vitae aduenerit hora,
Te praeſente mori, nil me terrentibus vmbris,
Inque tuos animam amplexus effundere ouantem.

Digitized by Google

Hoc tantum mihi, plura aliis optantibus adde.
Hocce quid eſt? vbi ſum? quae mentem inſueta libido
Sollicitat? ſolito longe mihi pectora maior
Arripuit calor, et labefactis oſſibus haeſit,
Inſolitoque meas nouus eſt vapor igne medullas.
Quo rapior? quo vota trahunt? quae tanta cupido
Seuocat abductam mortali a corpore mentem,
Ignotasque vias late iubet ire patentis
Aetheris, et liquido mihi ſedem figere caelo?
Terra vale, curaeque humiles, hominesque valete.
Nulli audita cano; veterum omnibus obuia vatum
Carmina iamdudum, et mortalia cuncta perosus
Tollor humo, totusque leuem prope vertor in auram,
Aëreasque plagas ſuperare, et linquere nubes
Sub pedibus, rapidoque viam coniungere Soli
Dulce mihi, ſummoque in vertice ſiſtere mundi.
Non iter occurrens noſtrum tot motibus aer
Detineat ſtudio ſpectandi, et quaeque legendi.
Nil morer aut ventos, aut ſaeui fulminis alas,
Nubesque, pluuiasque, niuesque, albasque pruinas,
Eque coloratis caeleſtem nubibus arcum
Foederis antiqui monimentum inſigne per aeuum.
Omnia iam vulgata, meas neque clara mouentur
Aſtra vias, non ſideribus voluentibus orbes
Inſtabiles. gelidae quis neſcit cornua Lunae,
Aut quibus indicta eſt radiantis regia Solis?
Ipſe licet Sol alta petat, totiesque profundi
Impoſitus caeli dorſo liquidum aethera tranet,
Ille meis longe inferior tamen euolet alis.
Altius ipſe viam ingredior, quodcunque creatum,
Infra me iacet: alituum gens incola caeli
Ipſa etiam ſubſunt acies poſt terga relictae,

Supra

Digitized by Google

Supra axes mundi, ſupra mirantur euntem
Sidera; veſtigantem ecquid ſit originis expers,
Quodque, vt morte caret, pariter quoque neſciat ortus,
Quod ſemper fuerit, quod nunquam coeperit eſſe,
Auctoremque ſui ſe tantum nouerit ipſum.
Cetera cum penitus fuerint ipſo omnia ab vno.
Hoc molimur opus, voti haec ſumma ardua noſtri.
Ignotum piceaque procul caligine ſeptum
Nubibus in mediis acie deprendere tendo,
Quicquid id eſt, magnum certe, & mirabile noſco
Numen habere, licet lateat, fugiatque videri,
Quidue ſit ignorem, cuncti tamen eſſe videmus,
Clarius atque ſuo longe ſe lumine prodit.
Ac veluti, obiectu nebulae cum delitet olim,
Tum nemo potis eſt obductum cernere Solem,
Non tamen ignorem qua caeli parte prematur
Obſeſſum iubar, immenſo quod lumina mundo
Sic etiam poſitum, lucemque, diemque miniſtrat,
Aethereique vteunque ignis traluoet imago.
Haud ſecus id noſtros ſub ſenſus ire recuſat,
Nec ſe oculis plane mortalibus explicat vnquam.
Eſſe tamen ſcimus, mentisque indagine porro
Deprenſum largo ſentimus pectoris hauſtu
Vndique diffuſum, nobisque in viſcera lapſum,
Corda mouens intus non miſſae murmure vocis,
Sed tacito impulſu, atque potenti numinis aura,
Qua nos uſque mouet. Quo vero id nomine dicam?
Aut nullum, aut prorſus non enarrabile nomen.
Illi nomine enim quid opus diſcriminis ergo,
Cum nullis penitus regnet conſortibus vnum?
Non animal, non res, non pars, non foemina, non mas,
Quicquid es: o ſeu vis, ſeu mens, ſeu ſpiritus ille,

Digitized by Google

Qui mare, qui terras, qui caelum numine comples,
Cuncta mouens, mota amplectens, amplexa gubernans;
Primo te eſſe quidem cuncti ſentimus, et vnum,
Inde bonum ſimul experti, verumque vocamus.
Nec tamen es tantum, verusque, vnusque, bonusque,
Cetera ceu poſſunt dici quoque pleraque, ſed tu
Ipſum eſſe, ipſum vnum, verumque, bonumque vocaris,
Quae tamen inter ſe haud diſtant diuerſa, ſed vſque
Sunt connexa adeo, vt penitus ſint quattuor vnum.
Nec confuſa vno tamen inuoluuntur aceruo,
Singula ſed propria ratione, et nomine diſtant,
Inque vicem ſecreta ſuo ſe munere produnt.
Mira quidem haec: tibi ſed nil eſt mirabile porro.
Quod fieri nequit, ipſe potes, potes omnia, quando.
Nec tibi vis ulla obſtat, agis ſimul omnia, nec te
Eſt opus ante animo, quod agis, verſare ſagaci.
Quod vis, id potes, idque ſimul molimine nullo
Perficis uſque, tuum ſane eſt opus ipſa voluntas.
Quod loqueris, facis idem opus, & vox editur vna,
Vt dixti, vt ſubito ad verbum emerſere creata
Omnia, &, ex nihilo coepit ſplendeſcere mundus.
Tu rerum tu principium, tu terminus idem.
Principium ſine principio, ſine fonte ſcatens fons,
Tu tibi principium, tibimet tu terminus ipſe.
Incipis abs te, ſi incipis, in te deſinis ipſum.
Incipis iccirco nunquam, non deſinis vnquam,
Ceu, ſe qui ſequitur longis anfractibus vſque
Per ſua decurrens veſtigia labitur annus,
Nec ſe ſponte ſua diſcedens deſeret vnquam,
Donec tempus erit, donec qui tempora coepit,
Finiet idem, inſtantis origo, et terminus aeui,
Cum volet, haud idem ſibi finis, et exitus ipſi.

Non

Digitized by Google

Non tibi heri, non cras, non quod fuit, aut erit olim,
Obiicitur, ſed nunc, hodieque haud labitur vnquam.
Quod factum, infectum facis, indictumque videri,
Quod dictum eſt, penitusque hominum de mente reuellis.
Quod nunc eſt, tibi ſemper erit, nec praeterit aetas,
Nec te tempus habet. quae nobis cunque futura,
Sunt tibi facta, oculisque tuis ſubiecta, priuſquam
Terra patens foret, aut caeli pulcherrimus ordo.
Tunc neque tempus erat, neque poſt, neque dicier ante,
Omnia ſolus eras, in te omnia, tunc quoque te nos
Aut caelo dignos, aut certe ſontibus vmbris
Tranſcripſiſſe ferunt, et iam ſua praemia cuique
Pro meritis ſoluiſſe, velut tua certa voluntas,
Quamuis hinc longo fuimus poſt tempore creti.
Proinde preces cum ſtat nobis tibi fundere, laudesue,
Ante audis, quam ſint concepta in pectore noſtro,
Et benefacta hominum, et commiſſa piacula noſti,
Ante homines dias veniant quam lucis in oras,
Omnia ſcis, et cuncta vides. tibi lumina mille,
Mille acies at parua loquor, tu lumina totus,
Totus et ipſe acies, nec quicquam te latet horum,
Quae ſunt, quae fuerunt, quae ſero deinde futura.
Nec tibi opus luce ad viſum, neque lumine. tu lux
Ipſe tibi, tu cuncta illuſtrans lumina lumen.
Et latebras quaerant mortales turpibus orſis,
Nec metuant oculos incurrere cuncta videntis?
Non uſquam locus vllus, vbi non ipſe quieſcas,
Omnibus inque locis ades omni tempore praeſens
Diditus in parteis omnes. tamen omnis ubique
Integer usque manes, nec te regio vlla prehenſum,
Concluſumue uſquam cohibent loca, liber vbique
Funderis, atque extra nullus te terminus arcet,

Et ſi quid, mundus quod non circum ambiat, vſquam eſt,
Id nihil eſt, niſi tu, tuaque haud finita poteſtas.
Non oneri tamen es rebus, quibus inſitus haeres.
Ipſe ſedes tibimet ſedes gratiſſima vbique.
In te vno requies tua, tu te nixus in ipſo es,
Cuncta tua replens vi. es totus in omnibus vſque
Tactum omnem ſupra, ſine vi, motuue, ſituue:
Quod ſi adeo non ſit, ſubito paſſim omnia caſu
Cernere erit ruere, in nihilumque redacta referri.
Omnia ſuſtentas, procuras omnia, aliſque,
Dum praeſens ades, ipſa tua eſt praeſentia vita,
Omnibus ipſa ſalus. agis omnia in omnibus, vno
Excepto tamen; ipſe mali neque enim auctor in vllo es,
Nec potis es ſanctam noxae vlli flectere mentem;
Quod cadit in noſtros, ſimul ac te amiſimus, auſus.
Cetera ſemper agis non te tamen omnia agentem
Exercet labor. at requies tibi ſumma. tibi alta
Otia, tranquillaque ſolutus mente quieſcis.
Omnia fers: oneri tamen haud obnoxius vlli es.
Ceu quoque ſi forte admiſſis iraſcere noſtris,
Pace tamen tecum frueris, placidaque ſerenus
Mente ſedes. varium ſane, et mutabile quicquam
In te non cadit, aut noſtrae inconſtantia mentis,
Vtque nouus nunquam, numquam veter incipis eſſe:
Semper idem es, plenusque tui. procul extera quaeque,
Atque aliena tibi abſiſtunt. quicquid potis eſſe,
Aut non eſſe, tibi non congruit. omnia firma
In te ſunt, nullos hominum metuentia caſus,
Quicquid habes, unus ditiſſimus, illud es ipſum,
Et nihil eſt in te penitus, te praeter eundem,
Tuque tui pars ipſe, tui pariter quoque totum es.
Acceſſus tibi ſunt nulli, nullique receſſus.

Quic-

Digitized by Google

Quicquid habes, tibi fixum adeo, atque tenaciter haeret,
Vt nequeat traduci alio, neque vertier vnquam.
Dum luces, lux ipſa quidem es: dum viuis, id ipſum es
Viuere: dum ſapis, ipſa adeo ſapientia tecum eſt,
Vt nuſquam queat ab ſeſe deuellier ipſa.
Quandoquidem nihil es concreti, aptiue ſecari
In parteis, ſed mens puriſſima corporis exors,
Ipſe tuis pollens opibus, nihil indigus extra.
Iccirco vſque tibi conſtas, et ſedibus iiſdem es,
Nec te operum piget auctorem, non poenitet vnquam,
Et ſiquando opus inceptum non perficis, et te
Subducis, non conſilium immutabile vertis,
In melius ſed flectis opus. neque enim illa voluntas
Tum primum ſubit: a prima ſed origine rerum
Sic fixum ſtabat menti, immotumque ſedebat.
Nam veluti varios in ſerta recentia flores
Iungere nos iuuat, et longo contexere tractu,
Atque ita conſertos diuum ſuſpendere templis:
Aeternas ſic te in ſeriem connectere cauſas
Aeternam perhibent, vt firma lege ſequatur
Vſque alia ex alia; ſtabilis neque deſinat ordo.
Has praeter nihil in terris, caeloue mariue
Euenit: eueniunt praeeuntibus omnia cauſis:
Vt non e noſtro cadat vllus vertice crinis
Te ſine, non vllae in ſiluis ex arbore frondes.
Vnus cuncta moues cauſarum maxima cauſa.
Et nihil eſt Fortuna, nihil quoque denique Caſus,
Incertum quodcunque cadat, niſi nomiua vana,
Quae ſumus infirmis commenti ſenſibus ipſi.
Quippe obſcura licet ſint pleraque, et abdita nobis,
Fit tamen haud quicquam quod non prouideris ante,
Quam vaſti aethereos mundi procuderis orbes,

Se-

Digitized by Google

Saeclorumque nouus procedere coeperit ordo.
Atque ideo nobis interdum ſiqua videntur
Facta quidem temere, et penitus ratione vacare:
Non tamen euerſae te protinus accuſamus
Iuſtitiae, at potius nebulis adſcribimus atris,
Et tenebris, quibus indociles inuoluimur ipſi.
Quis mentem abſtruſam, quis numinis alta profundi
Conſilia exploret? latet inſcrutabilis ordo,
Et ſeries longa tegitur conſerta catena.
Ante oculis alti mortalibus abdita ponti
Antra legam, penetremque imi ſola operta profundi,
Obſeruata vaga tua quam veſtigia mente,
Occultasque vias penitus deprendere poſſim.
Vſque lates, gaudesque nigris obnubilus vmbris,
Nec toto appares vsquam mortalibus ore.
Quas ego non latebras, quas non mundi impiger oras
Nequicquam ſcrutatus, inacceſſosque receſſus
Saepe adii, dum te per plana, per ardua quaero,
Actus amore tui, flagransque cupidine vultus,
Nubila quo caeli, tempeſtatesque ſerenas!
Nam quoniam in terra viſum te ſaepe recenti
Audieram, priſciſque parentibus ore locutum,
Primum terram adii, multum ſcitatus ab illa,
Ecquid forte ſuis latitantem viderit antris:
Teque, tuosque adytus, et inobſeruabile porro
Norit iter: nihil illa meo ſermone mouetur,
Sed circunfuſo ſe oſtendit in aëre tantum
Pendentem, atque ſuis libratam nixibus offert.
Tum pictos variis praetendit floribus agros,
Tot ſiluas, tot de nullo quoque ſemine plantas,
Pomaque, et haud vno nitidas e germine fruges,
Tempore quaeque ſuo vice provenientia certa,

Tum

Digitized by Google

Tum varias late diuerſo in corpore vitas,
Alituum, pecudumque genus, genus omne ferarum,
Quaeque ſuam certo ſeruantia foedere formam,
Naturae et ſtabili ſe propagantia lege.
Hoc opus omne tuum, haec manuum monimenta tuarum.
Tu ſator, atque opifex rerum, atque ipſius origo
Naturae, ſi quicquam illa eſt, niſi nomen inane,
Te tamen haud vllis terrarum partibus vſquam
Aſpicio, tua nec coram fas ora tueri,
Nec niſi ſeſe oculis praebent mortalia noſtris.
Inde abeo, et quoniam cum nondum luminis ortu
Clara foret tellus, ſed adhuc in nocte lateret,
Fumida ſuffundens caecae caliginis vmbras,
Iam tuus aequoreis innabat ſpiritus undis
Luce recens orti perfundens caerula ponti.
Protinus immenſi conuertor ad aequora ponti
Veſtigans, liquidis ecquis Deus erret in vndis.
Apparet vaſtus tumidarum gurges aquarum:
Nil niſi pontus adeſt, variaeque ſub aequore formae,
Monſtraque, deformes phocae, atque immania cete,
Totque alii vitreo nitidi ſub gurgite piſces,
Qui ſeſe uſque etiam generatim in ſecla propagant,
Quadrupedum vt genus omne, vt vitae pennipotentum,
Nec minus vndiſoni maris admirabile viſum eſt
Ingenium, acceſſus tot certa lege, receſſusque,
Et modo creſcentis ſalſas ſuperare lacunas
Litora, detecto modo ſe ſubducere fundo,
Bisque die id, dum Sol ſemel vndique circuit orbem.
Iſta quidem auctorem longe ſuper omnia magnum,
Artificem praeſeque ferunt, vltroque fatentur:
At nihil hic ſimplex noſtris non ſenſibus hauſtum,
Subiectumue oculis video, nil funeris expers,

Nec-

Necdum oculos lux illa explet lux maxima noſtros
Lucis inacceſſis habitans pulcherrima in oris.
Poſt hinc digrediens volucres quoque tollor in auras,
Aëreasque plagas, ſi fors tu ſpiritus auris
Miſceris, gaudesque leues percurrere tractus.
Occurrunt mihi ventorum ſpirantia flabra,
Nimbique, et pluuiae, adque niues, canaeque pruinae,
Et ros, concretique inſtar ſalis horrida grando,
Fulguraque, eliſisque coruſci e nubibus ignes,
Quaeque mouent humiles audita tonitrua mentes.
Magna quidem haec viſu artificem teſtantia magnum.
Nam quis non deus, humana ſed ſtirpe creatus,
Alituumue etiam ſuperum de gente volucri
Tam varium excudat tanta arte coloribus arcum,
Mortaliue manu opus haud imitabile, fulmen?
Parua ſed iſta tuae mihi ſunt veſtigia lucis.
Necdum ſe mihi vis aurai ſimplicis illa,
Spiritus ille offert replens nullo omnia tactu.
Nondum te teneo, qua te regione requiram?
Quo ſequar? vt perhibent, tibi ſedes arduus aether,
Aethera conſcendam. quis quaeſo accommodet alas
Praepetis enanti mihi nunc ſuper aſtra columbae?
Aſtra ſequar pennis, puraque in luce quieſcam.
Iamque adeo immenſi ſuprema volumina mundi
Intueor propius rapida vertigine volui,
Cetera in obliquum aduerſo nitentia motu
Sidera per ſtabiles orbis, qui voluitur, axes.
Vnde dies nocti ſemper ſuccedit, et vſque
Menſibus exactis in ſeſe voluitur annus,
Verque ſuo rediens ſemper ſe tempore profert
Poſt Hiemem, ſequiturque Aeſtatem Autumnus inhaerens.
Vix oculis propiora fero mortalibus aſtra.

Ad-

Digitized by Google

Admiror lucem, admiror rutilantia longe
Lumina, et inuenti mihi ſpes accenditur ignis,
Quem cupio, quem dudum inhians toto aethere quaero.
Vt vero aethereae lucis fontemque, domumque
Longius aſpexi medium inter ſidera Solem
Auricomum, et totum radiis vibrantibus aureum,
Laetitia exilui, neque tantum lucis in vllo,
Qui non longe eſſet ſupra omnia, credere quibam.
Lux tamen illa expers vitae, et ſine ſenſibus ignes,
Lux alia de luce, aliis deque ignibus ignis.
Artificemque ſuum ceu cetera ſidera nouit.
Necdum oculis ſeſe praebet nitor aureus ille,
Qui cum cuncta mouet, non eſt obnoxius vlli,
Exterius qui ſe moueat. ſe conciet ipſum
Sponte ſua, exoriens nunquam, vt neque deſinet unquam.
Reſtabant vnae aligerae toto aethere mentes,
Aethereae caeleſtum animae, vitaeque volucres,
Primorem ſtipant quae mentem examine denſo
Vſque miniſterio intentae, iuſſaeque rotatu
Sidera perpetuo torquent voluentia mundi.
Acceſſi, mediumque dedi me laetus in agmen.
Hic choreae, hic cantus hilares. thyaſique, choriqne,
Gaudiaque & laeti luſus, hic omnia laeta.
Illum adeo, mihi qui viſus praeſtantior omni
Illorum e numero, ſanctum ceu numen adoro.
Inclamant omnes, in primis verba precantis
Ipſe arcet, refugitque, humilis cui thura parabam,
Seque deum negat; atque dei vix cernimur ipſi
Inſtar, ait, ſimul ad laudes, et carmina laetus
Interrupta redit, cantusque inſtaurat, et illud
Sanctius, ac claris longe ſublimius aſtris
Cum ſociis lumen canit indefeſſus, et uſque,

Laeta,

Laeta cohors regem laeto clamore ſalutans,
Sanctus; Sanctus, ait. Sanctus, ter maxime, terque
Optime, quo melius nihil, at nihil omnia prae te.
Tu pater es, tu te foecunda mente volutans
Ipſummet te totum obiens, in teque reflexus
Concipis ipſe tui exemplum, tuae imaginis inſtar,
Haud vlli viſum, ſed inobſeruabile prorſum.
Ceu cum ſecum aliquid mortales farier orſi
Concipiunt tacito ante latens in pectore verbum,
Quam vox aëreas audita edatur in auras.
Sed quod tu tecum mente ingens concipis alta,
Verborum haud ſimile eſt hominum, dum corde premuntur,
Sed ſine principio dictu mirabile verbum,
Quod ſemper fuit, eſt, et erit ſine fine; ſine vllo
Interitu aeternum, nulloque obnoxius aeuo
Foetus, ab aeterno genitus, ſine matre parente
Filius, aeterno proles aequaeua parenti.
Semper es, et nunquam tecum vnicus ipſe fuiſti,
Quin fuerit tecum pariter quoque, et unica proles.
A vobis nunquam alter abeſt, regnatis vterque
Omnipotens, et vterque ingens, immenſus uterque,
Et pariter deus, aequaliſque potentia vtrique.
Quin et concordes, vosque inter mutuo amantes
Communi (nullis opus extricabile verbis)
Afflatu aeternum ſemper ſpiratis amorem.
Quodque ab vtroque fluit, conſorti Spiritus aura
Numen habet, pariterque Deus quoque regnat vbique
Omnipotens, ceu tu, omnipotens, ceu Filius ipſe.
Treis tamen eſſe Deos ſi quis putat, auius errat:
Vnum numen idem tribus eſt, tribus vna voluntas,
Vna eademque tribus natura atque vna poteſtas,
Maieſtasque eadem, atque Deum ter dicimus vnum.

Quan-

Digitized by Google

Quandoquidem quod tu, ſit quamuis alter, et alter,
Haud tamen eſt qui tu, aſt alius numeratur vteruis,
Nec natus pater eſt, nec natus ſpiritus, aut tu
Alteruter, veſtrum ſua ſunt diſcrímine certo
Munera cuique: nihil confuſum eſt, inque volutum,
Tergeminoque Deus polles cumulatus honore.
Te nullus fuit ante Deus, neque poſt erit vllus.
Vnus es, aeterno qui numine cuncta gubernas
Abditus, ingens, omnipotens, ter vbique tremendus,
Cuncta ſupercilio quatiens, cuncta igne coruſco
Terrificans caeli ſuperas dum concutis arces.
Heec memini, atque alia alterni miranda canebant,
Et mihi ſublimem lucem eminus oſtendebant,
Lucem admirandam, quam cernunt clarius ipſi,
Cum ſint aethereae, et nullo prope corpore mentes,
Dura quibus triſtis praecluſa eſt ianua leti,
At mihi mortali in medio caliginis atrae
Viſa eſt clauſa, nigraque procul circumdata nocte.
Incertum poſſim nebuloſam an dicere lucem,
Lucentemne magis nebulam iubar intus ineſſe,
Dignoſco tamen aurifluis fulgoribus ingens,
Quodque omnem exuperat magno diſcrimine lucem,
Si quicquam fas ſupremae componere luci,
Vnde omnis ceu fonte fluit lux cetera largo.
Terrenam ut ſuperant caeleſtia lumina lucem,
Cetera vt ingenti concedunt ſidera Soli
Lumine, Solque animos caeleſtes aureus infra eſt,
Sic tibi non tantum aſſurgit lux omnis vbique
Aetheris immenſi, tibi ſed collata repente
Fit nox et nigra pallens obducitur vmbra.
Inde mihi ſiquis quandoque eruperit ardens
Per caelum radius, mentique affulſerit ignis,

Digitized by Google

Praeterit, et rutila caeli fugit ocior aura,
Quae cecidit, ſeu viſa polo cecidiſſe ſereno,
Nec blando mihi fas oculos ſaturare nitore.
Si mihi nunc ſiquis velamina nubis opacae
Demat, et exertum penitus det cernere lumen,
Quod colimus, cui thura damus, cui ponimus aras,
Ignotumque animis cupidis ardemus, et vſque
Flagrantes acri fruſtra tabeſcimus igni,
Quoue magis ſenſu comprendere tendimus, aegrosque
Altius in caelum viſus attollimus, hoc tu
Effugis, aſpectuque magis tua ſubtrahis ora
Nube tegens; piceaeque inuoluis nubis amictu;
Exiguamque tuae miramur imaginis vmbram.
Ac veluti ſiquis Solis, Lunaeue labores
Deficiente velit paulatim cernere luce,
Non ille arrectos extollat ad aethera vultus.
Verum aut ſubiectis caelum ſpeculetur in vndis,
Aut vitro lucente, vbi plurima ludit imago.
Sic nobis altum ſpectantibus ora tueri
Fas nunquam tua, nec veram prope cernere formam!
Infirmi nequeunt humani luminis orbes.
Maximus es, nemo quantum tamen expedit unquam,
Optimus es, nulli qualem tamen edere fas eſt.
Credo equidem faciem propius, tuaque ora tueri,
Atque vti es omnino potis eſt haud noſcere quiſquam,
Terrena quam mole diu, membrisque prematur.
Auerſum te terga oculis vix cernimus aegris.
Et potius, quid non ſis quinis promere poſſit,
Quam vera valeat penitus te reddere forma,
Quippe tuae aſpicimus tantum veſtigia dextrae.
Quicquid habet tellus, mare, caelum, quicquid et aether
Latipatens, opus omne tuum, quodcunque videmus,

Sen-

Digitized by Google

Sentimusue, tuum eſt. nobis haec reddit imago
Plurima te in ſpeculo, liquidisque tuemur in vndis.
Terga tuae ſunt haec, et poſteriora figurae.
Proinde quis amota te poſſit cominus umbra
Ferre oculis, qualis, quantusue ampleſteris omnia,
Vndique diffuſus, nullo de lumine lumen,
Lux nulla de luce, omnis ſed lucis origo?
Nemo equidem credo vim tantam luminis abſque
Interitu ferat, aut torrentis flumina lucis.
Iccirco te mortales, metuuntque, tremuntque,
Seque tuae cupidos ſolantur imagine formae,
Atque etiam ad veros non audent tollere vultus.
Omnibus es timor, vnde Deum dixiſſe priores
Te credunt aliqui verae rationis egentes.
Te vulgus tremat, et mortalis cetera turba,
Sisque aliis metus, vt libet, ac formidinis horror:
At mihi blandus amor, mihi ſis placidiſſimus ardor,
Noctes atque dies toto te pectore verſem.
Te ſine ſit mihi dulce nihil, te pro omnibus optem,
Vnum deperеam: totis hunc ſenſibus aeſtum
Implicitem: hunc imis exardens oſſibus hauriam,
Hoc mihi ſoluantur flagrantes igne medullae.
Hos mihi mens vnos ſemper ſuſpiret amores,
Nunquam operum, nunquam meritorum oblita tuorum.
Quod ſim, quod viuam, quod ſenſu animoque capaci
Praeditus vtar, vti ſanctae tuae imaginis inſtar,
Muneris omne tui eſt: tibi gratia debita ſoli,
Cui nunquam dignas potis vllus ſoluere grates
Pro meritis, licet ille ſacrae ſe deſtinet arae
Sponte ſua, et ſaeuos torrendum iactet in ignes.
Sancte veni, neque te iam aſpectu ſubtrahe noſtro.
Lux nulla de luce, vllo haud de lumine lumen,

Digitized by Google

O nitor exoriens noſtrae pulcherrime noctis.
Quo fugis? appare mihi tandem, et nube remota
Exerere, atque tuo flagrantem refice vultu,
Voxque meas, age, nunc primum tua perſonet aures.
Te ſemel inſpecto vitam haud finire recuſem,
Si nequeam inſolitam vim lucis ferre profuſae.
Sed potero, atqne operum patiens amor omnia vincet,
Qui me iamdudum male habet, totisque medullis
Vrit, tabentique animo te ſuggerit vnum:
Vnum te noctu, te luce, vſque aucupor vnum
Vſque tui deſiderio perfixus amoris.
Ac veluti, ab nemorum quem dudum algentibus umbris
Exciuere canes, medioque egere ſub aeſtu
Aequora per longo camporum libera curſu,
Ceruus hians liquidae fontem memor optat aquai,
Suetus vbi gelida ſeſe perfundere lympha:
Haud aliter fontem mea te ſitis arida viuum
Suſpirat, caeloque cadentem demoror imbrem.
Rumpe moras, age, fons viuus, caeli aureus imber
Labere, et aurifluo labris ſitientibus amne
Affer opem, arentemque ſitim ros imbrifer exple.
Iamdudum deſiderio genibusque ſolutis
Deficio exanimis, tua dum fruſtra atria luſtro,
Oſtiaque inſiſto immenſam claudentia lucem.
Pande fores: te pande mihi: per te datur vnum
Ad te aditus, tuque ipſe tuimet ianua clauſa es.
Suſcipe me, et validas intranti ſuffice vires,
Et mihi quicquid opum, quicquidue daturus honorum
Tolle precor, mihi te ſolum, nudumqne rependc.
Es mihi pro rebus cupido ſatis omnibus vnus.
Egredere, optatos fulgur velut exere vultus,
Et ferrugineum caliginis aufer amictum,

Lumi-

Lumine Sol oriens rigat vt caeli arua recenti.
Si vero, cum ſis paſſim ingens, totus vbique,
Reſpuis externos ſine corpore ſpiritus hauſtus,
Atque ipſi vere penitus tibi cerneris vni,
Quod nihil omnino prae te ſit corporis exors
Quodue loco certis non inſit partibus orbis:
Saltem parua tuae lucis ſcintilla coruſco
Emicet igne, meamque ſerenus diſcute noctem.
Cernere ſi nequeo, temet ſis quantus in ipſo,
Quod dabitur, ſimul orbem acri luſtraueris igni,
At ſaltem, qui ſis in rebus, quantus abundes
In nobis, quantusque animis caeleſtibus inſis,
Aſpiciam, dulcique tuo fruar eminus ore.
Tantum ſi mihi non pigeat te oſtendere, qualem
Affulſiſſe ferunt vacuis in ſaltibus olim
Paſtori I'acidae, ſoceri cum paſceret agnas
Collucente rubo, flammisque ardente coruſcis,
Cum tamen illaeſo frondes cum ſtirpe virerent,
Aut quale effuſum per cornu raſile tranſit
Lumen, et incluſus tranſpectu cernitur ignis,
Quanquam o, ſed mea me grauiora piacula tardant,
Ne te ferre queam, qualem te legifer idem
Palmiferi vidit nimboſo in vertice Sinae
Fulminibus crebis fumanti monte tonantem.
Da mihi te, eque rubo tua vox vtcunque feratur,
Meque voca, mea nec quicquam commiſſa morentur,
Si potuit quondam qui teque tuoſque petebat
Inſidiis, ſanctum de caelo cernere lumen,
Teque audire, fuit poſtquam ad meliora vocatus,
Exutus veterem Paulus cum nomine mentem:
Me quoque verte. tuum eſt miſereri, et parcere ſemper
Subiectis, coramque admiſſa fatentibus vltro,

Quos tuus ipſe ſui gnatus lauit amne cruoris,
Quando operis tibi cura tui, nec deſeris vnquam
Quos ſemel in dias eduxti luminis oras,
Sponte ſua ſibi ni deſint, perdantque volentes.
Mentibus in noſtris ſemper ſeris aurea recti
Semina, ſi quicquam ingredimur te iudice dignum,
Tu nobis das velle prius, dein ſufficis aptam,
Qua fieri id poſſit; vim: nec te ſubtrahis vnquam,
Tramite ni recti male ſuaſi ſponte relicto
Labimur in ſcelus, et votis agitamur iniquis.
Atque tuam oppoſitis animis auertimur auram.
Tunc fugis, et foedis abes irrevocabilis orſis.
Nam quamuis hominem admoneas foueasque, tegasque,
Quodlibet audendi eſt tamen omnibus aequa poteſtas,
Et nobis laxas noſtri vſque relinquis habenas,
Iuſtitiae tantum memores rectique piique
Eſſe iubes, atque ipſe coli te praecipis vnum.
Et quamuis mortale genus nil promere poſſit
Laude tua dignum, nec quicquam mente capaci
Concipere egregium, neque enim te pingere veris
Fas cuiquam dictis, ſed inenarrabile numen
Maieſtasque tua eſt, noſtras tamen optime laudes
Non refugis, gaudesque hominum pietate benignus.
Quippe tener ſimul emerſit per inania mundus,
Cuncta tuas ora in laudes ſoluere repente,
Artificemque agnouit opus, te lucidus aether,
Te ſancti volucres noua gens radiantis olympi,
Et numen ſenſere tuum polus alter, et alter,
Lunaque, Solque recens, et ſidera matutina.
Omnia plaudebant, ſupera omnia laeta ſonabant,
Et cecinere nouum tibi carmen veſper et ortus.
Interea aëreis ſua erat quoque plurima campis

Lae-

Laetitia, et toto ſtrepuere tonitrua caelo.
Continuoque ignes fulſere in nube coruſci,
Atque humiles rutila luſtrarunt lampade terras.
Nec vos immenſi mora diſtulit aequora ponti.
Exultaſtis aquae plauſu, exultaſtis arenae,
Et caudis nitidi planxiſtis marmora piſces.
Cernere erat, qua caeruleas ſupereminet undas,
Omniferam dorſo tellurem murmure laeto
Intremere, et celeri velut aſſultare chorea.
Necdum quadrupedes guſtarant pabula in aruis,
Nec variae volucres roſtro te paſcere acuto
Aſſuerant; prius omne pecus, prius omne volantum,
Reptantumque genus mira te laude ferebant,
Et rerum auctorem, ſeruatoremque canebant.
Ipſe latens, mediisque in nubibus igne coruſcus
Gaudebas, operique tuo faber indulgebas,
Qualis, cui creſcit natorum plurima pubes,
Omnes cum videt inſignes pietate, ſibique
Subiectos, pater ille animum labefactus amore
Laetatur ſecum, et tacito ſub pectore geſtit.
Tandem natus homo eſt, coepitque animata moueri
Gleba recens, caeloque arrectos tollere vultus,
Illi prae cunctis animantibus ipſe dediſti
Diuinos altae mentis diuinitus hauſtus,
Vt nullum in terris propius te accedat, et vndis,
Ingenium haud verae omnino rationis egenum.
Muneris idcirco tanti memor ore canebat,
Et meritas toto ſoluebat pectore grates
Cum conſorte tori incedens per amoena vireta,
Halanteſque tibi flores, et ſerta legebat.
Felix o nimium, tecum ſi foedere pacto
Manſiſſet dictis, nec turpi iura reſoluens

Arſiſſet voto, vetitique cupidine pomi
Seque, ſuumque genus veniens merſiſſet in aeuum,
Omnia ſuffundens mortis nigrore repente.
Tu tamen o noſtras nimium miſerate ruinas
(Suaſit amor) demum nos vltro in priſtina reddis,
Nec finis in tenebris, altaque voragine volui,
Nam tandem auxilium caelo demittis ab alto,
Qui reduces noctis nos tantae euolueret vmbris.
Non tot veridicis olim de vatibus vnum
(Quod poteras) non alitibus de ciuibus vnum,
Qui caeli ſupera alta colunt, ſed munere tali
(Quae pietas? qui tantus amor?) tuus vnica proles
Fungitur ille, tui vera, atque ſimillima imago
Filius, aeternum qui tecum viuit, et vnum
Eſt, et idem tecum, tibi nec diuellitur vnquam.
Naſcitur humana ſub imagine, naſcitur ille
Qui ſemper fuit, eſt, et erit, cui ſidera parent:
Mortalique Deus tegitur ſub mole, nec artus
Reſpuit humanos, nec vitae incommoda noſtrae
Factus homo, mortique etiam ſe ſubiicit vltro,
Vt nos aeternae mortis de faucibus hauſtos
Eriperet, claroque humiles inferret olympo.
Ille etiam, mundo cum venerit vltimus aeui
Terminus, ante noua quam flagrent omnia flamma,
Arce tuo miſſu ad terram deſcendet ab alta
Aetheris, vt vitas hominumque, et crimina diſcat
Quaeſitor, quem non bene vel malefacta latebunt,
Pro meritis ſtatuet poenas, et praemia cuique.
Cum vero ingenti flamma arſerit orbis vbique,
Continuo tellure noua, caeloque recenti
Cernere erit luſtrata hominum volitare per auras
Corpora clara magis caeli radiantibus aſtris.

Omnia-

Digitized by Google

Omniaque aetherei complere ſedilia caeli.
Tu pater in mediis tot millibus aethere ſummo
Totus collucens, radiisque micantibus ardens
Longe omnes ſupra pro maieſtate ſedebis
Cum nato aequipotente, tuumque affabilis amorem
Omnibus, atque tuo laetos dignabere vultu,
Vnde animis veniet alma quies, ſine fine voluptas,
Tunc te ſicut es, et ſine nube videbimus atra,
Et nil iam lenibus ſpeculi debebimus vmbris,
Felices omnes, et conditione beati
Quisque ſua haud animis tendent optantibus vltra,
Alter et alterius non ſuſpirabit honores.
Omnibus vnus erit ſanctis amor atque fouebunt
Mutua ſe, dulcique animis ardore liqueſcent.
Nec ſe vlli poterunt poſthac ſummittere culpae,
Vt caeli volucres poſt prima pericula ciues.
Ter felix ſine fine quies, ſine fine voluptas.
Tunc neque erit finis, neque tempus deſinet aeuum,
Quodque eſt, quodque olim fuit, et quod deinde ſequetur
Vnum erit; immenſi requieſcent ſidera mundi,
Mobilis et circum torqueri deſinet orbis.
Ipſe etiam curſusque ſui aſſiduique laboris
Oblitus Sol ſtabit iners: nihil edet in auras
Terra parens: nil iam gigni, nil creſcere, aliue
Cernere erit: nil mutari, nil denique obire,
Omnia ſemper erunt eadem: terra, aequora, caelum,
Sideraque vltrici mundi luſtrata fauilla.
Haud infra aetherei fulgebunt lumina Solis,
Lumina, quae ſolita mundo nunc luce miniſtrat.
Tunc mage erit longo Sol lucidus interuallo.
Nullus erit nimbus, nullae toto aethere nubes,
Quae ſeſe obiiciant, et opacum lumen obumbrent:

Otia mundus aget: tu ſolus gignere prolem
Vnigenam perges foecundo in ſecula verbo,
Gignendi nec finis erit, et vterque beatam
Concordi afflatu ſemper ſpirabitis auram.
Sol vti inexhauſtum nihil vnquam mittere lumen
Deſinit, vſque noua perfundens omnia luce,
Omnia perpetuo conſeruans fota calore,
Vnus cuncta reges: eris omnia in omnibus vnus;
In te vnum conuerſi animis flagrantibus omnes,
Mirari, amplectique omnes, paſcique, fruique,
Aeternumque tuas reſonabunt omnia laudes.
Salue ſumma boni, fons veri, lucis origo.
Si quid iuſtitiae eſt nobis, rectique piique,
Si quicquam virtutis, id omne, id funditus inſtar
A te fonte venit recti, omnesque cum tibi iuncti
Haeſimus, hanc trahimus tua per commertia partem.
Tu pietas, tu iuſtitia es, tu cetera virtus
Omnis, et in noſtras emanas vndique mentes.
Tu vigor es rerum, tu vis, tu lucidus ille
Splendor, quo caeli regitur pulcherrimus ordo.
Tu Soli radios, tu praebes augmina Lunae,
Ceteráque accendis paſcisque micantia caeli
Sidera luce tua, et totum iubare aethera veſtis.
Secula tu reparas ſemper fugientia mundo
Tempora diſpenſans, annos, menſesque, diesque,
Et lucis, noctisque pares tu diuidis horas.
Atque orbis velut es ſator vnicus, omnium origo;
Sic etiam tu cunctarum concordia rerum.
Tu mundi tu concentus, tu conſona Muſa
Perpetua in ſeriem nectens elementa catena:
Suſpendiſque grauem telluris in aëre molem,
Et ſuſpendis aquas, tot vaſti ſtagna profundi,

Atque

Digitized by Google

Atque pares orbis lati moderaris habenas.
Omnia ſolus agis, ſolus pater omnia curas.
Nec te continuum dicam tamen. es tibi totus
Ipſe manus, totuſque oculi, digitique pedesque,
Brachiaque, et mundo noua ſemina ſufficis vnus.
Vſque nouas animas in membra recentia fundis
Humani generis ſator indefeſſus? et orbem
Finibus in cunctis variis animantibus imples.
Nec ſine te it quicquam aëreas in luminis oras.
Per te concipiunt foecundis imbribus agri,
Seminaque educit dias calor almus in auras.
Gramine conueſtis ſola; verſicoloribus arua
Floribus appingis, pictisque tapetibus ornas
Semper vere nouo: nec certus ſumpitur ordo.
Spicea ſerta gerens, maturaque ſemina curua
Falce legens, alimenta animantibus ingruit aeſtas.
Rore lenis arentes reficis nocte humidus herbas?
Hinc varia arboribus pendentia poma coloras,
Et nitidas lentis ſuſpendis vitibus vuas.
Venit hyems. niue, et albenti tegis arua pruina,
Telluremque gelu premis, et vaga flumina ſiſtis.
Tu quoties lubuit, veluti deprompta recluſis
Theſauris profers ventorum ſemitia flabra,
Imbripotens nimbos; tempeſtatesque coërces.
Fulguribus terras, et ſaeuo fulmine terres.
Omnia mox caeli detecta luce ſerenas,
Aëreas equitans nubes, lateque ſonoris
Ventorum inuectus pennis cana nubila differs.
Das leges, et iura polo. tibi curia ſancti
Aetheris obſequitur, nutusque obſeruat heriles
Sanctorum chorus alituum. tibi in omnia ſummum
Imperium: tu rex regum: tibi ſceptra, tibi ipſa

Regna

Regna accepta ferunt reges, et numen adorant:
Accurrunt, votisque vocant, metuuntque, tremuntque,
Atque humiles vni tibi corda ferocia ponunt.
Inſani, tibi qui ſe fruſtra opponere ſignis
Infeſtis audent, atque irrita bella laceſſunt.
Quandoquidem ceu das, adimis quoque regna ſuperbis.
Quanta tuae ſit vis, quam ſaeua potentia dextrae,
Caeleſtum volucrum ſcit quondam maximus ales,
Olim qui roſeo ceu Lucifer ore nitebat,
Et matutina praebebat lumina caelo
Cum ſociis nunc in tenebris, et nocte profunda
Sontibus infelix aeterno carpitur igni
Noctipotens vmbris terror crudelibus, et ſax,
Lucifugisque animas miſeras exercet in oris.
Scit Babylon ſuperas educta turre ſub auras
Terrigenas quali diſieceris enſe gigantas.
Scit Segoris, ſcitque infelix Aſphaltidos vndae
Accola: quas vrbes ſubito telluris hiatu
Hauſeris, et pluuio gentem deleueris igni
Auſam immane nefas, vim caeli inferre miniſtris
Aligeris tenerae iuuenum ſub imagine formae.
Tantus agit furor, inſanos, tam caeca cupido.
Tu pedibus ſalſas, das ire impune per vndas
Suſpenſis genti, dum vim fugit hoſtis, amicae,
Et mare veliuolum concreta diuidis vnda.
Nec mora, vorticibus pelagi in ſe deinde reuerſis,
Arma inimica, viros, curruſque ſub aequore mergis,
Et duram Aegyptum luctu proſternis amaro,
Quam non vlla prius potuerunt edita caelo
Flectere ſigna irae caeleſtis nuntia monſtra.
Tu potes hoſtiles nullo ariete vertere muros
Ad ſolum clamorem hominum, ſonitumque tubarum.

Tu

Tu quoties opus, inſolitis terroribus hoſti
Aduerſo immittis tenebrasque, metumque, fugamque,
Et conuerſa adigis dare terga ſequacibus vmbris.
Vox tua terribile eſt tonitru, tua dextera fulmen.
Tu populum innumerum deſerta per inuia vectum
Concreto caeli pauiſti rore tot annos.
Tu largum duris e rupibus elicis amnem.
Tu dulces in aquas fontes conuertis amaros.
Tu rerum quandoque vices, et foedera rumpis,
Et quas fixiſti leges, idem ipſe refigis.
Hinc precibus validi herois, dum praelia tendit,
Sol caelo ſtetit immotus mirantibus aſtris,
Ceteraque aſſiduos requierunt ſidera curſus.
Hinc conuerſa retro quoque flumina ſubſedere.
Aut ſubito obſceno manarunt rubra cruore,
Et ſegnis quadrupes humana voce locuta eſt.
Olim etiam pluuiam multos immobilus annos
Haud aër dedit, et latices latuere repoſti.
Ante hauſtum largis deleras imbribus orbem.
Tu cererem exiguam nati conuertere in artus
Diuinos, corpuſque potes ſacrantis ab ore.
Quid mirum, ſi ferrum etiam natet amne liquenti
Suſpenſum, nec mole graui ſubſidat in ima?
Si vim ſponte ſuam dediſcat mitior ignis,
Nec pueros cremet in media fornace canentes?
Arida ſi nitido reuireſcens germine virga
Non expectatos det obuſto cortice flores?
Per te etiam ſurdis penitus ſaepe auribus orti
Sunt viſi claras audire et reddere voces,
Nec non capti oculis, et blanda luce carentes
Iucundum caeli potuerunt cernere lumen,
Vt ſileam, quos in media iam morte iacentes

Inco-

Incolumes ſeruas, nutuque in priſtina reddis,
Quin etiam extinctos, ima et tellure repoſtos,
Cum libet, amiſſae reuocas ad munera vitae,
Idque aliis das poſſe, tuas qui pectore caſto
Implorant vires, et ſanctum numen adorant.
Nil adeo noſtris tam viribus inconceſſum,
Quod non eualeat quisquis te pectore toto,
Toto corde colit, totis te ſenſibus haurit.
Ille etiam auulſos in ſalſas aequoris vndas
Transferet, ac coget per inania currere monteis,
Ille etiam velut ante oculos ventura videbit
Vaticinans, populisque canet longe ante futura.
Largius ipſe homini te ſaepe infundis amico,
Cetera de nihilo quem propter cuncta creaſti.
Illum etiam demum caeli dignaris honore.
Reſpice nos bonus, et nodo tibi necte tenaci.
Nos facere id potis eſt vnum, ac ſeruare beatos.
Nam quicunque tibi ſe iunxit, et altius haeret,
Teque habet, omnia habet, nulliusque indigus vltra eſt,
Omnia ſunt in te, per te omnia, te omnia ab vno.
Si quid opus, nulli dees, omniaque omnibus vnus
Sufficis, et te, qui ſis omnibus omnia, praebes.
Tu vigor es feſſis, iactatis aequore vaſto
Tu portus, tu fons liquidae ſitientibus vndae.
Tu requies, tu pax animis placidiſſima noſtris.
Tu modus es rerum, menſusque, et daedala forma,
Metaque, tu pondus, numerusque, ordoque, decorque,
Tu cunctis communis honos, tu vita, ſalusque,
Tu cunctis communis amor, tu plena voluptas
Omnibus, et virtus, abs te ſapientia, ſi qua eſt
Mortali: tu lex, tu ſpes certiſſima, tu lux,
Tu via, tu ratio. deſunt mihi carmina, deſunt

Ver-

Digitized by Google

Verba, tibi quo plura cano, tibi plura canenda
Reſtant mortali non euoluenda labore.
Non te orbes capiunt, non ampli ſemita caeli
Ardua, non ratio, non mens, non denique ſenſus
Atque adeo maris immenſi tot ſtagna, tot vndas
Ebibere enitor, totumque haurire profundum.
Hic mihi ſi aeternum ſonet immortalis aheno
Gutture vox, centumque obeant haec munera linguae,
Seminaque excudam laudum vſque abſtruſa tuarum,
Haud equidem exiguam ſperem comprendere partem.
Sint ideo potius tibi noſtra ſilentia laudi.
O decus, o iubar aeternum, inuiolabile lumen.
Summum vnumque bonum, ſummarum maxima ſumma,
Si quid honos[1], ſi quid laus, ſi quid gloria, id omne
Vnus habes, tibi honos, tibi laus, tibi gloria ſoli.

DEI FILIO,

Deo Optimo Maximo.

Principio ante aeui primordia, et ante creata
Omnia, verbum erat aeternum, immemorabile verbum,
Vſque Deum propter reſidens, haud numinis expers
Diuinique hauſtus, ſed erat quoque numen idipſum,
Eque Deo Deus, et verum de numine numen,
Quod Deus aeterna produxit origine, nullo
Temporis obſequio ſe in ſemet mente reflectens,
Concipiensque ſuae proprium hinc ſibi imaginis inſtar,
Quo ſine nil horum conſtat, quaecunque creata.
Fons vitae, fons lucis erat mortalibus aegris,
Lux ea ſed tenebris primo radiabat in altis,
Nec claram caecae lucem agnouere tenebrae,

Huc

Digitized by Google

Huc miſſus vates, lucem qui proderet almam
Gentibus, et largo luſtraret lumine mundum.
Veridicoque rudes praenuncius ore moneret,
Non lux ipſe quidem, ſed tanti luminis index,
Lux erat ille autem, qui primo lumine ſemper
Affulget primas mundi ingredientibus oras.
Non aberat mundo mundi fabricator, at ipſum
Auctorem haud agnouit opus; ſed ei obſtitit orbis,
Inque ſua aduenientem alii excluſere, neque illum
Admiſere ſui: ſed quotquot luce recepta
Accepere, piis tum primum oblata facultas,
Et monſtrata via eſt, qua caeli ſurgere ad auras
Poſſent, ſeque Deo ceu pignora iungere cara
Luſtrati velut, atque iterum diuinitus orti.
Nam verbum omnipotens (agite hic aſſurgite dictis
Mortales venerati animis) mirabile verbum
Dilapſum caelo moribundos induit artus,
Factus homo Deus, et noſtris habitauit in oris.
Vnde ſalus omnis nobis eſt orta ſepultis.
Tantane te pietas miſerantem incommoda noſtra,
Tantus adegit amor, caeli vt de lumine claro
Te noſtris velles vltro immiſcere tenebris,
Cum ſis aeterni proles aeterna parentis,
Luciferum ante ſatus roſeum? tu Lucifer ipſe,
Ceteraque aſtra tuo tu lumine cuncta ſerenas,
Qui gigni neque coepiſti, neque deſinis vnquam,
Principio ſemper genitus, gignendus et uſque,
Principium de principio, de fonte oriens fons.
Tu Sol, atque idem ſplendor de Sole reſurgens,
Splendor qui Solem illuſtras ſplendoribus ipſum,
Lux de luce micans, clarum de lumine lumen.
Sol, omnis fons iuſtitiae, pietatis origo.

Splen-

Digitized by Google

Splendor, qui totum illuſtras ſplendoribus orbem.
Tu mortale hominum genus ipſa ab origine rerum
Vidiſti curas humiles, et vana fouere
Conſilia, accuraum terris, caeleſtium inane.
Huc ideo acceſti moribundo corpore ſeptus
Te medium dans inter nos, interque parentem:
Vt nos erudiens nunquam ante audita moneres,
Arcanis inſcripta notis in codice clauſo.
Quem ſeptem cuſtodibant adamantina ſigna.
Hic veterum coram euoluens oracula vatum
Luſtraſti nos luce noua, vt concreta videntes,
Atque oculis ſubiecta, etiam poſſemus adire
Quae fugiunt hominum viſus, vix peruia menti,
Atque ita nos veheres tua per veſtigia ad aſtra,
Qualis auis, non iam implumes cum ſedula natos
Inuitat, tenditque volatu educere in auras,
Ipſa ſuperuolitat nidum alludentibus alis,
Paulatimque leui ſe tollit in aera lapſu.
Non alia humanum genus arte obtuſa tot annos
Corda gerens poterat ſublimi pectore digna
Concipere, et volucri caelum transmittere mente.
Nam tibi cuncta pater, quae ſunt, quaeue ante fuere,
Quaeue dehinc ventura, vni detexit, et aeque
Omnia ſcis, et cuncta vides, videt omnia vt ille,
Te quamuis genuit pater auctor, non tamen vnquam
Te fuit ante pater: nunquam non ipſe fuiſti
Filius aeterno ſoboles aequaeua parenti.
Ceu, quamuis longe aeternis pereuntia diſtant,
Splendor ab igne oritur, ſplendorem non tamen ignis
Anteit, at ſimul atque ignis tum coepit oriri,
Ortus item pariter ſplendor diffulſit ab igne,
Aeternusque foret pariter, ſi aeternus et ignis.

Non

Non pater eſt te maior. habes patris omnia, et in te
Eſt pater, vt genitore itidem tu ſemper in ipſo es.
Quaeque potes pater, aeque eadem potes omnia ab illo,
Tantum te genuit pater amplius, ipſe neque illum
Gignis, nec pater es, ſicut neque filius ille.
Tu patris aeterni aeterna, atque ſimillima imago,
Tu patris inuicti robur, tu dextera, et ingens
Brachium, inexhauſtusque vigor, virtusque perennis.
Tu patris aeterni es ſapientia cuncta videntis.
Qua maria, et terras, caelum, aethera, cuncta creauit.
Nam Deus aethereos cum mundi excuderet orbes,
Aëreasque plagas conflaret: cumque liquores,
Et circumfuſas laticum ſuſpenderet vndas,
Libraretque ſuo tellurem pondere nixam,
Inqne vicem validis connecteret omnia vinclis,
Ipſe aderas operi indulgens, nutu omnia firmans,
Omnia componens. ſine te nihil: omnis vbique
Eſt per te decor, et rerum pulcherrimus ordo.
Namque ſinu patris ipſe aderas noua cuncta creantis
Ante mare, et terras, caeli ante patentia regna,
Ante humiles colles, ante alta cacumina montes,
Flumiuaque, et fontes genitus. praerupta priuſquam
Fundamenta graui telluris mole locaret,
Filius extabas ante omnia ſecula natus.
Amplexusque patrem aeterno deuinctus amore
Gaudebas tecum, torrens vnde illa voluptas
Illa immenſa fluit, gaudent qua cuncta creata,
Quae ſenſus hominum ſupra eſt, ſuper omnia abundans.
Auribus vt nemo hanc, nemo vnquam mente capaci
Hauſerit in terris. animas ea ſola beatas
Efficit aethereis exemptas corpore in oris,
Vt nihil vlterius quaerant, nihil amplius optent.

Tu

Digitized by Google

Tu tamen o noſtros adiiſti ſponte labores,
Mortaleſque auras hauſiſti, has noctis in vmbras
Editus, humanoſque puer collectus in artus,
Verus homo, verus pariter Deus, vnus utrumque
Naſceris; et caeli noſtri non reſpuis oras,
Eque ſinu patris in terras te delicis imas
Solis lucis egens, cum ſis fons lucis, et ipſum
De nihilo extuderis, nullaque e lampade Solem,
Ceteraque illuſtrans caeli ſuccenderis aſtra.
Naſceris; et ſubito aſpectu caelum omne ſerenas
Editus in lucem pura de virginis aluo,
Quae penitus thalami, tactusque ignara virilis
Nnminis afflatis ſancta concepit ab aura.
Naſceris; in terris pax naſcitur aurea tecum,
Pax omnem ſenſum exuperans, inſueta voluptas.
Naſceris, vt verni ſpecies pateſacta diei
Omnia laetitia perfundis. gaudia vbique
Plena feris: mira rorant dulcedine montes
Vndique, mellifluaeque redundant nectare valles
Vndique, felici diſtillant omnia rore.
Nam caelum omne liquens, caelique volubilis orbes
Deſuper inſolitis tunc imbribus irrorarunt,
Et pluuiam nubes felici rore dedere,
Quo tellus imbri, Zephyriſque tepentibus alma
Concepit grauis, et gremio flos ortus aperto
Exeris os, campiſque comas diffundis apricis
Circum ſuaue rubens, et circumfuſa coloras
Gramina: diuinos longe rus halat odores.
Tu ros, tu pluvia, eque polo fluis aureus imber.
Expectatus ades tot ſecula ab omnibus imber.
Candida te excipiunt intactae vellera lanae,
Nec tamen excepto maduit lana humida ab imbri.

Digitized by Google

Porta aeterna manet caeli alto in limine clauſa,
Per quam aditus nulli penitus fuit orbis ab ortu.
Ipſe ſed ingrediens ſoli tibi ſponte patentes
Isque redisque fores. nec clauſtra immota reſignas,
Quale vitrum radiis penitus Sol tranſit adactis,
Illaeſoque domus ſubit interiora metallo,
Intimaque illuſtrans penetralia lumine veſtit.
Plurima forte olim ſerpens tabo, atque venenis
Fontesque, fluuiosque, lacusque infecerat omneis,
Omnes errabat mors paſſim infuſa per vndas.
Circum victa ſiti longas effuſa iacebant
Per ripas armenta, genus ſimul omne ferarum,
Nullaque ſuſpectas labris arentibus vndas
Libabat quadrupes, vicinaque flumina tantum
Spectabant veritae caecum ſub gurgite virus.
Ecce ferus, ceruo aſſimilis, capreaeue fugaci,
Montis ab aërei decurrens vertice ſummo
Tramite decliui ſaltus praeteruolat altos.
Iamque fugam per plana tenens ingentia campi
Tranſmittit ſpatia, et volucri volat ocyor aura,
Conuertere oculos commota armenta repente
Ad ſonitum, atque viam venienti abducta dedere.
Ille lacum ingrediens longo ferit aequora cornu,
Fronte quod in media ſolum gerit. ilicet omnis
Ad tactum ſubitis feruoribus aeſtuat vnda,
Exultantque vada, ſpumisque incanuit amnis.
Nec mora, proſiluere ferae ſimul undique in undas:
Securaeque mali medicatum hauſere liquorem.
Currite montanae vos, huc accurrite nymphae,
Ferte roſas. legite alipedi candentia veſtro
Lilia, narciſſosque, et purpureos hyacinthos,
Texite odoratas vario de flore coronas,

Atque

Digitized by Google

Atque mutiferum tertis innectite cornu.
Tu noſter quadrupes caeli o lux clara ſereni
Vertice ab aethereo, tu noſtrae cauſa ſalutis
Certa venis, tuaque omne abigis praeſentia virus.
Grex lectarum ouium caeſis cuſtodibus ibat
Omnis Idumaeis paſſim diſperſus in aruis.
In pecus omne ferae graſſari impune, fremebant
Hic illic miſeris balatibus omnia circum.
Paſtor ab aduerſo Carmeli vertice miſſus
Veniſti tu cogere oues, ouiumque mederi
Vulneribus pius, ingluuiemque inhibere luporum,
Vnius vt tandem paſtor foret vnus ouilis.
Cnrrite Idumaeae vos, huc properate puellae.
Viſite paſtorem nunquam ante haec ſecula viſum:
Cernite vt inceſſu grauis, vt ſpectabilis ore
Egregio, formaque viros ſupereminet omneis,
Cuncta Deo ſimilis, vultum, vocemque, coloremque,
Haud ſpirans mortale. Dei quantum inſtar in illo?
Sternite humum venienti, et olentia ſpargite vbique
Graminaque, et flores, calathisque occurrite plenis.
Et patrio de more nouum date gutture carmen.
Ecquis Idumaeo venit ecce e tramite paſtor
Tranſiliens colles, montana cacumina tranans,
Diuini ſpecie iuuenis pulcherrimus oris,
Vndique diuinum iactans de corpore amorem?
Ecquis odorato vt thalamo nouus ecce maritus
Egrediens multo incedit ſublimis honore,
Fragranti laetos humeros adopertus amictu,
Atque ipſos blando monteis exurit amore?
Omnia amant iuxta, miteſcunt omnia circum.
Currite paſtores, paſtorem viſite amantem.
Currite longinquis reges a finibus orbis,

Digitized by Google

Dona parate opibus, regumque inſiſte regum.
Sed quid ego aſpicio? textum illi informe rubore,
Squalentem guttis tunicam, chlamys atra colorem
Inſolitum veluti calcata duxit ab vua,
Compreſſique pedum macularunt vincla racemi.
Ah tibi quis niueos tam foede infecit amictus?
Ah tibi, quo ſpecies euanuit illa repente,
Quo ſanctorum animae in caelo laetantur amorum?
Alituum caeleſtum acies, gens aethere nata?
Tune ille aeternae ſplendor nitidiſſime lucis,
Pulcher luce magis roſeo formoſior aſtro;
O caeli iubar, o oriens, o Lucifer alme
Lumine cuncta rigans, illuſtrans omnia luce.
Lucis vbi nunc ille nitor? tun' Phoſphorus ille
Praebebas mundo qui lumina matutinus?
Quem quondam vario rerum ipſa in origine cantu
Laudabant celeres mundi ſeptemplicis orbes,
Laudabant elementa tuum admirata decorem,
Laudabant alternantes et veſper et ortus,
Lunaque Solque Poloque orientia ſidera vtroque?
Hei mihi Lucifero quantum mutatus ab illo!
Hei mihi mutato quam factus decolor ore,
Quam niger aſpectu, quam deformatus amictu!
Quis te percoxit tantus calor? haud tibi vultus
Sol aeſtu infuſcat: non purpura tinxit amictus.
Longe alius rubor, atque alii infecere colores.
Solus amor noſtri fuit horum cauſa malorum.
Solus amor fuſci fuit idem cauſa ruboris.
Vnus tu nobis collectas comprimis vuas
Suppoſitus trabe, mole graui, ſub pondere iniquo,
Deque tuo expreſſi tortu fluxere liquores,
Et totum quae vina hilarant dulcedine mundum.

Aſt

Digitized by Google

Aſt etiam quaenam iuuenili in corpore cerno
Vulnera? quam lata patefactum molle feneſtra
Pectus hiat! plantae quam dira cuſpide fixae?
Ecce manus ambae ferro quoque arantur acuto,
Vulnificisque caput redimitus ſentibus horres,
Affixusque trabi vitam heu quoque denique fundis.
Cui hominum hoc de te licuit ſcelus? an Deus iſtis
Vulneribus, mortique etiam ſuccumbis acerbae?
Ipſi tunc etiam flerunt tua funera montes:
Aſpraque ſaxa tuo doluerunt fiſſa dolore.
Ipſa parens frugum ſeſe moeſtiſſima tellus
Planxit, et inſolito tremuit ſuccuſſa fragore,
Nec potuit lacrymas ſol diſſimulare, ſerenam
Cum ferrugineo faciem velauit amictu.
Ah dolor, admiſſi nullius conſcius, inſonsque
Occidis, et poenas aliena ob crimina pendis,
Qui neque contraxti proauitam ab origine culpam,
Nec tenui ipſe tuum maculaſti crimine nomen,
Nos inconceſſa decerpſimus arbore poma,
Vnde omnis ſpes noſtra abſumpta ſalusque ſepulta,
Ipſe tuo cunctam ſoluiſti ſanguine noxam
Arboris affixus plantas et brachia trunco,
Noſtra tua de peſte ſalus, de funere vita
Noſtra oritur, laetique tuo languore valemus.
Namque licet mortale tibi et violabile corpus
Eſſet, mortali ut matris de ſanguine cretum,
Nulla tamen furti obſtabant contagia auiti,
Antiquaeue notae ſuberant veſtigia nuſquam,
Quam generi princeps hominum generator inurens
Heu genus infelix tranſmiſit in omne nepotum.
Quandoquidem intemerata parens genitricis in aluo
Ipſa ſuae, afflanti circundata numine, labem

Digitized by Google

Vel non admiſit, vel protinus eluit omnem.
Tu volucris foeta illa, tuo quae ſanguine natos
Paſcis, et admoto terebras tibi pectora roſtro.
Agnus eras ſacer ille, patri mactandus ad aram
Victima morte obita qui noſtra admiſſa piares,
Ablueresque tuo nos hoſtia ſancta cruore.
Tantae molis erat nos caeli in regna reponi,
Vnde procul pulſi maleſuadi fraude colubri
Sedibus ignotis tot longe errauimus annos,
Pellacis colubri, hamatae qui agmine caudae
Magnam etiam ſuperum detraxit ab aethere partem.
Vincis io, atque hydro tandem obluctatus acerbo
Infernas penetras ſedes, et morte ſubacta
Viuis adhuc vita meliore, animasque piorum
Carcere perfracto erebi vaſtator ab umbris
Eripis, et tecum caeli alto in culmine ſiſtis:
Tu leo promiſſus magni de ſanguine Iudae
Naſceris ille, malisque venis occurrere noſtris.
Vincis io, et magna vi vincula noſtra refringis,
Vincula, queis ſibi nos addictos hoſtis habebat,
Atque triumphatum compeſcis viribus orcum.
Quique modo informi leto ſine honore iacebas,
Iam pulcher viſu, iam formoſiſſimus ore
Priſtina diuini prae te fers ſigna decoris,
Atque agis inſignem repetens ſupera alta triumphum.
Qualis vbi exutus ſenium, nitidusque iuuenta
Puniceis ſurgit Phoenix a funere plumis,
Iamque ſuos adit Aethiopes, Indosque reuiſit.
Circa illum volucres variae comitantur euntem,
Et vario indulgent cantu, plauſuque ſequuntur.
Tu lapis, informi primo quem mole iacentem
Proiecere viri, neque eum inter laeuia ſaxa

Miſcue-

Miſcuerunt operi, mox ipſa in fronte locatus
Aedibus in ſummis, qua prominet angulus extra,
Parieti vtrique datus validis compagibus omne
Nectis opus, totaque nites ſpectabilis arce,
Nec tamen hic indefenſos nos deſeris vnquam.
Vſque foues praeſens, et amico numine firmas,
Nosque mari in vaſto tot tempeſtatibus arces,
Nec finis abruptis victa rate obire procellis.
Tu pelagi velut in medio firmiſſima cautes,
Quam neque conuellunt venti, neque fluctibus vndae.
Hac ſuper alta nouae poſuiſti moenia genti,
Quae totum daret aucta tuis ſub legibus orbem.
Hic adeo feſſis ſtatio tutiſſima nautis,
Huc, quae ſaepe mari in medio noſtra ardua puppis
Aeſtuat inſanis ventorum exercita flabris,
Se recipit, temnitque minas, et murmura ponti.
Vſque inuicta ſilex te ſaeuis obiicis vndis.
Impetus huc omnis, illiſaque frangitur vnda.
Obice quo defenſa licet vi crebra fatiſcat,
Tuta tamen ponto nunquam caua mergitur alnus.
Tu nos, olim vt pollicitus, non deſeris vnquam:
Tu nos de caelo praeſens paſcisque, tegisque,
Sufficis aeternae tu nobis pabula vitae.
Tu noſter victus, tu nobis pabulum, et eſca,
Tu caelo ros concretus demitteris alto
Suauis, et optatos referens cuique ore ſapores.
Tu nobis liquidae emanas fons viuus aquai.
Flumine ab aethereo ſemper ſitientia labra
Noſtra rigas, largumque in nobis efficis amnem,
Cuius rurſus aquae ſalit vſque ad ſidera curſu
Impetus, et ſuperum laetantem temperat vrbem.
Abs te omnis vis noſtra oritur, vigor omnis abundat.

Digitized by Google

Noſtraque ſiqua tuo firma eſt in robore virtus;
Tu velut in campis latis vberrima vitis
Brachia protendens, nos ceu qui plurimus inde
Palmes agit ſeſe, laxisque effundit habenis,
Et grauidus circum nitidis exuberat vuis.
Tu fortunati abſtruſus theſaurus olympi,
Aurum vbi caelicolum, et gemmae ſeruantur, et omnes
Caeli claudis opes ditiſſimus, atque recludis.
In nos vſque etiam mortales largus inundas,
Huc omnis pleno dimanas copia cornu.
Abs te omnis auri vis, atque opulentia abundat.
Quod ſemel aeterno longe ante exordia rerum
Munere conceſſit genitor tibi, conditor orbis,
Semper habes, nec cum hic terrenos induis artus,
Amittis quicquam decoris caeleſtis in aethra.
Non te adeo intactae claudebant viſcera matris
In terris, vt non quoque in aethere luce micares
Idem eadem, aeterno genitus ſine matre parenti.
Nee minus, ac prius aethereo Deus altus olympo
Regnabas cum patre, licet terraque, marique,
Errares homines inter mortalia curans,
Verus ibi, hic verus, nec nos ludebat imago,
Et plagis cum te obiiceres morti obuius vltro.
In te ſolus homo ſenſu tulit aſpera morte,
Nec Deus eſt quicquam lacero tum corpore paſſus.
Nam diuina quidem, quae ſimplex, quaeue tuentum
Reiicit aſpectum complecti neſcia ſenſu,
Cum natura ſibi applicuit mortalia membra,
Naturamque hominum, haud maculas contraxit ab illis,
Nullaque per talem admiſit contagia nexum,
Sed penitus ſeorſum pura, atque intacta remanſit,
Cui nihil omnino terrenae labis inhaeſit.

Diſ-

Diſſimiles ſpecies naturae vtriuſque repugnant.
Sicut vbi immundas Sol lambit lumine foſſas,
Tetra vbi proluuies graue olet coenoque, fimoque,
Non tamen effuſi radii, dum ſordibus errant,
Infuſas ducunt ea per commercia ſordes,
Rurſum igitur ſolito pariter ſublimis honore
Regnas, humani prae tu fers corporis artus
Amplius, intacta quos traxti e virgine naſcens,
Filius omnipotens patris omnipotentis, et haeres,
Sed quod erat mortale olim, et violabile corpus,
Nunc immune necis ſtellas ſuper emicat omnes,
Praefulgensque nouo premit ipſum lumine ſolem,
Quaeque tuos anima acceſſit diuinitus artus,
Formari inciperes ſanctae cum matris in aluo,
Numinis inſolito tecum dignatur honore,
Felicesque animas, longe ſupereminet omneis,
Tecum vna imperium caeli omnipotentis adepta.
Namque tibi, quaecunque vſquam potis eſſe, poteſtas
Omnis vbique data eſt caelo, terraque, marique,
Omnia vt aeterna ditione in ſecula frenes.
Inſuper inſigni es genitoris munere adeptus
Praeclarum, et dictis non enarrabile nomen,
Inſolitum euectum ſuper omnia nomina nomen,
Quod caelum tellusque tremunt, atque infera regna,
Suppliciterque vni genua accuruantur vbique.
Idem etiam effoeto cum venerit vltima mundo
Tempeſtas, rapidis qua flagrent omnia flammis,
Mortales iterum miſſu genitoris in oras
Aduenien s, hominum vt vitas, et crimina quaeras,
Pro meritisque voces ad poenam, et praemia quemque.
Te genus humanum aſpiciet fulgere per auras
Aëreas fulua in nebula, quem mille ſequentur

San-

Digitized by Google

Sanctorum hinc, atque hinc acies, coetusque volucrum.
Quatuor aere cano ventos de partibus orbis
Omnibus humanum genus huc excire iubebis,
Omnibus innumerae gentes a finibus ibunt
Magnum ad concilium, non tantum corpora viua,
Verum etiam quondam defuncta cadauera vita,
Oſſaque ab exeſis ſurgent rediuiua ſepulcris,
Atque iterum blandae data inibunt limina lucis.
Mille hominum hinc, illinc acies, nouaque agmina vbique
Occurrent tibi per volucres liquidi aëris auras.
Interea magni ſimulator iudicis hoſtis
Seditione potens multos ſub imagine falſa
Ludet, et abductos recto ſub ſigna vocabit,
Atque tibi infeſtas contrarius inſtruet alas.
Quem verus mundi pro talibus arbiter auſis
Turbine corripiens terrae ima in viſcera condes.
Vt vero genus humanum tot millia campis
Inſtiterint latis, victor medio ipſe theatro
Secernes, dextraque pios in parte locabis,
Laeta gregem ceu paſtor agens in paſcua mites
Matutinus oues ſemper ſeiungit ab hoedis.
Laeua autem coges ſontes miſerabile vulgus.
Tum caelum quoque ſigna dabit. tum cardine rupto
Axis vterque loco abſiliet, ſtellaeque ferentur
Aethere praecipites. tum Sol ferrugine tectus
Protinus amiſſa ceu moerens luce latebit,
Lunaque obiſſe ſuum mirabitur obruta lumen,
Omnia nocteſcent tenebris caliginis atrae.
Tum flammae vltrices, vibrataque fulgura caelo
Corripient ſubitis mortalia cuncta fauillis.
Ardebunt fontes: ardebunt flumina, et alta
Aequora, flammeſcetque auris candentibus aër,

Et

Digitized by Google

Et veter extremos conſidet mundus in ignes,
Tum caelo lignum venerabile ſideris inſtar
Fulgebit noſtrae monimentum inſigne ſalutis,
Aethera mixta comas ramis felicibus arbos.
A laeua ſontes, et quos ſcelera impia damnant,
Ibunt infernos erebi flammantis in ignes,
Omnes vt ſua quemque prement commiſſa, cremandi.
Dextra autem inſontes, quorumque oblita piacla,
Digrediens terris tecum ad tua regna vocabis,
Felicem quemque in ſedem, quam cuique parauit
Protinus a prima pater aequus origine rerum,
Inſignique vehes victor ſuper aſtra triumpho.
Salue vera Dei ſoboles, rex aetheris idem
Bis genite, humani generis certiſſima vbique
Spes, atque indubitata ſalus, lux aurea mundi,
Nobiſcum Deus, interpres ſuperumque, hominumque,
Tu capitis noſtri gemmis contexta corona,
Ipſum tu caput, et decus omne, et gloria noſtra.
Tu rex, tu noſtri dux agminis inclytus ille,
Quem metuunt infernae acies, gens aethere pulſa.
Tu cuſtos vigil, et magni tu paſtor ouilis.
Tu medica arte potens, qui vulnera noſtra mederis.
Tu via, tu veri vis, tu te vita ſecutis.
Tu noſtri fundamentum templi, atque columna,
Templum ipſum et caelo contermina vertice turris,
Perque gradus ara aſſurgens araeque ſacerdos.
Ianua tu, ac reſerans caeli penetralia vectis.
Tu ratis, et portus, tu lex, tu legifer ipſe.
Tu folia euoluis ſignato in codice clauſa,
Abſtruſásque notas, ſeptenaque clauſtra reſignas,
Tu nobis noſtra auerſum ob commiſſa parentem,
Et mala pro meritis cuique, haud toleranda parantem

Con-

Concilias bonus, atque tua pro gente precando
Vſqne aſſurgenti te comminus obiicis irae;
Vulneraque obtendis, quae quondam es corpore paſſus
Deditus, et laceros pro nobis detegis artus.
Tu patris admotus dextrae, ſubnixus eodem
In ſolio immenſum conſorti numine mundum
Maieſtate eadem, paribus frenatis habenis:
Omnia perpetuo afflantes recreatis amore;
Omnia concordi reparatis ſecula nutu.
A genitore fluit per te vis omnis amoris
Mutua, quo inter ſeſe et amant, redamantque beati
Caelicolae, inque vicem mortalis ſpiritus ille,
Qui mare, qui terras, qui caelum numine complet,
Vobiſcum Deus ipſe etiam, tres ordine certo,
Numen idem, tres tergemino Deus vnus honore,
Maximus, optimus, omnipotens in ſecula regnans.

SPIRITUI SANCTO,

Deo Optimo Maximo.

An Deus in nobis? quid nos mortalibus oris
Seuocat, o, noſtrasque rapit ſuper aethera mentes?
Non ea vis opis humanae, non pectoris huius;
Deſuper extimulat numen. Deus inſidet ipſe,
Intus agit Deus, et noſtro ſe pectore verſat.
Hoc duce mortales fines tranſcendimus aptis,
Cognatisque animis caelo ſupera alta tenentes.
Hoc ſine proſtratique ſolo, in tenebrisque voluti
Iactamur, nec mens nobis ignobilis altum
Quicquam agitat. quicquam recti, ſanctique mouemus,

Hoc

Digitized by Google

Hoc manat de fonte: boni hinc fluit omnis origo.
Hoc de Sole oritur lux, hoc de lumine lumen,
Quo fruimur, quo nos ſupra nos tollimus acti,
Hoc vno afflati praecordia ab igne calemus.
Si nunc ille meis ſeſe implicet oſſibus ignis
Plurimus, et ſancto me caeli incendat amore:
Si lux illa meis oculis ſe lumine largo
Explicet, et nubem de pectore differat atram,
Quo me tollere humo valeam, et ſublimia caeli
Rimari, quantum fas acie ſit cernere coram,
Vnde ea lux ipſa, vnde calor, quo fonte redundet
Indeprenſus amor, qui tanti luminis ortus.
Si mihi quantum ipſum referet ſe denique numen,
Seque ſuumque initum, primumque ab origine fontem.
Fallor? an ille ruit calor? ecce mihi artubus ardor
Ingruit, ante oculos lux en mihi plurima oberrat.
Vnde noua haec ſpecies? vnde haec tam clara repente
Tempeſtas? iam tollor humo, iam plurima nubes
Rareſcit, ſoluitque aciem, tenebraeque dehiſcunt.
Iam videor (liceat dictis res pandere opertas,
Quiſquis es, o re tuum ſit fas recludere numen)
Iam videor, qua ſiderei plaga lucida caeli,
Vera vbi pax, vbi ſumma quies, vbi plena voluptas
Cernere ſublustri non enarrabile lumen
In nebula, immenſum radiis quae circuit orbem.
Luminis in medio regem ipſum ardentis olympi
Ingentem, immenſum, miro ſplendore prementem
Omnia, et humanos ſtringentem lumine viſus.
Omnia maieſtas replet: omnia gloria obumbrat.
Propter eum ſedet en gnatus patris vnica proles
Aeterni aeternus, pariter ſine ſtirpe, ſine vllo
Semine, principioque carens, et temporis exors:

Quem

Digitized by Google

Quem pater vſque alta ſe in ſemet mente reflectens
Ipſe ſuae aeternum concepit imaginis inſtar,
Arcanum ceu ſub tacito nos pectore verbum
Concipimus, quod mox linguaque ſonoque receptum
In vocem formetur, et extra rumpat in auras.
Ambobus par maieſtas, par gloria, et vnum
Numen idemque, quod eſt genitor, pariter quoque natus
Vnum ambo, aeternus pariter, immenſus vterque,
Omnipotens et vterque, orbis fabricator vterque.
Nil patris ſine, nil nati ſine numine cretum.
Ecce autem vlterius, quis tanti luminis ardor?
Mira oculis mihi ſe facies nutantibus offert.
Hic ego totum aciem cuperem me vertere in ipſam,
Inque oculos, tenuemque in mentis ſimplicis auram,
Res incomprenſas ſenſu quo cernere poſſem.
Quis porro tantis radiis globus igneus ille
Circuitu longo amplexus caeli aurea templa?
Vt procul abſiliunt flammae hinc, atque inde coruſcae,
Vt porro abſiſtunt ſcintillae, vt et ignis anhelat,
Et facibus crebro emiſſis fluit aureus imber?
Quam placida mihi demulcet praecordia flamma?
Quam mira mihi pertentat dulcedine pectus?
Aut me animus fallit, mentemque inſomnia ludunt;
Aut domus haec ſancti fornaxque, et fomes amoris.
Huc omnis conflatus amor, conflata voluptas,
Omnis, et ex omni conceſſit gratia caelo.
Nam quis tertius ille, micat qui propter vtrunque?
A genitore fluens per natum numine iuncto?
In mediis vix apparet ſplendoribus aurea
Nube, mea prohibet quae lumina, circumfuſus,
Quam ſimilis, parque ambobus? quam numine compar?
Hic Deus, hic, ni fallor, adeſt, quem denique quaero,

Quem

Digitized by Google

Quem ſequor, humana quem tendo expromere voce,
Implentem maria, et terras, caelique profunda
Numine, et ampliuaga recreantem protinus aura,
Non factum, genitumue, nec vllo auctore creatum,
Profluit ecce patris, gnatique e numine eodem
Numen idem, ſemetque ideo procedit ab ipſo
Numen idem, calor omnipotens, diffuſilis aura
Perpetuo itque; reditque reciproca, mutuus ardor,
Amborum communis amor, hic aureus ille
Halitus; Hic Deus ille, hic amor, quo cuncta creata,
Omnia quo conſtant, quique omnia condita ſeruat,
Et maria, et terras, aurasque, et ſidera caeli,
Atque homines, et quae ſub caelo animantia viuunt;
Quadrupedum genus, et volucrum, vitasque natantum;
Graminaque, et ſtirpes, animaque carentia ſaxa,
Erutaque effoſa tandem tellure metalla,
Omnia quae in nihilum redeant collapſa repente,
Suſtentata fuant niſi tanti numinis aura.
Hic amor eſt, quo mortales regnator olympi
Proſequitur bonus. hic idem, quo nos quoque contra
Grati illum ardemus, quo ſe ſuperique hominesque
Mutua amant inter ſeſe pietate fouentes.
Hic amor eſt caeli, terrarum haec mutua flamma
Cuncta fouens, nodusque tenax, et amabile vinclum.
Caeleſtum vis magna, Dei immemorabile donum.
Hinc omnis pietas, hinc omnis denique virtus.
Aura potens, amor ignipotens, ſpirabile numen,
Spiritus ipſe, tui apparent veſtigia vbique
Numinis ampla, tuum eſt quodcunque, vbicunque videmus.
Tu patris aeterni virtus, tu dextera, et ipſi
Tu digiti quibus immenſum fabricauit olympum
Rerum opifex, quibus ingentem per inania librat,

Et

Digitized by Google

Et circumfuſo ſuſpendit in aëre molem,
Cuncta tuis elementa ligans contraria vinclis;
Muneribusque tuis paſſim plena omnia abundant.
Cum pater omnipotens cum nato immania mundi
Moenia conſtituens caeli procuderet orbes,
Tertius ipſe aderas (neque enim diſtractus ab illis)
Omnia componens. iam tum aurea luce coruſcus,
Summa equitans leuibus mulcebas aequora flabris,
Iam tum purgatis liquentem fluctibus vndam
Flamine luſtraſti, quae dehinc mortalibus aegris
Elueret prima contractam ab origine labem,
Vnde ſalus animis prouulta fraude ſepultis.
Inde rudes illi prima illa a ſtirpe parentes
Terrarum obliti coepere ad ſidera mentes
Tollere, mortalemque hominem deſueſcere puro
Pectore concepto per te iam deſuper igni,
Et peragrare acie caeli ſublimia templa
Admiſſi ſuperae depaſti lumina lucis,
Vimque Dei paulatim animis ſentire latentis
Occultam, ingentem, tum veri pectore pleno
Cernere venturos caſus, longeque remotos
Veridica populis porro praedicere voce.
Hinc ſacri tripodes, hinc ſancta oracula diuum,
Hinc Solymi vates numeris arcana locuti,
Carminaque ediderunt diae praeſaga Sibyllae.
Idem a ſtirpe feros, et duro pectore agreſtes
Erudiens ſubito egregias diuinitus artes,
Inſtruis atque loqui docto das ore repente,
Et cauſas orare, et ſanctas condere leges.
Nam genus humanum terris extollere ab imis
Ad caeli iubar. et ſuperis adiungere tendis,
Nubiferoque vehis nos aëre in aethera purum,

Nec

Nec quiſquam ſanctis excluditur aetheris oris
Aut fato aduerſo, aut alicuius numinis ira
Debitus aeternis mundi ante exordia poenis.
Cum primum dias exorti luminis oras
Viſimus antiqua ſuffuſi labe parentis,
Qui ſeſeque ſuumque genus corrupit in aeuum,
Immemor heu nimium promiſſi foedere pacti,
Indecores caelo vix lumina tollimus aegre,
Proſtratique ſolo ſine ſpe, ſine honore iacemus
Tranſcripti infernis erebi poſt funera flammis.
Vſque adeo veteris ſerpunt contagia noxae.
Tu vero noſtris vbi ſenſibus aſpirare
Incipis, auxilioque venis fera corda mouendo,
Admoniti incipimus paulatim agnoſcere rerum
Auctorem, regemque hominum, ſuperumque fatentes
Oramus nobis facilem, veterumque malorum
Nos piget, et vitae execramur facta prioris.
Iam magis atque magis (neque enim tu deficis vſquam)
Spe veniae haud dubia audemus confidere rebus.
Iamque iuuat, quaecunque iubent oracla, legesque
Explorare animis, et iuſſa capeſſimus vltro.
Continuo, ne ſint nobis facis abdita fraudi
Noſtra admiſſa tegens, et crimina noxia deles
Imbre tuo, veterumque malorum obliuia miſces,
Atque nouam in nobis mentem, noua corda renatis
Sufficis, abſterſaque nitent noua cuncta ſenecta,
Et ſimul optato mentes ſuccendis amore,
Quo caelo placiti, quo digni euadimus aſtris,
Hoc ſuperum pater inſigni nos munere donat
Sponte ſua bonus; haud noſtra pietate merentes.
Non opis id noſtrae, non nobis tanta facultas,
Ni pater omnipotens ad cari vulnera nati

Reſpiceret, qui morte obita mala noſtra piauit,
Humanumque ſuo lauit genus omne cruore.
Inde ſalus, operum inde omnis fiducia noſtrum.
Ne qua tamen priſcae ſubſint veſtigia labis,
Sponte caput ſacris de more immergimus vndis,
Praeſenti quas illuſtras tu numine praeſens,
Et veluti inſtillas vitam hoc ſub gurgite merſis,
Vnde renideſcunt animae, velut aera coruſca
Deterſa prorſus priſca rubigine ſcabra.
His opibus firmati animi, his radicibus actis
Tollunt ſe, in meliusque ſuis quoque viribus vſi
Creſcunt, et ſuperas per ſe nituntur ad auras.
Dum pietate ſua meriti poſt funera caelum
Concilio ſuperum, aeterna pace fruantur.
Haec promiſſa piis animis vberrima merces,
Praemia tanta manent tam paruo parta labore.
Te ſine nil tamen audemus, nil poſſumus ipſi,
Et benefacta parum valeant ſine numinis aura
Noſtra tui. non tantum animos impellere noſtros
Incipis e tenebris reuocans in lumen apertum
Sponte tua, haud meritis noſtris (a te omnis opum vis
Noſtra oritur: noſtri tu fons, et cauſa vigoris)
Verum etiam mox ipſe iuuas comes additus vſque,
Fortunasque tua noſtros virtute labores.
Ac veluti areſcant herbae, ſiluaeque comantes
Intereant, niſi mater alens radicibus imis
Sufficiat vires, occultaque pabula tellus;
Sic noſter ſine te vigor, et vis deſinat omnis
Hauſta cito, incaſſumque fluant ſine fruge labores.
Mille animis ſeſe obiiciunt diſcrimina noſtris:
Mille nocent peſtes, occultusque imminet hoſtis
Semper, et egregiis hominum inuidet additus orſis:

Quot

Quot ſcelerum facies, tot nobis retia tendit,
Tot laqueos: quis enim queat hos euadere caſſes?
Aſt vbi noctipetens manus haud ignara nocendi
Incautos petit inferno ſummiſſa barathro
Lucifugae peſtes, terrae ſine corpore vitae,
Intentantque dolos, nobisque illudere doctae
Nituntur recto captas abducere mentes.
Illicet ipſe ades, et medio in certamine feſſis
Affulges, detegisque dolos, atque irrita frangis
Tentamenta; tuoque magis nos numine firmas,
Omnibus auxilio es, ſatis omnibus vnus vbique
Diditus, et gentes paſſim diffuſus in omnes.
Nec quenquam tu muneribus bonus eximis vltro
Ipſe tuis: omnes inuitas, allicis omnes,
Omnibus incutiens blandum in praecordia amorem.
Infelix, qui te non audit crebra vocantem,
Pulſantemque diu, duro ſed corde reluctans,
Sed tua iuſſa negans clauſas dimittere in aures;
Ah miſer ablato ſeſe ſubducit amori,
Ipſe ſuis obſtansque bonis lucemque peroſus.
Quo monitus te quiſque libentius audit, eo illi
Semper ades, propiorque, et numine largius imples,
Et cui tu ſemel indulges, non deſeris vnquam,
Seſe ſponte ſui niſi deſerat immemor ipſe
Heu nimium infelix, ab ſemet proditus ipſo.
Nam ſimul atque animus maculis ſe infecit aberrans
Curriculo, huc illuc palanti corde, relictis
Limitibus, ſuperum, ac recti contemptor, et illex,
Continuo fugis, ac polluta ab ſede recedis.
Perſentit miſer ille tuum euaneſcere numen,
Omniaque in peius ruere, et retro acta referri,
Et magis, ac magis vſque obtuſa rigeſcere corda,

Qui modo ſidereo tendebat lumina caelo
Arrectus penetrans acie ſublimia olympi,
Colloquioque fruens ſuperum: nunc obſitus vmbris
Obſcuris, atque ora ſolo teterrima preſſus
Serpit humi, in coenoque graui ſine honore volutat,
Cunctaque ſe circum tenebris noctescere cernit.
Qualis, qui modo conſpectis tendebat in armis
Actus equo prima ſignans intonſa iuuenta
Ora puer, forma ante alios pulcherrimus omnes,
Si, cum primum caſtra ſubit, forte acta ſagitta
Hoſtis ab aggeribus candentia pectora fixit,
Voluitur: ora modis tabeſcunt pallida miris:
Labitur omnis honos, fugit omnis gloria formae:
Et modo qui toto ſpirabat corpore amorem,
Nunc grauis aſpectu eſt, aurasque inceſtat odore:
Sic animus te praeſenti nitidiſſimus olim,
Te fugiente, ſitu, ac tenebris inuoluitur atris
Decolor, atque omni formae ſpoliatus honore.
Sic olim, qui matutini ſideris inſtar
Larga miniſtrabat radianti lumina caelo
Lucifer ille chori caput alitis, et iubar, alto
Excuſſus caelo, lucemque exutus in ima
Coniecit ſeſe, et nigris immiſcuit umbris.
Fortunatus et ille, Dei quem filius olim
Vnicus in partem regni, ſortemque locarat,
Bis ſenos inter proceres lectiſſimus ibat.
Verum ſponte ſua deiectus culmine tanto
In praeceps ruit abs tete ſine luce relictus.
Tanta tui immemorem ceperunt taedia amoris.
Non tamen, vt primum te quiſque auertitur, illum
Deſeris omnino longa irreuocabilis ira.
Sed longe obſeruas, tendat quocunque ſecutus,

Atque

Digitized by Google

Atque iterum, atque iterum mulces, nec deſinis unquam;
Ac veluti genitrix puerum, qui plurima fugit
Conſcius ob maleſacta domi, ſeque abdidit altis
In ſiluis, nunc huc errans, nunc auius illuc,
Proſequitur pia, et incaſſum veſtigia pone
Obſeruata legit: precibus nunc allicit illum,
Nunc commota minas addit, ſi forte lateſcens
Audiat, et voces incertas irrita iactat.
Quam metuit neue eſca ferae, neu praeda latroni
Incomitatus eat, torrentisue incidat vndis?
Haud ſecus auerſa ſiquis te mente reliquit
Ah miſer, oblitusque ſui, ingratusque ſalutis,
Proſequeris, rurſusque vocas, rurſusque remulces
Auerſum, inuitumque trahis, ſi forte vocatus
Audijt, indoluitque admiſſis, crimina faſſus,
Luſtratusque ſacerdoti commiſſa piauit;
Protinus inſinuas illi te, iterumque reuiſis,
Sopitosque iuuat rurſus ſuccendere ſenſus,
Foederaque ablutis maculis in prima reponis.
Nec ſemel id ſatis; at quoties te auertitur ille,
Te toties vltro auerſo placabilis offers.
Eſt veniae locus vſque, et habent peccata regreſſum,
Nec requies, donec vitae labentibus annis
Vltima cuique dies moribundi aduenerit aeui.
Tantus amor noſtri, tantae cuſtodia curae.
Fortunatam animam, macula cui contigit omni
Detersa afflari tam ſancta deſuper aura,
Cui datur incendi tam ſancto deſuper igni,
Semper et in dulci flagrando viuere flamma,
Illa Deum, Deus illam vltro bonus ardet, amantique
Indulgens vltro dulcem reſpondet amorem.
Quicquid agit, fluit inſolita dulcedine amoris.

 Sem-

Semper amat tecum, dulcique in amore quieſcit.
Tota in amore, parum curans mortalia, fixa eſt.
Nec potis eſt ipſum tam ſanctum numen amare,
Quin quoque mortales iuncto ſimul ardeat igni.
Ante alios tamen o felices, terque beatos,
Atque quater, grauida qui te genitricis in aluo
Hauſerunt, neque dehinc in dulces luminis oras
Exorti excuſſere tuum de pectore numen,
Sed culpae exortes, et vita puriter acta
Seruauere tuum intacti ſub funere munus:
Id paucis conceſſum autem, quos aequus amaſti,
Et quibus eximia indulſiſti numinis aura.
Non tamen, excepto diuini corpore nati,
Te tam praeſenti quiſquam vnquam numine paſſus,
Quam quondam Iudaea genus, pulcherrima virgo,
Quae ſuperum puro concepit ab aethere regem
Semine de nullo, nullis temerata hymenaeis.
Munere tu ſolus ſanctus thalamique, torique
Virgineam impleſti foecundis flatibus aluum.
Huc omnis vis, huc aeſtus profluxit amoris,
Erupitque ingens totis fornacibus ignis.
Quo vero aggrediar poſt matrem carmine, quanto
Numine, quam largo torrente vndaueris ipſum
In partus? mecum hic fandi vis victa laborat,
Verbaque res ſuperat, maioraque viribus audeo,
Ardua, inacceſſa, et nulli conceſſa priorum.
Quanto animus, qui numen erat, flagraſſe putandus
Igne intus, toto cum dulcem corpore amorem
Iactaret: quacunque viam ſpectabilis ibat
Huc, illuc circum ora ferens gratiſſima caelo,
Omnia inundabant mira dulcedine, amabant
Omnia, non ipſi montes ardore vacabant;

Vſque adeo occultos afflabas ſenſibus ignes,
Et laetos membris haud vlli viſus honores.
Olim etiam apparens oculis mortalibus olli
Luce palam, cunctisque videntibus affulſiſti
Praepetis in faciem collectus, et alba columbae
Ora gerens, mira de caelo voce ſecuta.
Poſt iterum te mortales mortalibus aegri
Conſpexere oculis manifeſto numine ferri,
Cum ſonitu caelo illapſum ſub imagine flammae
Multifidae, linguis veluti vibrantibus aureis,
Torrificisque locum impleſti ſplendoribus omnem.
Filius omnipotens patris omnipotentis vt olim
Pollicitus fore ſidereas rediturus ad arces.
Vt pro ſe in terris ſua deinceps munera obires,
Nec nos in tenebris volui paterere relictos.
Protinus ecce viri calefacti numinis igni.
Qui modo morte ducis proſtrati cuncta timebant
In latebris, nunc intrepidi mira ore loquuntur,
Mira ſonant: varias linguis, longeque remotas
Inter ſe gentes imitantur munere vocis,
Vno, eodemque ſono diuerſo more locuti.
Agnoſcunt populi patriae commercia linguae,
Verbaque quiſque ſuae, atque eadem diſcrimina vocum.
Quique modo indociles vitam piſcoſa ſecundum
Flumina venatu tenui ſine more trahebant,
Edocti nunc mira canunt praecepta per vrbes:
Continuo penetrant aulas, et limina regum
Contra ſtare auſi ſoliorum edicta ſuperba,
Biſſenique, hominum genus id, te praeſide freti
Extincti ducis, ac deuicta a morte reducti
Nobile per gentes omneis vexere trophaeum,
Et factum egregium totum ſparſere per orbem.

Inde alii, atque alii tanto pro nomine vitas
Effudere alacres in aperta pericula euntes.
Atque ita terrarum totius protinus orbis
Tam varias linguis gentes, quam moribus omnes
Iunxiſti, vt populus iiſdem ſub legibus vnus
Extemplo fieret, ſtudiisque, et amore coirent.
Hac homines tu pace ligas, his nexibus vnum
Efficis, et vinclo nectis fera corda tenaci.
Infelix domus illa, vrbes caeleſtibus illae
Inuiſae, quas igne tuo non plurimus afflas.
Tu placidam per corda feris mortalia pacem,
Blandaque mortali praebes ſolatia vitae
Laetitia ingentem perfundens vndique mundum,
Per te odia, et lites, per te fera bella quieſcunt,
Tu pacem regesque inter populumque patresque
Concilias, das te in medium et ſacra foedera ſancis.
Tu thalamos ſocias, noua tu connubia iungis,
Quaeque homines pacta inter ſe, conuentaque firmant,
Ipſe ligas, propria vt maneant compagibus arctis.
Quodcunque incipimus recti, quodcunque paramus,
Aſpicis, et curſu in medio noſtra orſa ſecundas,
Nec quicquam ordimur, niſi nomine rite vocato
Ante tuo, ſtratique ſolo genibusque voluti,
Auxilium, atque tui flammam imploramus amoris,
Ipſe venis: tu pectoribus mala gaudia noſtris
Excutis, abſtergisque animos, purosque reuiſis,
Et nos largus opum dono ſeptemplice laetos
Inſignis, noſtrasque vehis ſuper aethera mentes,
Tu matutinus, tu veſpertinus, et imber
Aureus ille venis caelo ſitientia corda
Noſtra rigans, laetisque feracia frugibus exples.
Cum ſeſe obiecit nobis res dura repente,

Hae-

Haeremusque diu ancipites, animisque labantes
In tenebris verſamur, ades lux protinus, et nos
Inſtruis, ac mentem pulſa caligine luſtras.
Nec cunctaris, vbi triſtis praecordia moeror
Noſtra premit: ſolator ades, dulcemque profundis
Laetitiam moeſtis, et gaudia mentibus affers,
Terroresque animis arces, et numine amico
Pectora demulcens pulſa formidine firmas.
Inſuper et nobis quaecunque vbicunque pericla
Obiiciunt ſeſe, nuſquam nos deſeris ipſe,
Nuſquam abes, et duce te caſus euadimus omnes.
Salue hominum pax et requies, diuina voluptas:
Huc ades, atque tuum populis innecte calorem.
Si quando validis hominum fera pectora flammis
Flagraſti, et rapidis feruoribus indulſiſti,
Nunc opus igne tuo, noſtras ſuccende medullas
Acrius, et totis nobis incumbe caminis.
Adſpice mortales quam denſa nube premantur,
Aut quibus in tenebris iaceant, quo frigore ſegnes
Algeſcant animi priſcae pietatis inanes.
Incipiant flammis deſueta caleſcere corda,
Et caelum adſpicere, et iucundum cernere lumen,
Exutique dolos recti accendantur amore
Rurſus, et ad priſcas referant ſe moribus arteis.
Praecipue tamen obſcura caligine merſa,
Quae ſanctum euerſis Germania numen ab aris
Expulit, et caelum ſceleratis prouocat armis,
Luce tua verum agnoſcat luſtrata, nec vltra
Saeuiat, at veteri pietate reſuſcitet aras,
Vnaque nobiſcum ſit ei ſententia concors.
Quod ſi ſponte tuis ſtimulis parere recuſat,
Et lucem refugit, furiisque inſiſtit iisdem,

Sit

Digitized by Google

Sit noſtros ſaltem reges diuinitus inter
Iam iam aliquis pariter pietate inſignis et armis,
Cui largo infundas diuinum numine robur,
Atque habilem pariter membrisque animisque vigorem,
Quo ſeſe praeſtans animi, patiensque laborum
Audeat indomitis vrgenti opponere bello,
Atque armis petere, atque malo ad meliora vocare,
Ac ferro late ſerpentem exſcindere peſtem.
Vt coëant animi, et ſtudiis communibus acta
Nobiſcum tendat gens effera, ſentiat vnum.
Si qua tamen lapſis contagia moribus obſtant,
Et vetus in nobis virtus elanguit illa,
Illa, prior qua fama aetas ſuper aethera adibat,
Irrepſitque ſitus deiectis legibus ater,
Rurſus noſtra tua recaleſcant pectora flamma.
Huc iace ſancte tuis taedam e fornacibus vnam,
Quae totum accendat ſanctis ardoribus orbem.
Nos primum pete, qui in ſedem conuenimus vnam,
Saxa vbi depreſſum condunt praerupta tridentum
Hinc atque hinc, variis acciti e ſedibus orbis,
Vt ſtudiis iuncti atque animis concordibus vna
Tendamus duce te freti ſuccurrere lapſis
Legibus, et verſos reuocare in priſtina mores,
Teque ideo coetu celebramus, et ore ciemus,
Sancte veni, penitus te mentibus inſere noſtris.
Aura potens, amor omnipotens, caeli aurea flamma.

MAR-

MARCI HIERONYMI
VIDAE
CREMONENSIS.

CHRISTIADOS LIBER PRIMUS.

Qvi mare, qui terras, qui caelum numine comples
Spiritus alme, tuo liceat mihi munere regem
Bis genitum canere, e ſuperi qui ſede parentis
Virginis intactae grauidam deſcendit in aluum,
Mortalesque auras hauſit puer, vt genus vltus
Humanum eriperet tenebris, et carcere iniquo
Morte ſua, maneſque pios inferret Olympo.
Illum ſponte, hominum morientem ob crimina tellus
Aegra tulit, puduitque poli de vertice Solem
Aſpicere, et tenebris inſuetis terruit orbem.
Fas mihi te duce mortali immortalia digno
Ore loqui, interdumque oculos attollere caelo,
Et lucem accipere aetheream, ſummique parentis
Conſilia, atque necis tam dirae euoluere cauſas.
Iam prope mortis erant metae, finiſque laborum
Chriſto aderat, Solymumque ideo haud ignarus ad vrbem
Phoenicum extremis remeans de finibus ibat.
Illum ingens comitum numerus iuuenesque, ſeneſque
Sponte ſequebantur, rerum quos fama trahebat
Vndique collectos. nam magnas ſiue per vrbes
Ferret iter, ſeu deſertis in montibus iret,

Olli

Olli ſe innumeri iungebant vſque parati
Iuſſa ſequi, vellet quaſcunque abducere in oras,
Atque nouos erat hic ſemper fas cernere coetus.
Pinifero veluti Veſuli de vertice primum
It Padus exiguo ſulcans ſata pinguia riuo.
Hinc magis atque magis labendo viribus auctus
Surgit, latifluoque ſonans ſe gurgite pandit
Victor: opes amnes varii auxiliaribus vndis
Hinc addunt, atque inde: ſuo nec ſe capit alueo
Turbidus, haud vno dum rumpat in aequora cornu,
Tum vero numero ſocios ſeiunxit ab omni
Biſſenos, ſibi quos olim delegit, vt eſſent
Tantorum memores operum, teſteſque laborum.
Atque vbi ſecretos nemora in ſecluſa vocauit
Procera innitens cedro maeſtiſſimus ore,
Eque imo rumpens ſuſpiria pectore fatur;
Ventum ad ſupremum ſocii: data tempora vitae
Exegi in terris: lux nunc infanda propinquat,
Meque pii manes expectant: illius ergo
En vltro infenſam Solymorum aſcendimus vrbem.
Illic informis leti mihi dira parantur
Supplicia: immeritum me nunc coniurat in vnum
Saeua ſacerdotum manus, vt non inſcius ipſe
Praedixi toties, ac vobis cuncta retexi.
Ibo, morte mea veterum ſcelus omne piabo,
His me prime malis oneras pater: ipſe tuliſti,
Dulcia poma, mihi ſed nunc tua furta luendum.
Cum tamen expulerit tenebras lux tertia rebus,
Aëreas caede abluta reuocabor in auras.
Vos etiam, quos non pertaeſum denique noſtri,
Funera acerba manent: audete, et lucis amori
Iſtius aeternum vitae immortalis honorem

Me-

Digitized by Google

Mecum omnes praeferte: domus non haec data, non hae
Sunt vobis propriae ſedes. vos aetheris alti
Lucida templa vocant, ſtellis florentia regna,
Pax vbi ſecura, ac requies optata laborum.
Hic domus, hic patria: huc omnes contendite laeti
Anguſtum per iter: veſtras hic figite ſedes.
Dixerat: at ſocii defixi lumina maeſtis
Haerebant animis, ac triſtia multa putabant.
Tum ſenior Petrus haud linguae, vociue pepercit,
Et tali Diuum affatus ſermone precatur:
Nate Deo, quae tanta Deum te denique caeli
Vis agit, vt libeat letum crudele paciſci.
Pro quoquam, aut certis vltro te offerre periclis?
Quin age te incolumi potius (potes omnia quando,
Nec tibi nequicquam pater eſt, qui ſidera torquet)
Perficias, quodcunque tibi nunc inſtat agendum,
Non adeo exoſus lucem, ingratusque ſalutis.
Hos animos, hanc confeſtim precor exue mentem.
Ipſe tui miſerere, tuum miſerere, nec vltro
Proiice nos, qui te, tendis quocunque ſequemur.
Sic ille; increpuit dictis quem talibus heros:
Non pudet o nunquam ſapiens mortalia ſemper
Voluere nube oculos preſſum, caeleſtium inanem?
Nec potis es vanis vnquam deſueſcere curis?
Haecne tibi conſulta mei ſuaſere labores?
Non hoc conſiliis, non hoc auctoribus iſtis
Tempus eget, genitor iuſſis haud mollibus vrget.
At vos, o rebus ſpretis mortalibus omnes
Ferte viri, et duros animo tolerate labores,
Oblitique hominem caelo altas tollite mentes.
Et cum mortales linguas in iurgia ſoluent
Vos contra, falſis onerantes nomina veſtra

Cri-

Digitized by Google

Criminibus, gaudete, ac firmo pectore forte,
Indignamque ignominiam contemnite laeti.
Hinc fortunatos vos dicite, praemia quando
Certa manent, oriturque ingens hinc gloria veſtra.
Haec fatus, montes aditum fert triſtis in altos.
Incedunt vna ſocii cum rege parati
Cuncta pati, et iuuenis ſortem indignantur iniquam.
Et iam palmoſae ſubit Hierichuntis ad vrbem.
Zachaei excipitur tecto, menſisque paratis,
Cui quondam componere opes per fasque, nefasque
Immenſas amor acer erat, ſed luce recepta
Hoſpitis aduentu coepit male parta luendo
Reddere cuique ſuum, partiri cetera egenis,
Tot facti, infectique auri congeſta talenta.
Hic ſubito non laeta ferens grauis impulit aures
Nuntius, atque animum rumore momordit amaro.
Lazarus hand procul hinc Bethanes regna tenebat
Diues opum, clarus genus alto a ſanguine regum.
Nam pater ingentes Syriae frenauerat oras,
Vique ſibi captas quondam ſubiecerat vrbeis,
Nemo illo hoſpitibus facilis magis: omnibus illa
Noctes atque dies domus vltro oblata patebat.
Huc etiam perſaepe ipſum ſuccedere Chriſtum
Haud piguit, creberque domus indulſit amicae
Hoſpitio, atque Deum poſita ſe nube retexit.
Hunc igitur poſtquam morientem accepit, et acri
Vix, morbo correptum, auras haurire ſupremas,
Et quaſi iam leti portas luctarier ante,
Demiſit lacrymas, ſociisque haec edidit ore:
Cedamus: leto actutum reuocandus amicus
In lucem, modo me ſummus pater audiat ipſe,
Atque ſuas velit hic, vt ſaepe, oſtendere vires.

Digitized by Google

Haec ait, et greſſum Bethanae tendit ad vrbem.
Proſequitur comitum manus ingens, atque videndi
Innumeri ſtudio ſocios ſe protinus addunt.
Interea longe mundi regnator opaci,
Infelix monſtrum, penitus non inſcius illam
Iam prope adeſſe diem, ſuperi qua maximus vltor
Imperio patris infernis ſuccederet oris
Manibus auxilio, ac ſedes vaſtaret opertas,
Sollicitus parteis animum verſabat in omnes,
Siqua forte potis regno hanc auertere cladem,
Molirique Deo letum meditatur. ea vna
Denique cura animo ſedet, haec ſaepe vna reſurgit.
Demens, qni id propter tantum non viderat ipſum
Demiſſum caelo iuuenem, quo ſponte piaret
Morte obita veterum culpam, et ſcelus omne parentum.
Protinus acciri diros ad regia fratres
Limina, concilium horrendum, et genus omne ſuorum
Imperat. ecce igitur dedit ingens buccina ſignum:
Quo ſubito intonuit caecis domus alta cauernis
Vndique opaca, ingens: antra intonuere profunda,
Atque procul grauido tremefacta eſt corpore tellus.
Continuo ruit ad portas gens omnis, et adſunt
Lucifugi coetus varia atque bicorpora monſtra;
Pube tenus hominum facies, verum hiſpida in anguem
Deſinit ingenti ſinuata volumine cauda.
Gorgonas hi, Sphyngasque obſcoeno corpore reddunt,
Centauroſque, Hydraſque illi, igniuomaſque Chimaeras.
Centum alii Scyllas, ac foedificas Harpyias,
Et quae multa homines ſimulacra horrentia fingunt.
At centumgeminus flammanti vertice ſupra eſt
Arbiter ipſe Erebi, centenaque brachia iactat
Centimanus, totidemque eructat faucibus aeſtus.

Omnes

Omnes luſtificum fumumque, atrosque procacl
Ore, oculisque ignes, et vaſtis naribus efflant,
Omnibus intorti pendent pro crinibus angues,
Nexantes nodis ſeſe, ac per colla plicantes:
In manibus rutilaeque faces, vncique tridentes,
Queis ſontes animas ſubigunt, atque ignibus vrgent,
Nec minus illi etiam diuerſis partibus orbis
Conueniunt properi, qui terris omnibus errant
Hortantes ſcelera, ac variis mortalia ludunt
Pectora imaginibus, rectique obliuia ſuadent:
Necnon ventorum, tempeſtatumque potentes,
Nubiuagum genus, haud certa regione locati,
Nimborum in media conſueti nocte vagari.
Ergo animis promti, atque opibus coiere parati
Vna omnes: fremitu vario ſonat intus opaca
Regia, rex donec nigram igne tricuſpide dextram
Armatus coetu in medio ſic farier orſus:
Tartarei proceres, caelo gens orta ſereno,
Quos olim huc ſuperi mecum inclementia regis
Aethere deiectos flagranti fulmine adegit,
Dum regno cauet, ac ſceptris multa inuidus ille
Permetuit, refugitque parem. quae praelia toto
Egerimus caelo, quibus olim denique vtrinque
Sit certatum odiis, notum, et meminiſſe neceſſe eſt.
Ille aſtris potitur, parte et plus occupat aequa
Aetheris, ac poenas inimica e gente recepit
Crudeles. pro ſideribus, pro luce ſerena.
Nobis ſenta ſitu loca, ſole carentia tecta
Reddidit, ac tenebris iuſſit torquere ſub imis
Immites animas hominum, illaetabile regnum.
Haud ſuperae aſpirare poli datur amplius aulae,
Ingens ingenti claudit nos obice tellus,

In

In partemque homini noſtri data regia caeli eſt.
Nec ſatis: arma iterum molitur, et altera nobis
Bella ciet, regnisque etiam nos pellit ab imis.
Id propter iuuenem aetherea demiſit ab arce
Seu natum, ſiue alitibus de fratribus vnum.
Iamque aderit fretusque armis caeleſtibus ille,
Sedibus exitium vehet his, et regna recludet
Infera, conceſſasque animas noſtro eximet orbe:
Fors quo nos, niſi non ſegnes occurrimus, ipſos
Arcta in vincla dabit, vinctosque inducet olympo
Victor ouans. ſuperi illudent toto aethere captis.
Iſte autem, quamuis mortalia membra caducus
Induerit, tamen eſt noſtris imperditus armis;
Nempe ego ſaepe adii coramque interritus vrgens
Tentaui inſidiis nequicquam (non ea me res
Falſum habuit, neque enim nunc primum talia cerno)
Quas non in facies, quae non mutatus in ora
Acceſſi incaſſum? ſemper me reppulit ipſe
Non armis vllis fretus, non viribus vſus:
Sed tantum veterum repetito carmine vatum
Irrita tentamenta, dolos, et vim exiit omnem.
Ergo quae mihi nunc ſurgit ſententia pandam.
Ille iter antiquas Solymorum inſtaurat ad arces,
Sit licet inuiſus magnae primoribus vrbis:
Quippe ſacerdotes odiis ingentibus illi
Infenſi inſidias, vt cuique eſt copia, tendunt
Solliciti veterum pro relligione parentum,
Vt ferro incautum ſuperent, et funere mulctent:
Quandoquidem ille nouos ritus, noua ſacra per vrbes
Inſtituit, priſcasque audet reſcindere leges.
Hic opibus veſtris opus: en nunc confieri rem
Tempus adeſt in eum cuncti maioribus illos

Inflammate odiis et vera, et praua canentes,
Peſtiferumque animis furtim inſpirate venenum,
Ne victi, oblitique iras corda aſpera ponant,
Sed ſaeui magis, atque magis, ſtimulisque ſubacti
Acribus abſiſtant nunquam, niſi caede peracta.
Si vero, ſi quis ſociis ex ipſius vnum
Bis ſenis capere, atque dolis peruertere poſſit,
Res confecta, metus penitus ſublatus et omnis.
Praecipitate moras, fluxis ſuccurrite rebus.
Nunc tectis opus inſidiis, nunc viribus vſus.
Vix ea fatus, vbique ruentes iuſſa faceſſunt
Autores ſcelerum, portisque ex omnibus alte
Diuerſi rumpunt: tremit abdita murmure tellus.
Incubuere auris: crinitas anguibus alas
Obſcurum per inane mouent, terrasque capeſſunt.
Non tam olim denſa ſublimes nube per auras
Florigerae glomerantur apes aeſtate ſerena
Nubifugo Borea, et madidis ceſſantibus Auſtris,
Si quando exorta eſt inter diſcordia reges,
Saeuaque collatis inuadunt praelia ſignis.
Vae, quibus inſtiterint terris, quibus orbis in oris
Dira cohors, quantas populis feret illa ruinas!
Iamque emenſus iter multis comitantibus heros
Vera Dei ſoboles Bethanes moenibus inſtat.
Cernit ibi moeſtas crinem laniare ſorores
Munera fraterno tumulo ſuprema ferentes
Expertem thalami Marthan, atque vrbis auitae
Magdali dictam de nomine Magdalenam.
Progreditur, buſtumque petit: moeſtiſſima Martha
Hunc ſimul ac vidit, comites fratrisque ſepulchrum
Deſerit, ac multo venienti occurrit honore.
Inſequitur ſoror inde, oculos largo imbre madentes,

Foe-

Foeminels ambae plangoribus indulgentes.
Vt te poſt cari germani funera tandem
Accipimus venientem? vt te ſaepe ille vocabat
Magne hoſpes gelidi perfuſus frigore leti?
Atque equidem credo, tunc ſors te ſi qua dediſſet
Nobis, nunc etiam vitales duceret auras.
Nunc quoque (nil quando clari tibi rector olympi
Abnuit) haud penitus nobis ſpes omnis adempta eſt.
Talibus orabant: comites ſimul omnia luctu
Miſcebant: moeſtis reſonabant cuncta querelis.
Aſt heros triſtes dictis ſolatus amicis
Spondet opem, ſuperas rediturum ad luminis auras
Actutum fratrem incolumem, quem faucibus hauſtum
Telluris quarto iam Sol non viderat ortu:
Diditur haec totam confeſtim fama per vrbem,
Quae cunctis incredibilisque et mira videri.
Vicinis populi paſſim de montibus omnes
Concurrunt ſtudio viſendi, atque omnia complent.
Ventum erat ad tumulum: ſtat circumfuſa iuuentus:
Ipſe autem in medio duplices ad ſidera palmas
Iamdudum tendens, oculosque immobilis heros
Orabat, tacitusque parentem in vota vocabat.
Orantem obſeruant taciti, intentique tuentur,
Quid iubeat, quae ſigna ferat, quo deinde cadat res,
Bis toto color ore abiit: bis pectore anhelo
Infremuit, nutuque caput concuſſit honeſtum.
Ecce autem tumuli tremere oſtia viſa repente.
Omnibus extemplo ſubita formidine ſanguis
Diriguit, penitusque innaſit pectora frigus,
Cum tandem Deus has effudit ad aethera voces:
Summe parens quamuis precibus nil abnuis vnquam
Ipſe meis, quaecunque petam: tamen hoc tibi grates

 Mune-

Digitized by Google

Munere ſemper agam; tua quanta potentia, vidit
Circumfuſa manus, populi videre frequentes.
Vos autem famuli properate, recludite marmor,
Saxum ingens auferte, viroque exoluite vittas.
Nec mora, praeceptis patuerunt clauſtra ſepulchri,
Concurſu accedunt magno, attonitique pauore
Inſpectantque, videntque intus deforme cadauer,
Vixque ſibi credunt, nullo cogente moueri.
Nec mora, clamantis ter voce vocatus amici
Erigitur, loquiturque et caeli veſcitur auris.
Obſtupuere omnes: nec ſat vidiſſe loquentem,
Aut audiſſe ſemel, dum cuncta ex ordine narrat
Conuentu in medio, quae funere paſſus in ipſo eſt,
Quanto anima inſtantis vi leti excluſa dolore,
Terrenosque diu eluctata reliquerit artus,
Quas facies moriens, quam obſcena aſpexerit ora
Terrentum iuxta furiarum irasque minasque,
Vt vix ſiderea volucres miſſi arce miniſtrii
Auxilio poſſent auidas inhibere rapinas.
His addit ſcelerum poenas, ac laeta piorum
Praemia, quaeue animas miſeras ſubiiſſe neceſſe eſt
Arbitria, aeternosque nigris fornacibus ignes.
His actis, Deus orantis vicina Simonis
Tecta ſubit, quem tota olim lacerum ulcere membra
Eripuit morbo, atque in priſtina reddidit ipſe.
Dum vero menſas grati dignatus amici
Accubat in medio procerum vrbis, protinus ecce
Ingreditur forma inſignis, cultuque puella
Picta peregrinas tunicasque ſinusque crepanti
Argento ſaturos, atque auro intertexto,
Cui caput implicitum gemmis: it flexile collo
Aurum ingens mixtis oneroſa monilia baccis,

Pro-

Digitized by Google

Propexique nitent electro molle capilli,
Nexilibus quos in nodos collegerat hamis:
Aureaque ex humero demiſſam fibula veſtem
Eois opibus grauidam, et Gangetide gaza
Subnectit: media micat ardens fronte pyropus,
Crebraque conſertis pendent redimicula gemmis;
Qualis laeta ſinus cum tellus veris honorem
Pandit, opesque ſuas gremio explicat alma virenti.
Haec olim amiſſis vtriſque parentibus orba
Reſtitit, et proles in opes ſucceſſit auitas
Vnica, quas pater immenſas praediues habebat.
Dumque aetas rudis, vna illi ſuper omnia cordi
Relligio fuit, et ſeruandi cura pudoris.
Mox autem paulatim annis feruente iuuenta
Senſibus illapſa eſt Veneris maleſuada cupido,
Quae mentem immutans furiis ſubiecit iniquis.
Ah miſeram! abiecto non obſtat cura pudori,
Non ſpecies, non fama mouet: ceſſit timor omnis,
Relligioque oblita: domo iam nubilis exit:
Iam conuiuia, iam ſpectacula laeta frequentat,
Vinclaque contemptis rectoribus omnia rumpit.
Ac veluti ratis Aegaeo ſine remige in alto,
Sublatos ſimul ac fluctus inflauerit aura,
Nunc huc incerto, deinde illuc fluctuat aeſtu,
Quo ventique vndaeque vrgent, ſpoliata magiſtro.
Et iam freta opibus praedulces ambit amores
Florentum iuuenum, ſi quis ſpectabilis ore
Egregio, formaque alios ſupereminet omnes.
Ergo laeta virum praeſtanti corpore poſtquam
Accepit veniſſe, Deum quem fama ferebat,
Nullam paſſa moram ſtudio correpta videndi
Venerat: aſt vbi conſpicuos deperdita vultus

Digitized by Google

Hauſit, et egregiae diuinum frontis honorem,
Diuinosque oculos ardentis pabula amoris,
Diriguit, penitusque animo ſententia verſa eſt,
Atque alias longè concepit pectore flammas.
Ecce autem ſubito viſae ſpirantis ab ore
Septem adeo circum offuſa caligine, et atra
Nube exire faces; veluti cum torris obuſti
Vltima ſurſum flamma fugit, fumumque relinquit.
Haec Deus, haec, inquit, capitum foediſſima ſeptem
Correptam miſerae mentem vexabat Erinnys.
Tum Maria (hoc illi nomen) mutata, nec illa
Argento quae illuſa ſinus modo venerat aureos,
Iam capiti crinale aurum, colloque monile
Detrahit, et tunicas ſqualentes exuit auro.
Iamque ſui piget, et curis mordetur honeſtis.
Inde Deum orabat veniam, genibusque volutans,
Vt canis ad menſam procumbere ſuetus herilem,
Lambebatque pedes nudos, lacrimisque rigabat:
Veſte fouens, alios tulerat quam nuper in vſus.
Tum de marmoreis varios deprompſit odores
Theſauris: caſias, et nardi mollis ariſtas,
Aut thuris lacrymam, atque auram fragrantis amomi,
Pronaque permulſit nudas liquido vnguine plantas.
Suauis in aëreas diffugit ſpiritus auras.
Cuncta Deus placida quae mente accepit, et illam
Dignatus venia monitis impleuit amicis.
Interea circumpoſitis ex vrbibus aegrum
Cernere vulgus erat conuentu accedere magno.
Multi ibant oculis clauſis, multi auribus orti
Indociles, fandi ignari, quique aegra trahebant
Membra, ferebantur, quosue exagitabat Erynnis
Captos mente, ſui immemores, Deus ipſe iuuabat

Auxi-

Auxilio, validique omnes laetique redibant
Tandem hinc digrediens Solymorum tendit ad arces.
Hanc fundaſſe Semes ſoboles tua dicitur vrbem
Vitiſator pater, exactis ſimul imbribus ingens
Ceſſauit vaſtis ſtagnare paludibus orbis,
Plurimaque immenſi compreſſa licentia ponti.
Tum venere, ſuo bellis qui gente ſubacta
Vrbem appellarunt de nomine Iebuſaei.
Protinus hinc reges, a priſco ſanguis Iuda,
Finitimis late dominam coluere ſubactis.
Hic templum Solomon per terras omnibus artis
Euerſis ope barbarica rex condidit olim,
Templum opulentum, ingens, eductam ad ſidera molem.
Huc menſas, araſque ſacras, et ahênea labra
Tranſtulit, et veteris veſtes, ac munera templi,
Oſtro perfuſas veſtes, auroque rigentes.
Tum lychnos, lanceſque, canaſque inuexit acerras,
Cymbiaque, et tripodas, fuſoque ex aere lebetas,
Incluſaſque ſacro leges, ac foedera ligno,
Quae gemina in ſilice omnipotens pater ipſe notarat,
Hic gentis rex, atque omni cum gente ſacerdos
Sacra ferens pecudum fundebat rite cruorem.
Victima non alias maculabat ſanguine ſedes.
Vndique mos erat huc populos ter adire quot annis,
Et proprios genus Iſacidum inſtaurabat honores.
Ipſe etiam huc heros crebro ſe ferre ſolebat.
Iamque viis plenis multis cum millibus ibat,
Vnde vrbis poterant turres, atque alta videri
Culmina: laeti omnes ramos viridantis oliuae,
Quaſque manu geſtent palmas, a ſtirpe refringunt.
Praecedit peditum late manus omnis: it ingens
Pone equitum globus: in medio pulcherrimus heros

Digitized by Google

Haud acri prouectus equo, phalerisque ſuperbo
Eminet, at ſibi pauperiem vt placuiſſe beatam
Admoneat ſocios, rex quadrupedantis aſelli
Terga premit vates quondam vt cecinere futurum.
Nudus erat vertex, humeris demiſſa fluebat
Ad talos veſtis, quam feſtinauerat olim
Ipſa parens, pueroque dedit geſtare: nec illa eſt
Vllo attrita vſu, nulla conſumpta ſenecta,
Taurea nudatis circumdat tegmina plantis.
Talis iter tendit, recipitque ad moenia greſſum.
Ante vrbem pueri occurrunt, mixtaeque puellae
Floribus, ac variis ornatae tempora ſertis.
Omnibus in manibus palmae, omnes carmina laeti
Laeta canunt, tonſis et inumbrant ora coronis,
Certatimque Dei gaudent placida ora tueri.
Tum demum portis vrbem ingrediuntur apertis,
Et propius regem, ſeruatoremque ſalutant,
Praetenduntque manu thyrſos, oleasque coruſcant
Frondenteis. ſuperas ingens it clamor ad auras.
Spargitur hic rumor ſubito, ac tota vrbe vagatur.
Conſurgunt gentis primi. procul ecce per auras
Pulueream cernunt tolli ſuper aethera nubem:
Ignari penitus rerum, cauſasque requirunt
Tam ſubiti motus, quem nam tam multa ſequantur
Millia ductorem, quis tantus clamor eunti.
Aſt illi, quibus eſt Diui haud incognita fama,
Occurrunt alacres regi, plauſumque ſequentes
Ingeminant, quaque ingreditur, paſſim cocco rubenti
Inſternunt oſtro ſola, barbaricisque tapetis,
Intenduntque vias ſertis, et floribus augent.
Vix ingreſſus erat, cum denſam reſpicit ecce
In biuio turbam, clamoremque auribus hauſit.

Ingen-

Ingentem, et ſecum admirans veſtigia preſſit.
Vallis erat circum frondoſis vndique ſepta
Collibus: in medio riuis, atque imbribus humor
Collectus ſemper ſtabat, laticesque perennes,
Quo ſolitae innuptae praediuitis vrbis aquari,
Et potum pariter pecudes compellere priſci
Paſtores, lymphaque gregem curare ſalubri,
Vnde lacum fama eſt olim dixiſſe minores.
Huc concurſus erat certis de more diebus,
Turbaque adibat inops variis exercita morbis.
Namque videbatur maguo quandoque moueri
Cum ſonitu, medio vnda lacu, et perculſa repente
Sublato ad caelum ſpumabant caerula fluctu.
Sed vulgo ſubiti quae motus cauſa latebat.
Impubes pueri tantum, innuptaeque puellae
Signa prius manifeſta dabant, ſeſeque canebant
Cernere pennatum puerum fulgere per auras
Vndanti chlamyde, atque auro radiantibus alis,
Delapſumque polo tranquilla impellere vtraque
Stagna manu, lateque viam ſignare cadentem.
Qualis ſtella pater ſuperum quam miſit Olympo
Aut nautis ſignum, aut populis in caſtra coactis,
Praecipitat flammis longe lateque coruſcis
Scintillans: corda ignaris mortalibus horrent.
Ergo expectabant denſo miſeri agmine circum
E caelo ſignum intenti, laticesque quietos
Seruabant oculis, atque omnes auribus auras,
Auditum ad ſignum ſubito vt ſe primus in vndas
Quiſque daret, ſtagnoque ſonanti immergeret artus.
Quippe erat inde ſalus ſemper, non pluribus, vni,
Qui ſubito impulſum prior exiliiſſet in aequor.

Sicut

Digitized by Google

Haud acri prouectus equo, phalerisque ſuperbo
Eminet, at ſibi pauperiem vt placuiſſe beatam
Admoneat ſocios, rex quadrupedantis aſelli
Terga premit vates quondam vt cecinere futurum.
Nudus erat vertex, humeris demiſſa fluebat
Ad talos veſtis, quam feſtinauerat olim
Ipſa parens, pueroque dedit geſtare: nec illa eſt
Vllo attrita vſu, nulla conſumpta ſenecta,
Taurea nudatis circumdat tegmina plantis.
Talis iter tendit, recipitque ad moenia greſſum.
Ante vrbem pueri occurrunt, mixtaeque puellae
Floribus, ac variis ornatae tempora ſertis.
Omnibus in manibus palmae, omnes carmina laeti
Laeta canunt; denſis et inumbrant ora coronis,
Certatimque Dei gaudent placida ora tueri.
Tum demum portis vrbem ingrediuntur apertis,
Et propius regem, ſeruatoremque ſalutant,
Praetenduntque manu thyrſos, oleasque coruſcant
Frondenteis. ſuperas it ingens clamor ad auras.
Spargitur hic rumor ſubito, ac tota vrbe vagatur.
Conſurgunt gentis primi. procul ecce per auras
Pulueream cernunt tolli ſuper aethera nubem:
Ignari penitus rerum, cauſasque requirunt
Tam ſubiti motus, quem nam tam multa ſequantur
Millia ductorem, quis tantus clamor oriatur.
Aſt illi, quibus eſt Diui haud incognita fama,
Occurrunt alacres regi, plauſusque ſequentes
Ingeminant, quaque ingreditur, paſſim ecce rubenti
Inſternunt oſtro ſola, barbaricisque tapetis,
Intenduntque vias ſertis, et floribus augent.
Vix ingreſſus erat, cum denſam reſpicit ecce
In biuio turbam, clamoremque auribus hauſit,

Ingentem, et ſecum admirans veſtigia preſſit.
Vallis erat circum frondoſis vndique ſepta
Collibus: in medio riuis, atque imbribus humor
Collectus ſemper ſtabat, laticesque perennes,
Quo ſolitae innuptae praediuitis vrbis aquari,
Et potum pariter pecudes compellere priſci
Paſtores, lymphaque gregem curare ſalubri,
Vnde lacum fama eſt olim dixiſſe minores.
Huc concurſus erat certis de more diebus,
Turbaque adibat inops variis exercita morbis.
Namque videbatur maguo quandoque moueri
Cum ſonitu, medio vnda lacu, et perculſa repente
Sublato ad caelum ſpumabant caerula fluctu.
Sed vulgo ſubiti quae motus cauſa latebat.
Impubes pueri tantum, innuptaeque puellae
Signa prius manifeſta dabant, ſeſeque canebant
Cernere pennatum puerum fulgere per auras
Vndanti chlamyde, atque auro radiantibus alis,
Delapſumque polo tranquilla impellere vtraque
Stagna manu, lateque viam ſignare cadentem.
Qualis ſtella pater ſuperum quam miſit Olympo
Aut nautis ſignum, aut populis in caſtra coactis,
Praecipitat flammis longe lateque coruſcis
Scintillans: corda ignaris mortalibus horrent.
Ergo expectabant denſo miſeri agmine circum
E caelo ſignum intenti, laticesque quietos
Seruabant oculis, atque omnes auribus auras,
Auditum ad ſignum ſubito vt ſe primus in vndas
Quiſque daret, ſtagnoque ſonanti immergeret artus.
Quippe erat inde ſalus ſemper, non pluribus, vni,
Qui ſubito impulſum prior exiliiſſet in aequor.

Sicut

Sicut vbi vacui tendunt medio aequore campi
Viribus, et rapido iuuenes decernere curſu,
Arrexere animos cuncti, ſignumque parati
Expectant. pulſat pauor intus pectora anhelus
Omnibus, atque locum ſpondet ſibi quiſque priorem.
Hos inter longo detentus brachia morbo
Brachiaque et plantas, omnes et inutilis artus
Ierrus erat, cui quondam et opes et auita fuere
Praedia opima, ſed vt iuuenili e corpore morbum
Pelleret, heu nimium mendaci credidit arti,
Dumque vias omneis, medicaeque explorat opis vim,
Pauperiem morbo adiecit miſerandus iniquam,
Oſſibus ad viuum qui iam perſederat imis.
Iamque fere denum in luctu quater egerat annum
Innumeris circumuentus morbisque fameque,
Quem poſtquam adſpexit propius ſtellantis olympi
Rege ſatus, ſic eſt vltro placido ore locutus:
Infelix, quae te ſegnis mora detinet vnum
Seruantem has fruſtra ripas et triſtibus vndam
Praeſentem morbis, alii cum ſcilicet omnes
Protinus hinc abeant laeti, oblitique laborum
Accipiunt ſolitas reparato in corpore vires?
Ille ſub haec, largoque genas ſimul imbre rigabat:
Non hoc crimen aquae, non vis mihi fontis iniqua eſt:
Verum ego dum motum opperior ſalientis aquai,
Praecipites dant ſaltu alii ſe in ſtagna priores
Ad ſonitum. inualidis nequeo ipſe inſiſtere plantis,
Nec me tunc opis externae dignatur egentem
In ſtagno quiſquam ante alios merſare ſalubri.
Talia narrantem placido Deus ore tuetur,
Atque ait: ipſe tuis pedibus ſubſiſte, valensque
Carpe viam. nec cuncta vndis debere neceſſe eſt.

Digitized by Google

Vix ea, cum ſubito cernentibus omnibus ecce
Erigitur, ſtratumque humeris, mirabile viſu,
Ipſe ſuis referens pedes omnes paſſibus aequat,
Atque ſuo ſolidae reſpondent robore vires.
Sicut vbi in ſyluis dum ramos colligit, anguem
Frigore ſopitum paſtor brumaque rigentem
Frondibus implicuit, admouitque inſcius igni.
Nulla mora eſt; propius flammas vix pertulit, et iam
Attollitque caput, iamque ignea lumina torquet,
Perque domum ſerpens micat arduus ore trilingui.
Parte alia ante fores templi, mediaque miniſtri
Ingenti ſtrepitu teſtudine dona ſedentes
Vendebant, quae plebs aeratae imponeret arae,
Lanigeras pecudes, taurosque, paresque columbas,
Voti vt quiſque reus, rerumque vt copia cuique.
Quos ſimul atque heros ingreſſus vidit, et omnem
Diſcurſu, et clamore locum reſonare prophano,
Haud tulit, et verbis grauiter commotus acerbis
Reppulit, intortum vibrans per terga flagellum,
Verberaque inſonuit, ſacroque a limine abegit.
Qualis vbi Arctois Boreas erupit ab antris,
Aëreos rapido peruerrens turbine campos,
It caelo ferus, et piceas toto aethere nubes
Inſequitur: dant victa locum, et caua nubila cedunt.
Sacra Deo domus haec, inquit, haec numinis aedes.
Vos autem verſam indignos ſceleraſtis in vſus:
Sanguine reſperſum eſt aras, animaque litatum
Hactenus antiquis conceſſo more ſacrorum.
Indultum ſatis; atque ouium iam caedis abunde eſt.
Nunc pater omnipotens pecudum volucrumque cruori
Parcere vos poſthac iubet, ac fumantibus extis.
Vos diuerſa manent mutatis orgia ſacris:

Diſci-

Diſcite iuſtitiam tantum, puraque litate
Mente, Deumque piis precibus placate volentem,
Hi veſtri ritus, ea deinde piacula ſunto.
Sic ait, et ſupplex demiſſo poplite ad aram
Cernuus arcana prece patris numen adorat.
Iamque ſacerdotum primis exarſerat ingens
Triſti in corde dolor, flammaeque iraeque coquebant:
Nec nouus hic primum furor, haec odia aſpera ſurgunt.
Antiquae irarum cauſae, antiquique dolores
Haudquaquam exciderant animis, fixique manebant:
Non tamen hic auſi ſunt illum ſurgere contra,
Sed veriti vltricem plebem, turbamque ſequentum,
Exceſſere adytis, nequicquam indigna minati.
Quales nocte lupi ſtabulis cum forte recluſis
Appetiere gregem, verum cuſtodia pernox
Obſtitit, et canibus vocalibus inde reuulſit.
Olli (dira fames ſtimulis agit intus) abacti
Cedunt, et montes nequicquam vlulatibus implent.
Dum vero affatur genitorem Diuus ad aram,
Mirantes ſocii templum per ſingula luſtrant,
Suſpectu molem vaſto, artificumque laborem,
Cautibus exciſas centum, centum aere columnas
Omnes e ſolido, omnes altis montibus aequas,
Tignaque, et aeterna ex cedro laquearia, ahenoque
Aeratas porro ſtridentes cardine portas,
Sectilibusque minutatim ſola laeuia ſaxis:
Tum puro ex auro poſtes, menſasque metallo
E ſimili, et fixos alta ad donaria currus
Diſtinctos ebeno, et candenti elephanto.
Quae dum cuncta legunt, perfectis ordine votis
Improuiſus adeſt, tacitusque ſuperuenit heros,
Atque ait: Haec moles, adeo haec immania templa,

Protinus vt vento radicitus eruta pinus,
Verſa repente dabunt labem, ingentemque ruinam,
Et tibi digna tuis Solyma inſtant praemia factis,
Quae vates ad te miſſos diuinitus auſa es
Tot ferro petere, aut duris detrudere ſaxis.
Ipſe tuos quoties, praeſens ut vera monerem,
Tentaui ciues incaſſum cogere in vnum,
Ceu criſtata ſuos diſperſa examina foetus
Singultu volucris vocat et plaudentibus alis?
Ferro exciſa cades, iam iam labentia regna
Protinus arma ruent tua, vindexque hauriet ignis,
Et paſſim haec largo ſudabit ſanguine tellus.
Nonne vides, iam vt nunc res procubet inclinata?
Et tibi iam votis non proſit nectere vota?
Longe alias pater omnipotens ſacra tranſtulit oras,
Longe alia vult ipſe coli, et placarier vrbe.
Atque adeo hic alte depactus terminus eſto.
Sic fatus monſtrat miras in marmore formas,
Argumentum ingens ſenum monimenta dierum,
Magna quibus magni compacta eſt machina mundi,
Et veterum euentus, et priſca ex ordine auorum
Facta, haud humanis opus enarrabile verbis.
Non illic hominum effigies, ſimulacraue Diuum,
Arcanis ſed cuncta notis, ſignisque notauit
Obſcuris manus artificis, non hactenus vlli
Cognita non potuere ipſi deprendere vates.
Hic ſuperum ſator informem ſpeculatus aceruum,
Aeternam noctemque indigeſtumque profundum
Prima videbatur moliri exordia rerum
Ipſe micans radiis, ac multa luce coruſcus,
Iamque videbatur fulua de nube creare
Stelligeri conuexa poli terrasque fretumque,

Et

Digitized by Google

Et lucem ſimul vndiuagam, mox vnde-micantes
Et Solis radios, et caeli accenderet ignes.
Ipſi iam denſo crepitare examine circum
Auctoremque, ducemque ſuum, plauſuque ſonare
Aligeri fratres ſupera arce volatile vulgus,
Lucis opus primae. nec dum tamen aethera ab imis
Flammiferum terris, terras diſcreuerat vndis.
Sed tantum confuſa iacebant ſemina rerum.
Nec mora, vix caeli extuderat ſeptemplicis orbem,
Ordine cui vario rutilos affigeret ignes,
Et iam cuncta nouam incipiebant ſumere formam
Paulatim, caelumque ſua compage teneri.
Cernere erat ſicca in medio iam mole relicta
Littoribus curuis circum maria humida fundi,
Illiſosque vadis ſpumare ad ſidera fluctus.
Nondum pontiuagae curuabant ampla carinae
Carbaſa, nec liquido lentari in marmore remi,
Lata ſed innocui verrebant aequora Cauri.
Ecce autem iam fagiferi capita ardua montes
Attollunt, infraque iacent humiles conualles.
Continuo tellus ſummittens Daedala germen
Flore renideſcit, et frondeis explicat arbos.
Iam videas viridi veſtiri gramine campos,
Iam colles, denſis frondere cacumina ſyluis,
Illicibusque, oleisque, et coniferis cypariſſis.
Nec mora, coeruleo flammis duo lumina caelo
Incipiunt teneris primum luceſcere rebus,
Et ſibi, ceu mundi vigiles ſtatione viciſſim
Succedunt, certoque ſuum dant foedere lumen.
Nam lucis fons dimenſum Sol ambit olympum
Ipſe die, terrasque nouo ſplendore colorat.
Nocte ſuas, vultu pallenti, ſeruat in vmbris

Luna

Digitized by Google

Luna vices fundens auratis cornibus ignem,
Lucidaque exornant nocturnis aethera gemmis
Sidera perpetuo circumlabentia motu.
Tum bifidis paſſim verrebant marmora caudis
Squamigerum mutae pecudes, pelagoque natabant.
At pictae volucres librare per aëra pennis
Corpora, et inter ſe curuis decernere roſtris.
Nec procul hinc errant latos armenta per agros,
Lanigerique greges perſultant pabula laeta.
Iam latebras videas meditari dira ferarum
Semina; iam longos per humum reptare chelydros.
Deſuper hortari clara de nube putares
Caelicolum regem, laetasque expromere voces:
Creſcite, propagate genus mea ſemina veſtrum,
Seclaque perpetuis generatim iungite ſeclis.
Tandem nudus homo emicuit tellure creatus,
Quem ſuperum ſator affarique, et edicere leges
Ore videbatur coram, ac praeponere regnis,
Qui terras immortalis ditione teneret:
Manſiſſet dictis, ſeruaſſet foedera pacta.
At campum arboribus iuxta, ac viridantibus herbis
Lucentem aſpicias, ſtellantia floribus arua,
Poma vbi caeruleo multum vigilata dracone:
In medio fons perſpicuis argenteus vndis
Quatuor aduerſis voluens regionibus amnes,
Qui terrae gremio infuſi late arua rigarent.
Atque hic cernere erat maleſuadi fraude draconis
Deceptum iuuenem vetitos ex arbore foetus
Guſtare edicti immemorem legisque ſeuerae.
Et iam (vix pomum infelix admouerat ori)
Poenituiſſe putes ſe frondibus inuoluentem,
Nec iam caelituum regis grauia ora ferentem.

Nan-

Digitized by Google

Nanque videbatur fuluae inter vellera nubis
Horribili ſuper impendens mortalibus ore
Dura redarguere, et ſaeuas indicere poenas
Pro meritis, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis ventura ſub auras.
Interea coniux, quae capta libidine dira
Iura prior, legesque datas, ac foedera ſoluit,
Infelix fruticum fruſtra per denſa latebat.
At victor, factusque potens iam fraudis, ahena
Effulget ſquama, teretique volumine ſerpens,
Ter ſuperans ſtirpem, ſpirisque ingentibus ambit,
Tortilis, et motis inſultat deſuper alis
Virgineo irridens deceptos improbus ore.
Nec procul hinc ideo videas late infera circum
Regna ſubobſcuras ſedes, lucemque malignam
Solis, vbi caſti manes, animaeque piorum
Sedibus excluſae quondam debentis olympi
Vnius ob ſcelus expectabant ordine longo.
Stabant hic cani proceres, vittataque vatum
Agmina, tendebantque manus ad ſidera paſſas,
Quos omnes humeris pater alte extantibus Abras
Amplificam pandens chlamydem, protentaque late
Brachia ſubnixus, dextra, laeuaque tegebat.
Orantes illos credas, ſuperumque parentem
Supplicibus dictis affari, parceret irae,
Parceret vnius noxa omnes per ere gentes.
Subſtitit hic imo ſuſpirans pectore diuus,
Atque ait: en noſtrum depoſcunt iſta laborem.
In me nulla mora eſt. ego tantae debitus irae
Morte mea eripiam hos tenebris, et clauſtra refringam.
Quin ea, quae ſubito paucis deprenſa ſequuntur,
Sublegite infandum mihi portendentia letum.

Omni-

Digitized by Google

Omnibus hic pauci extinctis mortalibus ibant
Incluſi ligno ſummas impune per vndas.
Ingens latinago fluitabat machina ponto,
Et vix extabant immani corpore montes.
Quos procul abruptus colliſis nubibus ignis
Ingeminans creber caelo rutilante petebat.
Hic natum ſenior nudo Iſacon enſe petebat
Infelix pater, exequitur dum triſtia iuſſa.
Aſpiceres illum toto iam corpore niti
Dextram attollentem. nondum reſpexerat, et iam
Nuntius ecce aderat caeli demiſſus ab arce
Iuſſa ferens primis contraria. victima iuxta
Paſcebat pueri ignari pro caede parata
Candidus, et villis aries argenteus albis.
Hinc fratrem inuiſum narrata ob ſomnia fratres
Vendebant, miſero mentiti dira parenti
Funera, diſcerptumque feris. pater ipſe cruentam
Verſabat gnati tunicam, lacrymisque rigabat.
Hic etiam Phariis dum ciues ducit ab oris,
Poſt longa exilia in patriam, promiſſaque regna
Legifer auxiliis fretus caeleſtibus heros,
Orta lues populum errantem miſeranda repente
Serpentum afflatu leto dabat, atque iacebant
Corpora tabifico paſſim morientia morſu.
Dux vero in medio campi ſuſpendit ahenum
Ingenti e malo colubrum, ſtratosque iubebat
Dirigere huc aciem intentos, lignumque tueri,
Quae miſeris erat haud dubiae via ſola ſalutis.
Parte alia, roſtro terebrans ſibi viſcera acuto,
Foeta auis implumes paſcebat vulnere natos.
Stant olli circum materno ſanguine laeti,
Et pectus certatim omnes rimantur apertum.

His animaduerſis portis bipatentibus ibat
Multa putans, nec dum gradibus deſcenderat heros
Omnibus, et magno iam longe vrgente tumultu
Ecce trahebatur paſſis per terga capillis
Pallida longaeui coniux Suſanna Manaſſei,
Quoi pater egregiam forma, et florentibus annis
Haud placidis taedis inuitam, aegramque iugarat.
Namque fidem ob thalami foedatam ad iuſta vocabant
Supplicia ingenti iuuenum ſpectante caterua.
Et iam ſaxa manu pueri, vulgusque tenebant,
Ipſe ſed anteuolans prohibebat tela ſacerdos,
Donec porticibus Chriſtum conſpexit in amplis,
Ad quem vbi conceſſit, miſeramque ad limina traxit,
Ingreſſus verſare dolos, haec prodidit, inquit,
Coniugium, thalamique fidem deprenſa feſellit.
Sontem iura neci tali pro crine dedi
Noſtra iubent duris (ſed quae inclementia?) ſaxis;
Teque ideo vatum interpres mitiſſime adimus,
Et tua quaenam ſit ſententia quaerimus omnes.
Dixerat, atque animo iam ſpes paſcebat inanes,
His captum, implicitumque putans ſermonibus hoſtem,
Praecluſos abitus, non effugia vlla relicta,
Illam quippe neci ſi ſolueret interceptam
Miti animo miſeratus, eum turba omnis in ipſum
Saxaque, et vltrices raptim conuerteret iras,
Quod ſanctas gentis leges euerteret illex.
Si vero ad poenam iuſſet pro crimine duci,
Seſe odiis vulgi obiiceret crudelis acerbis.
Haec agitans iam victorem ſe mente ferebat,
Pectora laetitia multum tumefactus inani.
Ac veluti in ſomnis olim ſibi viſus arator,
Dum terra attrito ſuſpendit vomere terga,

Auri

Auri ingens pondus campo effodiſſe ſubacto,
Gaudia vana fouet, cernet ſomno ille relictus
Pauperiem, duros et adhuc ſibi deeſſe labores,
Somnia fortunamque animo excuſſus inanem.
Ipſe viam Deus inuenit (fallacia numen
Nulla humana valet contra) qua legibus illi
Parceret, illaeſis nempe, vt defixa tenebat
Ora ſolo, tandem attollens, turbamque parantem
Aſpectans ait, Haud dubium, quin crimine letum
Sit merita: id priſci quondam ſanxere parentes.
Ergo agite, e veſtrum quicunque eſt criminis expers,
Saxa manu primus rapiat, feriatque merentem.
Ecquis erit tanto e numero, qui vulnera prima
Dirigat, et ſceleris purum ſe proferat vltro?
Sic memorans omnes ſeruabat lumine pronus
Obliquo, horrendamque rugas, illumque paratum
Inſcripſiſſe ſolo, cui mens interrita nullum
Eſſet ob admiſſum foedo, ſecuraque culpae,
Stabat conſpectu in medio tremebunda puella
Iam ſuffuſa oculos mortis nigrore propinquae,
Et poſitis terram genibus ſubmiſſa petebat,
Non minus exanimata metu, quam in retia cerua
Acta canum latratu, et longo exercita curſu,
Cum iam conſumptae vires, cum ſe vndique cinctam
Hoſte videt, mortemque inſtantem certa moratur.
His autem auditis reſponſis, omnibus ingens
Confeſtim cecidit furor, et vis fracta quieuit.
Quiſque ſuam tacito verſant in pectore vitam,
Inque vicem ſpectant ſeſe, atque aduerſa tuentur,
Nec quiſquam turba in tanta ſe prodidit vltro.
Saxa cadunt manibus furtim labentia, et omnes,
Quiſque ſui memores abeunt, templumque relinquunt.

Vt vero Deus aſpexit vacua atria circum,
Linea detraxit pauitanti vincla puellae,
Atque illam verbis monitam dimittit amicis.
I melior, veterum famam iam extingue malorum.
Talia dein ſocios fatur conuerſus ad ipſos:
Heu durum genus, haud poſſunt deſiſtere victi.
Nil linquunt intentatum, nil prorſus inauſum.
Nempe ego nunc feſtis fas contra, et iura diebus
Affero opem inualidis, aegrosque in priſtina reddo,
Nunc ſontes, et ſponte ſua commiſſa fatentes
Accipio, noxaque animos, et crimine ſoluo.
Nunc ſocii fruges tractant, et vina priuſquam
Dent manibus lymphas, cum victu corpora curant,
Nec dapibus parcunt, et quae in vos plurima iactant.
Quin etiam me fraude petunt furta irrita adorti.
Vel cum Romanis aſtu me opponere tentant
Incautum, quaeruntque dolo, an fas pendere regi
Per capita argentum, edicto quod quiſque iubetur.
Nec caecos mea facta mouent ingentia, quae non
Humanis fierent opibus, non artibus vllis,
Nec qua vi haec agitem ſpoliati lumine cernunt,
Conſiliisque audent ſupremi obſtare parentis.
Nec priſcos tollo ritus, legesue refigo.
Quippe alia arcanis longe ſententia dictis
Indeprenſa latet, longe altera ſacra teguntur
Nube ſub obſcura verborum. vt caetera mittam,
Quid ſuis horretis vetitis imponere menſis
Viſcera? non animis labem ſublimibus affert
Aut his, aut illis ieiunia ſoluere rebus.
Vobis intus obeſt mens ipſa, et dira cupido,
Sed quoniam gaudet coeno immundaque palude
Setigerum genus, et pecori huic innata libido eſt;

In

In ſue adſueſcuntur Veneris mala gaudia foedae,
Quin etiam, vt iuſſis animos caeleſtibus auctor
Paulatim aſſueſcens poſſet mollire colendo,
Nec nulla inciperet ſub religione tenere,
Indociles primum populos, obtuſaque gentis
Pectora, iuſſit oues iugulare, et ſanguine terram
Imbuere, immeritosque aris mactare iuuencos,
Quae tamen omnia erant, ſicut mens alta vigebat,
Venturae ſpeculum mox relligionis, et vmbra;
His actis, iam deuexum cum veſper olympum
Clauderet, egrediens malefida ceſſit ab vrbe.
Tum genitorem obitus affarier ante propinquos
Exoptans, coramque arcanas promere voces,
Ignaros ſocios Taburi ima in valle reliquit.
Ipſe autem aſcenſu ſuperans capita ardua montis
Conſtitit aëreae feriunt vbi ſidera cedri.
Addiderant comites ſe tantum ex omnibus illi
Fidus Ioannes cum fratre, Petrusque vocati.
Stabant orantes taciti, pariterque ſupinas
Tendebant ſine voce manus ac lumina caelo.
Ipſe autem his magno genitorem affatur amore:
O pater en inſons nunc dira ad funera pergo
Progenies tua. nec tot ferre indigna recuſo,
Quando certa tibi mens, atque haec fixa voluntas,
Et tanti mortale genus: nil demoror, adſum.
Hos ſaltem, qui me patriaque, ſuisque relictis
Per varios caſus lectiſſima corda ſequuntur,
Aſpice, et immeritos caecis a morte periclis.
Haud vereor, quod ſe his homines, gens impia paſſim
Opponunt. nil facta hominum mortalia terrent.
Ipſi etiam (nihil hoc moueor) moriantur ad vnum,
Aut potius ſaeuo, ſi vis, tu fulmine perde

 Cor-

Digitized by Google

Correptas igni, et penitus res aethere fractas.
Tu genitor, tanto finemque impone labori,
Si tantae eſt genus humanum caelo addere molis,
Seclaque mutatis in priſtina reddere rebus.
Tantum oro (ſcelus) inferno ſummiſſa barathro
Gens peſtem meditata viris nil improba furtis,
Officiat, non infando praeuertat amore
Inſidiis captos, nec corda improuida fallat,
Dum ſcelera hortatur, noſtrique oblivia ſuadet.
Iam iam aderunt infandi hoſtes, armata dolis gens,
Nondum animos ſatiata; graues nondum vlta dolores.
Has fraudes, iamque has fraudes, artesque mouebunt,
Quas non mentiti ſimulato corpore formas;
Vt capiant genus innoxium, vertantque venenis
Peſtiferis: tu frange dolos, ferque irrita in auras
Cuncta pater: tandem victis edice quieſcant.
Sint, qui per terras gentes poſt funera noſtra
Iuſtitiam erudiant, et relligionis amorem.
Hanc veniam concede; id gnati cedat amori.
Filius haec. genitor contra cui talia reddit:
Nate patris virtus; noſtrique ſimillima imago
Nulla tuis fraus (ſolue metum) nullaeue nocebunt
Inſidiae, quas nunc regni molitur operti
Arbiter, incoepti fruſtra irritus omnia tentat.
Induat in facies centum, centum ille figuras.
Ipſe adero, retegamque dolos, foecundaque fraudis
Agmina diſiiciam, et magna virtute reſiſtam.
Vnus erit tantum, cui mentem inſania vertet,
Infelix, iam nunc deuoto pectore verſat
Infandum ſcelus, atque tui iam poenitet aegrum,
Secum indignantem, tua quod praecepta ſequutus
Exuerit blandum vitae mortalis amorem.

Malueritque graues ſub te tolerare labores,
Omnia quae mecum mundi ante exordia noſti.
Hunc tamen indignum numero, coetuque piorum
Addidimus memores vatum; qui talia quondam
Praedixere, tuis exemplum inſigne futurum.
Euadent alii inſidias meliora ſequuti.
Omnes te propter contempto lucis amore
Haud mortem horreſcent, pergentque in funera laeti,
Innumeramque ſuo parient tibi ſanguine gentem
Proiectu vitae, et mortis amore ſuperbi.
Efficiam caelo dignos poſt aſpera tandem
Funera, deſerti magnum aetheris incrementum.
Quos tu olim aſpicies hac relligione nepotes
Surgere nate tibi? quam pectora certa videbis?
Tu modo tu perge, et coeptum decurre laborem.
Hi quos cernis enim vix nunc tua iuſſa ſequutos
Indociles, fandi ignaros, (mora non erit) altos
Pectore concipient ſenſus, doctoque verendas
Ore canent leges afflati numine noſtro,
Et vaſtum in melius referent hortatibus orbem.
Succedent aliis alii, ſacrique nepotes
Victores tua ſigna ferent trans vltima clauſtra
Oceani latas vndis cohibentia terras,
Clareſcetque tuum paſſim per ſecula nomen.
Sponte ſua inuicti reges tibi ſceptra, tibi arma
Subiicient ſua per terras, araſque ſacrabunt.
Atque adeo grauida imperiis Roma illa ſuperba,
Appenninisagi quae propter Tybridis vndam
Ingentes populos frenat pulcherrima rerum,
Summittet faſces, et quas regit orbis habenas.
Illic relligio, centum illic maxima templa,
Centum arae tibi fumantes, centumque miniſtri,

Digitized by Google

Quique viris late atque ipſis det iura ſacerdos
Regibus, et ſummo te in terris reddat honore.
Siqua tamen paulatim annis labentibus aetas
Decolor inficiet mores, verſisque nepotes
Degeneres ſurgent ſtudiis, per dura, laboresque
Exercens lapſam reuocabo in priſtina gentem.
Illa malis ſemper melior ſe tollet ad aſtra.
Saepe ſolo velut euerſam, exciſamque videbis,
Quam modo praedixi, populorum incurſibus vrbem.
Verum quo magis illa malis exercita ſemper
Altius hoc ſurgens celſum caput inferet aſtris,
Moeniaque in melius ſemper recidiua reponet,
Nec niſi ſubiecto paſſim ſibi definet orbe.
Sic placitum, noſtri ſedes ea numinis eſto.
Haec ait, et natum dextra complexus inhaeſit.
Ecce autem ſubito rubra vibratus ad aethra
Cum ſonitu fulgor micat, et polus intonat ingens.
Nam pater omnipotens manifeſtus ab aethere nubem
Oſtendit radiis illuſtrem lucis, et igni.
Omnia collucent late loca, turbine Chriſtus
Corripitur rapido, mediaque in nube refulſit,
Verus et aſpectu patuit Deus, atque per auras
Diuinum toto ſpirauit vertice odorem
Luminis aetherei ſpecimen, genitoris imago.
Nec ſecus emicuit roſeo pulcherrimus ore
Inſolita circum perfundens omnia luce,
Quam cum mane recens lucis fons aureus ingens
Lumine Sol caelum exoriens rigat omne profuſo,
Oceani in ſpeculo longe reſplendet imago,
Et croceae effulgent aurata cacumina ſyluae.
Talem ſe ſociis mirantibus obtulit heros
Amborum in medio vatum, quorum alter adiuit

Flam-

Flammifero quondam inuectus caeli ardua curru,
Et tranauit equis inſultans aëris auras:
Iſacidum Phariis genus alter duxit ab oris
Dux profugum, legesque dedit, moremque ſacrorum.
Nec non caelicolum propius tum maxima pandi
Viſa domus, caelique ingens apparuit aula.
Tum genitor nubis fulgens candentis amictu
Oſcula libauit nato, et vox lapſa per auras:
Hic mea progenies. hic eſt mea magna voluptas.
Vni huic mortales omnes parete volentes.
Nec plura his. toto aſſonuit chorus omnis olympo
Caeleſtum cantu vario plauſumque dedere.
Tum demum in faciem conſuetam redditus heros
Attonitos ſocios monſtrisque, metuque ſepultos
Excitat, atque hominis mortali apparuit ore.

MAR-

Digitized by Google

MARCI HIERONYMI

VIDAE

CHRISTIADOS LIBER II.

At Solymi trepidi rerum, et formidine caeci
Noctem illam patrum primi, templique miniſtri
Inſomnem duxere: animis adeo addita cura
Incubat, ac nullam attonitis dat dira quietem.
Omnibus ante oculos vrbem ingredientis imago
Laeta Dei, feſtique manus impubis honores,
Illiusque vident late increbreſcere nomen.
Fama volat, paſſimque canit miracula rerum.
Quid faciant? magis, atque magis iam vera pateſcunt,
Quae quondam priſci vates cecinere futura,
Terras caeleſti regem de ſtirpe manere,
Cuius in aduentu templum, Iudaeaque tandem
Regna ruant, Solymeque euerſis deſinat aris
Antiquo de more ſacros imponere honores.
Ergo infracti animis omnes, terrore ſubacti,
Tectis, quiſque ſuo, ſepti, clauſique manebant.
Quales quae ſolitae florentia rura volantes
Carpere apes, vbi ſaeuit hyems, caelumque profuſos
Soluitur in nimbos, et aquoſus regnat Orion,
Otia lenta terunt, clauſisque aluearibus aegrae
Cunctantur, circumque fores, ac limina muſſant.
Tempus erat per membra quies cum grata ſoporem
Irrigat, ac poſitis affert obliuia curis.
Et iam noctipotens manus imo emiſſa barathro.

Hor-

Digitized by Google

Horribiles viſu formae furialibus omnem
Coetibus obſedere vrbem: pars turribus inſtant:
Pars apicem templi, et faſtigia ſumma coronant:
Cetera perque vias legio, perque alta domorum
Tecta volant, tractimque haerent per culmina tignis.
Haud ſecus Italiam repetunt vbi vere recenti
Caerula aues, longo feſſae aequora curſu,
Quae prior occurrit tellus, hanc agmine denſo
Certatim arripiunt, procuruaque littora complent.
Principio ſpargunt occultum in pectora virus,
Vipereamque viris animam, caecumque furorem
Inſpirant, odiumque animis, et crimina linquunt.
Multi etiam in facies hominum vertuntur, et omnem
Protinus incendunt variis rumoribus vrbem,
Irrepunt tectis, alii, ſomnoque ſolutis
Somnia dira ferunt varia ſub imagine rerum,
Atque hominum falſis ſimulacris pectora ludunt,
Iamque huius ſubeunt, iamque illius alta potentum
Limina et attonitos dictis hortantur in hoſtem,
Terrificantque animos facta, atque infecta canentes,
Chriſtum inferre faces, ariesque inſtare bipenni
Armatum aerata, atque adytis extrema minari,
Et iam ſemuſto in templo dominarier ignem.
Quin ipſos templi mentiti veſte miniſtros
Singula tecta adeunt, patresque ad limina ſacra,
Conciliumque vocant. nigri dux agminis ipſe
Impulit aeriſono ſtridentes cardine portas.
Hinc atque hinc delubra petunt. concurritur vltro
Vndique: nec tenebris nox obſtat euntibus atra.
Non aliter captam ſi rumor nuntiet vrbem
Nocte dolis intempeſta atque latentibus armis
Hoſtem inferre acies, et iam ſumma arce receptum,

Cul-

Culminibusque immiſſa voret fax atra penates,
Plenis cuncta vlis feruent, trepidoque tumultu
Huc atque huc itur, nec ſat rationis eundi eſt.
Praecedunt dirae facies, facibusque nefandis
Sufficiunt lucem, et ſummo dant vertice lumen
Terrificas capitum quatientes vndique flammas,
Nec miſeri tamen agnoſcunt: furor omnibus intus
Eripuit mentem, lapſumque in viſcera virus.
Nec minus interea bis ſeni ex agmine miſſi
Bis ſenos Chriſti ad ſocios, euertere ſi quem
Poſſent, et furtis deceptum incendere iniquis.
Illi autem pleni monitis ducis (ante futura
Praeſcitus iſta ſuis praedixerat omnia) ſeruant
Inuictos animos, inapertaque pectora fraudi,
Quanquam hoſtis ſpecies ſeſe transformet in omnes
Nequicquam expertus, menteſque indagine captet.
Vnus non valuit ſeſe his ſubducere vinclis
Iſcarius peſti infandae deuotus Iudas,
Lectorum procerum labes, et peſtis Iudas.
Hic ſe olim addiderat ſocium veſtigia Diui
Ingreſſus, patria, atque opibus, cariſque relictis
Incerta exilia, incertas quacunque paratus
Ire vias, talique necem pro rege paciſci.
At mox coeptorum piguit, durique laboris
Paulatim pertaeſum, animo tum voluere ſecum
Noctes atque dies tacitus, ſiqua potis arctis
Legibus exolui, et priſcae ſe reddere vitae
Indignans longum incaſſum cecidiſſe laborem.
Hos abitus, iamque hos abitus, et furta parabat
Impatiens operum, rebus non laetus egenis.
Talibus vndantem curis, animoque labantem
Iampridem, nigrae reperit dux ipſe cohortis

Haud

Haud minus exultans animis, quam monte ſub alto
Cum procul aſpexit tendentem in paſcua ceruum
Getulus leo, quem ſiccis exercet hiantem
Faucibus ex longo collecta inſania edendi.
Ac prius in faciem Galilaei verſus Iorae,
Ipſi qui fuerat coniunctus ſanguine Iudae,
Inſomnem aggreditur verbis, tu nocte ſilenti
Montibus in ſolis erras inſane, poteſque
Vltro ſaeua pati ſub nudo frigora caelo,
Atque tibi alterius ſub nutu degitur aetas,
Dum ſequeris (quis te tantus furor incitat?) iſtum
Elatumque animis, euerſoremque ſacrorum,
Quem tantum illuuies adeunt teterrima gentis,
Foeminei coetus, et ſemiuiri comitatus?
Primi omnes infenſi odiis concordibus ardent,
Sacrilegoque necem intentant. iamque ille furorem
Veſanum expendet, cedet fiducia tanta.
Non illi auxilio magnarum gloria rerum,
Quas mentitur, erit: nil contra obtendere denſa
Nubila, nil ſolitas accingi proderit arteis.
Rumpe moras, eia inſtanti te ſurripe cladi.
Sic ait, ardentemque odiis inſtigat acerbis.
Tum mutatus acri percuſſit pectora thyrſo.
Et ſubito nocti ablatus ſe immiſcuit atrae.
Hinc miſerum inuadens praecordia ad intima ſeſe
Ingerit, atque imis dirum implicat oſſibus ignem.
Olim, etiam in mentem veniunt, quaecunque ſub illo
Iuſſus dura tulit, quaecunque exhauſta pericla.
Et piget, atque nefas polluto voluit amore,
Immeritumque animo ſedet hoſti prodere regem.
Ah miſer, ah maleſane, Deum non pectore ſentis,
Non oculis numen praeſens, non auribus hauris.

Quis

Quis te mutauit tantus furor? a pice quo nunc
Culmine praecipitas, quanam trahis arce ruinam.
Nec qualis ſentis tibi menti inſederit error.
Quid ſtruis? aut quo te raptat tam dira cupido,
Quae nunc te male habet, mentisque, et lucis egentem?
Quam nunc amittis ſortem, irreparabile donum,
Optabunt ſeri poſt ſecula mille nepotes.
Atque adeo quae vota iſoues, quam mente ſecas ſpem
Laetitia elatos animos inflatus inani,
Omnia diſcerpent, rapientque per aëra venti.
Excute, dum licet, infandam de pectore peſtem,
Quaeque imis tibi nunc eſt addita cura medullis.
Iamque ſacerdotes, totaque ex vrbe ſenatus
Secretam in templi ſedem conceſſerat omnis,
Ipſe ſacerdotum primus, cui tempora ſacra
Infula cingebat, Caiphas in ſede ſedebat
Celſior aurata, inde alii longo ordine ciues,
Quos omneis circumſiſtunt, acuuntque furorem
Tartareae haud vlli viſae ſine corpore peſtes.
Nec mora, nec requies ſublapſae in pectora cunctis
Eripiunt mentem, atque animis incendia miſcent.
Multa illi inter ſe vario ſermone ferebant
Solliciti: vaſto ſtrepit ingens murmure templum;
Sunt qui ipſum iubeant vtcunque abſumere Chriſtum
Seu vi, ſiue dolo, iuuenemque inuadere ferro,
Qui ſurſum in lucem nuper reuocatus ab vmbris
Venerat, et totam monſtro concuſſerat vrbem.
Aſt alii plebem metuunt, vulgique furorem
Namque ſibi ingenteis populos deuinxerat heros,
Hos meritis, illos diuino affabilis ore.
Hic Nicodemus erat peſti impenetrabilis vnus
Primores inter gentis non vltimus ipſos,

Cui

Cui longe menti melior ſententia, ſed non
Audebat dictis contra omnes tendere ſolus.
Ille Deo quondam ſeſe inſcius intulit hoſtem,
Atque dolis fruſtra contra ſtetit. inde vbi numen
Admonitus ſenſit, veluti de nocte profunda
In lucem reuocatus ei ſe iunxit amore,
Clam tamen, infenſae vitans odia aſpera gentis.
Tum vero illius de vita, et ſanguine cerni
Vt vidit, letumque inſonti triſte parari,
Non tulit vlterius latebras, haecque edidit ore
In medio. non obſcuram, non lucis egentem
Rem ferimus, neque enim vereor iam vera profari
Pro patria, quamuis mihi ſint extrema ferenda.
Cernitis hunc omnes manifeſto numine ferri,
Maioremque homine, et noſmet niſi fallimur ipſi,
Vera dei patuit ſoboles, verus Deus, ille
Olim quem toties afflati numine vates
Venturum cecinere, nefas quo triſte piaret,
Commendans genus aeterno mortale parenti.
Hoc liquet, hoc vltra non in diſcrimen agendum.
Huius ope innumeri, quos nox obſcura premebat
Luminibus captos, iucunda luce fruuntur.
Multi etiam voces obſtructis auribus orti
Accipiunt, redduntque, aegris quot reddita venit
Inſperata ſalus, qui lenta aut membra trahebant
Victa lue, aut ſubito correpti corpora morbo?
Treis etiam (noſtis) obita iam a morte reduxit.
Elatos idem in lucem. modo Lazarus omnem
Perculit, et monſtro ingenti permiſcuit vrbem.
Pro laeuas hominum menteis, pro pectora caeca.
Non haec paeoniis ſuccis, non artibus vllis
Confieri poſſunt, maior Deus intus agit rem,

Maius

Maius numen ineſt, quoties diuina loquentem
Incaſſum contra ſtetimus verbisque, dolisque
Inſtructi? quoties auſi vim tendere inermi
Aut ferro, aut duris nequicquam perdere ſaxis?
Nube caua eripuit caput, ex oculisque recedens
Aligerum ſe caeleſti ſubito agmine ſepſit.
Et quiſquam illius certum non numen adoret?
Quid molimur adhuc? quid nobis deinde relictum?
Quin potius, quando nobis demiſſus olympo
Auxilio venit, vna omnes adeamus, ab ipſo
Suppliciter pacem oremus commiſſa fatentes.
Talia perſtabat repetens: violentia cunctis
Gliſcit, et accenſus ſemper per viſcera ſenſus
Conflatur magis, et ſaeuos furor aggerat aeſtus,
Paulatimque animi turgeſcunt triſtibus iris.
Exarſere omnes: peſtis latet intus, et omnem
Eripuit miſeris lucem, victisque veneno
Peſtifero nebulas offudit mentibus atras.
Tum demum erumpit, quae cunctos ira coquebat.
Infremuere omnes contra, gemitumque dedere.
Qualiter aere cauo dum ſulfura paſcitur aura
Incluſus magis, atque magis furit acrior ignis,
Moliturque fugam, nec ſe capit intus anhelans,
Nulla ſed anguſtis foribus via, nec potis extra
Rumpere, materiam donec comprenderit omnem.
Tum piceo diſcluſa volat glans ferrea fumo.
Fit crepitus. credas rupto ruere aethere caelum,
Iamque illa, et turres procul ecce ſtrauit, et arces.
Corpora, et arma iacent, late et via facta per hoſtes,
Haud illi ſecus accenſi meliora monentem
Excludunt adytis, atque extra moenia trudunt.
Tum vero Caiphas, vbi facta ſilentia linguis,

Sic

Sic orſus, ſibi quae ſedeat ſententia, pandit.
Haud equidem moror o ciues, quod verſus ad hoſtes
Iſte etiam infando captus perſugerit aſtu,
Qui toties ſumma pro re, pro legibus olim
Obiecit patriis caput vltro, ipſumque premebat
Obnitens contra nuper ſermonibus hoſtem.
Tanta eſt artificis pellacia, vis ea fandi,
Vt quoſcunque velit vertat, ſuperetque venenis.
Scilicet hunc credam caelo diuinitus actum
Nobis veniſſe auxilio, qui ſe impius ortum
Patre Deo canit, ac leges abolere parentum
Antiquas cupit, atque nouos inducere ritus.
Seque vltro excidio templi veniſſe fatetur,
Quod noſtri monitis olim caeleſtibus acti
Impenſis tantorum operum ſtruxere parentes.
Quae nouitas, aut relligio, qui denique mores?
Ille etiam, ne quid ſceleris ſibi reſtet inauſum,
Sacrilegus ſontes, et quorum crimina nota,
Proſequitur venia, haud veritus ſcelerata ſubire
Limina, nec feſtis parcit de more diebus.
Ergo agite, atque illi inſidias, letumque merenti
Maturate viri. creſcentem extinguite flammam,
Ne mox ſubſiliat victrix ad tecta domorum,
Deguſtetque trabes, perque ardua culmina regnet.
Subuertet ſolitis aliter totam artibus vrbem
Seditione potens, populos captabit, et omnem
Subiiciet ſibi prodigiis fallacibus oram.
Hinc quae tot nobis annos tam proſpera ceſſit
Relligio, euerſis actutum deſinet aris.
Tum metuo, ne Romulidae non talia paſſi,
Quicquid adhuc iuris ſupereſt, a gente repoſcant,
Et profugos patria iubeant decedere terra.

 Vnum

Vnum pro multis detur caput, vnius omnes
Expiet, ac tutos mors tanto in turbine praeſtet.
Hoc habet. haec melior ſuperet ſententia ciues.
Haec illi ob numen dona, hunc reddamus honorem.
Talia fatus erat, furiis ſtimulantibus intus
Experti, paſſique ſenes eadem ore fremebant.
Omnibus idem animus. ſed qua ratione, quibusue
Id fieri occulte queat artibus, exquirebant.
Cum ſubito ecce ſuis clam ſe furatus Iudas
Improuiſus adeſt cunctis mirantibus, illum
Excipiunt trepidi ſpirantem immane, locantque
Sede inter primos, farique hortantur, et ardent
Quid veniat, dubiis animis audire, ſilentque,
Ille autem torquens huc flammea lumina, et illuc
Sic fatur: ſcio vos Galilaei facta furentis
Formidare patres, patriae qui legibus affert
Exitium, moliri ideo vos plurima cerno:
Si mihi, quae poſco, promittitis, omnia ſolus,
Quae nunc vos fruſtra exercent, diſpendia tollam.
Ille manus faciam in veſtras hodie incidat vltro.
Dixerat. argenti laeti pepigere talenta
Ter dena egregii precium memorabile facti,
Dimittuntque alacres, atque extra limina ducunt.
Ille petit montes iterum, ſociosque reuiſit.
Forte propinquabat genti ſolennis, et orae
Feſta dies, veterum cum relligione parentum
Immunes operum ducunt ſeptem otia ſoles,
Perque domos ouium foetus epulantur, et acri
Fermento parcunt iuſſi, properataque liba
Expediunt, menſasque onerant agreſtibus herbis
Laetitiae veteris memores. hac luce ferebant
Aegyptum priſcos olim caeleſtibus actos

Pro-

Digitized by Google

Prodigiis magna cum praeda exiſſe parentes
Ingreſſos pede iter ſalſas impune per vndas.
Ergo ingens tum ſceptriſeram concurſus ad vrbem
Vndique erat. populique omnes ad ſacra fluebant.
Non effuſa tamen turba huc ſine more ruebat.
Verum quiſque ducemque ſuum, gentemque tribumque
Vna ibant comitati, etenim licet omnibus idem
Sanguis, cognataque orti ſint ſtirpe nepotes,
Omnes Iſacidae, paribus ſub legibus omnes,
Scindit ſe tamen in bis ſenas vna tribus gens,
Atque Palaeſtinam late eſt diducta per omnem,
Libera gens olim multa munita virum vi,
Florenteſque vrbes populis, opibusque vigentes.
Tunc autem patriis de finibus exturbati
Pene omnes aberant, et Caſpia ſaxa colebant.
Vix de bis ſenis tribus vna intacta manebat,
Alteraque, et patria ſeſe tellure tenebant,
Beniamidum gens, aque ipſo domus inclyta Iuda,
Ambae tunc etiam populis opibusque vigentes.
Tantum autem imperio adiectam, ceu caetera paſſim
Contuderat bello, et victricibus hauſerat armis,
Hanc quoque ſeruitio partem Roma alta premebat.
Sceptra vrbi tantum ſublataque ademerat arma
Linquens ſacra viris, ac leges victor auitas.
Nunc tellus deſerta iacet. tot clara fuere
Moenia, tot populis pariter cum fortibus vrbes,
Hae bello, hae validis quaſſatae viribus aeui.
Vſque adeo ſaeuas ſuperum pater arſit in iras
Nimbipotens, natique necem non paſſus inultam eſt,
Non tamen indecorem tantae ſolatia cladis
Ipſe ſinam antiquam (ſuperent modo carmina) terram,
Ne penitus ſeclis obliuiſcentibus aetas

Deleat extinctam pariter cum nomine gentem.
Regem illis ſuperum proſit regionibus ortum
Vagiſſe, et caelo primum reptaſſe ſub illo.
Vos ideo aligeri coetus gens aetheris alti,
Qui leuibus magnum pedibus pulſatis olympum,
Nam vos ſaepe polo miſſi peragraſtis et oram,
Et gentis crebri hoſpitio indulſiſtis amicae,
Eſte duces mihi, dum tota regione vagantem
Raptat amor: longum vos mecum ferre per aeuum
Nomina, quae cecidere, iuuet, deletaque gentis
Oppida, et antiquas antiqui nominis arces.
Poſt autem veſtra ſublatus ad aethera penna
Carmine mortales oras, viſusque relinquam.
Vos me ſublimi ſiſtetis tramite vectum
Auia per ſuperum loca: me iuuet alite curru
Aurea nubifugo mulcentem ſidera cantu
Intactas primum ire vias mortalibus aegris,
Et petere inſolitam caeli alta e rupe coronam.
Haec olim, audentem ni deſerat aetheris aura.
Nunc mecum populos percurrite templa petentes.
Non alias illuc aditum eſt maioribus vnquam
Et numero, et ſtudiis. nec tantum ſacra petebant,
Quantum auidos Chriſti viſendi traxerat ardor.
Orti autem a magno primi ingrediuntur Iuda
Per multos ductum reges genus. haec tribus vsque
Et numero, et virtute caput ſuper extulit omnes,
Tantum alias ſuperans, quantum leo cuncta ferarum
Semina inexhauſtis animis, et viribus anteit.
Littorea innumeri Gaza venere Sabeque,
Engada deſeruere, racemiferosque receſſus,
Vrbis Adulaeae ſedes, humilemque Raphean.
Hic Lyde, atque Selis, ventoſaque Iamnia, et Hippa,
Aſco-

Aſcalo, Azotique arces, Acharonque, Sochonque,
Quaeque fluentiſonis Iope perfunditur vndis,
Proiectae rupes, pontoque minantia ſaxa.
Parte alia antiquam ciues liquere Damaſcum,
Primus vbi (vt perhibent) limo felice creatus
Natus homo eſt, caelique nouas erupit in auras.
Deſeriturque Emaus, Nepſeque exhauſta fileſcit,
Quaeſiuitque ſuos Aegypti proxima regnis
Anthedon natique Dei cunabula Bethle.
Tum deſerta ſilent et Galgala, Beſſuraque omnis,
Aruaque, qua Marethon, qua proxima nubibus Erme,
Qua Sigoris mirata nurum, dum incendia verſa
Reſpicit, humanos ſeruaſſe in marmore vultus,
Concretique ſalis ſubitum traxiſſe rigorem,
Qua calet Aſphaltis flammis infamibus vnda,
Ingentesque palus ad caelum exaeſtuat aeſtus
Aëra contriſtans graueolenti ſulfuris aura.
Quondam hic laeta ſeges, riguisque roſaria campis;
Nunc ſtat ager dumis obductaque ſentibus arua,
Crimen amor maleſuade tuum, vim tendere adorti
Infandam indigenae pueris caeleſtibus olim
Diuina capti facie, et florentibus annis,
Feciſſentque, fuga niſi ſe illi ad ſidera lapſi
Remigio nixos rapuiſſent praepetis alae.
Non tulit altitonans pater, atque vltricibus omnem
Inuoluit flammis tractum, immerſitque profunde.
Squalet adhuc cinere, et putri late ora fauilla.
Infoecunda ideo terra, et ſine frugibus agri,
Difficilesque aditus, et inacceſſi receſſus.
Illic, vt fama eſt, nitidum florem educat arbos,
Quem cupiunt iuuenes, cupiunt decerpſe puellae.
At ſimul atque graui perflante euanuit auſtro,

Succedunt poma hirſutis aſperrima barbis
Quae nulli iuuenes, nullae cupiere puellae.
Haec tamen aſpectu ſolida et ſincera putares,
Foeda ſed illuuies intus, ſubitoque fatiſcunt
Ad tactum cinefacta, hominum nihil vſibus apta.
Pallida item flauis cum vix ſeges albet ariſtis,
Dira immaturas meſſes interficit aura.
Protinus hinc ſubeunt populi Simeone creati,
Qui Saroën, Molodamque viri, Scicelegidaque oram
Felicem frugum, laetoſque vligine campos,
Qui Sipabota colunt, Aſanesque biuerticis arces,
Quique Atharin quondam generoſos palmite colles,
Remmona qui, cultisque erectam in collibus Ain,
Et quos thurilegae paſcunt centum oppida Idumes,
Ruraque odoriferas Arabum vergentia ad oras,
Ecce autem Iſachari magno clamore nepotes
Ingreſſi delubra petunt, aramque ſalutant.
Gens victu facilis, contentaque finibus arctis.
Hic adſunt, quos Hermonius ſub vertice paſcit,
Hermonius generator apum, generator equorum.
Qui Taburi capita alta tenent, quibus ardua rupes
Carmeli domus. haec rapido gens turbine quondam
Sublatum vatem caeli per aperta repente
Vidit flammifero ferri ſuper aethera curru.
Senſena quos miſit, quos Hennada, quos alit Affra
Nobilis, in ſummis ſitientes rupibus vrbes,
Qui Senum, et Reboten liquere, Remetiaque arua
Vitibus, et variis interſita littora pomis.
At taciti incedunt gens Dani e ſanguine creti
Deiectique oculos, deiectique ora per vrbem
Templa petunt, qualis, cum frigora prima laceſſunt
Autumnum, necdum ramis decuſſit honorem

Bru-

Digitized by Google

Bruma ſuum, coluber latebras meditatur, iterque
Fert tacitum lapſu repens per ſaxa quieto,
Sibilaque ore premit, neque caudae ſurrigit orbes.
Iamque viros triſtes credas, quod ſanguine ab illo
Praedixere ducem fore pleni numine vates,
Qui genus humanum Chriſti ſub imagine falſa
Terreat, atque hominum vitas, et crimina quaerat,
Deterior fas atque nefas vbi verterit aetas,
Et rebus feret exitium mortalibus ignis.
Protinus at multis aderit cum millibus vltor
Vera Dei ſoboles, verus datus arbiter orbi.
Illum nequicquam pugnantem, et vana mouentem
Turbine corripiens terrae ima in viſcera trudet.
Inſequitur iuuenum nimbus genus Aſere ductum,
Spicea queis capita obnubit de more corona
Omnibus, et nexae ludunt per tempora ariſtae.
Hi Betagumque, Hormamque ferunt. his Aphega ſedes.
Illos Ama dedit. illos miſere Robaeae.
Non numero Arctipus Labanae, non Aziba ceſſit.
Hos iuxta feram in noctem ſoliti vrere myrtos
Littoreas ponti gens accola Zabulones
Dona ferunt: pars Ieptaphiles ab ſede profecti.
Pars Iedaba venere. Canam hi liquere modo atra
Miratam puras in vina rubeſcere lymphas.
Hos Nazara tulit, tulit illos ardua Sembros,
Quaeque modo aërias iterum veniſſe ſub auras
Vidit morte obita puerum Galileia Nais,
Millia multa tulit, totidemque vberrima Dotha,
Aque ſuis Nalole, Cathetiaque alta relicta eſt.
At quis Nephthalidum numerauerit oppida, et arces
Innumeras, quas et Cedar, quas et ſacer altis
Fert humeris Libanus caeli confinibus aequus.

 Qui

Qui celſam Nazena habitant, qui Nephthalis vrbem
Gens oris, fandique potens, foecundaque veri
Naſcentem gemino Iordanem fonte ſalutat.
Omnis iis Galilaea. omnis Samarea penates
Deſeruit ſtudio gens tantum accita videndi.
Saepe hac rege ſatus ſuperum tellure moratus
Sponte Deum ſe detexit. miracula rerum
Aſſeda nunc etiam meminit, meminere Caperna,
Et vetus amiſit quae nomen Graia Sebaſte.
It Bethole, eductaque ad ſidera Beſſais arce,
Et quos piſcoſis Genneſara proluit vndis.
Leuigenae vero ſacrum genus omnibus ibant
Immixti, neque enim propria his regio vlla colenda
Sorte data eſt, ſed diuerſas dux legifer olim
Huc illuc oras aeque eſt partitus in omnes,
Praefecitque ſacros aris, proque ubere glebae
Et iugulare dedit pecudes, atque exta cremare.
At non contentus regnis, ſceptrisque Manaſſeus,
Sortitus quae trans fluuium ſibi iunxerat ampla,
Protulit imperium, qua Nepheca, Berſaque ſurgunt
Venatrix, pecorumque altrix, et Dora ferarum.
Olli etiam parent Tenachos, nemoroſaque Iebla,
Et Magedos nulli populis, opibusque ſecunda.
Quasque rigat Taphua claris argenteus vndis,
Ver vbi perpetuum, ſcatebrisque recentia prata.
Succedunt qui trans Iordanis flumen opima
Arua ferunt, tribus ipſo etiam deducta Manaſſeo,
Nec non Gade ſati, nec non Rubene creati
Belligero, fratrum cunctorum maximus aeuo
Qui fuit, vna omnes vrbem ingrediuntur, vt olim
Vna etiam ſedem optarunt trans flumen eandem,
Indigenis quondam regnata gigantibus arua.

Argo-

Digitized by Google

Argobiae qui rura colunt, Baſanidaque oram,
Qui ſaltus Galadina tuos, Ogique ſubactas
Sexaginta vrbes, Galaadicaque oppida: Iabin,
Et Sebamam, Balmemque Ramotha, Golamque, Nabemque,
Edrenque, Selcamque, et ſemirutam Cariathen.
Haec tunc nomina nunc alio ſunt nomine terrae.
Tum qui cedriferae paſcunt aſperrima Arimnes
Omnes fronde caput tecti, omnes terga veruti.
Qui Boſorim, Rabathenque tenent, qui Gaulida, et omnem
Fortibus exercent tauris Bathaltidos oram,
Et quos humectat praeceps de montibus Arnos.
Nec vos tranſierim qui prata feracis Abillae,
Quique Eleale viri metitis, viridemque Aſerota,
Seoniamque Eſebon ſaxis horrentia regna,
Deſertasque Cades, quas Phaſga habet arduus, et quas
Hinc atque hinc Hermus praeruptas ſuſtinet vrbes,
Quas Abaris cuius nimboſo e vertice quondam
Paſtores admirati videre morantem
Iordanem ingenti ſubſidere mole coacta
Vndarum, et curſu cedentia flumina retro,
Dum domus Iſacidum promiſſa capeſſeret arua.
Poſtremi ſubeunt aduecti e ſede propinqua
Beniamidae, data ſorte quibus laetiſſima tellus,
Maxima vbi et Solyme totius regia gentis,
Altaque Iarephile, Luzaeque binominis arces,
Quaeque modo quarta regem iam luce ſepultum
Bethane obſtupuit reuocari ad munera vitae,
Et Tarela, et Samare, et lentiſciferae Gabaothae,
Gens infeſta feris ideo exuuiasque luporum
Induti incedunt iuuenes, canibusque fatigant
Quas ſepire plagis iuuat vſque, et frangere ſiluas.

Atque

Digitized by Google

Atque adeo aſſiduo venatu mane recentes
Conueſtant humeris praedas, quas veſper olympum
Claudit vbi, gaudent partiri, epuliſque fruuntur,
Atque inter ſeſe per agros conuiuia curant.
Hic adſunt queis Maſpha domus, quibus arduus Hemen
Difficiles colles. ac ſcabra crepidine terga,
Qui liquere Recen, celſasque Berothidos arces,
Atque Silum quondam gaudentem paupere templo,
Qui longumque Helephon, Auinque, Amoſamque, Se-
lamque,
Atque vlulata Rhamae paſſim Rachellidos arua.
Qui Gabeone domo, quique Hierichunte profecti.
Indigenas eſt fama viae, aſſiduique meatus
Oblitum vidiſſe diu conſidere Solem
Imperio ducis, atque diem decedere ſerum.
Hos inter facie egregia puer altior ibat,
Qui priſco genus a Saulo, nomenque trahebat.
Iam tum illum vates vno omnes ore canebant
Praeſtanti clarum eloquio, factisque futurum.
Quantis ille tamen mentem caligine preſſus
In noſtros odiis primum, furiisque feretur?
Omnipotens aderit pater, et ſe pectore toto
Altius infundet iuueni, excutietque furorem.
Protinus afflatus diuinitus aetheris aura
Implebit terras monitis, latumque per orbem
Mortales meliora docens ad ſacra vocabit,
Nec letum horreſcet pro relligione cruentum.
Iam duodena tribus magnae ſucceſſerat vrbi,
Ipſe etiam templo vt ſolitos inferret honores,
Munere nec tali tam laeta luce careret,
Affatur ſocios *Chriſtus:* lux ſacra propinquat,
Omnis ſe dapibus feſta domus apparat vrbe,

Ecquis

Digitized by Google

Ecquis erit veſtrum, primus qui ad moenia tendat,
Si quis forte opibus feſſos inuitet abundans,
Nos quoque vt ante meos obitus, ac funus acerbum
Solennes epulas celebremus, et annua ſacra?
Nec longe quaerendus erit puer obuius vltro
Vrnam humero, lymphasque ferens de fonte recentes,
Quo tendat greſſus, aut quo ſeſe ille receptet,
Obſeruate, locumque acie capite vſque ſequendo.
Limina vos eadem accipiant, tectumque ſubite.
Tum dominum affati coram, hoſpitiumque rogantes
Exiguam ſacris ſedem, noſtrum edite nomen.
Tectum auratum, ingens, pictisque inſigne tapetis
Protinus oſtendet. ſtructas ibi ponite menſas.
Ipſe adero, atque eadem ſocios ad limina ducam.
Dixit. Ioannes mandata, Petrusque faceſſunt,
Et moeſti magnae ſuccedunt moenibus vrbis.
Ibant incerti, atque oculis procul omnia obibant,
Cum puer vrnam humero geſtans lymphamque recentem
Vicino veniens de fonte occurrit, eum vſque
Seruantes greſſum ferret quacunque ſequuntur.
Quasque ſubit, ſubeunt ipſi quoque protinus aedes.
Huc atauis clarusque Simon, et prole beatus
Septena ſeſe ſemper referebat ab agris,
Siquando caris cum gnatis viſeret vrbem.
Namque illum potius campis, ruriique iuuabat
Degere, ciuilesque procul contemnere honores.
Vmbrae illi nemorum cordi, riuique ſecantes
Praedia, quae centum diues vertebat aratris.
Iam grauis argutasque fides, et carmina amabat
Fluminis in ripis, aut fontem propter amoenum.
Norat enim caeli numeros, menſusque, viasque,
Saepe Deo plenus: porro ventura canebat

Agri-

Digitized by Google

Agricolis, quid Sol, quid menſtrua Luna pararet.
Sudique, pluuiaeque docens praenuntia ſigna.
Tum ſacris intentam igitur conceſſerat vrbem,
Vt de more dies feſtos celebraret auito.
Dumque alia famuli menſas, et dona pararent
Parte domus, veterum facta ipſe canebat auorum,
Nunc citharae leuibus digitis, nunc pectine eburno
Percurrens molli attactu vocalia fila.
Praecipue a prima reuocabat origine, quaenam
Has ex more epulas, atque haec ſolennia priſcae
Relligio intulerit genti. verum ecce canenti
Improuiſus adeſt Petrus, et ſacra carmina rumpit;
Rex ait eſt nobis, quo nuſquam iuſtior alter,
Aut pietate prior, Chriſtum omnes nomine dicunt,
Is tua nos vltro ſupplex ad limina mittit.
Exiguam ſacris ſedem, menſisque rogamus.
His ille auditis gauiſus nomine tanto,
Imperat haud haerens animo tectum omne recludi,
Hinc hilares totis adolere penatibus ignes,
Et pingui ſuffire Arabum iubet atria ſilua,
Interiusque viros media in penetralia ducit,
Inde locum oſtendit mira teſtudine pictis
Aulaeis circumuelatum, aſtroque rubenti.
Luxuriant ſola ſtrata, nitent argentea eburnis
Fulcra torisque, ſcyphique, auroque e ſimplice lances,
Et paſſim domus, argentoque, auroque renidet.
Atque haec deinde refert: non hoc mihi nomen ad auras
Nunc primum venit, illius ſed cognita fama
Iampridem virtus, neque enim mihi cernere coram
Fas fuit, aut vocem diuinam hauſiſſe loquentis.
Adueniat: placidus tectis aſſueſcat amicis.
Vos hic expectate. viros, qui exacta reportent

Omnia,

Omnia, dimittam, meaque illum ad limina ducant.
Atque vtinam libeat longum his in ſedibus olli
Degere, et hoſpitii dignetur nomine tectum,
Quod noſtros iuuet interdum memorare nepotes,
Hoſpitibusque locum felicem oſtendere ſeris.
Interea aduentu veſtro intermiſſa ſequamur
Carmina, et antiquos patrum repetamus honores,
Dum nigra roriferis nox terras obruat vmbris.
Sic ait, ac neruis ſocians concordibus ora
Obloquitur numeris quae concinit, ordine picta.
Cuncta putes, aut textilibus ſimulata figuris.
Nempe Paretoniis cantu deducit ab oris
Iſacidum genus, arrepta maris aequora virga
Vt profugum dux findat, aquasque impune per altas
Vt ſine nauigiis ierint, pelagique profunda
Sicco calcarint pede. namque induruit humor
Aridus, et liquidas late eſt via ſecta per vndas,
A tergo tota ex Aegypto curribus hoſtes
Quadriiugis vecti inſtabant fulgentibus armis,
Iamque pios canit emenſo pelago alta tenere
Littora, littoreisque metu ſe condere ſiluis.
Nulla mora eſt, iterum telo tellure recuſſa
Diuino redeunt in ſe maria ecce refuſa,
Quae media ingenti dirimebat ſemita tractu.
In hoſtes ruere, et ſalſis in fluctibus arma,
Armaque, quadrupedesque et corpora merſa virorum
Aſpiceres magis, atque magis ſubſidere in vndis
Semper, et abſumtos velut euaneſcere currus,
Qui medii extabant, medios ſalis hauſerat aeſtus,
Addit, vt omnipotens rerum ſator aethere ab ipſo
Pauerit in vaſta gentem regione locorum
Errantem dape caeleſti miſeratus egenos.

Cer-

Cernere ibique putes epulas niuis inſtar ab aethra
Defluere ad terram ſubitas, coetusque paratis
Accinctos dapibus latis epularier aruis.
Proinde etiam duras cautes pulſabat eadem
Dux caelum aſpectans virga, cum protinus amnis
Proſilit, et dulcem ſaxa erupere liquorem,
Atque hauſere nouis populi de fontibus vndam,
Quos ſitis ex longo collecta vrebat hiantes,
Tum canit, vt primus Solymorum conditor arcis
Dona laboratae frugisque recensque reperti
Pocula plena meri obtulerit campeſtribus aris.
Ceſpite quas viridi, ſectaque extruxerat orno,
Atque ea dum intentis hauribant auribus omnes,
Haud rerum ignarus Chriſtus de montibus altis
Ceſſerat, infenſaeque iterum ſucceſſerat vrbi.
Et iam decliui cum Sol properaret olympo,
Hoſpitis intrauit ſociis comitantibus aedes
Regifico inſtructas luxu, dapibusque paratis
Diſcubuere omnes, vna inter dirus Iudas
Diſſimulans ſedet, et vultu mentitur amorem.
Iamque heros puras fruges properataque liba
Accipiens, frangensque manu partitur in omnes.
Inde mero impleuit pateram, lymphaque recenti,
Et laticis mixti dium ſacrauit honorem,
Spumantemque dedit ſociis, mox talia fatur:
Corporis haec noſtri eſt, haec vera cruoris imago.
Vnus pro cunctis quem fundam ſacra parenti
Hoſtia, vt antiquae noxae contagia tollam.
Vos ideo, quoties poſitas accedere menſas
Contigerit, ſacrasque dapes libamina iuſſa,
Funeris his noſtri moeſtum referetis honorem,
Et nunquam iſtius aboleſcet gloria facti.

Nec

Digitized by Google

Nec plura, ex illo mox ſeruauere minores
Hunc ſemper ritum memores, arisque ſacramus
Sinceram cererem, et dulcem de vite liquorem
Pro veterum tauris, pecudum pro pinguibus extis.
Ipſe ſacerdotum verbis eductus ab aſtris
Frugibus inſinuat ſeſe regnator olympi,
Libaturque Dei ſacrum cum ſanguine corpus.
In ſummos haec relligio ſucceſſit honores.
Ergo vbi pulſa fames ſociis, ſeſe ocyus heros
Exuit inſignem tunicam, et mantilibus albis
Succinctus poſcit flammis vndantia ahena,
Tum gelidam irrorans dextra, laeuaque ſonoris
Pertentans labris feruentem temperat vndam.
Hinc genibus poſitis Petro, reliquisque ſuorum,
Plurima quanquam ille attonitus nouitate recuſet,
Dat pedibus lymphas, et molli ſiccat amictu
Accuruus, ſociis linquens imitabile factum.
Mox gemitus imo ducens de pectore fatur:
En mihi ſumma dies ſocii, quamque ipſe propinquam
Praedixi toties, nox illa aduenit acerba,
Vos linquam, et moriens gentoris iuſſa capeſſam.
Vnus erit veſtrum (vix o vix credere tantum
Fas ſcelus) inſidiis prodet qui me hoſtibus vltro.
Haud me animi fallit: furias iam perfidus ille
Concipit, inſidiasque animo meditatur auaro.
Id pietas mea magna, mei meruere labores.
Non tamen ipſe diu pulchro laetabere facto,
Quiſquis eris. ſatius, ſi nunquam lucis amorem
Guſtaſſes, dulcis nec vitae limen iniſſes.
At vos eſte pii, inque vicem (quae exempla reliqui)
Inter vos aliis alii parete volentes.
Summiſſisque animis faſtus abolete ſuperbos.

Non

Non erebi in tanto ceſſabunt cardine dirae
Veſtra poteſtates praeuertere corda timore.
Peruigiles quaeſo iam cuſtodite proculque
Conſulite, hic animos, atque illos promite ſenſus,
Quos toties mihi polliciti, ne cedite peſti.
Vos ſeruate viri noctem non amplius vnam.
Extemplo turbati omnes, gemitumque dedere,
Suſpenſi quem caecum adeo, furiisque ſubactum
Ore premens ſignet venturi praſcius heros.
Quem ſenior tali aggreditur ſermone precando:
O caeli decus, in quemquam tam immane putandum eſt
Poſſe ſcelus cadere? quiſnam foediſſimus ille?
Faxo hodie nunquam nobis illudat inultis.
Non adeo effugit cum ſanguine viuida virtus
Pulſa annis, nec dextra mihi tam frigida languet.
Sic ait, et pariter vagina liberat enſem.
Dux autem ſignis manifeſtis prodidit hoſtem,
Sed cunctis mentem eripuit. voluitque latere,
Donec res perfecta dehinc haec edidit ore:
Imo omni ex numero mihi nemo hac nocte ſuprema
Veſtrum non infidus erit, ſolusque relinquar.
Tu quoque, magnanimo cui nunc ea copia fandi
Sub tecto, atque amplis tendis ſuper aethera dictis
Omneis irritans ventos, omneisque procellas,
Hinc atque hinc circumfuſos vbi videris hoſtes
Me capto quaeres latebras, iaciesque ſalutem
Mendaci in lingua, pedibusque fugacibus acer.
Atque vbi curriculo mediam nox humida metam
Attigerit, ter me tibi notum ille ipſe negabis
Futilis, incutietque metus tibi foemina inermis.
Dixerat. ille animi robur magis vſque, magisque
Spondebat, turpique metu impenetrabile pectus.

Foe-

Digitized by Google

Foeda alios ſeruet fuga: nec tu me ante timoris
Argue, quam terga vrgenti dare videris hoſti.
Quo te cunque feres, adero. ſequar vltima tecum.
Nulla tuis poterit me vis abiungere rebus.
His Deus exactis menſas, vrbemque reliquit,
Et ſe cum ſociis pura ſub nocte virentes
Tranſtulit in colles olea, et loca ſola petiuit,
Atque omnes ſecum iuſſit vigilare, ſed illi
Aſſiduis noctisque, dieque laboribus hauſti
Haud poterant inuictum oculis defendere ſomnum,
Et gelidi in ſummo recubantes aequore ſaxi
Infuſum toto proflabant ore ſoporem.
Interea curis confectus triſtibus heros
Caeleſti velut oblitus ſe ſemine cretum
Indignos animo euentus, indigna labanti
Supplicia, atque genus leti verſabat acerbum,
Horrebatque. id enim matris de corpore traxit,
Vt quaecunque hominum mortalia pectora terrent,
Ipſe etiam haec eadem mortali corde paueret.
Mens immota tamen, virtusque inuicta manebat.
Ergo iterum, atque iterum genitorem affatus, et ambas
Ad caelum tendens palmas hac voce rogabat:
Omnipotens talin' pater o me funere obire?
Mene aliena malis tantis commiſſa piare?
Eripe me informi leto, et tua flecte ſeuera
Conſilia in melius, durosque auerte dolores.
Si tamen id fixum ſedet, atque haec certa tibi mens,
Nec generi humano gnati niſi morte ſequeſtra
Placaris, non fas orbis me deeſſe ſaluti,
Ibo vltro: crimen generis commune refellam.
Dixerat, atque graues curas ſub corde premebat
Multa agitans, toto ſimul ibat corpore ſudor

Proruptus, ſimul et ſanguis, vel ſanguinis inſtar.
Ecce autem effulgens ſubito dilapſus ab axe
Stelligero pictis iuxta puer aſtitit alis.
Dicta ferens patris, in tanto ſolatia rerum
Turbine, mulcebatque aegrum, curasque leuabat
Abſtergens toto fluidum de corpore rorem.
Hortator vero, ſcelerisque inuentor Iudas
Compoſito interea vocat hoſtes vertice ab alto,
Seque vltro comitem atque ducem venientibus offert.
Ergo adſunt improuiſi illum in vincla petentes.
Longius aera micant tremulai lumine lunae.
Iam clypei reſonant, iam ferri ſtridit acumen,
Pinguiaque exuperant noctem funalia longo
Ordine, multifidaeque faces, qnas vnguine ſupra
Obduxit manus, et ferro inſpicauit acuto.
Fit ſtrepitus: vaſto circum mons undique pulſu
Armorum ſonat, atque virum clamoribus omnis.
Quos his nil trepidus compellans vocibus heros,
Heus, inquit, iam ſtate viri, quem quaeritis, adſum.
Quo ferrum, flammaeque? palam conſpectus in vrbe
Conuentu cecini magno praecepta parentis,
Cur non vna omnes vos tunc tenuiſtis inermem?
Iſta ſub obſcurum noctis cur agmina cerno?
Quod ſi me tamen ad mortem depoſcitis armis
Inſontem, et vobis adeo obſtat gloria noſtra,
Hos ſinite illaeſos. nihil hi meruere, nec auſi:
Tantum dilecti comitis mandata faceſſunt:
Vnus ego veſtras explebo deditus iras.
Haec ait, et bis ſe quaerentibus obtulit vltro.
Illi autem ad vocem toties (mirabile viſu)
Procubuere, ſoloque ingentem fuſa dedere
Arma ſonum, atque oculis ſubito nox plurima oborta eſt.

Con-

Digitized by Google

Conſurgunt tandem ſomno, vinoque grauatis
Aſſimiles, haerentque obliti, donec Iudas,
Qui nuſquam ſomno noctu ſe ſtrauerat illa,
Signa dedit manifeſta, hoſtique obiecit amicum.
Namque pii ſcelus id praetexens nomine amoris
Compoſuit ſeſe, et ficto dedit oſcula vultu.
Ille dolum praeſenſit, et haec preſſo edidit ore:
Haec vero meruit comitum fidiſſime noſter
Oſcula amor? tanton' ſcelere vlla ad praemia tendis?
Haud equidem haec tecum pepigi commercia quondam.
Vix ea fatus erat, cum circumfuſa iuuentus
Caeca ruit, denſaque omnes indagine cingunt.
Non aliter, quam coniectum cum in retia rara
Ceruum, aut fulmineis metuendum dentibus aprum,
Paſtorum circum ſaeuit manus. ilicet haſtas
Comminus agglomerant certatim. ad ſidera voces
Vndique eunt. reboant montes clamore propinqui.
Sic iuuenem obſeſſum longe fulgentibus armis
Saeua cohors premere, atque omnes incumbere inermi,
Hi prenſare manu, hi ſtupea vincula collo
Iniicere, et nunc huc nunc illuc ducere captum.
Perfurit ante alios, et ſeſe turbidus infert
Malchus Idumaeis miſſus captiuus ab oris.
Nulli ferre manum, nulli contendere ſuetus.
Non ea vis illi, non tanta in pectore virtus.
Verum, ut ſe Caiphae praeſtantem oſtendat in armis,
Cui datus haerebat famulus, nam tuta videbat
Omnia, et audenti nullum hic obſtare periclum,
Audet, cedentemque vltro petit improbus hoſtem
Ventoſam nequicquam acuens in iurgia linguam,
Et vix ille ſuas tumefactus corde capit ſpes.
Non tulit hoc praeceps animi Petrus, arripit enſem,

Digitized by Google

Et ſuper incumbens inhoneſto, vulnere tempus
Occupat, ac patulam dicto ocyus amputat aurem.
Quod Deus aſpiciens ſubito dextramque tetendit,
Deciſamque ab humo madido cum puluere partem
Suſtulit, applicuitque manu medica, vnde reſecta eſt,
Affixitque loco. nullo haeſit fixa dolore,
Vlla nec apparent veſtigia vulneris vſquam.
Mox ſocium increpitans vim dextra arcere volentem
Condere tela iubet, vetito neque fidere ferro.
Ni faciat, ſenior nequicquam magna locuto
Strictum ardens illi per coſtas exigat enſem.
Non iſtis opibus, non iſtis nitimur, inquit,
Viribus. eſt genitor, qui me ſi funere acerbo
Eripere, et fuſo nati ſine ſanguine vellet
Placari generi humano, centum agmina poſſet
Caelicolum, mihi centum acies ſummittere ab arce
Siderea, infenſum qui coetum hunc enſe trucident.
Militiamne adeo ſuperum, pugnataque bella,
Atque poteſtates varias, et nomina neſcis?
Nunc ſine me imperiis magni parere parentis,
Quae me ſola premunt. hominum nil demoror arma.
Talibus auditis ſenior vix deſinit irae
Inuitus, veluti aſpexit ſi forte magiſtri
Aſſuetum imperiis ceruum media vrbe Moloſſus,
Syluestrem ratus inſequitur. vix voce coërcet,
Venator rabido inſtantem ceruicibus ore.
Ergo ſponte ſua victum, nec viribus vſum
Corripiunt cuncti (heu ſpecies indigna) trahuntque
Inualidum, et dictis lapſantem immitibus vrgent.
Haec pater omnipotens ſuperum regnator olympo
Tam lentus cernis, nec caelo tartara miſces?
Ecquando horrificum dextra iaculabere fulmen,

Si

Digitized by Google

Si nunc immoto facies immobila mundo eſt ?
Foedere iam rupto rerum confuſa laborent,
Atque repente elementa ruant, ruat arduus aether.
Cur tua dextra vacat ? cur non face terra triſulca
Iam fumat ? quos flamma vorax ſeruatur in vſus ?
Non genus humanum, non tanti regia caeli
Alitibus ſupplenda choris, non aurea gens, quae
Mox hinc ſe tollet pietate inſignis ad aſtra.
Ne noſtri tanto te cura incendat amore,
Iactari vt tali patiaris turbine natum
Vnigenam, deſertum, inopem, atque extrema ferentem.
Diffugere metu comites, ſyluisque teguntur.
Spumiferi vt ſuis aduentu, ſaeuique leonis
Semianimes paſſim inſequitur ferus hoſtis euntes.
Aſpiceres hunc iam captum, iam veſte relicta
Elapſum manibus rapido petere ardua curſu,
Illum ſpeluncas, et ſicubi, operta ſubire
Per ſyluam loca, ſaxorumque in fornice condi.
Nec mora, nec requies, curſu nemora auia feruent,
Et vaſto intonſi colles clamore reſultant.
Iamque ſacerdotis ſummi tecta ampla ſubibant.
Protinus huc tota paſſim concurritur vrbe.
Primores adſunt procerum, poenasque repoſcunt
Vni infenſi omnes, atque illum torua tuentes
Perterrent, victumque minis crudelibus vrgent.
Tum gentis primus Caiphas ita denique fatur:
Res hodie bene geſta viri. non artibus ullis
Infandum euaſit caput. illi nulla ſuperſunt
Effugia. inſtaurandi animi, et quod reſtat, agendum.
Nunc eſt illa dies qua gloria maxima ſeſe
Oſtendit nobis. ſed opus properantibus aſtu.
Accipite, et linguis omnes, animisque fauete,

Nulli fas noſtrum quemquam demittere morti.
Romani ducis arbitrio ſtat quiſque caditue.
Quaeramus leti cauſas, et crimina primum,
Inde ducem inſtructi verbis adeamus, vt ipſe
Audiat, et morti indefenſum deſtinet hoſtem.
Sic ait: hinc captum alloquitur: tune ille ſupremi
Vera Dei ſoboles, verus Deus, aethere ab alto
Quem vates oriturum orbi cecinere priores?
Per Patris obteſtor numen, qui ſidera fulcit,
Fare age, ne te diſſimula quaerentibus vltra,
Diſcuſſisque palam qui ſis nunc nubibus ede,
Nec te diuino ignari fraudemus honore.
Dixerat. ille autem in medio defeſſus, inermis
Conſpectu paulum ſuſtollens lumina fatur:
Sum quod ais. quid me ſtudio tentatis inani
Haec eadem toties ſcitati? parcite tectis
Inſidiis, victique dolis deſiſtite tandem.
Ipſe palam fateor. nec iam mora longior obſtat,
Cum mihi ſublimis cedet plaga lucida olympi
Regnanda. aetherea iam iam cernetis in aula
Amplexum dextram patris omnipotentis, et inde
Mox iterum terras petere aſpicietis eundem
Fulgentem clara in nebula, quem mille ſequuti
Caelicolae auratis impellent aethera pennis.
Vix ea dicta, humeris ſibi cum de more ſacerdos
Abſcindens tunicam, inquit, eget quid lucis adhuc res
Indiciis tot clara? palam ſcelus ipſe fatetur.
Nonne Deo quicunque audet ſe fingere natum,
Fas, et iura iubent mulctari funere acerbo?
Tollite, ferte moras, Romani ad praeſidis aedes
Abripite hunc iubeo, meritasque repoſcite poenas.
Interea caſu Petrus perculſus inique

Pre-

Digitized by Google

Proſequitur moerens, longeque obſeruat amicum.
Iamque ſub ingentis deuenerat atria templi,
Tecta ſacerdotis magni, ſolusque ſedebat
Triſtis, inops animi ante fores nocturnus apertas.
Olli ſerua, domus cui curae ianua herilis,
Id quod erat rata, tune etiam fugis, inquit, et iſti
Iunctus eras ſcelerum conſors, ideoque per vmbras
Explorator ades, quando omnia nocte quieſcunt?
Diriguit Petrus ad vocem formidine turpi,
Oblitusque ſui eſt (quae vitae tanta cupido?)
Nec iam ſcit ſubita turbatus imagine rerum
Quid faciat, quo ſe vertat, quas aduocet arteis,
Qualis vbi dulci virgo decepta ſopore
Paruula, quam mater campis ignara reliquit
In ſolis abeunte die ſub tecta reuertens,
Confeſtim rupto circumtulit humida ſomno
Lumina, nec comites, nec matrem conſpicit vſquam,
Sed loca ſola metu videt exanimata, viarumque
Immemor, atque horrere nigra circum omnia nocte.
Talis erat miſer ille animo confuſus, et haerens.
At cari nomen tandem abiurauit amici,
Pro quo ſponte neci modo ſe deuouerat ardens,
Quin etiam, quo ſe tegeret, ſuccedere tecto
Hoſtili tulit, et famulis ſe immiſcuit amens.
Nec latuit tamen. illum omnes inimica tueri
Suſpectum, et latebras verbis vrgere fouentem,
Terque adeo obiectum nomen, patriamque magiſtri
Audierat, ficto ter diſſimulauerat ore,
Cum matutino mediae iam noctis abactae
Edebant cantu criſtatae ſigna volucres,
Auroram in tectis ſolitae acri voce vocare.
Tum monitus verborum, heres quae extrema canebat,

Ingemuit, rumpitque imo ſuſpiria corde,
Et penitus duris triſti dolor oſſibus arſit.
Tum ſeſe miſer incuſans, turpemque timorem,
Erepſit furtim foribus, ſolusque per vrbem
Totam illam ingemuit ſomni ſine munere noctem
Menti canitiem demiſſam in pectora vellens.
Quin' illum hanc perhibent mox ſemper fleſſe ſub horam
Admiſſi memorem dum vixit cum aethera pandens
Saepe oriens ſolis, ſaepe ater veſper in antris
Inuenit luctu indulgentem, eademque querentem,
Dum nulla admittit moeſto ſolatia amori.
Deſerti ſubeunt monita vſque nouiſſima regis,
Ac ſe perculſum muliebri voce recurſat.
Et iam tempus erat, cum nondum Aurora relato
Orta die albentes caeli diſcriminat oras.
Iamque Deum vinctis manibus poſt terga trahebant
Praeſidis ad ſedem, quo crimina quaereret ipſe,
Quem penes arbitrium, et morti damnaret acerbae,
Illo Iudaeam frenabat tempore miſſus
Caeſaris imperio Tiberi Pilatus opimam
Pontius inſigni Romanus origine gentis,
Quem furibunda manus trepido eſt aggreſſa tumultu
Vociferans. hunc dede neci, trabe fige merentem
Infami autorem ſcelerum, fraudumque potentem;
Haec crebra ingeminant, denſique ad limen inundant.
Ille autem iuuenis procero in corpore fixos
Intentusque oculos, intentusque ora tenebat.
(Nondum illi dulcis flos prorſum euanuit aeui)
Inſolitam ſpeciem, inſolitos miratur honores
Oris, et expleri nequit, hunc e ſtirpe fatetur
Aut diuum, aut ſaltem magnorum e ſanguine regum,
Et ſecum ſortem capti miſeratur iniquam,

Iam-

Fatoque fauet, tacitusque agitat, ſiqua potis illum
Impune eripere, et ruptis exoluere vinclis.
Quem ſic alloquitur: quae te commiſſa fatigant?
Fare age, qui caſus? vnde haec effuſa repente
Tempeſtas tibi? num tantis ſcelera impia merſum
Implicuere malis? an diuum triſtior ira?
Vnde domo? quo te memoras e ſanguine cretum?
Aut quibus aſpiras ſceptris? quae debita regna?
Chriſtus ad haec paucis: non hac ego criminis ergo
Protrahor. haud turpi mihi mens obnoxia facto.
Sed patris, immenſi caeli cui regia paret,
Iuſſa ſequor; nec regna moror mortalia, quamuis
Haud equidem clara me regum e ſtirpe negarim.
Haec tantum. ille autem admirans decus oris honeſti,
Nunc hoc, nunc illo ſermone affatur, et omnem
Explorat; ſed reſponſo non amplius heros
Dignatur ſaeuo curarum exercitus aeſtu.
Tandem illum dux vt turbam compeſcat acerbam,
Seruari iubet, atque domo interiore recondit.

MARCI HIERONYMI
VIDAE
CHRISTIADOS LIBER III.

Fama voſans iam finitimas impleuerat vrbes,
Exceptum inſidiis heroa, dolisque ſuorum:
Obſcurus tamen atque incerto autore vagari
Rumor adhuc, nec dum matris penetrarat ad aures,
Cuncta licet nunquam illa animo ſecura timeret
Praeſago: nempe audierat, vatumque tremenda
Terrebant monita pro libertate piorum
Natum ſponte ſua ſubiturum funus acerbum.
Aſt vbi Ioſephus ſenior praeſenſit (ei olim
Alma parens fuerat ſuperum concredita iuſſis)
Nazaren linquens Solymorum ſe intulit vrbi,
Vix introgreſſus videt omnia feruere multo
Concurſu populi ſubluſtri nocte per vmbras,
Moeniaque ingenti miſceri tota tumultu.
Ecce autem elapſus manibus, telisque cohortis
Fidus Ioannes pallenti triſtior ore
Occurrit: ſed vix amens agnouit amicum,
Dum trepidat, caſusque animo ducis haeret acerbus.
Cui ſenior: heus ſiſte gradum, quo te rapis? inquit:
Quo res noſtra loco? ſine te nunc veſter vbi dux
Patre Deo ſatus? aut ſtrepitus quis tantus in vrbe?
Hei mihi non fallunt pauidam praeſagia matrem.
Sic ait. illum autem iuuenis complexus, et haerens
Tantum fundebat lacrymas, gemitusque ciebat.

Tan-

Digitized by Google

Tandem pauca refert. noſtra heu ſpes occidit omnis,
Atque abſumta ſalus. dux foede carcere captus
Clauditur: inuidia primores vrbis in illum
Conſpirant, poenasque graues cum ſanguine poſcunt.
Fidi omnes petiere fugam terrore ſubacti.
Mater vbi eſt? miſeraene adeo iam nuntius aures
Perculit? hic vtinam tecum nunc afforet ipſa.
Pontius aſpiciens lacrymas gemitusque parentis
Forſitan indigni caſus miſereſceret vltro.
Ire tamen libet, ac pacem, veniamque precari,
Et populi inuidiam, atque odium crudele profari.
Sic memorans greſſum Syriae rectoris ad aedes
Tendit. ei ſenior comitem ſe iungit, et ambo
Incedunt pariter triſtes, ceu forte boues cum
Agricola amiſit pauper, quos hoſtis abegit
Depopulatus agros, quaeſitum protinus illos
Longum iter ingreditur. natorum maximus olli
It comes, hic illic ſaepe ambo ignota per arua,
Si quos forte ſuis ſimiles videre vagari,
Subſiſtunt flentes, atque auia queſtibus implent.
Haud illi ſecus, et iam ventum ad limina tecti,
Quod regum quondam fuit antiquiſſima ſedes,
Cum res incolumi regno Iudaea maneret,
Sed tum Romulides orae moderator habebat.
Feruere cuncta vident ſtrepitu, patresque ſub ipſo
Veſtibulo ante fores diſſenſu tendere magno,
Iamque ſacerdotes paulatim cedere ab aula
Romano velut infenſos, ac dira minantes.
His animum arrecti paulum lenire dolorem
Incipiunt. rebusque aliquam ſperare ſalutem,
Atque ita Ioannes: mihi ſe nonnulla aperit ſpes:
Solue metum, atque virum pro nato affare, Deique

Diſ-

Digitized by Google

Diſſimula ſobolem, et cauſas innecte precandi,
His dictis, pariter ſuccedunt aedibus ambo,
Atque ducem ſenior, qui re ſuſpenſus eadem
His ſuper in medio procerum conſulta rogabat,
Alloquitur genua amplexans, ſupplexque precatur;
Optime Romulidum, quem clari rector olympi
Iuſtitia voluit Syriam frenare ſuperbam,
Parce piis, ſaeuumque hominum compeſce furorem.
Hinc ratio penitus ſublata eſt. vi geritur res.
Illi ego ſum genitor, quem primi gentis in vnum
Coniurant omnes, et ficto crimine terrent.
Iamque tibi, vt ſcelere ante omnes immanior vnus,
Traditus, immeritas quo pendat ſanguine poenas.
Illum autem virtus tantum, et benefacta per orbem
His merſere malis ſua, dum gens effera laudi
Inuidet eximiae, nec fert ſurgentis honorem.
Talibus orabat. largo ſimul imbre rigabant
Ora ſenis lacrymae; placido quem Pontius ore
Accipit atque ambos verbis ſolatur amicis,
Depoſitumque ſenem molli locat ipſe ſedili,
Atque haec deinde refert: vt vos hic tempore adeſtis
Optati? nec enim forſan veniſſe pigebit.
Tu modo vera mihi ſcitanti ediſſere pauca
Nunc pater haud veritus. fidei te credere fas eſt
Omne meae. caelum et caeli vaga ſidera teſtor,
Sollicito mihi cura tui eſt nunc maxima nati;
Quem tibi mente agito incolumen ſeruare, furoremque,
Et rabiem, vt potui, compreſſi gentis iniquae.
Fare age. (namque mihi haud nunc primum venit ad aures)
Quae fortuna viro, vnde domo, quo ſanguine cretus,
Ede tuum, matriſque genus. non ille creatus,

Stir-

Stirpe humili, mihi ſi verum mens augurat: vt ſe
Inceſſu gerit? vt vultuque et corpore toto eſt.
Humana maior ſpecies? vt lumina honorum
Plena? vt regifici motus? verba inde notaui.
Nil mortale ſonant. ſenſi illo in pectore numen.
Aut certe Deus ille, aut non mortalibus ortus.
Dicite vos: nam me ſcitantem auertitur ipſe.
Et vix reſponſo tacitus dignatur amicum.
Contemtorque illi eſt animus lucisque, meique.
His dictis, ſenior paulisper ſubſtitit anceps,
Sene vltra tegeret quaerenti, an proderet illi
Et Diui genus, et verum ſine fraude parentem,
Cum breuiter comes admotus ſic fatur ad aurem:
Regia progenies, Nymphae dignate ſuperbo
Coniugio, quid adhuc haeres? abſiſte vereri,
Omnia ſublatis aperi iam nubibus vltro.
Pone metus, et rumpe moras. video omnia tuta.
Dixerat. ille igitur miſſa formidine coepit:
Dicam equidem, nec dux tibi magna arcana ſilebo,
Sed, quando genus inſedit cognoſcere noſtrum,
Id primum, neque te ſuſpenſum ambage tenebo.
Quamuis res inopes opera ad fabrilia verſum
Exercent, tamen eſt mihi regum a ſtirpe propago,
Admotumque genus ſuperis, clarique parentes.
Principio innumerae pater Abras gentis, et auctor
Maximus ille tuas non, vt reor, effugit aures,
Qui generi legesque tulit, moremque ſacrorum.
Iſacon hic dedit. Iſacides Iacobus ab illo.
Bis ſenos qui mox proceres genuit, quibus omnis
Noſtra domos in bis ſenas gens ſecta, tribusque eſt.
Hos inter pietate olim quam maior Iudas,
Tam ſeſe ſobole egregia ſuperextulit omnes,

Iu-

Digitized by Google

Iudaeamque ſuo dixit de nomine terram.
Hinc (licet in medio ſeries longiſſima patrum)
Dauides ortus, regum pater, vnde meorum
Per bis ſeptem exit genus actum ab origine reges.
Verum longe aliud inueni genus: ille parentes
Quamuis mortales mortalibus editus oris
Dignatur, tamen eſt Diuo caeleſtis origo,
Eſtque Deo genitore ſatus, gaudetque parente,
Cui mare veliuolum, cui tellus paret, et aether.
Illum autem aëreas in luminis edidit auras
Nunquam mixta viro mulier, foetaeque remanſit
Virginitas, olim vt vates cecinere futurum.
Nam pater omnipotens foecunda deſuper aura
Afflatam impleuit: tumuit diuinitus aluus.
Quod vero genitor vulgo ſum creditus ipſe,
Haud ita res, mihique alma parens accredita tantum
Quicum animi poſſet curas, durumque laborem
Partiri, mox me famae, niueoque pudori
Permetuens, eadem dignata eſt nomine veri
Coniugis immeritum, nec tali munere dignum.
Haec erat (vt reuocans rem cunctam ab origine pandam)
Iudaeas inter virgo pulcherrima nymphas,
Centum optata procis (Mariam dixere) parentum
Vnica progenies vrbe edita Nazaraea.
Ipſa autem aeterno prae virginitatis amore
Oderat et thalamos et ſe ſacrauerat aris.
Anna tamen gradaeua parens haud neſcia vatum
Plenaque venturi e gnata praeuiderat olim
Egregiam factis ſobolem, regemque futurum,
Qui populos magnos magna ditione teneret.
Id caelo fixum eſſe, pios id prodere vates.
Saepe illam in ſomnis monuit vox miſſa per auras

Im-

Digitized by Google

Iungere connubio natam, generoſque vocare.
Iamque erat apta viro, iam nubilis. haſtenus autem
Diſtulerant ſuperum monitis parere parentes,
Cum media ecce iterum ſublimes luce per auras
Vox audita: viro properate o iungere natam.
Nec generi longe optandi. de ſanguine veſtro
Quaerantur de more. omnis mora ſegnis abeſto.
Continuo paruam vulgatur fama per vrbem.
Tum conſanguinei pulchrae ſpe coniugis omnes
Conueniunt iuueues: complentur virginis aedes,
Ipſe etiam patri conſanguinitate propinquus
Acceſſi, quamuis aeui maturus, vt ipſi
Aequaeuo natae ob thalamos gratarer amico.
Stabant innumeri forma, atque aetatibus aequis
Florentes, caelum cui munera tanta pararet
Incerti, et ſortem ſibi quiſque optabat amicam
Dum ſpes ambiguae, dum turba ignara futuri.
In ſecreta domus omnes euaſimus altae
Tecta vbi Ioachides numen placare ſolebat
Virginis ore pater. fuit ara veterrima, noſtrae
Quam gentis primi poſuere, metuque ſacratam
Ter centum totos ataui coluere per annos.
Hanc humiles circum, et proſtrati fundimur omnes
Orantes pacem ſuperos, ſuperumque parentem,
Det ſignum caelo placidus quem poſcat ab alto.
In medio aſtabat lacrymans pulcherrima virgo
Flauenteis effuſa comas, demiſſaque largo
Rorantes oculos fletu. pudor ora pererrans
Cana roſis veluti miſcebat lilia rubris.
Qualis virgineos vbi lauit in aequore vultus
Luna recens, ſtellis late comitantibus orta
Ingreditur gracili caeli per coerula cornu,

Talis

Talis erat virgo iuuenum ſtipata corona
Multa Deum verbis teſtata, Deique miniſtros
Aligeros non ſponte ſua haec ad munera flecti.
Hortatur pauidam pater, et lacrymantia tergit
Lumina iuſſa docens ſuperum, ſimul oſcula libat.
Ecce autem, vt praeſens aderat quoque pronuba, coetu
In medio Anna parens ſubito correpta furore,
Plena Deo tota (viſu venerabile) in aede
Bacchatur, tollitque ingentem caelo vlulatum
Vnum in me conuerſa oculos, me fertur in vnum
Nil minus hoc ducentem animo, nil tale verentem,
Corripiensque manu, ſolus tu poſceris, inquit,
Annuit hoc vni ſuperum tibi connubium rex.
Obſtupuere omnes. nec tunc ex agmine tanto
Exortem quiſquam ſeniori inuidit honorem.
Ipſe aeui quod eram feris minus integer annis,
Multa recuſabam, multa huc veniſſe pigebat.
Aequales aderant fidi, ſimul et renuentem
Hortari, atque animum mihi blandis addere dictis.
Cedo igitur victus, tandemque vxorius illam
Accedo; et lacrymans lacrymantem ad limina duco
Et iam nox aderat ſtellis fulgentibus apta
Suffundens vmbras mundo nigrantibus alis:
Secretis thalamis pariter ſuccedimus ambo.
Flebat ſponſa: ſolum lacrymis iuxta omne madebat,
Ac veluti, cum vere ſubeſt vberrimus humor
Arboribus, lentae vitis ſi forte cacumen
Falce putans ſtirpem feriat male prouidus vnca
Agricola, immeritam et violarit vulnere matrem.
Ipſe aderam, et dictis ſolabar mitibus aegram
Virginis haud cupidus primum decerpere florem,
Cum ſic longa trahens ſuſpiria pectore ab imo eſt

Orſa

Orſa loqui. non relligio mihi vana ſuaſit
Et thalamos odiſſe, et virginitatis amorem
Aeternum colere. intus agit vis aetheris intus,
Longaeuam reſponſa licet contraria matrem
Sollicitent, vatumque minae, ſunt et mea contra
Vatum iuſſa mihi, nulli ſuccumbere labi,
Nullis virgineam taedis ſummittere mentem.
Ante retro primos properet reuolutus ad ortus
Iordanis, ſiſtantque ſuos vaga ſidera curſus.
Haec ait, inque genas ſtillantes vndique honeſtae
Ex oculis ſimul incipiunt turgeſcere gemmae.
Nec mora, deinde mihi inſinuans quatit ima repente
Oſſa timor, genua aegra labant. nox plurima oborta
Ante oculos: ter ſum conatus pauca profari,
Ter fruſtrata ſono lingua eſt, nec verba ſequuta.
Tum quoque vox audita, toro thalamisque paratis
Parce: tamen conceſſa tibi connubia ſerua.
Exurgo, atque oculos iamdudum in virgine fixus
Horrenda, tali ſum tandem voce loquutus.
Quis mihi te virgo inuito coniunxit olympo?
Quis tantis (non hos equidem quaeſiui hymenaeos)
Immeritum implicuit monſtris? haud talia quondam
Praedixit puero genitor ludibria vates
Iam ſenior vates idem, templique ſacerdos.
Ille quidem aut nullos thalamos, mihi nulla manere
Connubia, aut certe clarum fore me inde canebat:
Verum age quae menti ſurgat ſententia pandam.
Quandoquidem ſuperi mihi te iunxere, ſed iidem
Abſterrent monſtris, licet, et mox vſque licebit
Virgineum ſerues intacto corpore florem.
Haud tamen ipſe auſim iniuſſus diſſoluere ſacri
Connubii vincla iſta, domo degemus eadem,

Digitized by Google

Ipſe tibi vt genitor, mihi tu ceu filia ſemper,
Teque adeo caſus iam nunc complector in omnes.
Hoc tua relligio velit, hoc mea ſerior aetas.
Annuit his, aliaque domus in parte puella
Secubuit, mitto totam quae monſtra per illam
Sum paſſus, quam mira horrens inſomnia noctem.
Iamque dies pulſis tenebris inuecta rubebat,
Et face ſol roſea nigras deſiecerat vmbras,
Corripio e ſtratis artus. ſponſamque reuiſo.
Vix thalami impuleram bipatenteis cardine portas,
Cum lux ecce oculis ingens offuſa repente.
Collucent ſummi radiis laquearia tecti,
Collucentque trabes, viſumque ardere cubile.
Ipſa autem thalami in medio ſedet aurea virgo
Attonitae ſimilis, nec enim me multa rogantem
Dignatur, nihil illa meo ſermone mouetur.
Tantum fixa oculos caelo, palmasque tenebat
Aut ſtellae ſimilis, aut puniceae aurorae.
O illa a ſolita quantum mutata figura?
Quantus honos oculis, quantus decor additus ori?
Haud aliter, quam cum ſimulacrum excidit acernum
Artificis manus e ſiluis in ſede locandum
Sacrata, quod plebs dehinc ſupplex omnis adoret.
Si, poſtquam effigiem poliens trunco extudit arte,
Extremum ſuperimpoſito decus induat auro.
Immotam penitus circumdat lucida nubes
Solis inardeſcens radiis. ſtellaeque videntur
Lucentes capiti circum aurea tempora paſci,
Sub pedibusque Deae lumen dare candida Luna,
Pertimui et mira ſtupefactus imagine rerum
Talia voce dabam: pater his o me exue monſtris
Omnipotens non haec ſuperi ſine numine veſtro.

Veſtra

Digitized by Google

Veſtra haec portenta agnoſco, manifeſtaque ſigna.
Aſpirate animo placidi, dubiumque monete
Quid ſequar, aut quaenam vobis ſententia conſtet.
Tantum effatus eram. tandem pulcherrima virgo
Ad ſeſe redit, abrupto velut excita ſomno
Suſpirans, lacrymisque ſinus humectat obortis.
Accedo atque rogo noua per connubia ſupplex,
Atque illum aeternae per virginitatis amorem,
Vnum quem niueo colit intemerata pudore,
Admittat ſocium curarum, et magna recludat
Rerum arcana, nihil metuens, mihique omnia credat.
Illa ſolo vultum, atque oculos deiecta nitenteis,
Rore velut demiſſa caput roſa matutino,
Cunctatur, demum incipiens ſic ora reſoluit:
Dicam equidem pater, haud patiar te noſtra latere
Gaudia. ſed quae nunc, aut vnde exordia ſumam?
Nam quis narranti rerum miracula credat
Tantarum? per ego has lacrymas, quas excutit ingens
Laetitia obteſtor, quae ſabor, pectore condas,
Ne prius incipiant in vanum ſerpere vulgus,
Quam Deus ipſe aliis vulgauerit omnia ſignis.
Iam monitrix operum ſtellas aurora fugarat,
Et Sol pallentes luſtrabat lampade terras:
Ipſa reuoluebam vatum monimenta priorum
Dicta animo recolens, ſed prae tunc omnibus vnum
Forte mihi ante oculos (neque enim ſine numine certo
Oblatum reor) immotum, fixumue manebat,
Quod cancti pari er ſuper omnia praedixere
Affore, concubitu nullo cum regia virgo
Impatiens, exorsque viri (mirabile dictu)
Caelicolum regem ſub luminis ederet auras,
Cuius in aduentu laetentur cuncta per orbem

Digitized by Google

Protinus, et toto ſurgat gens aurea mundo.
Illam felicem tacite mecum ipſa vocabam,
Quam pater omnipotens tanto cumularet honore.
Iamque Dei matrem venerabar mente futuram,
Infantique Deo, ſi forte his ille diebus,
His ſi forte oris naſcatur, dona parabam.
Talia dum mecum euentus ignara voluto,
Ecce mihi noua lux oculis oblata repente.
Suſpicio: liquidas ſine nube remetior auras.
(Mira loquar) video medium diſcedere caelum,
Pennatasque acies populos felicis olympi
Exultare polo, ſuperumque applaudere regi.
Non obſtant clauſi poſtes, non pariete tectum
Marmoreo circumſeptum. video ignea caeli
Sidera, ſidereosque globos ſuperum aurea tecta.
Tum mihi ſe puer ante oculos allapſus olympo
Ora Deo propior radiantibus obtulit alis,
Et placidus tendens candentia lilia dextra
Me ſic affari, laetasque expromere voces:
O vna ante alias caeli acceptiſſima matres.
Magnus adeſt tibi praeſenti regnator olympi
Numine. tu nuribus felix magis omnibus vna.
Hic mihi vix paucis auditis talibus ingens
Miranti gelidos ſubito tremor alligat artus.
Tum ſic ille animum diuino pignore firmat:
Parce metu virgo: placuiſti ex omnibus vna
Caelituum regi, faciat quam prole parentem.
Et iam concipies puerum grauis. ille erit ingens,
Progeniemque patris ſummi ſecla omnia dicent:
Et quoniam multis olim feret ipſe ſalutem,
Seruabitque pios, patrio dic nomine *Ieſum*,
Sedibus infernis iam nunc lacrymabile nomen,

Supra

Digitized by Google

Supra homines, ſupra aſpicies ſe tollere, et ipſos
Caelicolas fama inſignem, ac praeſtantibus auſis.
Nam pater omnipotens atauorum in ſceptra reponet
Priſtina regnantem late, regumque ſedebit
In ſolio, neque enim metas, neque tempora regni
Accipiet. toto aeternum dominabitur orbe.
Dixerat: ipſa autem paulatim abeunte timore
Subiicio, ſed qua vero ratione, quod inquis,
Confieri poterit? nam mens mihi denique fixa
Atque immota manet nunquam violare pudorem
Virgineum, ſemperque virum commercia fugi.
His ego finieram paucis, his ille ſequutus.
Te ſuperum pater afflabit caeleſtibus auris
Deſuper, afflatu quo ſolo plena ſine vllo
Concubitu, exacto grauis edes tempore partum.
Atque ideo, quem foeta dabis, Deus ille feretur
Aeterno genitore ſatus, qui temperat orbem.
Quae ne vana putes, ſcis, quae tibi ſanguine iuncta eſt
Heliſabe ſobolis vt degerit hactenus exors,
Vt ſterili ſeclis iam dudum effoeta ſenectus
Spem cunctam abſtulerit partus, prolisque creandae,
Plena viro pariet tamen illa, et tempore Luna
Perfecto grauidae iam ſextum circuit orbem.
Cuncta poteſt etenim, qui me tibi mittit ab alto
Aethere ſiderei rex idem, atque auctor olympi.
Haec ait, et paribus ſe in caelum proripit alis,
Quem ſupera aſpiciens tali ſum voce ſequuta:
Quiſquis es o caeli iuuenum pulcherrime praepes
Obſequor, ac votis quod rex iubet, omnibus opto.
Interea nubes maculoſo diſcolor auro
Demiſſa ad terram croceis me amplectitur alis.
Diffulgent intus radiique, ignique coruſcae

 Scin-

Digitized by Google

Scintillant veluti ſquamae vario ordine circum.
Squamaeque, ſtellaeque auri fulgore micantes,
Aduerſo quales imitatur Sole colores,
Cum picturato caelum diſtinxit amictu,
Nubicolor liquidis effuſis imbribus arcus.
Hanc ſimul omnipotens genitor perflauit ab alto,
Continuo ruit ecce voluta liquentibus aſtris
Aura potens, quaque illa venit, procul vndique circum
Scintillae abſiliunt radiis vibrantibus aureae.
Turbine corripior rapido, visque illa per omnes
Aurai vis omnipotens mihi diditur artus,
Aethereusque vigor toto ſe corpore miſcet,
Viſaque praedulci mihi corda liqueſcere amore.
Qualis ſecreto naturae foedere tellus
Concipit, et vario clam foetu plena graueſcit.
Matris vbi in gremium deſcendit plurimus aether
Auraque fecundos afflauit verna tepores.
His actis clarum ſonuere per aethera coetus
Aligeri cantu vario, plauſumque dedere.
Hinc tonitru ingenti tremuerunt ardua olympi,
Crebraque per caelum hic illic rima ignea fulſit.
Talia narrabat virgo, ſimul ora rigabat
Laetitia illacrymans. tum tendo ad ſydera palmas
Multa orans animi ambiguus, nec credere quibam
(Mens adeo mihi laeua fuit) tam mira ferenti,
Quandoquidem iuuenes plerumque innectere fraudes
Virginibus ſoliti incautis, et fallere furto,
Ah faciles dictis aurem praebere puellas.
Quin etiam hanc volui (ſcelus) olim linquere demens;
Verum eadem in ſomnis pueri redeuntis imago
Viſa mihi, vultusque habitusque ſimillimus illi,
Ipſa ſibi modo quem memorabat ſponſa loquutum.

Nudus

Digitized by Google

Nudus erat roſeos humeros, tantum aurea laeuo
Pendebat demiſſa chlamys, quam fibula ſubter,
Ilia ter gemino mordebat raſilis auro,
Rubraque compactis pendebant cingula bullis,
Molles a tergo tractim ſuccreſcere plumae,
Ac ſenſim geminas humeris aſſurgere in alas.
Tum ſuras gemmis incluſit', caetera nudus.
Oris multus honos, gratique in corpore motus
Haud noſtri puerum generis teſtantur adeſſe,
Sed caeli ſobolem, atque aulae ſtellantis alumnum.
Nec minus ipſa etiam mira ſpectabilis arte
Veſtis erat baccis ſuperas illuſa per oras.
Textile maeandro duplici infra circuit aurum
Admirabile opus. treis hic impune per ignes
Laeti ibant pueri intexti, pariterque canebant
Caelicolum regi conuerſi ad ſydera laudes.
Cernere erat mediis acres fornacibus ignes
Parcere corporibus, longeque abſiſtere flammas.
Mirabar tacitus, cum ſic pulcherrimus ore
Affatur trepidum iuuenis: ſate ſanguine regum
Quod tantum irrepſit menti ſcelus? omnia non te
Signa mouent haud haec fieri ſine numine certo?
Ne dubita, nam vera canit ſanctiſſima virgo.
Iam nunc congreſſus nunquam perpeſſa viriles
Concepit, grauis aetherea diuinitus aura:
Nam pater omnipotens caeleſti afflauit ab arce,
Atque vterum impleuit dilapſum numen ab aſtris,
Caſta fides nobis colitur. deſiſte vereri.
Haec vates olim veſtri cecinere futura,
Cuncta ſed obſcura implicuere ambage tegentes.
Namque haec illa quidem caeli in penetralibus altis
Porta ingens clauſa aeternum, nec peruia greſſu

Vlli hominum, tantum omnipotens Deus ipſe per illam
Itque reditque viam, nec clauſtra immota reſignat.
Hanc tibi commendat ſummi regnator olympi
Coniugio adiungens ſtabili, ſed coniugis vſum
Effuge. ſecurum tecum ſponſa exigat aeuum,
Quamuis tuta Deo iam nunc ſit praeſide virgo.
Sic fatus ſubito in tenues euanuit auras
Pernici liquida arua fuga per nubila carpens,
Et ſimul incuſſit mihi blandum in pectus amorem,
Vtque rigor ferri rutilo lenteſcit in igne,
Sic mihi cor rapido ſenſi molleſcere motu.
Conſurgo, et veniam conuerſus ad aethera poſco.
Meque ipſum incuſo amens, et lux reddita menti,
Inque dies magis, atque magis caeli alta pateſcunt
Conſilia antiquis quae vatibus omnia quondam
Obſcuris vera inuoluens Deus oſtendebat.
Haec virgo eſt rubus ille procul quem in monte videbat
Ardentem vates igni crepitante cremari
Corniger, attractu cum nullo innoxia flamma
Lamberet, et frondes illaeſae in ſtirpe virerent.
Haec eadem niueae quondam impenetrabile lanae
Nimbis vellus erat, cum late cuncta maderent
Imbribus effuſis circum, tellusque nataret
Humida, ni veterum vana eſt prudentia vatum.
Haec mecum, et toto penitus nox pectore abacta eſt,
Haud mora, prodigiis tantis facit ipſa fidem res.
Iam diffuſa canit Galilaea per oppida fama
Inuentam (portentum ingens) in montibus altis
Nuper anum, quae ſuprema iam affecta ſenecta
Plena viro attulerit ſobolis ſpem, cum tamen acta
Infoecunda illi fuerit, ſterilisque iuuenta.
Tum mihi ſponſa: puer caeli demiſſus ab oris

Hoc,

Hoc, inquit, mihi praedixit, nam cuncta recordor.
Haec anus eſt, haec Heliſabe mihi ſanguine iuncta,
Cui ſextum luna grauidae iam circuit orbem.
Nec plura. extemplo placet ire, et ſtirpe propinquam
Viſere anum, gradimurque ambo ſuper alta locorum,
Tectaque Zachariae petimus procul ardua vatis.
Vix primum attigeram limen (mirabile dictu)
Occurrit tremebunda anus, intrantique puellae
Optatos dedit amplexus, Deus amplexantem
Inuaſit, ſubitusque ſub oſſa repente cucurrit
Ima calor, talesque dedit venerata loquelas:
Longe vna ante alias tu fortunata parentes
Tuque vterique tui virgo ſanctiſſima pondus.
Vnde repente mihi tanta indulgentia caeli?
Vnde haec affulſit ſerae tam clara ſenectae
Tempeſtas? fas ecce Dei vidiſſe parentem,
Et coram affari lectam de millibus vnam
Dignantem has ſedes, meaque vltro in tecta profectam?
Nam mihi (vix primum attigeras haec limina) pectus
Emicuit, ſaliensque vtero ſignum edidit infans.
Felix diua parens ſuperum gratiſſima regi,
Sincera ſpectata fide, quae credere veris,
Dum tua nondum animo praeſagis gaudia dictis
Haud verita es. promiſſa manent pueri alitis ecce
Certa tibi. iam nunc ades; orbisque aſpice caſus
O caeli regina, hominum miſerata labores.
Dixerat, at teneri qualis roſa plena pudoris,
Haud animis elata tumentibus aurea virgo
Caelicolum regi laudes laetata canebat.
Quod ſe tam prope ſidereo aſpexiſſet olympo
Indignam bonus atque humilem nil tale merentem,
Exultansque ſuos ſibi vaticinatur honores.

Pro-

Digitized by Google

Promiſſos, atauis, priſcisque parentibus olim.
Ex illo quanta immenſum portenta per orbem
Terruerint hominum mentes praeſagaque ſigna,
Limina dum vitae omnipotens attingeret infans,
Longa renarrare eſt mora. Iam tunc Caſpia regna
Reſponſis vatum horrebant. iam Nilus et omnis
Aegyptus trepidare, omnes orientis et vrbes.
Veſtri etiam audierant (ſi vera eſt fama) per oras
Auſonias iam iam venturum lucis ad auras
Inuictum regem, cui paſſim cederet orbis
Regnandus, qui ſe patria virtute potentem
Seque ſuumque genus ſublimi inferret olympo.
His tandem certus ſignis ego numinis inſtar
Plenam vtero ſupplex ſponſam venerabar, et vltro
Parebam. victum grauidae, et diuina ferebat
Pocula de caelo volucer puer. illum ego ſaepe
Intrantem thalamum manifeſto in lumine vidi.
Iamque optanti animo diuini tempora partus
Exſpectabam ardens, ſed ſpem mora iniqua trahebat.
Et ſaepe haec cupido repetebam pectore mecum:
Si modo, ſi mihi caeleſtis ſe oſtendere coram
Non fugiat puer ante obitus, quando omnia de ſe
Rettulit ipſa mihi virgo pulcherrima vera.
Purpureos flores metite, et candentia plena
Lilia ferte manu, venienti ad limina lucis
Dona parate Deo, puerumque inuiſite regem.
O mihi ſi quoque tam longe ſuprema ſenectae
Pars maneat, quantum valeam tua cernere facta
Sancte puer, cum ſublata formidine mundum
Pacabis, patrioque Deus regnabis olympo:
Tum pax alma colet terras, pietasque, fideſque,
Quaeque labat nunc relligio, atque reſurgere vbique
Iuſti-

Digitized by Google

Iuſtitiam in melius verſus mirabitur orbis.
Tum ferus in falces curuas conflabitur enſis,
Aureaque incipient mundo ſuccedere ſecla.
Sic ego ſaepe moras mecum lenire ſolebam,
Et magis vſque animo mihi ſpes accenſa vigebat.
Forte recognoſcens populos numerare iubebat
Auguſtus Caeſar, rerum cui ſumma poteſtas.
Ipſe igitur veteris repetebam moenia Bethles,
Vnde genus duco, quo me quoque ciuibus vrbis
Infererem, nomenque meum, nomenque meorum.
Sponſa ſequebatur Nazarae ab ſede profecta.
Vix patriae intraram muros, et rara domorum
Tecta, ſoporiferis cum nox caelum abſtulit vmbris.
Eſt ſedes deſerta humilem ingredientibus vrbem
Horrenti culmoque, et carice tecta paluſtri,
Agricolis olim ſtatio gratiſſima, ſi quos
Rure procul patrio nox deprendiſſet in vrbe.
Namque aliis procul a tectis ſummota recedit.
Huc igitur feſſi pariter ſuccedimus ambo
Seu caſu, ſeu ſic rector ſortitus olympi,
Vt potius reor, et potius fas credere duco.
Natum etenim non ſolum extrema per omnia vitam
Ducere, et in terris indignos voluere caſus:
Verum etiam tecto voluit ſub paupere eundem
Naſci, humilique domo miſerabilem, et omnium egenum.
Principio in ſtabulis pandum ad praeſepia ſiſto
Quadrupedem, auxiliumque viae, onerumque leuamen,
Quem iuxta in ſtipulis ſeſe locat inclyta virgo.
Quippe alia interior domus vlla haud parte vacabat.
Bos erat a laeua tepidum flans ore vaporem,
Quem pauper campis luce exercebat arator
Pauca ſoli curuo ſuſpendens iugera aratro.

Nec

Digitized by Google

Nec ſera niſi nocte domum repetebat ab agro
Conducto, vitam vt poſſet tolerare labore
Ipſe ſuo, atque famem paruis auertere natis.
Et iam nox medium ſpatium confecerat horis,
Cum mihi, qui ſaxo haerebam iam lumina victus,
Somnus abit, neque enim merſum tunc me altus habebat,
Ecce oculos fulgore nouo lux occupat ingens.
Diffulgent intus late magalia, quaeque
Stramina tetra modo horrebant, nunc aurea cernas.
Exurgo: aſpicio iuxta praeſepia nudum
Infantem radiis illuſtrem, ac luce coruſcum,
Quem virgo tenerum in duris modo pauper auenis,
Ediderat nullo nixu, nullo aegra dolore.
Adſtabant taciti bos hinc, hinc tardus aſellus,
Pabulaque obliti pariter capita alta tenebant.
Ipſa etiam radiis fulgebat mater vtroque
Poplite ſubſidens, oculos demiſſa nitenteis,
Ah nudum lacrymis paruum ſpectabat obortis,
Tendebatque manus ſuffuſo lumine iunctas.
Aſtrorum qualis facies rorantibus vmbris
Poſt imbrem, ſiccis Boreas vbi frigidus alis
Ingruit, ac caelum populans caua nubila differt,
Talis virgineo ſpecies acceſſerat ori.
Quid facerem? partem ſubieci ambobus amictus
Ipſe mei, atque olidae ſubſtraui terga bidentis
Pro picturatis cunis, pro murice, et auro.
Caetera pauperies, noxque intempeſta vetabant.
Necdum clara dies merſo diluxerat orbi,
Iam conferto aderant paſtores agmine, et antri
Floribus ac variis auxerunt limina ſertis
Ruſtica multifori fundentes ſibila canna.
Vt ſtabula ingreſſi, ad praeſepia lumina vertunt

Sum-

Summiſſi, terramque petunt, et numen adorant.
Mirabar mecum tacitus, fama vnde per agros
Haec ſubito exiſſet, deque ipſis quaerere coepi.
Vnus quaerentem ſic eſt affarier orſus:
Paſtores ſumus, in vicinis ſaltibus omnes
Paſcimus. inſomnem vt nobis mos ducere noctis
Haud partem exiguam, atque gregem ſeruare coactum:
Nocte fere media vigilantibus aſtitit ingens
Lux cunctis ſupra caput, attonitisque pauore
Ingenti talis vox eſt audita per auras:
Ne trepidate viri, vobis noua gaudia porto.
Ille piis toties promiſſus vatibus olim
Finibus his hodie natus Deus. eximet ille
E tenebris hominum genus, atque in priſtina reddet.
Illum vicina fas vobis cernere in vrbe
Effultum ſtipula, atque humile ad praeſepe iacentem.
His moniti vicinam oculos torquemus ad vrbem.
Ecce autem volucer pictis exercitus alis
Caeleſtes ſupra pueri toto aethere viſi
Nubibus impoſiti liquidas equitare per oras,
Et mirum in morem celeri proludere coetu.
Atque vbi ter caelum ternis toto agmine verſi
Luſtrauere choris, ter luſtrauere choreis,
Concentu petiere polum, longe ardua olympi
Reſponſant. laetis diſſultat plauſibus aether.
Talia narrabant, nec ſeſe explere coruſci
Infantis facie poterant, fixique manebant
Haerentes oculis, haerentes pectore toto.
Fulgebat puer ore, oculis, ac corpore ab omni.
Diuino longe circum loca lumine complens,
Qualis puniceo ſe pandens ore, roſarum
Cum primum dias flos viſit luminis oras,

Aut

Digitized by Google

Aut vbi ſole nouo reſeis orientis in oris
Enituit verni ſpecies patefacta diei.
Nos vero interea, quamquam indubitabile numen
Nouimus, atque Deum nec opis, nec lactis egentem,
Paruum alimus tamen, vt mortali ſemine cretum,
Vbera ſiccantem matris, tenerumque fouemus,
Inualidumque artus. mortalem quippe creatus
Mortali matris traxit de corpore partem.
Atque ideo, vt veterum mos eſt antiquus auorum,
Imprimimus generis ſignum, Samiaque putamus
Exiguam teſta pellem genitalia circum,
Addimus et nomen, memoresque vocamus Ieſum,
Vt quondam admonuit puer actus ab aethere praepes.
Idem etiam quod ſit regum de ſtirpe ſacerdos,
Gentibus eſt Graio dictus de nomine Chriſtus.
Quin etiam, quamuis nullo intĕmerata remanſit
Concubitu mater, tamen intra tecta morata eſt
Vſque quater denos dum Solis cerneret ortus.
Tunc demum ſacram Solymorum aduenimus vrbem
Cum puero, quo ſe luſtraret regia virgo,
Torquatasque arae attulimus de more columbas.
Stabat ſacra ferens altaria ad ipſa ſacerdos
Succinctus lino albenti capitisque bicorni
Tegmine peruigilem adſeruans penetralibus ignem.
Hunc circum ante aram natorum intonſa corona,
Fundebant pateris vituli, vt tunc forte cruorem,
Quem pater, vt ſontis populi commiſſa piaret,
Mactarat ſuperum regi, veniamque precatus
Suppliciter ſolitos aris adolebat odores.
Circumfuſi aderant primores gentis, et omnes
Tempora tangebant dextris vittata iuuenci.
Iamque leui fuſum delibans ille cruorem

Ter-

Terque, quaterque ſacram digito irrorauerat aram,
Araeque impoſitam flammam, et ſeptem ordine lychnos
Linteaque ampla, quibus ſacrorum arcana teguntur.
Et iam finis erat ſacris, feſſusque ſacerdos
Cum gnatis dapibus ſeſe accingebat opimis.
Tunc humili greſſu virgo procedit ad aram
Infantem laeua geſtans, dextraque volucres.
Quid memorem, quae ſigna polo pater edidit alto
Teſtatus veram ſobolem? quantum ipſe ſacerdos
Horruerit pueri adſpectu? quam mira repente
Ignibus inſolitis lux circumfulſerit aram?
Ter thura accenſos venerans coniecit in ignes,
Ter ſubiecta tholo ſubito ingens flamma reluxit.
Ille tamen collo patrio de more volucres
Immolat intorto, atque effundens rite cruorem,
Porricit et plumas, et aperti gutturis exta
Solis ab occaſu nitidos conuerſus ad ortus,
Diffringitque alas. tum ſacros ſuggerit ignes
Viſceribus. grato vapor it ſuper aethera fumo,
Araque Panchaeos flagrans exhalat odores.
Ecce hominum ſubito turbantur pectora caſu.
Nomen aui Simeon referens erat obſitus annis,
Quo nemo tota vrbe fuit ſeruantior aequi.
Huic, vt erat longe venturi praeſcius, olim
Athereae vis omnipotens promiſerat aurae
Viſurum ſeſe ante Deum, autoremque ſalutis
Expectatum orbi, quam lucis linqueret auras.
Iamque erat hunc vitae pertaeſum, aegerque ſenecta
Optabat duros leto finire labores.
Sed ſpes illa animo cupido vſque infixa manebat.
Ergo vbi adeſſe Deum praeſenſit numine plenus,
Qualis vbi greſſum per agros comitatus herilem,

For-

Digitized by Google

Forte canis leporem vi longe ſenſit odora,
Continuo intenditque aures, atque aëra captat
Naribus, et coeptum rumpens iter auius errat,
Atque oculis incerta ferae veſtigia luſtrans
Nunc hos, nunc illos curſus fert, atque recurſus
Incertum, longe latratibus arua reſultant.
Talis erat ſenis in templo exultantis imago.
Tum puerum tremulis correptum amplectitur vlnis,
Atque arcte premit, hinc lacrymis ita fatur obortis:
Macte infans virtute, Dei indubitata propago,
Mundi opifer, qui noſtra venis, veterumque parentum
Sponte admiſſa tui largo lauere amne cruoris,
Et liquidas aperire vias ad ſidera caeli,
Exoptatus ades, nec me tua maxima fallunt
Summe pater promiſſa: mori me denique fas eſt.
Nunc o me nunc ad requiem finemque laborum
Corporis exutum vinclis dimittis vt olim
Pollicitus, iam viderunt mea lumina, quem tu
Auxilium mundo miſiſti, vt gentibus eſſet
In tenebris lux, Iſacidos noua gloria prolis.
His dictis matrem verſus mox fatur ad ipſam.
O cui te forma adſimilem? cui laudibus aequem?
Quasue tibi referam grates, quae ſola ſalutem
Felici peperiſti vtero mortalibus aegris?
Quanquam etiam exitio multis hunc adfore partum,
Et tempus fore praedico, illaetabile tempus,
Cum tibi cor gelidum gladius penetrabit acutus
Ah miſerae, et magno virgo dotabere luctu,
Mutataque fluet Iordanis decolor vnda.
Tum ſerus ſegnisque dies naſcetur, et aegre
Lutea vix terris oſtendet pallidus ora,
Atque graui tellus optabit mole relinqui

Ipſa

Digitized by Google

Ipſa ſua, et rupto per inania foedere labi.
Haec vbi, confeſtim veluti cedentia ſomno
Lumina demiſit, placidaque ibi morte quievit.
Obſtupuere alii, ſed nos queis cetera nota,
Terremur magis, inque vicem diſquirimus ambo
Solliciti quoſnam matri denuntiet enſes,
Aut quibus exitio tantum puer ipſe futurus.
Haud longum fuit in medio dehinc tempus. vtrumque
Exitus edocuit, dubiosque ambage reſoluit,
Ni nobis maiora etiam nunc vulnera reſtant,
Atque alia ex aliis ſemper grauiora parantur
Illis extremo quippe ex oriente diebus
Tres adeo magni reges ditione profecti
Huc ſeſe intulerant puero dona ampla ferentes
Aurumque, et thuris glebas, ſtactaeque liquorem.
His vis aſtrorum, ac ratio voluentis olympi
Monſtrarat regem noſtris in finibus ortum,
Quoi caeli, terraeque paterent debita ſceptra.
Sancti igitur partus ſtudio huc venere videndi.
Stella facem ducens venientibus vſque coruſcans
Dux erat, atque viam ſignabat lumine largo,
Ceu quondam patribus deſerta per auia noſtris
In patriam tandem Pharia redeuntibus ora
Praecurrens monſtrabat iter nocte ignea lampas
Deſuper, et mirum ſpargebat lucida lumen.
Iamque vrbem ingreſſi ſedes adiere tyranni
Herodis, cauſamque viae docuere, rati olli
Hanc ſobolem, quod erat rex his in finibus, ortam.
Obſtupuit ſimul, atque animo perterritus ille eſt.
Nec mora, permetuens ſibi ne ſuccederet haeres
Quaeſitus puer in regnis externus auitis,
Indigenas vates iubet intra moenia cogi.

Digitized by Google

Forte canis leporem vi longe ſenſit odora,
Continuo intenditque aures, atque aëra captat
Naribus, et coeptum rumpens iter auius errat,
Atque oculis incerta ferae veſtigia luſtrans
Nunc hos, nunc illos curſus fert, atque recurſus
Incertum, longe latratibus arua reſultant.
Talis erat ſenis in templo exultantis imago.
Tum puerum tremulis correptum amplectitur vlnis,
Atque arcte premit, hinc lacrymis ita fatur obortis:
Macte infans virtute, Dei indubitata propago,
Mundi opifer, qui noſtra venis, veterumque parentum
Sponte admiſſa tui largo lauere amne cruoris,
Et liquidas aperire vias ad ſidera caeli,
Exoptatus ades, nec me tua maxima fallunt
Summe pater promiſſa: mori me denique fas eſt.
Nunc o me nunc ad requiem finemque laborum
Corporis exutum vinclis dimittis vt olim
Pollicitus, iam viderunt mea lumina, quem tu
Auxilium mundo miſiſti, vt gentibus eſſet
In tenebris lux, Iſacidos noua gloria prolis.
His dictis matrem verſus mox fatur ad ipſam.
O cui te forma adſimilem? cui laudibus aequem?
Quasue tibi referam grates, quae ſola ſalutem
Felici peperiſti vtero mortalibus aegris?
Quanquam etiam exitio multis hunc adfore partum,
Et tempus fore praedico, illaetabile tempus,
Cum tibi cor gelidum gladius penetrabit acutus
Ah miſerae, et magno virgo dotabere luctu,
Mutataque fluet Iordanis decolor vnda.
Tum ferus ſegnisque dies naſcetur, et aegre
Lutea vix terris oſtendet pallidus ora,
Atque graui tellus optabit mole relinqui

Ipſa

Digitized by Google

Ipſa ſua, et rupto per inania foedere labi.
Haec vbi, confeſtim veluti cedentia ſomno
Lumina demiſit, placidaque ibi morte quieuit.
Obſtupuere alii, ſed nos queis cetera nota,
Terremur magis, inque vicem diſquirimus ambo
Sollicitl quoſnam matri denuntiet enſes,
Aut quibus exitio tantum puer ipſe futurus.
Haud longum fuit in medio dehinc tempus. vtrumque
Exitus edocuit, dubioſque ambage reſoluit,
Ni nobis maiora etiam nunc vulnera reſtant,
Atque alia ex aliis ſemper grauiora parantur
Illis extremo quippe ex oriente diebus
Tres adeo magni reges ditione profecti
Huc ſeſe intulerant puero dona ampla ferentes
Aurumque, et thuris glebas, ſtactaeque liquorem.
His vis aſtrorum, ac ratio voluentis olympi
Monſtrarat regem noſtris in finibus ortum,
Quoi caeli, terraeque paterent debita ſceptra.
Sancti igitur partus ſtudio huc venere videndi.
Stella facem ducens venientibus vſque coruſcam
Dux erat, atque viam ſignabat lumine largo,
Ceu quondam patribus deſerta per auia noſtris
In patriam tandem Pharia redeuntibus ora
Praecurrens monſtrabat iter nocte ignea lampas
Deſuper, et mirum ſpargebat lucida lumen.
Iamque vrbem ingreſſi ſedes adiere tyranni
Herodis, cauſamque viae docuere, rati olli
Hanc ſobolem, quod erat rex his in finibus, ortam.
Obſtupuit ſimul, atque animo perterritus ille eſt.
Nec mora, permetuens ſibi ne ſuccederet haeres
Quaeſitus puer in regnis externus auitis,
Indigenas vates iubet intra moenia cogi.

Digitized by Google

Regia, ſcitarique omnes tempusque, locumque,
Naſcentis pueri, patriamque, domumque requirit.
Illi autem Bethlen veterum monimenta minari
Cuncta docent, dux vnde ortus ſe tolleret olim
Fama ingens, claris ingens ſuper aethera factis.
Tum magis, atque magis curarum fluctuat aeſtu,
Sollicitamque gerit caſſa formidine mentem.
Tandem his affatus reges dimittit Eoos:
Quae vos cauſa viri noſtris nunc applicat oris,
Haec eadem longe ſpè nos ſuſpendit auentes
Cernere promiſſos pueri tot vatibus ortus.
Haud procul hinc ſaxo Bethle fundata vetuſto
Vrbs colitur noſtris. natum illuc quaerite regem.
Mox, iubeo, inuentum nobis qui nuntiet; inde
Mittite, noſtro etiam puer accumuletur honore.
Sic ait, et falſo ſimulat noua gaudia vultu.
Verum longe aliud male amico pectore agebat
Demens, qui caeli regem, cui ſidera parent,
Crederet in terris mortalia regna morari.
Ergo iter inſtaurant conſpecto ſidere laeti.
Iamque propinquabant magna ſtipante caterua,
Cum ſubito ſupra tectum ingens ſubſtitit aſtrum
Irradians, largoque mapalia lumine complens.
Quales cum belli motus, aut funera regum
Portendunt, crinem irato ſparſere minacem
Aethere, ni diri rubeant lugubre Cometae.
Treis adeo anguſti ſubter faſtigia tecti
Pauper ego excepi reges in rebus egenis.
Vidi illos auro illuſtres, oſtroque decoros
Ante pedes pueri ſeſe demittere pronos
Suppliciter, genibusque piae procumbere matris.
Dum ſua quiſque facit ſortiti ex ordine dona.

Bar-

Digitized by Google

Barbarici ante fores expectabant comitatus
Interea, tyrioque inſtratus murice terga
Stans ſonipes teres exercebat dentibus aurum.
His dehinc perfectis abeunt, laetique ſequuntur.
Quod longo irradians aperitur tramite ſidus.
Sed non inde via moniti referuntur eadem
Regia linquentes a laeua moenia longe,
Rurſus Idumaei ſedem ne regis adirent.
Ille autem, vt ſeſe deluſum denique ſenſit,
Accenſus furiis ſuſpectam miſit ad vrbem
Mille viros ferro inſtructos; qui moenia furto
Per noctem ingreſſi teneros, quicunque reperti,
Infantes matrum iugularent vbere raptos,
Quo numero in tanto caderet quoque regius haeres.
Ipſe ſed in ſomnis viſus ſum voce moneri
Praecipitem celerare fugam, loca linquere nota.
Surge age, rumpe moras, puerum tecum arripe, matremque,
Et ſeptemgemini curſu pete flumina Nili,
Hinc terram cole, quae procul his haud diſſidet oris;
Nec refer inde pedem, niſi te prius ipſe vocaro,
Rex etenim letum infanti molitur acerbum.
Conſurgo, et plenus monitis matri omnia pando.
Vidiſſes viſu exanguem, exanimemque puellam
Huc illuc trepidare fuga, et vix fidere nocti.
Iam tum illi pectus gladius traiecit acutus
Ah miſerae, ingenti labefactaque corda dolore.
Cedimus, et taciti malefidam linquimus vrbem
Per noctem, ac propero petimus nemora auia greſſu,
Et iam palmoſae ſaltus, atque ardua Idumes
Praeteruectus eram, veteris iam moenia Eluſae,
Quaque Aſiam Libycis diſiungit finibus omnem

Mapſa ferax oleae. ingredior pluuiae inſcia regna,
Regna Phari, quibus eſt caeli vis cognita primum,
Aſtraque, Lunaique globus, Solisque meatus.
Ignotos paſſim monteis, ignota ſaluto
Flumina, turrigerasque legens praeteruehor vrbes.
Iamque papyriferi ripis Anthedonis ibam.
Aurae omnes terrent pauidos, capitique timentes
Tam caro. at puero blandiri murmure ſiluae
Lauricomae, et ramis capita accuruare reflexis,
Aurarumque leues animae indulgere ſuſurro.
Ipſae etiam nobis cautes ipſique videntur
Verticibus leuiter motis alludere montes,
Signaque laetitiae dare ſtagna loquacia circum.
Audires blandum feſſas erroribus vndas
Perſtrepere, et molli lapſu per ſaxa ſonare
Humida ſaxa ſuper nitido viridantia muſco.
Praecipue ripis volucres, et fluminis alueo
Aſſuetae liquidis mulcebant vocibus auras,
Et iactu alarum reſonabant corpora plauſa.
Seſe etiam omnifero gremio venientibus offert
Laeta Dei aſpectu tellus. flant gramina odorem
Cuncta ſuum, et mollem praetexit amaracus vmbram.
Nec vero incerta latebroſus origine Nilus
Non manifeſta dedit fallenti flumine ſigna
Aduentante deo, laetis ſe ſuſtulit vndis
Stagna arcana ciens, fundoque apparuit imo.
Ad biuias nobis fauces, flexusque viarum
Increpitans clypeo, fulgentique enſe per auras
Ocyus vſque aderat caelo pulcherrimus ales,
Et monſtrabat iter ſibi per diuortia nota,
Ne recta regione viae deprenderet hoſtis.
Caeruleis huic terga notis ſuffuſa rubebant,

Mul-

Digitized by Google

Multum illi aſſimilis, qui me connubia quondam
Soluentem increpuit, tenebrasque a mente fugauit.
Supra nos alii pendentes aëre pennis
Ibant, et noctis reſupini infantis ab ore
Humorem arcebant lentum, plumaque tegebant.
Iamque ego perplexum per iter prope fida tenebam
Arua legens ſiſtris bacchata ſonantibus, et iam
Tutus erat longe noſtris a finibus infans,
Attamen Aegypti penetro interiora, nec vlla
Fida ſatis tellus mihi viſa, aut regis iniqui
Sat ſceptris diuiſa. animo timeo omnia tuta.
Nec placet Hermopolis; nec centum peruia portis
Viſa ſatis Thebe tanto procul eſſe periclo.
Nos igitur regum turritis clara ſepulchris
Accepit Memphis. hac demum ſede quieui
Paupere ſub tecto veteris ſecurus amici.
Iam vero Peluſiacas vulgata per oras
Fama Palaeſtinum ſubito ferit vndique regem
Florentem teneris orbaſſe nepotibus vrbem,
Quos fruſtra inſontes paſſim ferro impius hauſit
Dulcia linquentes vagitu lumina vitae.
Palluit, applicuitque ſinu perterrita mater
Infantem, atque animum ſceleris perſtrinxit imago.
Quos ibi tum gentis fletus, qualiue per vrbem
Funeſtam credis matres erraſſe vlulatu?
Sanguine diluta eſt tellus, caua tecta natarunt.
Non ſi forte olim incautis paſtoribus orta
Ingruerit ſubito tempeſtas omnibus aruis,
Omnibus et ſyluis, tot fuſi grandine dira
Spectentur per humum afflictis cum matribus agni,
Corpora quot paſſim puerorum abiecta iacebant
Per fora, perque vias vrbis: ſic denique multis

Digitized by Google

Exitio fuit, vt vates praedixerat, infans."
Nunc etiam lugent orbae ſua pignora matres.
Non tamen ille diu ſcelere eſt laetatus ab illo.
Nam membra immundo correptus tabida morbo
Illaudatam animam paruo poſt tempore fudit.
Ipſe iterum in ſomnis diuina voce coactus
Linquere monſtriferi ſeptemflua flumina Nili,
In patriam redeo, atque memor veſtigia retro
Obſeruata legens pignus cum matre reduco.
Forſitan et puero fuerit quae cura requiris?
Quae mens? an virtus illi maturior aeuo?
Ecquid non puerile annis puerilibus auſus?
Si tibi nunc, quaecunque olim admiranda notaui,
Primaeuo dum flore virens adoleſceret aetas,
Enumerare vacet, me vox prius ipſa relinquat
Defeſſum, atque diem clauſo nox condat olympo.
Nam quoties dictis tener haud mortalibus ambos
Terruit? aut quoties ſanctos expauimus ignes,
Flammarumque globos, et terrificos fulgores,
Saepe quibus viſus puer eſt ardere nitentem
Caeſariem, caeli dum ſplendet luce coruſca?
Nec referam quoties genitorem audiuimus illum
Affari ſolum, arcanasque expromere voces.
Alma parens tenues arguto pectine telas
Percurrens ſaepe humana ſub imagine coetus
Caelituum tectum intrantes exterrita vidit
Blandiri puero, et pictis colludere plumis,
Aut violis tegere, et nimbo veſtire roſarum.
Nos tamen interea cuſtodes ille vereri
Summiſſus, carae et mandata faceſſere matris,
Noſtraque, et implebat veri genitoris amorem,
Dum membris habilis vigor, et vis firma veniret,

Et

Digitized by Google

Et iam bis ſenos creſcens exegerat annos,
Nec dum ſe populis ſigno detexerat vllo.
Tum primum coepit Iudaea per oppida vulgo
Illius apparere, palamque eſt prodita virtus.
Forte dies aderat genti ſolennis, et vrbi
Huic magnae ſacer ante alias, quo regia mecum
Venerat et virgo, atque ſequens ſeſe aureus illi
Impleuit dextrae puer. et iam rite litatis
Ipſe domum ſacris magna cum matre redibam.
Iamque labore viae feſſis lux prima peracta,
Et piceam clauſa nox caelo inuoluerat vmbram.
Defuit hic puer, et genitricem, meque feſellit.
Tum conſanguineos fruſtra, et ſcitatus amicos
Terque, quaterque viam repetens clamore repleui.
Flebat ſe incuſans vnam pulcherrima mater
Flauentem fuſa crinem per eburnea colla.
Ora decent lacrymae, diſiecti colla capilli,
Qualis virginea cum mollis amaracus vrna
Et pluuiam, et ventos pariter perpeſſa procaces
Demiſit turbata comas, iterumque reſurgens
Extulit os caelo, ac priſcum meditatur honorem.
Dumque viam relego, inultum comes aegra ſequuta eſt.
Treis adeo incerti ſoles errauimus vrbe
Nequicquam, quarta eſt vix demum luce repertus.
Namque mihi, et miſerae cum ſpes ſublata parenti
Cuncta foret penitus, in mentem venit vtrique
Templa iterum petere, atque preces effundere ad aram.
Vix ingreſſus eram limen, cum protinus ambo
Ecce ſacerdotum in medio conſpeximus illum
(Prima rudimenta, et virtutis ſigna futurae)
Alta recenſentem vatum monimenta, patrumque
Primores vltro ſcitantem obſcura, docentemque.

Digitized by Google

Illum omnes admirari haud vulgata canentem
Supra aciem, captumque hominis, mentemque vigentem,
Humana non vi edoctum, non arte magiſtra,
Maturumque animi nimium puerilibus annis.
Nec minus inſigni cunctis ſpectantibus ore
Gratus erat; neque enim poterant ſe explere tuendo
Flagrantesque Dei vultus, blandosque ſerena
Luce oculos magis, aut propexum verticis aurum,
Et florem grati, qui vix inceperat, aeui.
Nam quocunque caput circumtorſiſſet honeſtum,
Luce recens orta, vel ſidere pulchrior aureo,
Laete ſerenato ridebant omnia mundo,
Et toto dulcem iactabat corpore amorem.
Inculti qualis nitet inter gramina campi,
Purpureus ſe cum primum foliis narciſſus
Exeruit, ruptoque caput detexit amictu,
Aut qualis nitidi ſpecies micat alma ſmaragdi
Cum tenui argento, tenuiue includitur auro.
Prima mali fuit hinc nobis ſcintilla puerque
Ex illo formidata primoribus vrbis
Virtute inuiſus fuit, et corda aſpera mouit,
Atque hoc deinde ingens ſuccenſa eſt fomite flamma,
Inque dies gliſcens furor, atque inſania creuit,
Omnia quae porro ipſe videns, metuensque futuri
Orabam impauidum, ne vitae prodigus hoſti
Obiiceret, ne ſe perdendum proderet vltro,
Verum luce prius lateant in montibus arces,
Aut nocte in ſummis celetur turribus ignis,
Obruta quam longum iaceat ſine nomine virtus.
Non tamen ille odiis magis vſſit pectora acerbis,
Quam cum ter denis, iam vir, voluentibus annis
Fontis aquam latices Bacchi conuertit in atros.

For-

Forte Canam mecum Galilaeae aduenerat vrbem,
Mater et ipſa aderat, veteri dum accitus amico
Obſequor, intactam genero qui iungere natam
Conuentu procerum magno de more parabat.
Iamque omnes circum poſitis diſcumbere menſis,
Atque alacres epulari, et vina repoſcere laeti,
Nec dum finis erat dapibus, cum murmur vbique
Exoritur, totasque auditur triſte per aedes,
Laetitiae cauſam exhauſtis liquentia vina
Defeciſſe cadis, turbarique omnia viſa:
Tum res alma parens tenues miſerata puellae
Innuit, et gnatum ſummiſſa voce precata eſt,
Ferret opem. vidi hic iuuenem primum ore moueri
Turbatum: carae precibus tamen inde parentis
Annuit, et feſſo rerum ſuccurrit amico.
Sex, vt erant ibi tot numero, carcheſia lymphis
Impleri iubet actutum, menſisque reponi,
Quae ſimul aſpexit propius Deus, omnibus ecce
Mutatus ſubito nigreſcere cernitur humor,
Vinaque pro pura mirantes hauſimus vnda.
Audiſti dux, et genus, et cunabula nati,
Primitiasque Dei. ne caetera deinde requiras,
Hanc omnem erexit factis florentibus oram.
Quae ſi audire tamen tibi nunc fert corde voluptas,
Is longe memoret melior (ſimul ore ſedentem
Signat Ioannem) vidit namque omnia praeſens,
Errabunda ducis ſemper veſtigia ſeruans,
Dum mihi cura domi ſeruandae virginis haeret.
Dixit, et hic facto deſeſſus fine quieuit.
Immo ait: iſtius cauſas ab origine partus
Exequere, aut quae relligio, ſi vera per oram
Percepi, Iudaea Deum non amplius vnum

Aeter-

Digitized by Google

Aeternum colit, haud mortali ſemine cretum,
Iudigetesque ſuis diuos altaribus arcet.
Inde tibi noti recolens ex ordine Diui
Caetera mira refer. nanque hunc in corpore vires
Deficiunt, teque auxilio iubet ipſe ſubire.
Pontius haec: cuncti intenti ſimul ora tenebant.

MAR-

MARCI HIERONYMI

VIDAE

CHRISTIADOS LIBER IV.

Hic iuuenis, facie quo tum non gratior alter,
Puberibusque annis erat ingrediente iuuenta,
Multa prius veniam praefatus, multa recuſans
Verba diu premit, inde animo mortalia linquens
Paulatim oblitusque hominem penetralia Diuum
Mente ſubit caelum peragrans, fruiturque beato
Caelituum aſpectu, omnipotentique aetheris aura,
Admiſſus ſuperam depaſci lumine lucem,
Inque Deo tota defixus mente moratur.
Qualis vbi alta petens terris aufertur ab imis
Alituum regina, vagas ſpatiata per auras
Dat plauſum gyro, atque in nubila conditur alis.
Aetherea iamque illa plaga leuis inſtat, et acrem
Intendens aciem criniti lumina Solis
Suſpicit, obtutuque oculos fixa haeret acuto.
Illum adeo tacitum interea mirantur, in vnum
Verſi omnes velut exanimum, ſomnoque grauatum,
Et crebri exutiunt. demum ſibi redditus ipſe
Cum gemitu ex imo ſic fari pectore coepit:
Principio pater omnipotens rerum ſator, et fons,
Ingens, immenſus, ſolus regnabat vbique.
Nondum ſidereos mundi procuderat orbes:
Nondum mundus erat, necdum ibant tempora in orbem.

Nul-

Nullaque coeruleo radiabant lumina caelo.
Quicquid erat, Deus illud erat, quodcunque vbicunque
Complexus circum penitus ſeſe omnis in ipſo,
Filius huic tantum, quem non effuderat vlla
Vel Dea, vel ſolito mortalis foemina partu.
Ipſe ſed aeterna genitor conceperat illum
Aeternum aeternus (dictu mirabile) mente.
Haud olli terreni artus, moribundaue membra,
Sed ſine corpore erat, patris alta vt mente ſupremi
Conceptum, arcanoque latens in pectore *Verbum*,
Quod nondum in volucres vox edita protulit auras,
Omnipotens verbum, finisque et originis expers,
Quo mare, quo tellus, quo conſtat maximus aether.
Vtque pater Deus, aeque etiam Deus vnica proles.
At geminos tu proinde Deos fuge credere porro,
Numen idem ſimul ambobus, Deus vnus vterque eſt.
Quin etiam, quo inter ſe ambo iunguntur, amorem
(Nanque ab vtroque venit conſpirans mutuus ardor)
Omnipotens aeque numenque, Deumque vocamus
Afflantem maria, ac terras, caelique profunda,
Afflatu quo cuncta vigent, quo cuncta mouentur,
Treisque vnum eſſe Deum, ter numen dicimus vnum.
Quoue magis mirere, Deus, quem cernimus ipſi
Factum hominem, atque hominum mortali corpore cretum,
Non minus ac prius aetherea nunc regnat in aula
Cum genitore, pari ſimul omnia numine torquens.
Nempe locis nullis, ſpaciis non clauditur vllis,
Omnibus inque locis idem omni tempore praeſens
Suffugiens noſtras acies, ſenſuque remotus
Cuncta replet Deus, ac molem ſe fundit in omnem.
Lux humiles veluti perfundens lumine terras
Solis ab orbe venit, ſuppoſtaque circuit arua,

Non

Non tamen aethereo diuiſa ab ſole recedit
Illa vſquam, quamuis longinquas ambiat oras,
Nec ſine Sole ſuo eſt lux, nec ſine luce ſua Sol.
Quid vero impulerit tantos adiiſſe labores,
Atque haec ferre Deum, dum morti obnoxius errat,
Dicam equidem, et repetens altas ab origine cauſas
Expediam: caelum, et caeli quos ſuſpicis orbes
Vix opifex rerum extuderat, terrasque iacenteis,
Cum ſimul aligeros populos, ſanctosque volucres
Ter denas acies, celerem et ſine corpore gentem,
Qui caeli incolerent ipſos ſeptemplicis orbes,
Condidit aeterno genitor ſuccenſus amore.
Vt ſua qua fruitur ſolus, natusque per aeuum,
Communis foret, et multis conceſſa voluptas.
Continuo fuerat quos aequum dicere laudes
Auctorique Deoque ſuo, ac perſoluere grates,
Regnandi veſanus amor (quis ferret inultus?)
Haud partem exiguam inuaſit, furiisque ſubegit,
Vt cuperent ſummo ſeſe praeferre parenti
Immemores, animis victi, caecique furore.
Non tulit omnipotens ſator, et meliora ſequutos
Armauit contra, nulla hinc mora, talia adortos
Indecores caelo ſedes detruſit in imas,
Noctis vbi horriferae nigror aeternaeque tenebrae.
Primus natus homo hinc, terris quem maximus autor
Et liquidis late dominum praefecerat vndis,
Quo mox pro ſuperis excuſſis aſtra teneret,
Deſertasque domos ipſe, et genus omne ſuorum,
Omnigenumque vni ſubiecit ſecla animantum,
Squamigerum pecudes, et pennis picta volantum
Corpora, montiuagumque ſimul genus omne ferarum.
Tantum floriferis dominum cum imponeret aruis,

Arbo-

Digitized by Google

Arboris vnius foetu illum parcere iuſſit.
At vetito captus mali infelicis amore
Coniugis hortatu, quam fraude illexerat anguis,
Immemor heu ſuperi violauit foedera regis.
Vix auido arreptum pomum foedauerat ore,
Cum pater imbripotens iam fulua e nube tonare
Deſuper auditus, ſaeuasque indicere poenas
Iratus, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis ventura ſub auras.
Continuo ingenti caelo ſunt addita clauſtra.
Impia tum primum proles exorta repente,
Et ſubito tellus ſcelere eſt imbuta neſando.
Emerſit fraus, emerſit maleſuada libido.
Hinc durus generi humano labor additus. hinc fons
Curarum, et triſtis patefacta eſt ianua leti.
Morbique, et dolor, atque fames et turpis egeſtas,
Cum genus humanum curis ſine degere poſſet,
Plurimaque in terris viuendo vincere ſecla.
Ex illo ſine more homines, ſine lege per agros
Degebant. tantum placabant ſanguine fuſo
Caelicolum regem, bonus vt gregibusque, ſibique
Afforet, atque ſatis vim caeli auerteret aruis,
Indociles, rerum ignari, ac rationis inanes.
Isque fere ſtatus annorum bis millibus orbi
Conſtiterat, iam iamque magis pater optimus iras
Oblitus veteres paulum miteſcere coepit.
Nondum homini tamen aethereum pateſecit olympum,
Sed genus humanum fingens acuensque monendo
Et leges dedit, et ritus moremque ſacrorum,
Inſtituitque genus noſtrum diſcriminis ergo
Lege iubens teſta circum praecidere acuta
Exiguam, vnde viri ſumus, omni in corpore partem:
Tum

Digitized by Google

Tum vatum impleuit venientis pectora veri,
Qui populis laetum canerent demum adfore tempus,
Ianua aperta piis caeli cum ſponte pateret.
Caſti autem interea manes, animaeque piorum
Sub terram vmbroſa expectabant valle ſedentes.
Iam vatum memores numerabant tempus, et ambas
Tendebant paribus votis ad ſidera palmas
Coeleſtum regem orantes, deſiſteret ira,
Parceret vnius genus omne extinguere noxa.
Parce pater, parce omnipotens, vox omnibus vna,
Nos promiſſo olim, longe diſiungimur vnde
Luminis expertes blandi, memor aſſere caelo.
Haud nos eduxti nequicquam lucis ad auras.
Si qua tamen veteris ſuperant veſtigia culpae,
Dilue rore tuo facilis, fonteſque reclude
Diuinos. o quis ſuperum caeleſtia tandem
Flumina, caeleſtes nobis bonus irriget imbres.
Vos o flammiferi labentes aetheris orbes
Irrorate. vagae nobis ſuccurrite nubes.
Optatam pluuiam felicem effundite rorem.
Tuque adeo quem iam expectant tot ſecula votis
Promiſſum, inferni cui nutant moenia mundi,
Summi vera patris ſoboles, caeli aureus imber
Rumpe moras, age, ſidereos rumpe ocyus orbes.
Aetheris huc fractis vi multa allabere portis.
Talibus orabant omnes, eademque canebant,
Quos pater omnipotens ſuperum ſarcire ruinas
Iam meditans caeli penitus miſeratus ab arce eſt.
Cum vero aethereas nutu recludere portas
Poſſet, et alitibus potius de ciuibus vnum
Mittere, qui regnis manes diuelleret atris
In ſuperum referens ſedes, ſtellantia templa,

Ipſe

Digitized by Google

Ipſe ſui vt memores magis, ac maioribus arctos
Vinciret meritis homines, qui cuncta piaret,
Factum hominem e ſummo natum ipſum miſit olympo,
Ne tamen ignaris mortalibus appareret,
Ignotusque nouusque ſuis, neue illicet illum
Finibus arcerent pulſum, quod ſe ipſe Deimet
Progeniem leges contra memoraret auitas,
Praemiſit vatem egregium his in finibus ortum
Nomine Ioannem, Heliſabe quem numine plenum
Zachariae extrema parit infoecunda ſenecta,
Gentibus ipſe Deum vt natum praenuntius ore
Proderet, atque ſuas ſpes fuſſo oſtenderet orbi.
Ille hominum primis vitans veſtigia ab annis
Horridus in ſolis agitauit montibus aeuum
Montibus et ſiluis, et littoribus deſertis.
Speluncae tectum horrentes: victum aſpera nullo
Arbuta terra dabat cultu; aut ſudantia truncis
Mella cauis: liquidi praebebant pocula fontes.
Veſtis erat pellis hirſutis horrida villis.
Tantum laetificas gaudebat ſpargere voces
Affatus nemora, et monteis, ac littora ponti.
Tanta ſed haud latuit virtus tamen. illicet ingens
Fama viri circumfuſas penetrauit ad vrbes.
Iamque illum caelo demiſſum credere gentes,
Qui, tot veridicae vt quondam cecinere Sibillae,
Humanum genus horrificis educeret vmbris.
Et iam concurſu populi illum accedere magno
Scitatum: quiſnam, vnde domo, quid ferret, an ipſe
Adforet e caelo, miſeris qui gentibus olim
Auxilio venturus, eum bis terque rogabant.
Ille ſed vmbroſis repetebat talia ab antris:
Gaudete o tenebris iam dudum, ac nubibus atris
Obdu-

Obductae gentes : lux ecce optata propinquat.
Ne vero ne me ignari vos credite lucem
Promiſſam (immeritos neque enim furamur honores)
Tantum ego , ceu ſolem naſcentem lucifer ante
Exoritur , nitidoque diem denuntiat aſtro,
Praedico actutum vobis iubar adfore veſtrum.
Iam iam aderit Deus, ecce Deus mortalibus oris
Ceu mortalis adeſt. venienti occurrite laeti,
Fronde vias feſta decorate ; tapetibus agros,
Et numen digno venerati agnoſcite honore,
Diſcite iuſtitiam interea , atque aſſueſcite recto,
Et, duce me , ſcelus infectum lauite amne liquenti,
Ipſe autem aetherea diuinitus eluet aura
Omne malum, ac veteris penitus contagia culpae,
Seclaque mutato ſuccedent aurea mundo.
Talibus auditis , cunctis ex vrbibus ibant
Finitimi , qua Iordanes fluit agmine dulci,
Orantes pacem, atque vltro commiſſa fatentes,
Quos vates puro nudos luſtrabat in amne
Rite cauis capiti inuergens ſacra flumina palmis.
Ecce autem Deus ipſe etiam, ceu caetera turba,
Luſtrandi ſeſe ſtudio clam tendit ad amnem.
Nil vt inexpertum moribundo in corpore linquat,
Mortali quod fas homini , et ſubiiſſe neceſſe eſt,
Ne pigeat ſeros imitari facta nepotes.
Abſtinuit primum vates , tactusque refugit,
Agnoſcensque Deum palmas v raſque tetendit
Supplex , accuruusque vadis mirantibus ipſis.
Paruit inde tamen iuſſus, diuinaque membra
Horreſcensque tremensque liquenti perluit amne,
Protinus auriſluo Iordanis gurgite fulſit,
Et ſuperum vaſto intonuit domus alta fragore.

Inſuper et caeli claro delapſa columba eſt
Vertice per purum candenti argentea pluma
Terga, ſed auratis circum, et rutilantibus alis.
Iamque viam late ſignans ſuper aſtitit ambos,
Caeleſtique aura pendens afflauit vtrunque.
Vox ſimul, et magni rubra genitoris ab aethra
Audita eſt nati dulcem teſtantis amorem.
Interea aligeri iuuenes gens incola caeli
Miſſi aderant liquido pendentes aëre circum,
Carbaſeosque ſinus, mantiliaque alba ferebant,
Iuſſa miniſteria vt nati membra humida herilis;
Rorantemque ſacro ſiccarent flumine crinem.
His actis Deus euaſit, fluuiumque reliquit.
Quem vates longo ripam ordine circunfuſis,
Oſtendit, talique abeuntem eſt voce ſequutus.
En, ego quem terris toties iamiam adfore quondam
Pollicitus, Deus, ecce Deus, qui crimina noſtra
Thuricremas agnus veluti mactatus ad aras
Morte luet, ſuperoque volens cadet hoſtia patri.
Hunc optate ducem, hunc vobis optate magiſtrum.
Ex illo vates nemora, et loca ſola relinquens
Vrbes per medias ibat, populisque canebat
Aduenisse Deum, promiſſum numen adeſſe.
Credita res paucis, donec ſe oſtendere coram
Supra hominem coepit Deus ipſe ingentibus orſis.
Nam primum numero ex omni delegit amicos
Bis ſenos, queis cum curas durumque laborem
Partiri, et caſus poſſet deducere in omnes.
Ante quidem ſolus ter denos egerat annos.
Sed, ne forte putes multis e millibus illi
Nos ideo placuiſſe, dolis quod, et arte magiſtra
Spectatos longe ante alios deprenderit omnes,

Aut

Aut opibus, claraque domus a ſtirpe potentes,
Omnibus obſcurum genus, et ſine luce penates,
Atque humilis fortuna, nec aſtu praedita vita.
Quinque adeo ſumus exigua Beſſaide creti.
Nobis ars erat inſidias piſcoſa ſecundum
Flumina ſquamigerum generi hamo tendere adunco,
Atque innare ſalum, foecundaque piſcibus arua.
Tunc etiam, cum nos ad ſe primum ille vocauit,
Humida littorea ſarcibam retia arena,
Ipſe Iacobus adhuc ſalientes littore piſces
Seruabat frater, nec tum procul inde ſecabant
Andreas, paruaque Petrus vada ſalſa carina
Iſdem acti fratres ſtudiis, eadem aequora circum.
Tum mihi coniunctus patriaque domoque Philippus
Accitus piſces, et retia torta reliquit.
Addunt ſe ſocios Thomas Thaddaeus, eademque
Arte Simon, Cana quem genuit Galileia, amicum
Fluminibus patriis, mutisque natantibus hoſtem.
Namque Iacobus ei cognato ſanguine fretus
Alphaeo natus patre ſe ſubiunxerat ante.
Vt genus indecores pene omnes, ſic quoque noſtra,
Nomina dura vides, inſueta atque aſpera dictu.
Haud facies ſola eſt impexis horrida barbis.
Tres alii neque enim longe meliore ſequuti
Fortuna addiderant ſeſe, Matthaeus, et aeuo
Iam grauis, effoetisque Petri iam proximus annis
Bartholomaeus, et ipſe mali fabricator Iudas.
Vix memorem, quaecunque oculis, quaecunque ſub illo
Auribus his hauſi repetens miracula rerum
Tempore tam paruo (vix terna hiberna peracta,
Ex quo illi ſocii dignatus nomine iungor)
Nec me tam vaſtum nunc currere oporteat aequor.

Digitized by Google

Pauca, ſed e multis, et ea haud mihi mollia fatu.
Ingrediar tamen, et breuiter tua iuſſa capeſſens
Expediam. mitto, modo quae monimenta reliquit
Finitimas (tibi nota reor) non parua per vrbes.
Nanque omnem egregiis factis inſigniit oram.
Quis neſcit nuper reuocatum ad munera vitae
Palmiferae regem Bethanes, lumine quarto
Quem vidit Sol extinctum, impoſitumque ſepulcro
Vt ſileam innumeros, quibus ipſe in limine leti
Affuit, et durae de mortis fauce reuulſit?
Nam prius enumerem, quod ponto aquilonibus vndae
Spumeſcant vaſto, quot inundent littora arenis,
Quam quot opem morbos varios in corpore paſſis
Supplicibus tulit, et validos laetosque remiſit.
Multi capti oculis, clauſis multi auribus orti,
Ne poſſent vllas audire, aut edere voces:
Claudi alii imparibus vix aegre paſſibus ibant.
His rigor ex longo immotos ſopiuerat artus.
Illis ſemeſo ſerpentia corpore hiabant
Vlcera, et illuuies membris immunda fluebat.
Nec deerant, tumefacta quibus praecordia, et aluus
Inſincera ſitim miſeris adduxerat acrem,
Nullae artes poterant quam nulla extinguere aquae vis:
Tum quibus aſſiduis concuſſa tremoribus vſque
Nutabant, tremuloque lababant corpore membra,
Ignea quos febris, aut corrupti corporis humor,
Et quos praeterea vis caeci incognita morbi
Verſabat lecto totos diſtracta per artus,
Quosue animis captos agitans male habebat Erynnis,
Omnibus aſpectu ſolo, tactuue ferebat
Diuus opem. ſubito linquebant corpora morbi,
Et ſtratis ipſi ſurgebant protinus aegri.

Atque

Digitized by Google

Atque ideo quacunque viam obſeruatus agebat,
Semper eum opperiens turba ingens ſtrata iacebat
Per fora, perque vias, ſanctique ad limina templi.
Nondum aliquem tamen infernis reuocauerat vmbris
Morte obita, cum Sidonia remearet ab ora,
Et Naim ingreſſus ſociis comitantibus altam eſt.
Ecce autem ingentem longo procedere pompam
Ordine flammarum aſpicimus, moeſtamque per vrbem
Audimus luctum, cauſam tum denique luctus
Cernimus egregii iuuenis miſerabile corpus
Impoſitum molli pheretro, quem merſit acerba
Morte dies, dulci cum vix pubeſceret aeuo,
Atque omnem vultu florenti dempſit honorem.
Qualis quem pede preſſit agro bos ſigna relinquens,
Paulatim laſſa languet ceruice hyacinthus,
Aut roſa, quam molli decerpens pollice virgo
Vepribus in denſis lapſam ſub ſole reliquit.
Vrbe furens tota genitrix miſeranda, capillos
Sciſſa, genasque ambas manibus foedata cruentis
Ibat eam circum pariter per denſa viarum
Pulſabant faeuis matres plangoribus aſtra.
Ipſi orbam ciues miſerantur, erat vnica proles,
Ille relictus erat vidui ſolatia lecti.
Vt Deus exanimis iuuenili in corpore vidit
Pallorem, et molli pictas lanugine malas,
Parcere lamentis iubet, et conſidere pompam,
Admotusque manu mulcens immobile corpus
Rurſum animam gelidis membris innexuit. ecce
Erigitur puer: et (cunctis mirabile viſum)
Proſiluit raptim in medios, vacuumque pheretrum
Liquit, et amplexans ſolatus voce parentem eſt.
Nec vero multis etiam poſt menſibus idem

Egregiam amiſſa donauit luce puellam,
Cui calor, et toto de pectore fugerat omnis
Halitus aëreas penitus dilapſus in auras.
Virginis ipſe pater factum teſtatur Iarus,
Largus opum, pollens lingua, et popularibus auris,
Quid repetam, purum viuo cum e fonte liquorem
In vinum conuertit, opes miſeratus amici?
Forte olim aërei ſpectans de vertice montis,
Cum Sol emenſo depreſſior iret olympo,
Ingentem vidit numerum affluxiſſe ſequentum
Matrem, atque viros, quos per deſerta locorum
Duxerat oblitosque ſui, oblitosque ſuorum.
Subſtitit hic miſeratus; eos jam tertia namque
Muneris expertes Cereris lux acta videbat.
Hic neque erant fruges, vicina nec oppida, poſſent
Vnde dapes petere argento, victumque parare.
Arboreos necdum foetus decoxerat aeſtas,
Vix tandem inuentus puer eſt ex agmine tanto,
Quinque, viae auxilium, qui ſecum liba ferebat,
Atque duos, dederat quos huc pia mater eunti
Incluſos myrto, et beneolenti gramine piſces.
Sed quid enim haec adeo tam multis millibus autem?
Et iam diffiſi ſocii muſſare querentes,
Quos bonus affatu Chriſtus ſolatus amico,
In coetum vocat, ac paucis ita deinde profatur:
Nemo hodie numero e tanto non laetus abibit.
Hinc ſupplex tali genitorem voce precatur:
Summe parens, ope cuius alit terra omnia, quique
Et Sole, et liquidis foecundas imbribus agros,
Si quondam Iſacidum generi per inhoſpita eunti
Diuinas epulas caelo es largitus ab alto,
Semine ſi nullo conſtant, quaecunque creaſti,

Et

Et nihil omnino fuerant caelum, aequora, tellus,
Adſis, obſcoenamque famem tot millibus arce.
Haec tantum. dehinc gramineo diſcumbere campo
Imperat effuſos coetus, dapibusque parari.
Inde in fruſta ſecat laeto cerealia vultu
Liba minutatim, et populos partitur in omneis,
(Millia quinque hominum campis ſaturanda ſedebant)
Ecce (incredibile auditu, mirabile viſu)
Omnibus in manibus viſae ſuccreſcere partes
Exiguae, dapibusque epulati largius omnes,
Et frugum pariter, laticumque expleta cupido eſt.
Quin et relliquias menſis ſuperantia fruſta
Vix caua congeſtas bis ſex cepere caniſtra.
Accipe nunc aliud, quod paucis ante diebus
Vidimus: arbor erat foliis denſiſſima in agro
Deſerto, vnde olim pendentia poma viator
Carpebat ſitiens, heros qui hac forte tenebat
Puluerulentus iter, quaeſiuit in arbore foetus
Incaſſum, infoecunda comas nam, et brachia tantum
Luxurians late circum tendebat opaca.
Non tulit, ac verbis ſterilem execratus acerbis:
Continuo (manifeſta audis) exaruit arbos,
Et folia aëreas volitarunt lapſa per auras.
Nec minus eſt olli imperii, maris aequora in alta,
Vni omnes vndae aſſurgunt, fluctusque quieſcunt
Vnius edicto. vidi, vidi ipſe furentes
Illius hibernos ad vocem ponere Coros,
Vimque omnem, motas quae flabris aſperat vndas,
Nondum luna ſuum ter curſum plena peregit,
Cum ſubito in lento deprenſis marmore nobis
Nocte fere media, dum retia ducimus, orta eſt
Turbida tempeſtas, et pontus inhorruit ater,

Digitized by Google

Fluctibus elatis, et concurſantibus vndis,
Inflictamque ratem iam iam ſalis hauſerat aeſtus.
Nos trepidare metu leti diſcrimine paruo,
Cum procul ecce ducem, quem nuper liquimus, alto
Littore ſpectantem fluctus ſcopulo illidentes,
Ferre iter aſpicimus medias impune per vndas
Suſpenſum, tumidoque pedes haud tingere ponto.
Horruimus viſu ſubito, nec credere quibam
Me veram faciem, haud ſimulatum cernere corpus
Tam celeres egiſſe vias ſine remige in vndis,
Ni ſeſe, verbis dum nos hortatur amicis,
Vltro oſtendiſſet. quonam fiducia vobis
Iam nunc pulſa mei ceſſit? timor omnis abeſto.
Indubitare meis tandem dediſcite dictis.
Sic ait, atque ratem, quae iam ſuperantibus vndis
Ceſſerat, inſiliens ſolo tumida aequora nutu
Placauit, poſuitque minacia murmura pontus,
Sic terrae in tutum poſitis adnauimus vndis
Incolumes, celerique volauimus aequora curſu.
Nec mora. vix ſiccum attigerat tellure potitus;
Ecce aliud dictu magis, ac mirabile viſu.
Namque magiſtratus aderant in littore miſſi
Aera repoſcentes, quae pendere lege quotannis
Regibus antiqua, pro ſeſe quiſque iubentur.
Accipit hos placidus, quos dum ſermone moratur,
Petrum ad ſe vocat, et fidam ſummiſſus ad aurem,
Vade ait, et iacto quem primum traxeris hamo
Aequoribus, piſcem cultro ſcrutabere acuto:
Intus erit, regi quod iuſſi pendimus ambo.
Iuſſa facit ſenior: trahit hamo ad littora praedam.
Argentumque viris dat piſcis in ore repertum.
Horreſco, quoties ſtimulis immitibus actus

Qui-

Digitized by Google

Quidam animo ſubit, idem illo quem tempore vidi,
Dum legerem expoſitos hoc ipſo in littore piſces,
Obſeſſum furiis, atque ore immane furentem.
Hunc olim (vt perhibent) vetito genuere parentes
Concubitu iuncti, atque inconceſſis hymenaeis.
Quippe thorum aſcendere, Dei cum ſacra vetarent,
Cum foenis gens indulget noſtra omnis opacis:
Sed non gauiſi ſcelere illi tempore longo.
Nam ſubito amplexus interque, et gaudia adulter
Sacrilegam tenues animam exhalauit in auras
Infelix, ſcelerique eadem nox prima nefando,
Et pariter ſuprema fuit diſcrimine paruo.
Illam autem aethereis flammis diuinitus ignis
Corripuit, cum iam maturi pondera partus
Vrgerent, eademque duos leto hora dediſſet,
Infans ni foret exectae genitricis ab aluo
Exemptus. paruum patris eduxere ſorores.
Ipſe etiam mox immeritus ſcelerata parentum
Facta fuit iucunda oculorum luce negata,
Obſtructaeque aures penitus manſere, nec illi
Aut vllas haurire datum eſt, aut reddere voces.
Quin etiam ſimul atque adoleuit, protinus aegrum
Arripuit furor, infernae vis effera gentis.
Centum illum furiae, centum illum (flebile) peſtes
Victum exercebant, Erebi legio acta latebris,
Horrendasque, hominis ſingultus ore cientes,
Edebant voces, ac terrificos mugitus,
Illum omnes exclamantem, atque inſueta frementem
Horrebant, trepidique fuga ſe in tecta ferebant,
Siquando nodis, ruptisque immane catenis
Incautis liber cuſtodibus euaſiſſet,

Iam-

Iamque ille oblitus fratres, iamque ille ſorores
Amplius haud greſſum patris intra tecta ferebat,
Verum more ferae ſyluis degebat, et antris,
Sicubi ſaxa caua, aut aeuo conſumpta ſepulchra,
Ater, egens, corpusque abiecto nudus amictu.
Talem igitur nodo manibus poſt terga reuinctis
Chriſti ad conſpectum, ſi fors miſereſceret ipſe,
Vi multa conſanguinei, carique trahebant.
Ille autem obniti contra, dum rumpere nodos
Tendit, et horrendos clamores tollere ad aſtra:
Qualis vbi longis pugnator taurus ad aras
Funibus arripitur, ſaeuo fremit ore per vrbem,
Et ſpumas agit, et cornu ferit aëra adunco.
Inſtant hinc famuli, atque illinc, et verbera crebri
Ingeminant, quaſſantque ſudes, per terga, per armos,
Diffugiunt vulgus trepidum, in tutumque recepti
Porticibus gaudent longe ſpectare periclum.
Talis erat iuuenis ſpecies immane furentis,
Quem tandem ante Deum feſſi ſtatuere rogantes
Ferret opem, ſaltem ſuriis tam triſtibus illum
Solueret, excuteretque animo crudelia monſtra.
Hic heros palmas in caelum ſuſtulit ambas,
Concipiensque preces genitorem in vota vocauit.
Ecce autem, magnis ſubitum, et mirabile monſtrum,
Auditi exululare lupi, latrare canes ceu,
Tam diras iactat voces lymphatus ab ore,
Non tam immane ſonet ſeſe frangentibus vndis
Rupibus ex altis ingens decurſus aquarum,
Rumpantur clauſtra alta lacus ſi forte Velini,
Totaque praecipitent valles ſtagna ardua in imas,
Omnis ea vt regio fiat mare, et oppida circum
Merſa natent, metuatque ſacris Roma obruta templis.

Nunc

Nunc caeli crepitus imitantur, cum ſuperum rex
Fulminat, et tonitru quatit aetheris aurea templa.
Nunc ferri ſonitum, aut ruptarum mole catenarum
Ingenti, horrificum ſtridorem, aut murmura ponti.
Circum omnis tellus, circum caelum omne remugit.
Inſtat vi multa Deus, increpitatque motantes.
Iamque illi trepidare intus, pacemque precari.
Quid nunc vera Dei, atque indubitata propago
Conceſſo in poenas nos o de corpore trudis?
Egreſſis ſaltem pecora haec inuadere detur.
(Setigeri tum forte ſues ea littora propter
Paſcebant) nos ne horriſero ſic merge barathro,
Neue iube terrae inferioris operta ſubire.
Annuit. extemplo videas procul ecce nigrantem
Mollibus haud ſtimulis furiarum errare ſubactum
In diuerſa gregem nunc huc, nunc protinus illuc.
Nec mora, nec requies. intus vis effera ſaeuit,
Donec praecipites ſeſe alta in ſtagna dedere,
Et cunctis pariter vita eſt erepta ſub vnda.
At iuuenis feſſos ſubito collabitur artus:
Exemptus tandem nodoſis brachia vinclis.
Mordicus ora ſolo impreſſus cunctator, adhucque
Singultans, pectusque laceſſit anhelitus ingens,
Expiransque animam pulmonibus aeger agebat.
Quem iuxta genitore Deo ſatus aſtitit oraque
Attingens dextra, atque oculos, aureſque recluſit,
Iamque videt, loquiturque et corda oblita reſidunt.
It vulgi clamor ſuper aurea ſidera ouantis,
Supremique patris ſobolemque Deumque fatentur.
Sed quid non ipſe eualeat? quin nos quoque miſſos
Aegris iuſſit opem ferre, auxilioque leuare
Praeſenti: mortis multos de faucibus atris

Non

Non opibus hominum, nulla reuocauimus arte.
Verum implorato ter tantum voce magiſtri
Nomine ſurgebant ſtratis, ibantque refecti.
Omni autem ex numero ſeſe vix obtulit vnus,
Quem ſtimulis actum ſaeuis, caecoque furore
Incaſſum victi tentauimus, acrior illum
Vſque adeo magis, atque magis vis intus agebat.
Cui cum ferret opem Diuus mox optimus ipſe
Iratus, quod parua ſui fiducia nobis,
Corporibus tales facile, inquit, pellere peſtes.
Parcendum dapibus tamen, e caeloque petendum.
Nec ſolis vero haec vobis conceſſa facultas.
Sed nomen quicunque meum vulgauerit, omnia
Fas audere, mei modo ne fiducia deſit.
Ille etiam iuſſos immani corpore montes
Transferet, et verſo ſiſtet vaga flumina curſu.
Ite animis igitur certi confidite, neue
Inſtabili titubate fide. iacite aurea veri
Semina vbique, orbem veſtra perfundite luce
Obductum tenebris, atque alta nocte ſepultum.
Vos hominum lux, vos ſqualentis lumina mundi.
Sic fatus nobis alios ſubiunxit, vt eſſent
Conſortes tantorum operum, ſociique laborum,
Et ſeptem elegit decies, tamen ipſe dolebat
Exiguum numerum, neque tot ſatis eſſe ferebat
Tanto operi, ac veluti qui centum vertit aratris
Tellurem, et campos raſtris exercet auitos,
Cum matura ſeges iam flauis canet ariſtis,
Si deſint, qui meſſem operis (quae plurima) condant,
Fluctuet, atque viros aliis conducat ab oris:
Quid memorem, vt mentes hominum, curasque latenteis,
Quod fieri certo nequeat ſine numine cernat?

Quip-

Digitized by Google

Quippe animis dubios, taciti dum vana timemus,
Caſtigans dictis nos ſaepe erexit acerbis
Mirantes: quoties ipſis etiam hoſtibus olim
Praedixit, quos mente dolos, quae furta pararent
Incaſſum dum caeci odiis agitantur iniquis?
Foemina nec latuit bis ſenos paſſa per annos
Sanguinis immundi manans de corpore flumen.
Illa quidem ardentis morbi confecta dolore
Pone ſequebatur, ſi qua illum tangere poſſet,
Hanc vnam rata nempe viam reſtare ſalutis.
Ergo dum pubes fluit vndiquè, et agmina inundant,
Illa ſubit, leuiterque extremum apprendit amictum.
Ad tactum veter effugit de corpore morbus.
Iamque abitum, latuiſſe putans, clam mente parabat.
Praeſenſit Deus, et pauidam, ſeſeque tegentem
Affatus placide monitis impleuit amicis.
Vidi oculos ante ipſe meos mortalia nuper
Aut membra exutum, aut perfuſum luce ſuperne
Non infra Solis ſpeciem dare corpore lumen.
His, multisque aliis, ego quae creberrima vidi,
Per terras patuit ſignis Deus. haud tamen vnquam
Seſe hominem oblitus moribundo corpore cretum
Multa tulit quoque, mortales quae ferre neceſſe eſt.
Atque id ſponte quidem, nobis imitanda relinquens.
Saepe hilares menſas ideo et conuiuia adiuit,
Nec coetus bonus eſt hominum aſpernatus in vrbe.
Saepe etiam inſidias inimicae gentis, et iras
Suffugiens vt homo male tuti limina templi
Exiit, obiecitque cauam pro corpore nubem,
Nec ſe in conſpectum latebris dedit abditus atris,
Dum fremerent hoſtes nequicquam, et ſaxa pararent.
Atque equidem memini (vix actus voluitur annus)

Nuper

Nuper Ioannis comperta caede recenti,
Quem rex vxorem praereptam reddere fratri
Admonitus tenebris ferro obtruncarat in atris,
Vrbibus his abiit cautus, populisque relictis
Digreſſus: ſyluae elapſum accepere profundae.
Nec rex ipſe Erebi generis foediſſimus hoſtis
Humani, noſtras qui recto auertere mentes
Nititur, abſtinuit dominoue, Deoue pepercit.
Forte etenim comitum ſtrepitus, turbamque ſequentum
Dum fugeret quondam, ſe clam ſubduxerat heros
Coetibus, et ſolus lucis degebat in altis.
Iamque quater denos frugum ſine munere Soles
Condiderat, totidemque famem per inhoſpita noctes
Pertulerat; cum iam tempus ratus ecce nocendi
Affuit extemplo multis cum millibus hoſtis
Noctipotens, quos tartareis ducebat ab antris
Flammea ſemiferi capitis geſtamina quaſſans.
Iamque ſui fruſtra ſpe praemia percipit aſtus.
Ergo illi meditans nequicquam illudere dictis
Talibus aggreditur: ſuperi tu certa parentis
Progenies, verusque Deus, tibique omnia parent,
Quid durare fame confecto corpore pergis?
Nec ſubito in totidem conuertere adorea liba,
Haec circum quae ſaxa vides ingentia, tentas?
Non Diuum latuere doli, atque haec reddidit ore:
Sunt mihi mortali toſtae pro munere frugis
Sermones patris auditi, diuinaque verba,
Quae quoties animo repeto memor, effugit omnis
Pulſa fames ſubito, menſaeque oblita cupido.
Dixerat: his tamen auditis haud deſtitit hoſtis
Congreſſu victus primo, pugnamque retentat,
Atque aliis ſuper, atque aliis aſſultibus inſtat,

Ter-

Digitized by Google

Terque nouos ſemper coepti irritus integrat aſtus
Nequicquam nunc regnorum, nunc laudis inani
Immotum tentans animum praeuertere amore.
Vt cum ſollicitum tollunt mare fluctibus Euri,
Crebra ferit, ſaeuitque minaci verbere in alta
Littora, ſed ſaxis alliſa reuertitur vnda.
Nec Deus, haec ſubito quamuis praeſentiat, arcet
Conantem, patiturque dolos ſibi nectere vanos.
Nunc ſe marmorei ſupra faſtigia templi,
Nunc rupem ſupra, ſcabrumque crepidine ſaxum
Subuectari vltro ſinit, et ſpem accendit inanem.
Cum vero viciſſe ratus iam gaudia dira
Conciperet fruſtra ille inhians ſe protinus heros
Ipſe deum claro confeſſus numine coram
Irrita furta, dolosque exibat ſemper apertos.
Qualis, vbi excuſſis per plana euaſit habenis,
Liber equus ludit famulos hinc inde ſequentes,
Saepe hic diſſimulans, atque illic improbus haeret,
Perque viam oblatas interdum paſcitur herbas.
Aſt vbi iam videt inſtantes, elabitur, alteque
Emicat, et ſpatia tranſmittit maxima campi.
Quam ſpeciem expertus nequicquam vbi denique ſenſit,
Hoſtis atrox, abiit victusque, Deumque reliquit,
Cui volucres centum pluma pernice miniſtri
Aſtabant miſſu genitoris, opemque ferebant.
Si vero cauſas odiorum, ac ſemina quaeris
Tantorum, cur gens omnis opponitur vni,
Haec norint ipſi. certe non talia geſſit,
Quae capto affingunt odiis crudelibus aſti.
Non homines inter magis eſt affabilis alter:
Non pietate prior, venia complectitur omnes.
Hoſtis, ciuis ei nullo diſcrimine habentur.

Mul-

Multi impune ideo digna, atque indigna ferenti
Obiecere, omnes nutu cum perdere poſſet.
Sera olim cum Sidoniam ſub nocte per oram
Ferret iter feſſus, nos parua excluſit ab vrbe
Gens fera, nec tecto eſt dignata heroa precantem,
Nos igitur triſtes ſupremum orare parentem
Aſpiceret caelo, nec gnatum ferret inultum,
Sed populum immitem caeleſti protinus igni
Corriperet, ſubitis, et inhoſpita moenia flammis:
Non tulit, ac verbis nos indignatus amaris
Increpuit, potiusque vrbem miſeratus iniquam eſt.
Saepe etiam auctores ſcelerum haud ignarus adibat:
Infamesque domos, ſceleratque tecta ſubibat,
Quo moniti exuerent faſtus, moresque ſiniſtros,
Et ſecum inciperent paulatim aſſueſcere recto.
Sic Matthaeus, agri diues ſic noſter et ipſe eſt
Zacchaeus, centumque alii ad meliora vocati.
Nec tamen, id faceret dum creber, defuit olim
Qui falli ratus incautum, pro crimine magno
Obiiceret, quod non fugeret contagia dira.
Ipſe ſed, vt medicam veluti languentibus aegris
Ferret opem, totam quaerebat ſponte per vrbem,
Sicubi mortales mentem caligine preſſi,
Quos nocte eriperet bonus, ad lucemque vocaret
In tenebris caeco miſeratus pectore volui.
Id ſuperis, ſuperum id magno cordi eſſe parenti,
Seque ideo claro miſſum memorabat olympo.
Inſuper et caelum compleret quanta docebat
Laetitia, aetherei quanto gens incola regni
Acciperet plauſu, ſiquis mortalibus oris
Inuentor ſcelerum, atque pii contemptor, et aequi
Iuſtitiam colere inciperet, rectumque tueri.

Sicut

Digitized by Google

Sicut ouem incautus paſtor qui e millibus vnam
Amiſit ferae oblitam decedere nocti
Cum gregibus, vbi per rupes, perque aſpera triſtis
Quaeſiuit dumeta diu loca cuncta volutis
Conuiſens oculis, demum ſi forte repoſta
Paſcentem valle inuenit, ſubito arripit illam,
Sublatamque humero ſtabulis laetiſſimus infert,
Intranti dulces occurrunt oſcula nati
Praeripere, et reducem plauſu domus excipit omnis,
Idcirco neque colloquiis muliebribus heros
Abſtinuit, nuperque legens Samarítidos orae
Rura ſub antiquis Sicharaeae moenibus vrbis,
Viderat ad fontem venientem vt forte puellam,
Implorauit aquam ſupplex, putealiaque hauſit
Munera, qui pelago, qui fluminibusque ſonoris
Imperat, et vaſtum largis rigat imbribus orbem.
Cuius ad imperium populis ſitientibus olim
Delicuit rupes, atque vndis plurima fluxit.
Secreti nos interea mirarier omnes,
Ipſe ſed admonitam, atque vltro commiſſa fatentem
In lucem e tenebris, altaque e nocte vocabat.
Saepe illi pueros, aeuo et florente puellas
Flore comam preſſos, et molli fronde reuinctos
Summiſere piae, metuunt dum cuncta, parentes,
Quo teneris animis pulchrae virtutis amorem
Insereret, ſtimulisque rudes impleret honeſtis.
Impubem turbam affatus placido ore monebat,
Luſtrabatque manu, ne carmina dira nocerent,
Neue vlla infernis premeret vis edita ab oris.
Quin etiam elatos animo ſuper omnia acerbis
Vrgebat dictis, rebusque exempla reliquit.
Mecum olim ſocii, abſentem dum quaerimus illum,

Tendebant, feſſique via conſedimus omnes
Speluncae ante fores, denſis quam plurima opacat
Frondibus, et flexu ramorum protegit vlmus.
Multum hic inter nos qraerentes vana moramur,
Quis noſtrum foret e numero praeſtantior omni,
Dilectusue ipſi magis, acceptusue magiſtro.
(Mira loquar) nos vt primum ipſe in limine vidit,
Haeſit acerba tuens, iterumque iterumque rogauit,
Quis ſermo foret, aut quaenam certamina nobis.
Nos contra taciti nihil hiſcere, dum piget omnes
Verborum memores, fuerant quae plurima vana.
Tum ſubito oſtendens puerum, cui mollibus annis
Laudis adhuc erat, et tumidi, mens neſcia, flatus,
Nulli fas, inquit, ſuperum aſpirare beatis
Conciliis, ſi non faſtus dediſcat inanes,
Et penitus famae exuerit contemptor amorem,
Ceu puer hic nullam ſuſpirat pectore laudem:
Non aliter caelum pateat. prius aequore ſalſo
Eſſe queant nubes, aut piſces viuere in aruis,
Arboris aut ſtirpes frondeſcere in aetheris oris.
Horret adhuc animus, mihi cum, fratrique popoſcit
Illum praecipuos fruſtra pia mater honores,
Scilicet aetherea ſuperi genitoris vt aula
Caelicolum in medio celſa cum ſede ſederet
Subnixus, propior noſtrum reſideret vterque
Dextram alter iuxta amplexus, laeuae alter inhaerens.
Extemplo grauis ille, obtutuque aſper acerbo
Non matrem (quid enim mater pietate merebat?)
Sed nos, qui vano ignaram ſummiſimus aſtu,
Corripuit meritos verbis haud mollibus vrgens:
Vſque Deum premere elatos, longeque ſuperbos
Auerti, quos famae agitat laudumque cupido.

Ipſe

Digitized by Google

Ipſe ideo haud impar genitori cum ſit, et illa
Quae pater, aeque eadem poſſit, tamen ora canentum
Saepe ſibi laudes genitorem vertit in ipſum,
Nil ſe audere hominem ſupra confeſſus, ab alto
Ni pater omnipotens vires aſpiret olympo.
Idcirco grauibus morbis quemcunque leuaſſet,
Plerumque edixit, ne factum proderet vſquam.
Quoue ſuas tegeret vires, cum tabida poſſet
Vlcera corporibus ſolo depellere nutu,
Aegros ſaepe tamen medicas legabat ad vndas,
Vt vitium exuerent omne auxiliaris aquae vi.
Quid referam, quot eum populi, quod moenibus vrbes
Optauere ſibi, et voluere imponere regem
Mittentes trabeam, ſceptrumque ſacramque tiaram.
Ipſi etiam comites hortatu inſtare frequentes,
Armatus Syriae regnan iam inuaderet oram,
Mox fore continuo, vt ſua ſub iuga mitteret armis,
Quodcunque oceanus terrarum anfractibus ambit,
Immenſumque nouis frenaret legibus orbem.
Cum vero hortantes vrgerent, protinus ipſe
Occuluit ſeſe; montesque aufugit in altos.
Immanes tamen inuidia, et crudelibus iſti
Inſurgunt odiis, poenasque vno ore repoſcunt,
Vniusque petunt caput omnes. ſcis quibus illum
Huc furiis traxere, quibus clamoribus omnem
Implerunt trepidi captam velut hoſtibus vrbem.
Ipſe patris mandata obiens tulit omnia, certus
Digna, indigna pati: nam ſe quaerentibus vltro
Obtulit, et noctis cum munere poſſet opacae
Defendi, bis ſe manifeſtum prodidit ipſe.
Vidi illos tamen ad capti procumbere vocem
Attonitos, terramque graui conſternere casu.

Nec vero ſacris, aut templo demit honorem,
Nec gentis leges, veterumue edicta refigit,
Quamuis viſceribus monet, et luſtralibus extis
Parcendum poſthac, nec iam vltra caede litandum,
Verum alios longe ritus, moremque ſacrorum
Indicat obſcura verborum ambage latere,
Legiferique aperit vocem animumque magiſtri.
Quodque magis mirere, ſciunt, et ſcire fatentur
Aëreas vatem venturum lucis ad auras,
Vnus qui nobis caeli inuia clauſtra recludat,
E tenebrisque pios vehat alta ad ſidera manes.
Id patribus promiſſum, omnes id voluere vates,
Hunc animis certi expectant. miſeri quibus atris
Non datur in tenebris praeſentem agnoſcere lucem,
Et mediis largi ſitiunt in fluminis vndis.
Nam quem non moueant; niſi prorſum auerſa voluntas
Tanta viri virtus, tot facta ingentia, talis
Oris honos? ipſe vt vidique, hauſique loquentem,
Et dulcem toto iactantem corpore amorem,
Fortunas, patriam, genitricem, cuncta reliqui.
Id ſocii fecere. neque hunc me deinde ſecutum
Poenituit. verum quantum ingens ſaepe fauilla
Surgit ab exigua, ſemperque fit acrior ignis:
Huius amor tantum viſus mihi creſcere in horas,
Et mage cor dulci ſemper flammeſcere cura.
Quique adiere ſemel, validis compagibus haerent.
Nec nos aut donis, aut verbis fallere crede
Pollicitis blandis illectos: omnia nobis
Aſpera promittit, cunctos diuerſa manere
Scilicet exilia extorres, paſſimque vagantes.
Promiſſis nec vana fides. adeo vſque malorum
Pullulat ex alia, atque alia denſiſſima ſilua,

Vnius

Vnius ferro tantum caput excipit, vnum
(Quiſquis is eſt) placida clauſurum lumina morte:
Aſt alios caedes omneis inſtare cruentas.
Noſtra iubet nos interea contemnere, opesque
Partiri, atque inopi miſerorum impendere turbae,
Quos circumueniunt morbique, algorque, famesque,
Pauperiemque pati, rebusque aſſueſcere egenis.
Multi nos ideo viderunt ſaepe per agros
Aut ſilice in nuda proiectos ducere ſomnos,
Aut granidas feſſos rerum decerpere ariſtas,
Idomitisque famem ſolari frugibus, vndamque
Alta haurire cauis pronos ad flumina palmis,
Aut ſi quos vſquam tellus dabat arida fonteis.
Non, mihi perpetuam ſi centum pectore aheno
Sufficiant vocem linguae, percurrere poſſem
Quantas quoque modo aerumnas, quantosque labores
Hoc ducente animis durantes hauſimus aequis.
Nam licet interdum penuria adegit edendi
Exhauſtos, rerumque inopes, quas flagitat vſus,
Regum opibus tamen vſque animos aequauimus altos,
Et mens in paruis aderat ditiſſima cuique,
Nec minus ingentem huc comitum aduentare nouorum
Cernere ſemper erat numerum, matresque, virosque,
Omnibus idem animus quibus, et mens certa ſequendi,
Haud ſecus ac bellum ſicui rex maximus vrbi
Indixit, iamque arma ciet, iamque agmina cogit
Cladem orae, exitiumque ferens, populisque ruinas,
Non tantum iurata manus, lectaeque cohortes
Incedunt, ſed praeterea quos dirus habendi
Duxit amor varia cupidos diteſcere praeda,
Agglomerant multi, atque iniuſſi caſtra ſequuntur.
Nōn ſat erant lataeque viae, campique patentes

 Tot

Digitized by Google

Tot populis, iret quacunque, ſequentibus vltro.
Saepe heros ſeſe ingenti ſubducere turbae,
Et montes petere, et deſertos quaerere ſaltus.
Atque equidem memini, cum propter ſtagna profectus
Ferret iter, paſſimque manus praetexeret ingens
Littora, et vrgeret ſupra denſiſſima morem,
Proripuit ſeſe, ac cymbam, quae forte parata,
Inſiliit, ſubitoque iubens praecidere funem
Teli intra iactum liquidum proceſſit in aequor.
Conſtitit hinc, terramque aſpectans, plenaque circum
Littora, diuinis affari vocibus orſus,
Iuſtitiaeque aperire viam, et veſtigia recti.
Hic illic ſtabant arrectis auribus omnes
Interclusi undis, inhiabantque agmine longo
Attoniti, miraque animos dulcedine capti,
Ipſe loquebatur, circum ſedata ſilebant
Aequora, vbique modo ſpirantibus incita flabris,
Frondiferaeque domus auiae ſine murmure circum
Stabant immotae procerruo in littore ſiluae.
Sed non interea longaeuae parcere matres
Vocibus: illum omnes mirari inſueta loquentem,
Felicemque vteri matrem, felicia matris
Vbera clamabant, quae talem enixa tuliſſet,
Et teneris immulſiſſet plena vbera labris.
Namque docebat humi foede, in tenebrisque volutas
Ad caelum mortale genus ſuſtollere mentes,
Et lucem aſpicere, et vanis deſueſcere curis.
Tum pacem hortari: placidam ſuper omnia mites
Pacem optate viri, tumidosque remittite flatus,
Demiſſique animis nil vanae laudis egentes
Mortales contemnite opes, contemnite honores,
Et duris vitam aſſueti, paruoque beati

Pau-

Digitized by Google

Pauperiem tolerate: breuis quaecunque voluptas
Iſta adeo, atque diu nihil eſt mortalibus aegris.
Vobis haud propriae hic ſedes, conceſſaque longum
Regna, manent meliora graues vbi ſoluerit artus
Mors anima, vos ſtelligera pater optimus aula
Protinus excipiet laetos melioribus oris,
Pax vbi tranquilla, et cunctarum opulentia rerum
Et ſecura quies, nunquam peritura voluptas,
Et dubitet tanta quiſquam mercede laborem
Ferre breuem, terrisque ſequi me ſponte relictis?
Ad veras emergere opes, emergere honores
Tendite, quos nulli caſus, nulla auferat aetas.
Eſte pii, inter vos mentem exercete benignam,
Inque vicem placati animis miſereſcite veſtri.
Tum longe prohibete iras, odiisque ferendo
Parcite, rumoresque vagos contemnite vulgi.
Nulli fas ideo accepto pro vulnere vulnus
Reddere: praeſtiterit vero pulſantibus vltro
Seſe offere, genisque ictum expectare ſecundum.
Vana alii certent armis pro laude, nocensque
Ferrum acuant, pulchramque petant per vulnera mortem.
At tu mortales nullo diſcrimine amare
Diſce omnes, pacemque inglorius hoſtibus opta,
Nec tibi ventoſae ſint tanti murmura famae,
Omnibus in primis ſit mens interrita leti,
Nullaque vos animis duros vis auocet aequo.
Terrenos artus homines, moribundaque membra
Interdum extinxiſſe queant, et perdere ferro:
Tuta anima ipſa manet durae haud obnoxia morti.
Et vos omnipotens caelo pater aſpicit alto,
Auertitque malis, cuius ſine numine veſtrum
Haud hominum quiſquam valeat diuellere crinem.

Digitized by Google

Summiſſos vos hunc vnum fas vſque vereri,
Huic o rite preces, huic digna piacula ferte,
Cui mare, cui tellus, campisque patentibus aër
Obſequitur, nitidique tremit plaga lucida caeli.
Huic procumbite humi, proſtrati huic pandite vota.
Vos ſiquidem aeternis etiam poſt funera poenis
Ipſe poteſt ſontes ſub tetro vrgere barathro,
Nec timor admiſſos cuiquam ſit adire leoues,
Seclaque pictarum ſaeuiſſima pantherarum.
Ite mei obiectu protecti nominis, ite
Aduerſum intrepidi. manſueſcent protinus vrſi,
Veſtraque parcentes allambent vulnera lingua.
Quin humiles victus animis ſecludite curas.
Obſeruate genus pecudum, genus altiuolantum,
Nullae illis artes, nulla illis cura futuri.
Non tamen aut tegimen, victus aut copia deſit.
Omnia diues alit rerum ſator, omnia curat.
Ille etiam iniuſſo tellurem gramine veſtit
Floribus appingens ſata verſicoloribus arua,
Arboribusque comas atque vmbras montibus addit.
Fraudes, inſidiaeque abſint; ac foeda libido,
Neue modum ſupra menſis gaudete paratis,
Deſidiasque animis, atque ocia pellite veſtris.
Nec vetitos thalamos, inconceſſumque cubile
Affectate, ſitisque alieni deſinat auri.
Quisque ſuis opibus contenti viuite, et vltro
Spes interdictas, et inania ponite vota.
Neue autem ſcelerum facies nunc perſequar omnes,
Quid dicam, quibus eſt cordi fraus, atque libido
Dira iuuat, ficto ſimulant tamen ore latentes
Virtutem, ſubeuntque dolis, et crimina obumbrant?

Ne,

Digitized by Google

Ne, iubeo, ne talem animis aſſueſcite peſtem.
Nil adeo latet, ipſa dies quin detegat vltro.
Praeterea cohibete oculos: ne quaerite veſtris
Vulnera ſponte animis, fandi hinc compeſcite amorem,
Saepe olim incautos non lingua coërcita merſit.
Diſcite iamque ideo poſthac haud falſa profari,
Iamque nouos purgati animis inducite mores.
Si qua tamen veteris culpae veſtigia reſtant,
Diluite, et ſacris contagia vincite lymphis.
Ipſe ego fons veluti liquidam puriſſimus vndam
Sufficiam properate ad aquas, haurite liquentem
Matres, atque viri ſitientes protinus amnem.
Ferte pedem huc omnes, nec opus potantibus auro,
Argentoue mei fontis patet omnibus vnda.
Sic laeti vitate vias, ita ſidera ad itur,
Sidereasque domos, mutari neſcia regna.
Haec mihi praedixit genitor, quae voce monerem
Veridica ſunt fonte mihi verba omnia ab illo.
Talia dicta dabat, caeli ſuper omnia regem
Placandum non viſceribus, non ſanguine caeſo,
Sed votis, precibusque iubens expoſcere pacem.
Et modus orandi quiſnam foret ipſe canebat:
Omnipotens genitor, ſedes cui lucidus aether,
Sic nomen laudesque tuae celebrentur vbique,
Et promiſſa orbi incipiant procedere luſtra,
Cum tua non minus in terris gens iuſſa faceſſat
Mortalis, quam caelicolae tibi in aethere parent.
Nos diuina hodie caelo dape reffice ab alto.
Parce dehinc bonus, vt noſtris ignoſcimus ipſi
Hoſtibus, ac nullis aduerſis obiice inermes

Ten-

Digitized by Google

Tentando, prohibe a nobis ſed cuncta pericla.
Addidit et ventura canens fore, cum vagus olim
Sol claram ſpeciem concreto lumine tectus
Exuat, et ſubito ſtellanti nocte perempta
Sufficiat nullam Luna orbi argentea lucem
Sanguineis faciem maculis perfuſa nigrantem,
Praecipitentque polo paſſim turbata labanti
Sidera, quae lapſu certo, ſpatioue feruntur.
Visque ea quae caeli irrequietos conciet orbes,
Deſinat, incerto rapiantur vt omnia motu,
Atque prope auulſo abſiliat de cardine mundus,
Dum terras veluti rapidum per inania fulmen
Ipſe iterum petat, et multis cum millibus idem
Adueniens hominum vitas, et crimina quaerat.
Vt res promiſſo ſimul ac ſuccenderit igni
Flammarum totum tempeſtas ſparſa per orbem,
Continuo tellure noua, caeloque recenti
Defunctas animas vita in ſua corpora rurſus
Euocet ad blandum lumen, populosque ſepulchris
Eliciat, ſecumque pios educat ad aſtra,
Quos pater a prima praeuidit origine rerum
Mente ſuos fore, et aethereo tranſcripſit olympo.
Ibunt aligeri iuuenes, caelumque profundum
Horrifico ſonitu implebunt, atque aere recuruo
Quatuor a ventis excibunt vndique gentes.
Iudicis ad ſolium properabitur aethere toto.
Ipſe alte effultus, montisque in vertice ſummo
Arbiter effulgens circumferet ora tremenda,
Secernetque pios, dextraque in parte locabit.
Laeua autem coget ſontes, quae plurima turba.
Qualis poſt hyemem exactam, cum gramine molli

Paſcua

Digitized by Google

Paſcua laeta uocant ſtabulis armenta recluſis,
Ipſe greges paſtor nitidos miſſurus in agros
Sortitur: placidas primo legit ille bidentes
Dinumerans, olidasque iubet procul eſſe capellas.
Cernere erit liquidas longe fulgere per auras
Corpora clara hominum, quibus atrae obnoxia morti
Abluet omnipotens pater, aeternumque manebunt
Amplius haud rerum ſubiecti caſibus vllis.
Nemo illam ante diem ſperet cum corpore ſedes
Aetheris, exceptis paucis, quos ipſe ſepulchro
Exurgens ſecum ſuperis Deus inuehet oris.
Solae animae interea tali ſtatione fruentur.
Contra autem ſontes tenebris, ac nocte prementur
Aeterna, et meritas pendent per ſecula poenas,
Omnia quae ſera nuper mihi nocte canebat,
Cum caput ipſius in gremio moerore grauatum
Vna eadem accumbens ſponda, admotusque loquenti,
Saepe reclinarem, moeſti ſolamen amoris.
Quid repetam, quae ſaepe vagi Iordanis ad vndas
Ediderit? quae Iudaeae ſub montibus altis,
Nunc caecis vera inuoluens ambagibus vltro,
Nunc manifeſta palam claro ſermone loquutus,
Dum populi circumſiſtunt, ſtipantque frequentes?
Nunc ſe principium rerum, finemque canebat,
Nunc veri fontem, atque hominum lucemque, viamque.
Nos fortunatam prognatam hoc tempore prolem:
Nos felix tellus, nos ſecula laeta tulere:
Nobis diuinam vocem, diuina loquentis
Verba haurire Dei propius ſaepe obtigit vnis.
Scilicet hinc luſtris veniet labentibus aetas,

Cum

Digitized by Google

Cum feri optabunt eadem vidiſſe nepotes,
Talia Ioannes cunctis mirantibus ore
Perſtabat memorans, cum protinus ecce tumultu
Ingenti Solymum irrumpit manus impia, et vrbis
Rectorem appellant, poenasque vno ore repoſcunt.
Diffugiunt ambo, et magnam ſtat adire parentem,
Ignaramque diu tantarum fallere rerum.

MAR-

Digitized by Google

MARCI HIERONYMI

VIDAE

CHRISTIADOS LIBER V.

Inſonti vero Romanus parcere capto
Toto corde petens, huc mentem diuidit, atque huc.
Fama viri, virtusque animo, egregiique recurſat
Oris honos, nec iam obſcurum genus eſſe deorum.
Omnia reſpondent auditis. denique ad ipſos
Conuerſus Solymos fremitu tectum omne replentes,
Ite, ait, et poſito mox huc certamine adeſte.
Sit qui pro cunctis numero delectus ab omni
Fando aliquid doceat, quo tandem is crimine morte
Mulctandus, quod tantum obſtet ſcelus, ordine pandat,
Inſonti: ſimul haec, ſimul illi abiere frementes
Chriſto animis certi nunquam deſiſtere viuo.
Parte alia, regem qui foede prodidit hoſti,
Mutatus ſcelus agnoſcit periurus Iudas
Ah miſer, infectum quam vellet poſſe reuerti?
Nulla quies animo. ſaeuire in pectore dirae
Vltrices, caecasque ob noxam ſumere poenas.
Nec capit inſanos curarum pectore fluctus,
Hinc ſecum aera manu ſceleris cauſam attulit amens,
Quae Solymi magno dederant in munere pacta,
Atque ſacerdotum ſacrata ad limina venit
Vociferans: veſtrum hoc argentum, haec munera veſtra,
Accipite. en ſcelerum pretium exitiale repono.

Heu

Heu! heu! quid demens volui mihi? quo ſcelus ingens
Inductus pretio admiſi? vera Dei ille
Progenies, verusque Deus, nunc denique cerno,
Diſcuſſaeque abeunt tenebrae, et mihi reddita mens eſt.
Sic fatus, ſimul argentum coniecit in ipſos.
Olli autem flentem riſere, ac ſera videntem.
Infelix abit hinc amens, caecusque furore
Multa putat, curae ingeminant, ſaeuitque ſub imo
Corde dolor, caelique piget conuexa tueri.
Tum ſecum huc illuc flammantia lumina torquens,
Hem, quid agam infoelix? quaenam quae ſecula porro
Sera adeo tantum ſcelus vnquam oblita ſilebunt?
Accedam ne iterum ſupplex, crimenque fatebor,
Atque auſim veniam ſceleri ſperare nefando?
Quo vero aſpiciam vultu, quoue alloquar ore
Quem ſemel indignum decepimus, inque merentem?
Hinc igitur longe fugiam, quantum ire licebit,
Ignotusque aliis agitabo in finibus aeuum?
Hinc me praecipites, me me hinc auferte procellae.
Quo fugit vſque dies a nobis luce peracta.
At quis erit tutus tandem locus? omnia praeſens
Aſpicit, ac terras Deus vndique fulmine terret,
Et me conſcia mens, atque addita cura ſequetur.
Siue iter arrripiam pedibus, ſeu puppe per vndas.
Quos? quibus? at moror, et ludunt inſomnia mentem.
Vos precor o mihi vos magnae nunc hiſcite terrae.
Quid dubito? nunc te tangunt ſcelera impia Iuda
Infelix, tunc debueras, tunc iſta decebant,
Cum reuocare pedem, cum fas occurrere peſti.
Nunc morere, atque nefas tu tantum vlciſcere dextra
Sponte tua, lucemque volens, hominesque relinque.
Talia iactabat certus iam abrumpere vitam

Inui-

Digitized by Google

Inuiſam, et ſaeuum leto finire dolorem,
Curarum hanc vnam metam ratus, atque laborum.
Fluctuat, atque ſibi ſemper tellure videtur
Abſumi, aut rapido de caelo afflarier igni.
Vſque adeo ante oculos capti obuerſatur imago.
Pallor in ore, acies circumlita ſanguine, et artus
Algentes tremit, inſtantis veſtigia leti,
Et nox multa cana faciem circumuolat vmbra.
Omnia nigreſcunt tenebris caliginis atrae.
Demens, qui potius veniam ſperare fatendo
Non auſus: neque enim precibus non flectitur vllis
Rex ſuperum, et iuſtae bonus obliuiſcitur irae.
Ergo ille inceptis perſtans, et ſedibus haerens
Iſdem abiit, ſiluaeque tremens ſucceſſit opacae
Regia quae propter frondebat plurima tecta.
Atque ibi dum trepidat, qua tandem morte quieſcat
Incertus, latebrasne animae ſcrutetur acuto
Fortiter, et pectus procumbens induat enſe.
An ſe praecipiti iaciat de culmine ſaltu.
Ipſae quae attonitum, mortisque cupidine captum
Ducebant ſemper furiae, inſenſaeque praeibant,
Informem prona nectentes arbore nodum
Oſtendere viam. collo namque inde pependit,
Vt meritus, laqueoque infami extrema ſequutus
Spiramenta animae eliſo gutture rupit,
Et totos ſubito pendens extabuit artus.
Nondum picta nouo caeli plaga mane rubebat,
Iamque ſacerdotes concurſu cuncta replentes
Veſtibulum iuxta aſtabant, longisque fremebant
Porticibus. nempe antiquo de more licebat
Nulli luce ſacra pollutum inſiſtere limen.
Tandem Romulides iuuenum ſtipante caterua

Faſci-

Faſcibus egreditur patriis, oſtroque ſuperbus,
Et ſolio ante fores ſedit ſublimis eburno.
Conſedere patres pariter iuxta ordine et ipſi,
Atque diu ſiluere. orſus dux denique fatur:
Dicite quo tandem demitti crimine morti
Poſcitis egregium iuuenem: quaeſiuimus ipſi
Et genus et vitam: nil dignum morte repertum.
Sed potius factis fama illum ingentibus effert.
Vt propius vinctum vidi, audiuique loquentem,
Vt ſtupui? vt viſus mihi nil mortale ſonare,
Cuncta Deo ſimilis vultum, vocemque, oculosque?
Aut certe Deus ille, Dei aut certiſſima proles.
Cedite, ne regem veſtrum ignorate volentes.
His dictis cunctis penitus dolor oſſibus arſit
Ingens, infremuere omnes, gemitumque dedere.
Tum ſenior ſurgit fandi doctiſſimus Annas
In medio, et dictis exorſus talibus infit:
Si tibi non aliis per ſe manifeſta pateret
Res ſignis, Romane, vel hinc dignoſcere promptum
Cuique foret, teque in primis dux multa moueri
Conuenit, huc cum tot collectos vndique ciues
Conueniſſe vides vnius crimina contra.
Hic auctor fandi multos ſermone fefellit,
Et facie (ne cede dolis) mentitur honeſta
Virtutem: ſcelerum tegit alto in pectore amorem.
Nonne vides, haec relligio quo ſe noua vertat,
Orgia quo, coetusque, et nocturni comitatus?
Seditione potens Iudaeas ſuſcitat vrbes
Auſus ſe paſſim terrarum dicere regem,
Progeniemque patris ſummi, cui ſidera parent.
Atque ideo veluti Deus vltro crimina faſſis
Dat veniam, poenaeque metum poſt funera ſoluit.

Quod

Quod ſcelus haud aliter poterit quam morte piare:
Sic veteres ſanxere. ſed et vetera ipſe retractans
Iura, nouas figit ſimulato numine leges,
Inſtituitque nouos ritus, noua ſacra per vrbes,
Quae ſeruent ſeri ventura in ſecla nepotes.
Quin ipſas haud obſcura pro voce minatur
Deiecturum aras, ſeque igni templa daturum,
Templa olim impenſis tantorum ſtructa laborum.
Et iam iam volet ipſum etiam reſtinguere ſolem,
Sideraque obſeſſo verbis deducere caelo.
Haud ſcelus ille tamen fallaci pectore quiuit
Diſſimulare diu: neque enim ſcelerata ſubire
Tecta horret, nec ſe vetitis conuentibus aufert
Admonitus, ſociique epulis capiuntur opimis.
Quin etiam, interdum ſiqua tota impius vrbe
Inuentus fama, ante alios ob crimina notus,
Continuo paribus gaudens adit impiger illum,
Nec requies, donec ſibi conciliarit amicum.
Tantus amor ſcelerum, tantum illi fallere cordi.
Tum feſtis, cum fas nihil exercere diebus,
Ipſe tamen pellit morbos, aegrisque medetur.
Quid memorem vt ſocii vetitis impune per aedes
Veſcantur dapibus, Cereremque et pocula tractent
Haud prius ablutis manibus ſine more, ſine vllis
Legibus immundi, contactuque omnia foedent?
Scilicet omnipotens placitos tot ſecula ritus
Retractet pater, et mentem ſententia vertat.
Quae noua tempeſtas? eane inconſtantia caelo?
Dede neci, ne thuricremas, quibus imminet, aras
Deſtruat, et poſthac non auſit talia quiſquam.
Dede neci: poenas ſceleri impius hauriat aequas.
A ſacris prohibe infandos altaribus ignes.

Dixerat, atque omnes eadem ſimul ore fremebant.
Romulus at dictis nequicquam flectitur vllis,
Nec noua primum audit nunc crimina, cuncta nefando
Scit fabricata odio, dum Chriſti gloria et ingens
Sacrilegos ſtimulis virtus exercet amaris.
Atque ait: haec coram fama eſt vos ſaepius illi
Obieciſſe, quibus ſemper ſermone paratus
Reſtitit; et vera victor ratione refellit.
Nec ſe progeniem ſuperi negat ipſe parentis,
Quem vos promiſſum caelo diuinitus olim
Venturum tandem auxilio mortalibus aegris.
Non latet, vt veteres genitoris molliat iras
Concilians generi veſtro, culpamque parentum
Ipſe ſua virtute luat. ſic ferre priorum
Accepi monimenta, patres id prodere veſtros,
Et rebus probat ipſe: adeo circum oppida luſtrans
Arrexit totam monſtris ingentibus oram,
Quae non vllae artes hominum, non vlla poteſt vis.
Quin etiam in lucem quoſdam reuocauit ab vmbris,
Queis penitus iam mors totos immiſſa per artus
Soluerat haerentes animae de corpore nexus.
Quare agite o odiis miſeri deſueſcite iniquis.
Ne fruſtra pugnate, Deum ſed diſcite veſtrum.
Dixerat: at magis atque magis violentia gliſcit
Omnibus, ingenti clamore inſiſtere, et vna
Infraeni ſaeuire, humeriſque abſcindere amictum.
Nec ſecus increuere animis ardentibus irae,
Quam cum Ateſimue, Padumue vndis laeta arua parantem
Diluere agricolae ſubiti compeſcere tendunt
Aggeris obiectu, praeceps magis aeſtuat amnis
Inſultans, victorque altas ruit agmine moles.

For-

Digitized by Google

Forte autem rex et ſoboles hoc tempore regum
Herodes ſtudio ſacrorum aduenerat vrbem.
Munere Romulidum pars huic amiſſa paterni
Reddita erat regni, Galilaeaeque oppida habebat.
Quem poſtquam accepit rector Romanus adeſſe,
Solueret ingrato quo ſeſe munere tandem,
Tranſmiſit Galilaeum illi vinctum Galilaeo,
Atque ipſum iuſſit vitamque et crimina, ſi qua,
Quaerere, pro meritisque viro decernere poenas:
Tum vero audito Chriſti rex nomine laetus
Duci intro iubet ingenti correptus amore
Compellare virum, ac propius vera ora tueri.
Quem dehinc aggreditur vario ſermone, ſed ille
Nil contra, atque oculos nuſquam auertebat olympo;
Ergo illum nil ſupra hominem miratus, et vltro
Irridens iterum iubet ad praetoria duci;
Et rurſum haud laeto Romano redditur inſons.
Hic me deficiunt animi; mens labitur aegra.
Horreſco meminiſſe, Dei quae vera propago
Pertulerit mala factus homo Deus, auctor olympi,
Quem mare, quem tellus, vacuique patentia tractus
Atria, nec capit immenſi plaga lucida caeli.
Aura tuo omnipotens vires mihi reffice lapſu
Aura polo demiſſa, tuo hic me numine firma.
Haec animi victus quoties euoluere tento,
Omnia me circum nigreſcunt. pallida cerno
Aſtra, caputque atra roſeum ferrugine Solem
Occulere, et maeſtum in lacrymas ſe ſoluere caelum.
Tantane te pietas miſerantem incommoda noſtra,
Tantus adegit amor caeli o lux clara sereni,
Vera Dei vt ſoboles, verus Deus aethere miſſus
Tam grauia haec velles, perpeſſuque aſpera ferre,

 Diui-

Digitized by Google

Diuinumque caput terrena mole grauatus
Subiiceres tot ſponte malis? haec praemia ferres,
Noſtra tua bonus vt deleres crimina morte?
Nos dulces vetita decerpſimus arbore foetus:
Tu trunco infando pendens crudele luiſti
Supplicium, o nimium noſtros miſerate labores.
Tu, quamuis Deus, atque Dei indubitata propago,
Heu! nunc haec hominum, nunc cogeris illa ſubire
Arbitria, in vinclis, et iudicis ora vereri,
Qui toti aduenieus olim datus arbiter orbi.
Pontius vt vinctum ſua rurſum ad limina reddi
Conſpicit, arbitrio nec ſe ſubducere triſti
Poſſe videt, ſaeuis curarum tunditur vndis,
Iamque his, iamque illis iterumque iterumque retentat
Crudeles animos et parcere neſcia corda
Irritus, ac ſtudio fruſtra aduerſatur inani.
Quam magis ille animis tendit ſermone mederi
Nunc ſupplex placidusque, minis nunc aſper acerbis!
Tam magis accenſis crudeſcunt cordibus irae.
Tandem ait: haec redeunt (veſtrorum antiqua parentum
Vana ſuperſtitio) certis cum ſacra diebus,
Vnum ego de multis incluſis carcere ſaeui
Reddere, et ex arctis impune emittere vinclis.
Hunc igitur vobis ipſum ſoluine iubetis
Inſontem? nam quem potius dimittere poſſim?
Et iam poenarum ſatis, ac ſeuitatis abunde eſt.
Aut ſoluo, aut porro vos hinc abducite, et atrae,
Vt libet, immeritum ſine me demittite morti.
Non tulit, et medium ſermone abrupit acerbans
Crimina falſa cohors, et poenas ingrauat ore.
Forte illis Barabas populo patribusque diebus
Inuiſus, quo non ſcelere vſquam immanior alter

Iam-

Iamdudum in vinclis poenam expectabat acerbam:
Nulla fugae ſpes prorſus, ei via nulla ſalutis.
Huic igitur praeſes vellentne, an parcere Chriſto
Scitatur ſperans ita tandem euadere poſſe.
Illi autem victique odiis, caecique furore
Exolui Barabam poſcunt, veniamque precantur
Vni omnes, Chriſtumque abſumi funere tendunt,
Atque obſtant ſumma ſtudiis rectoris opum vi.
Ille autem loris caedi, virgisque ſalignis
Diuinum mandat (viſu lacrymabile) corpus.
Fors ait, innocui potero hac extinxe cruoris
Arte ſitim, ſic immitis miſerebitur hoſtis,
Et lacerum totos cernentes cominus artus
Ipſi vltro ſatiati animos a morte reducent.
Iam largo vndabat foedatum ſanguine corpus,
Perfuſique artus tabo, liuentia colla,
Collaque, brachiaque, et detectae verbere coſtae,
Atque eiectabat craſſum roſeo ore cruorem.
Talem in conſpectu populi ſtatuere, cruentos
Nudum humeros pectusque, ambasque a poplite plantas,
Nam medium texto velabat carbaſus albo.
Palluit aſpectu caelum. conterrita fugit
Cornibus obtuſis ſub terram argentea luna,
Nimboſoque diu latitans euanuit ore:
Et pariter viſa aſtra polo cecidiſſe ſereno.
Non tamen hoſtiles expleuit ſanguine poenas.
Sed magis atque magis crudeſcunt corda precando,
Quae non vllae artes, quae vis non mitigat vlla.
Immerito letum intendunt, extremaque poſcunt
Supplicia infenſi, reſonant clamoribus alta
Atria, certatim ſe cuncti hortantur in iras.
Eumenides, miſſique inferna e nocte miniſtri:

Digitized by Google

Tartarei, tenues animae, ſine corpore vitae
Circumeunt: ſtimulosque acuunt ardentibus acres,
Et lucem eripiunt miſeris, agitantque furentes.
Romanum interea monet ipſa exterrita viſis
Per ſomnum coniux, iuuenis ne ſanguine ſeſe
Polluat, abſtineat capto, portenta minari
Magna Deum in ſomnis. is erat, is candidus ille
Agnus, ait (nunquam ludunt me ſomnia vana)
Quem circumfuſique canes, ſudibusque petebant
Paſtorum globus omnis. eum mox omnia ademptum!
Paſcuaque, et notis flebant cum ſaltibus agri.
At pater altitonans manifeſta percitus ira
Deſuper auctores caedis ſaeuibat in ipſos.
Turbatum extemplo viſum ruere vndique caelum,
Et campos late, ac ſiluas quatere horrida grando.
Tum ſubito audita ex alto, voxque acta per auras:
Parce Deo Romane, hominum compeſce furorem.
Credo equidem hunc (non te fallit) genus eſſe deorum,
Parce manus ſcelerare, pio vir parce cruori.
Ipſi haec caelicolae placidi portenta refutent,
Iudaeosque petant ſolos, generique minentur.
Talibus auditis Solymos animo acrior vrget
Romulides certus veſano obſtare furori.
Iamque minis agit, et dictis haud amplius arcet
Mollibus inſanos, et non toleranda frementes.
Iamque videbatur demptis dimittere vinclis
Velle virum, et tantis ſe tandem ſoluere curis.
Senſit atrox Erebo vmbrarum regnator in imo,
Aeternam ſeruans memori ſub pectore curam.
Ingemuit, vincique animo indignatus amaro eſt.
Protinus horriferum latebroſa ab ſede timorem,
Euocat, atrum, ingens et ineluctabile monſtrum.

Triſtior haud vlla eſt vmbroſis peſtis in oris
Scilicet, atque hominum egregiis magis aemula coeptis,
Frigus ei comes, et deiecto ignauia vultu.
Extemplo hanc ſuperas torpentem aſcendere ad auras
Imperat, intonſi qua molli vertice ſurgunt
Phoenicum montes, Solymorumque alta ſubire
Moenia vt Auſonii flectat ducis aſpera corda
Deiiciens, ſubigatque metu deſiſtere coepto.
Iuſſa facit, ſibi nigrantes accommedat alas
Nocturnarum auium, inque atros ſe colligit artus.
Iamque emenſa viae tractus obſcena volucris
Purpurei crebra ante oculos ſe praeſidis ecce
Fertque, refertque volans circum importuna, ſonansque
Nunc pectus, nunc ora nigris euerberat alis,
Immiſitque gelu, et praecordia frigore vinxit,
Diriguit viſu ſubito, atque exalbuit ille,
Surrectaeque comae ſteterunt, gelidusque per oſſa
Horror iit, genua aegra labant, vox faucibus haeſit.
Quem ſimul ac ciues ſenſere inſueta timentem,
Pallentemque genas, et toto corpore verſum,
His ſubito arrepto clamantes tempore dictis
Aggreſſi: iſte auſus vulgo ſe fingere regem,
Aſpirat ſceptris, regisque affectat honores.
Quem ſi forte neci mauis ſubducere, nec te
Crimina tanta mouent, Iudaeas protinus vrbes
Seditione potens Romanis legibus, omnemque
Artibus auertet Syriam ditione Quiritum.
Res igitur tibi ſi curae Romana decusque
Caeſaris, hanc ſuperis peſtem citus aufer ab oris,
Hauriat vt meritas haud vno crimine poenas,
Ne gentem repant contagia dira per omnem.
Talia perſtabant vno omnes ore frementes.

Dux vero expertus genus intractabile, regis
Palluit ad nomen (praecordia ad intima ſaeuit
Subdita peſtis enim) nec iam ſuperantibus obſtat
Amplius, et ſeſe victus cedensque remittit,
Haud vltra potis inſano pugnare furori.
Ceu cum roſtratae ſeſe oppoſuere triremi
Protinus aduerſi mediis in fluctibus Euri,
Luctatur primum celſa de puppe magiſter,
Hortaturque viros validis inſurgere tonſis.
Demum vbi ſe niti contra intolerabile caelum
Incaſſum videt, ac ventos ſuperare furenteis,
Vertit iter, quocunque vocat fortuna per aequor
Multiuium, atque auris parens ſubremigat aeger.
Haud tamen abſtinuit verbis, vociue pepercit.
Verum, vincor, ait, nec habet veſtra ira regreſſum;
In me nulla mora eſt. moriatur triuine falſo
Damnatus: vos triſte manet ſperoque propinquum
Supplicium: vos ſacrilego, ſerique nepotes
O miſeri meritas pendetis ſanguine poenas.
Sic effatus aquam plena iubet ocyus vrna
Afferri, abſtergensque manus haec addidit ore:
Vt nunc his manibus maculae abſunt, ſic mihi nullum
Hac in caede nefas, meque omni crimine ſoluo.
Dixit, et exurgens ſolio intra tecta receſſit.
Illi autem: Deus haec nobis, gnatisque reſeruet,
Inſtauretque graues poenas, quaſcunque meremur.
Haec dum porticibus populo ſpectante geruntur
Veſtibulum ante ipſum, famuli ducis aedibus intus
Armati illudunt capto, irridentque ſilentem,
Quodque illum populi regem optauere per vrbes,
Purpureis ornant tunicis, oſtroque rubenti,
Atque alte effultum ſublimi ſede locarunt.

Pro

Digitized by Google

Pro capitis crinali auro, regumque corona
Sentibus obnubunt flauentia tempora acutis.
Pro ſceptro datur inſigni fluuialis arundo.
Tum populo laeti portis bipatentibus omni
Oſtendunt plauſu magno, regemque ſalutant.
Haud aliter ludo pueri cum ex omnibus vnum
Delegere ducem, ſociis qui ſponte ſubactis
Imperitet, laeto cuncti ſtant agmine circum
Condenſi: aſſurguntque omnes, regisque ſuperbi
Iuſſa obeunt ludicra, ingens it ad aethera clamor.
Tali intus famuli indulgent manus effera ludo.
Dehinc iuueni veſtis obtentu lumina inumbrant,
Diuinumque caput palmis, et arundine pulſant.
Hic digitis vellit concretam ſanguine barbam,
Ille oculos in ſidereos ſpuit improbus ore
Immundo, et pulchrum deformat puluere corpus.
Nec mora, nec requies, verſantque, agitantque ferentem
Omnia, nec verbis vllis indigna querentem,
Nec dare permittunt iam lumina feſſa ſopori.
O dolor, heu ſpecies inhoneſta, indignaque viſu!
Non ſiluis auibus frondes, non montibus antra
Quadrupedum generi deſunt, vbi condere ſeſe
In noctem, atque ſuos poſſint educere foetus:
At rerum auctori, caeli cui regia ſeruit,
Omnibus in terris deſit locus, omnibus oris,
Quo caput acclinet, feſſusque in morte quieſcat.
Tum vero Solymi victores cuncta parare
Supplicia, asque omnes poenarum exquirere formas,
Perferat vt ſaeuos crudeli morte dolores.
Iamque illum erecto properant diſtendere ligno
Affixum, et lenta paulatim perdere morte.

Nec

Nec mora, diffindunt malos ſonat acta ſecuris,
Altaque quadrifidis fabricatur roboribus Crux,
Tormenti genus, hac olim ſcelera impia reges
Vrgebant poena, ſontesque hac morte necabant,
Difficiles miſerorum obitus, longique dolores.
Tum neque honos erat, infami neque gloria trunco.
At nunc numen habet: ſanctum, et venerabile lignum
Suppliciter cuncti colimus, ſacrisque minores,
Argento, atque auro contectum imponimus aris,
Et laetum ex illo memores celebramus honorem.
Illa etiam caelo fulgebit lampadis inſtar
Aethereae, et totum luſtrabit lumine mundum,
Cum dabit exitio vna dies animalia cuncta,
Interitumque feret rebus mortalibus ignis.
Vix terris lux alma aderat, cum iam vndique tota
Vrbe ruit ſtudio viſendi accita iuuentus,
Implenturque viae, concurſuque omnia feruent.
Et iam purpureos habitus inſignia ludicra
Exutum, vinctumque manus clamore trahebant
Dirum ad ſupplicium, magna ſectante caterua.
Per medios longis raptatus funibus ibat
Semianimisque, artusque tremens, plagisque cruentus
Nocturnis, humeroque trabem duplicem ipſe gerebat
Praeciſis grauidam nodis, ac robore iniquo,
Qua ſuper infando mortales linqueret auras
Supplicio, et duros finiret morte labores.
Armati circumſiſtunt, clypeataque iuxta
Agmina denſantur. collucent ſpicula longe,
Spiculaque, et rubris capitum caua tegmina criſtis,
Aereaque alterno conſpirant cornua cantu.
Pars pedes inſequitur, pars ſeſe lucidus altis
Fert in equis: reſonant colles clamore propinqui.

Mul-

Multi autem, quorum melior ſententia, flebant.
Praecipue matresque piae, mitesque puellae
Cernentes nudis pedibus per ſcrupea ſaxa
Tendere, et offendi crebro ad ſalebroſa viarum,
Dum monte aduerſo protrudit robur iniquum:
Ad quas ſuſpirans heros ſic ore loquutus:
Ne vero, ne me matres indigna ferentem
Flete piae, vobis potius deflete propinquum
Exitium, et veſtris hinc debita praemia natis.
Sic fatus linquit non aequis paſſibus vrbem.
Interea ſuperum rex tanto in cardine rerum
Verticis aetherei ſublimem euaſit ad arcem,
Mortalis nati letum vt crudele videret
Ipſe ſui ſpectator. eum gens incola caeli
Aligeri ſtipant cunei, et comitantur euntem,
Eſt templum gemmis interlucentibus auro
E ſolido factum ſublimi in vertice olympi,
Tectum immane, ingens, ſuperi penetrale parentis,
Sidera deſpiciens ſubterlabentia mundi.
In medio cliuus duro ex adamante tumeſcit
Paulatim exacuens inſtar faſtigia pinus.
Multiplices circum ſedes, ſubterque ſupraque
Diſpoſitae, gradibusque nouem ſuper aethera ſurgunt.
Conueniunt huc caelicolae, regemque canendo
Ingreſſi thiaſis luſtrant: ſe ſedibus inde
Omnes compoſuere ſuis, tumulumque coruſci
Ter late circum terna cinxere corona
Secreti ordinibus certis. neque enim omnibus aequa
Conditio, viresque pares, eademque poteſtas.
Verum, aliis alii vt praeſtant, ita rite locantur
Munere quiſque ſuo contenti, ac ſorte beati.
In medio pater omnipotens ſolio aureus alto

Digitized by Google

Sceptra tenet, lateque acie circum omnia luſtrat,
Totus collucens, totus circum igne coruſco
Scintillans, radiisque procul vibrantibus ardens.
Mox autem infauſtis Iudaeae lumina tantum
Defixit terris, triſtemque ante omnia collem
Spectabat, gens moeſta ſimul ſpectabat olympi,
Collem infelicem, ſacram egredientibus vrbem
Qui prior occurrit humanis oſſibus albus.
Auctores ſcelerum poenas ibi morte luebant
Informi: circum pendebant corpora paſſim
Arboribus truncis incocto lurida tabo.
Huc ſimul atque emenſus iter miſerabilis heros
Peruenit ſenſitque ſibi crudele parari
Supplicium, atque trabem vidit iam ſtare nefandam,
Deiectos oculos porro huc iactabat, et illuc
Omnia colluſtrans, comitum ſi forte ſuorum,
Si quem forte acies inimicas cerneret inter.
Fidum in conſpectu nullum. videt agmina tantum
Saeua virum, campique armis fulgentibus ardent,
Cari deſeruere omnes diuerſa petentes,
Non aliter, quam cum caelo ſeu tactus ab alto
Paſtor, ſiue ferae inſidiis in valle peremptus,
Continuo ſparguntur oues diuerſa per arua
Incuſtoditae, reſonant balatibus agri.
Iamque trabem infandam ſcandens, pendensque per auras
Horruit, atque Deum veluti ſe oblitus, acerbi
Pertimuit dirum leti genus, aeſtuat intus,
Atque animum in curas labefactum diuidit acres,
Triſtia multa agitans animo, totosque per artus
Pallentes mixto fluit ater ſanguine ſudor,
Et patriam crebro reminiſcitur aetheris aulam.
Tum caelum aſpectans, haec imo pectore fatur:

Heu

Digitized by Google

Heu quidnam extremis genitor me ſumme periclis
Deſeris? aut gnati quo iam tibi cura receſſit?
Audiit has ſummus voces pater, audiit omnis
Caeleſtum chorus. ipſe (alta ſecum omnia mente
Verſabat genitor, nutu haud oblitus agi rem
Nempe ſuo) ſtetit immotus, ſeſeque repreſſit.
At circumfuſos coetus gentem aetheris alti
Aligeram iniuſſos potis eſt vis ſiſtere nulla.
Omnibus exarſit ſubito dolor. omnibus ingens
Aeſtuat ira, volunt nato ſuccurrere herili,
Et prohibere nefas, duroque reſiſtere ferro,
Bella cient: arma ingeminant arma acrius omnes,
Hic puer haud volucri extremus de gente, recurvo
Aere vocare acies quo non magis vtilis alter,
Aſcenſu ſuperat celeri ardua culmina praepes,
Tum ſuper axe ſedens, roſeique in vertice caeli
Signa canit belli: latus diſſultat olympus
Vndique, et inſolito tremuerunt ſidera motu.
Audiit et ſonitum, ſiquem procul orbe remoto
Diſtinet incedens humili Luna humida greſſu.
Audiuere, quibus generis cuſtodia noſtri
In terris olim ſorti data, vaſtaque tellus
Protinus ingenti tremuit concuſſa fragore.
Tum quos rex ſuperum varias legarat in oras,
Aëreos relegunt tractus, mandataque linquunt
Imperfecta, fugaque poli ſuper ardua tendunt.
Ac velut in paſtus celſa quae ſede columbae
Exierant varios, cum tempeſtate repente
Vrgenti caeco miſceri murmure caelum
Incipit, et nigrae cinxerunt aethera nubes,
Continuo linquunt arua vndique, et ardua pennis
Tecta petunt, celeresque cauis ſe turribus abdunt.

Iam

Digitized by Google

Iam paſſim ingentis properatur vertice olympi;
Et toto ancipitis ferri caelo ingruit horror,
Aeratique ſonant currus, gemitusque rotarum
Audiri; ſonitusque armorum deſuper ingens.
Tam vaſtos motus axis miratur vterque,
Miranturque ignes, caelique volubilis orbes,
Cum tenues animae, cum ſint ſine corpore vitae,
Senſibus a noſtris quibus eſt natura remota.
Saepe autem ſeu mortales mittuntur ad oras,
Siue opus in fratres olim capere arma rebelles,
Corporis affiċti ſibi quiſque accommodat alas,
Aëreosque artus, ſimulacrumque aptat habendo,
Spiritus vt queat humanos admittere viſus.
Ergo illi rapido circundant turbine denſa
Corpora ſub noſtros etiam venientia ſenſus.
Circundantque humeris deſueta micantibus arma
Aetheris aeriſono ſubito de poſte refixa
Caelicolum exuuias, belli monimenta nefandi,
Quod ſocios olim contra geſſere furentes.
Hic bonus armatur iaculis, haſtamque trabalem
Criſpat agens, rapit ille faces, rapit ille ſagittas,
Suſpenditque humeris lunatum ardentibus arcum.
Atque alius palmas inſertas caeſtibus ambas.
Pars tereti funda dextram implicat: omnibus enſis
Aureus in morem vagina pendet eburna.
Infrenant alii caeli per caerula currus,
Cetera pars pictis librare celerrima pennis
Corpora, non eadem vis omnibus ipſa volandi:
Mobilitate vigent varia, pars remigat alis
Binis alternante humero: pars ordine ad auras
Tollunt ſe triplici pennatis vndique plantis,
Haud vnam in faciem; ſed nec color omnibus idem.

Nam.

Digitized by Google

Namque hos punicea cernas effulgere pluma
Flammipedes igni affimiles rutilantia terga.
Herbarum hos ſpeciem, viridesque referre ſmaragdos.
Terga illis croceo lucent circumlita luto.
Centum aliis alii pinxere coloribus alas.
Qualis vbi, exactos poſt aeſtus, arbore ab omni
Exornat pomis ſe verſicoloribus annus,
Et caput Autumnus circumfert pulcher honeſtum.
Et iam pennipotens liquidis exercitus ibat
Tractibus, ac volucri cingebant agmine caelum;
Millia quot nunquam naſcentum ab origine rerum
Viſa hominum in terris coiiſſe; ter agmina terna,
Terque duces terni. toto dux vertice ſupra eſt
Nuper Iapygii Gargani e vertice vectus
Armipotens, veteris quem quondam gloria pugnae
Sublimem, longeque alios ſuper extulit omneis,
In medio ibat ouans, galea, criſtisque ſuperbis
Aureus et longe gemmis lucentibus ardens:
Nunc etiam ſpolia edomiti, fuluamque draconis
Pellem oſtentabat ſpiris ingentibus, ipſumque
Innixus tergo pedibusque; haſtaque premebat.
Arma procul radiant, vmbo vomit aureus ignes.
Stellantique procul micat enſis iaſpide fulgens.
Ventum erat ad caeli portas. hic omnibus irae
Incaluere magis belli, vt monimenta prioris
Sunt oculis oblata. vident nam turribus altis
Pendentes currus, ſuſpenſaque poſtibus aera,
Spiculaque, et clypeos victis de fratribus arma
Olim immane nefas caelo crudeliter orſis,
Dum fruſtra aſpirant ſceptris felicis olympi
Immemores, victiqae animis, et vana tumentes,
Quos ipſi contra ſteterant meliora ſequuti,

Aethe-

Digitized by Google

Aethereque expulerant certamine debellatos.
Quam pugnam in foribus quondam caelarat ahenis
Artificum manus, atque operoſo impreſſerat auro.
Cernere erat liquidas caeli pendere per auras
Hinc acies, atque hinc acies certamen adortas,
Nunc huc, nunc illuc, vltro citroque volare,
Aetheraque in medio venientibus obſcurari
Miſſilibus, iam iam certari comminus armis,
Miſcerique acies, et iam queis ſpicula deerant,
Crinibus implicuere manus hoſtilibus vncas.
Suſpenſosque comis circum per inane rotabant.
Iamque hos paulatim concedere, deſuper illos
Vrgere aſpicias, donec toto aethere verſi,
Palantesque fugae ſimul hoſtes terga dedere,
Praecipiti aſſimiles nimbo, atque procacibus auſtris.
Nam pater omnipotens armatus fulmine dextram
Deturbabat agens, flammisque ſequacibus arce
Siderea excuſſos Erebi domus atra recepit.
Pugnae igitur ſuperi admoniti, veterisque trophaei
Aetheris ardebant fractis erumpere portis.
Iamque adeo euaſſent omnes, terrisque potiti
Sontem incendiſſent oram, iamque vrbibus igni
Correptis Iudaea nocens commiſſa luiſſes,
Ni pater altitonans ſtellanti nixus olympo
(Motus enim tanto ſubito flagrante tumultu)
Coepta redargueret, verbisque inhiberet acerbis
Bellum importunum cunctis haud mollia mandans.
Nam circumſpiciens ſibi centum aſtarè miniſtras
Virgineis volucrum humana ſub imagine formas
Hinc, atque hinc videt, et nutum obſeruare paratas.
Quarum quae placido mitis Clementia vultu eſt,
Eligitur numero ex omni, cui talia mandat:

Vade

Digitized by Google

Vade ait, et volucri per caelum labere curru!
Fratribus haec fer dicta tuis: non aetheris illis,
Non illis vaſti commiſſas orbis habenas,
Vt ferro iniuſtas meditantes edere pugnas
Omne auſint miſcere meo ſine numine caelum,
Terramque, et tantos animis accendere motus.
Confidant, poſitisque adſint huc ocyus armis.
Dixerat: illa viam raptim ſecat alite curru,
Et patris ingentes paſſim denunciat iras,
Ni redeant, poſitisque quieſcant protinus armis.
Addunt ſe comites Pietas, Paxque aurea: it vna
Spesque, Fidesque, piique parens placidiſſima Amoris.
Omnibus in manibus rami canentis oliuae.
Quaque egere viam, videas procul ilicet arma
Proiicere, et ſtudiis cunctos miteſcere verſis:
Iamque in conſpectu poſitis exercitus armis
Regis adeſt, dicto parentes, ſede locarunt
Ordine ſeſe quiſque ſua, pariterque quierunt.
Hic tum nimbipotens genitor circumtulit ora
Ter torquens illuſtre caput, ter cardine moto
Terribilem increpuit ſonitum. dein farier infit:
Quae ſuperi vetitum contra haec inſania ferri?
Quo ruitis? quia ne auxilio ſubſiſtere noſtro
Non queat ille, meae aut ſint fractae denique vires?
Ne ſaeuite animis, atque hanc deponite curam,
Quandoquidem haud fert haec noſtro ſine numine natus.
Scitis enim, vt moriens crimen commune refellat.
Sic generi humano clauſum ſtat pandere olympum,
Illum ideo duros volui exercere labores,
Atque agere in terris extrema per omnia vitam
Finibus exactum cunctis inopem, omnium egentem.
Iamque ad ſupremum ventum. manet exitus illum

Digitized by Google

Hic hodie grauis inſontem irreuocabile letum,
Et morti caput ipſe ſua ſponte obuius offert.
Nunc autem ſubito viſu horruit, et timor illi
Confuſam eripuit leti ipſo in limine mentem.
Quippe, Deum velut exutus, mortalis, inermis
Reſtitit, et telis manſit violabile corpus,
Nil aliter vis diuinos valuiſſet in artus
Vlla hominum, et cunctis foret impenetrabilis armis,
Non adeo vires, non parua potentia noſtra,
Vt nequeam, ſi verſa retro ſententia, natum
Eripere in medio verſantem turbine leti,
Contra illum inſurgant omnes ab origine rerum
Quidquid vbique hominum natum, extinctumque per aeuum.
Non ita me experta eſt Babylon, vbi ad aſtra gigantes
Tentauere vias educta turre ſub auras.
Et poterant magnos manibus diuellere montes;
Nunc etiam fumant praefractae fulmine turres,
Vt nimborum acies, tempeſtatumque quieſcant,
Quae vaſtum rapiant conuulſum a cardine mundum,
Ipſe manu terras quaterem, caelum omne cierem
Diluuio cuncta inuoluens, me me ignibus atris
Nunc nunc accinctum, teloque tricuſpide dextram
Armatum mortale genus ſaeuire videret,
Hunc difflare globum, haec paſſim metere agmina ferro.
At ſinite, aduenit (neque enim mora longior) vrbi
Tempus ei frustra hunc cum magno optauerit emptum
Haud tetigiſſe genus cui ducitur aethere ab alto.
Sic ait, et moto tremefecit vertice mundum
Terrifico quatiens tonitru caeleſtia templa,
Continuo ſuperum furor acer et ira quieuit.
Proſequitur tantum votis chorus omnis amicis.

Atque

Digitized by Google

Atque Deum e ſummo taciti miſerantur olympo.
Sicut, vbi incluſi ſeptis vacuo aequore campi
Pro laude ac decore accenſi certamina miſcent
Inter ſe aequatis iuuenes duo comminus armis,
Hinc ſpectat procul, atque hinc circumfuſa iuuentus,
Tum ſi forte alter minus, ac minus vtilis, ore
Palluit, aut terra cecidit deceptus iniqua,
Conſurgant fidi aequales ſtudiisque ſequantur.
Quam vellent, niſi pacta vetent, ſuccurrere amico.
Stant aegri, et caſum longe execrantur acerbum.
Haud ſecus indefenſus, inermis reſtitit heros.
Illum nudum humeros, nudum omne a vertice corpus,
Directum longo malo applicuere furentes.
Nuda dehinc tendunt tranſuerſo bracchia ligno,
Diuerſaque ambas affigunt cuſpide palmas
Hinc atque hinc: mucrone pedes terebrantur eodem
Confixi: largum manat de ſtipite flumen.
Inſtant vi multa, ferro ardua robora adacto
Dant gemitum: reboat diro ſtridore ſupinus
Mons circum ingeminans, ictusque reſultat imago.
Tum ſupra caput et nomen; patriamque, necisque
Inſcripſere notis variis in ſtipite cauſam.
Dextra autem, laeuaque duos gemina arbore fixos
Addiderant ſocios, quos ob commiſſa merentes
Leges ſupplicium ad iuſtum, poenamque vocabant.
Verum ipſum amborum in medio longe altius arbos
Extulerat, veluti ſcelerum exhortator, et auctor.
Aut furtis foret ante alios immanior omnes.
Infelix Solyma, infelix Iudaea propago
Vltro infeſta piis, non ipſis vatibus aequa,
Haec digna hoſpitia, has ſedesque, torosque paraſti
Caelicolum regi? hos ſocios, hunc addis honorem,

Digitized by Google

Qui mortale genus propter delapſus olympo
Sponte, ſub humana luſtrauit imagine terras ?
Hic genus ipſe tuum Phariis eduxit ab oris,
Et pedibus ſalſas dans ire impune per vndas
Marmoreum tibi ſtrauit iter, pontumque diremit.
Idem etiam te caeleſti dape pauit euntem
Per deſerta tuos miſeratus vaſta labores.
Huius ope hauſiſti dulcem de caute liquorem,
Cum procul et fontes, et liquida flumina abeſſent.
Hic te poſthabitis aliis longe omnibus vnam
Gentibus elegit, meritis quam ad ſidera ferret,
Muneribusque ſuis ſublimi aequaret olympo.
Promeritum his cumulas donis ? haec digna rependis ?
Non vatum voces, non te miracula rerum
Vlla mouent, aut non praeſentia numina ſentis ?
Cui vnquam ſcelerum auctori tam dira paraſti
Supplicia ? aut vſquam quis tam crudeliter hoſti
Acceptus tales luit alter corpore poenas ?
Iamque trabi applicitus tergo alte haerebat, in illum
Verſi omnes obſeruabant, quae funere in ipſo
Signa daret, quae ſpes, aut quae fiducia victo.
Ille autem tacitus iamdudum cuncta ferebat,
Immotusque: decor roſeo nondum omnis ab ore
Ceſſit, adhuc oculis diuinum eſt cernere honorem.
Tantum reſperſusque genas, pallentiaque ora
Humectat cruor, et mixto cum puluere ſudor
Plurimus, infectique rubent in ſanguine dentes.
Qualis, qui modo caerulea perfuſus in vnda
Lucifer aſtrifero radios ſpargebat olympo:
Si mundi ſpecies violetur clara ſereni,
Et ſubita incipiat caelum palleſcere nube,
Nondum omne occuluit iubar, obtuſaque niteſcit

Pul-

Pulcher adhuc facie, et nimbo tralucet in atro.
Interea matris, quam magnam nuper ad vrbem
Traxerat incertus rumor, certiſſimus aures
Nuntius impleuit natum extra moenia duci,
Ad mortemque rapi captum, inſidiisque ſubactum.
Palluit infelix, mediisque in vocibus artus
Diriguit. licet haec patris ſciat omnia certo
Conſilio fieri, atque ipſius numine nati,
Altius ingenti tamen exuperante dolore
Cuncta oblita ruit, reſonant plangoribus aedes
Foemineis, fruſtra lacrymantem, et acerba gementem
Solantur fidae comites, iamque illa per vrbem
Atque huc, atque illuc errat, triſtemque requirit
Indefeſſa locum, nunc hic, nunc haeſitat illic
Veſtigans oculis, atque auribus omnia captans,
Sicubi concurſum, voces aut hauriat vllas.
Ac veluti paſtu rediens vbi veſpere ceruа
Montibus ex altis ad nota cubilia foetus
Iamdudum teneri memor, omnem ſanguine circum
Sparſam cernit humum, catulos nec conſpicit vſquam,
Continuo luſtrans oculis nemus omne peragrat
Cum gemitu; tum ſiqua lupi, ſiqua illa leonis
Raptoris ſigna in triuiis conſpexerit, illis
Inſequitur tota obſeruans veſtigia ſylua,
Perque viam paſſim linquit pede ſigna biſulco.
Haud aliter, ſimul atque iugo proſpexit in alto
Collis oliuiferi, late qui maximus vrbi
Incubat ingentem concurſum, et lucida circum
Spiculaque, clypeosque, et fulgentes equitatus,
Per medios ruit, et curſum extra moenia torquet.
Illam porticibus ſpectant, altisque feneſtris
Effuſae matres, longe et miſerantur euntem.

 Iam-

Digitized by Google

Iamque hos, iamque ruens curſu praeuertitur illos,
Vngula crebra licet volucrum proculcet equorum.
Addunt ſe flenti comites, pariterque ſequuntur
Fidus Ioannes cum matre, atque innuba Martha,
Et ſoror, et Salome, et coniux aegra Cleophae,
Cunctae atro pariter velatae tempora amictu.
Ecce autem videt infando iam proxima monti
Erectamque trabem, et ſcalas, defixaque ſigna.
Quamuis neſcit adhuc, quae ſint ea robora porro,
Horruit illa tamen metuens, et pectus honeſtum
Terque quaterque manu tundens pectusque, caputque;
Hei mihi neſcio quid moles, atque illa minatur
Machina triſte, inquit gentis, ſcio acerba furentis
Circumfuſa odia, et genus vndique Iudaeorum
Iamdudum nobis infenſum expoſcere poenas.
Hoc erat, hoc tota inſomnis quod nocte videbar
Cernere ſignum, olim Iſacidae quo ſumma notarunt
Limina, quiſque ſuum, fuſo agni rite per aedes
Sanguine poſt longa exilia, indignosque labores
Niliacis moniti furtim decedere terris.
Haec memorans ſimul ibat, eam ſine more ruentem
Rumpentemque aditus per tela, per agmina dena
Reiiciunt clypeorum obiectu, et longius arcent.
Iam magis atque magis non vani ſigna timoris
Clareſcunt, propiusque in vertice conſpicitur Crux
Ingens, infabricata, et iniquis aſpera nodis.
Vt vero informi mulctatum funere natum,
Affixumque trabi media iam in morte teneri
Aſpexit coram infelix, vt vidit ahena
Cuſpide traiectas palmas, palmasque pedesque,
Vulnificisque genas foedataque tempora ſertis,
Squalentem vt barbam, turbatum vt ſanguine crinem,

Deie-

Deiectosque oculos dura iam in morte natantes,
Inque humerum lapſos vultus, morientiaque ora,
Alpino ſtetit vt cautes in vertice ſurgens,
Quam neque concutiunt venti, neque ſaeua triſulco
Fulmine vis caeli, aſſiduus neque diluit imber,
Hiſpida, cana gelu, longoque immobilis aeuo.
Ipſi illam montes, ipſa illam flumina longe
Videre ingentem feſſae miſerata dolorem,
Eque ſacro aëreae lacrymarunt vertice cedri.
Filius at poſtquam pinu conſpexit ab alta
Dilectam genitricem, animi miſeratus in illa,
Vt potuit, ſubito morientia lumina fixit
Semianimis, dulcemque oculis reſpondit amorem,
Mox ſic exanguem viſu, victamque dolore
Affari extremum, curasque auertere dictis:
Hactenus o mulier ſtetimus, non te tamen aegram
Tantus edat tacite dolor: haud ſine mente parentis
Haec ferimus, ſolo qui temperat omnia nutu.
Hic tibi pro nato (admotum nam forte parenti
Vidit Ioannem lacrymantem, et multa gementem)
Semper erit. iuuenem mox idem affatur amicum:
Haec tibi erit genitrix, oro, tutare relictam
Tu ſaltem, et matris ſerua communis amorem.
His dictis lacrymas perculſis mentibus hoſtes
Non ipſi tenuere: ferae ingemuere cohortes.
Hic demum matri rediit vox faucibus aegrae,
Ingentemque dedit gemitum. tum robora largo
Triſtis, inexpletum lacrymans lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Nam quem te miſerae matri pulcherrime rerum
Nate refers? talin' voluiſti occumbere leto?
Nec tibi noſter amor ſubiit, ne funera adires

 Talia,

Digitized by Google

Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et letale dares miſerae ſub pectore vulnus?
Heu, quem te nate aſpicio? tuane illa ſerena
Luce magis facies aſpectu grata? tuine
Illi oculi? quae tam ſcelerata inſania tantum
Auſa nefas? heu quam nato mutatus ab illo,
Cui nuper manus impubis, omnisque iuuentus
Occurrit feſtam venienti laeta per vrbem.
Perque viam vt regi velamina picturata,
Arboreasque ſolo frondeis, et olentia ſerta
Sub pedibus ſtrauere, Deum omnes voce fatentes?
His exornatum gemmis, hoc murice cerno?
At non certe olim praepes demiſſus olympo
Nuntius haec pauidae dederat promiſſa puellae.
Sic vna ante alias felix ego, ſic ego caeli
Incedo regina? mea eſt haec gloria magna,
Hic meus altus honos? quo reges munera opima,
Obtulerunt mihi poſt partus? quo carmina laeta
Caeleſtes cecinere chori, ſi me iſta manebat
Sors tamen, et vitam cladem hanc viſura trahebam?
Felices illae, natos quibus impius hauſit
Inſontes regis furor ipſo in limine vitae,
Dum tibi vana timens funus molitur acerbum.
Vt cuperem te diluuio cecidiſſe ſub illo?
Hos hos horribili monitu trepidantia corda
Terrificans ſenior luctus ſperare iubebat,
Et cecinit fore, cum pectus mihi fingeret enſis,
Nunc alte mucro, nunc alte vulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos vos o quicunque tenetis
Hac iter, et comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi ſuperant ſolatia vitae,
Atque meo maior nuſquam dolor. addite me me

Huic

Huic etiam, ſi qua eſt pietas, et figite trunco.
Aut vos o montesque feri, quaeque ardua cerno
Me ſupra frondere cacumina, parcite quaeſo
Vos ſaltem, vos o noſtro exaturata dolore
Reſpicite; et miſerae tandem ſuccurrite matri.
Nunc nunc praecipiti caſu conuulſa repente
In me vnam ruite, et tantos finite labores.
Hos virgo, atque alios dabat ore miſerrima fletus,
Nec comites poſſunt flentem illam abducere fidae.
Attamen armati morienti illudere pergunt,
Eſtque hoſti duro in bello multo optimus hoſtis,
Crudeli quaſſant riſu caput: vndique circum
Inſultant, tolluntque has laeti ad ſidera voces:
En, qui ſe caelo miſſum, ſuperique parentis
Progeniem iactat, temploque vrbique minatur,
Seque Deum fictor fandi mentirier audet.
I, ſequere, illiusque pius nunc numen adora,
Qui multos leti eripuit de faucibus olim,
Non potis ipſe ſibi tali in diſcrimine adeſſe,
Falſus abeſt illi longe, nec talia curat
Nunc genitor. ſane infami nunc liber ab orno
Deſiliat, ſi numen habet, vincla omnia rumpat.
His quoque nos ſignis miſſum credemus olympo.
Talia iactabant; mediaque in morte dolore
Semianimem hoc etiam cumulabant. cuncta ferebat
Ille animi inuictus: ſaeuis clementius aequo
Hoſtibus orabat veniam, patremque rogabat
Parceret ignaris rerum, caecisque furore.
At vero inter ſe aduerſis decernere dictis
Auditi, poenas qui iuxta ob furta luebant
Supplicio aequali iuuenes gemina arbore fixi.
Alter enim furiis, longisque doloribus actus

Ipſe

Digitized by Google

Ipſe etiam verbis morientem heroa ſuperbis
Stringebat miſer, ac tales dabat ore loquelas:
I nunc, et templi multa conſtructa virum vi
Demolire adyta, et poſt treis rurſum erige luces.
Nunc, tibi ſi genus e ſummo traheretur olympo,
Eque Deo genitore fores, vt te ipſe ferebas,
His te, nos pariterque malis prohibere liceret.
Verum omnes quando iactaſti vana per vrbes,
Nobiſcum moriere, Dei mentita propago.
Non tulit haec alter, dextra qui in parte propinquus
Iam morti pendebat, et haec extrema profatus,
Infelix quae tanta animo dementia ſedit?
Nos ambo merito luimus peccata, ſed inſons
Proditur hic odiis. quin nos commiſſa fatentes
Aequius hic fuerat veniam pacemque precari.
Sic ait. hinc Diuum conuerſus lumina in ipſum
Talibus orabat: ſuperi tu certa parentis
Progenies (nam celſa manent te ſidera) ab alto
Reſpice me, et dexter morienti protinus adſis.
Annuit, et verbis Deus eſt dignatus amicis.
Tu partem laudis capies, tu gaudia mecum,
Quae me cunque hodie, vna eadem te regna beatum
Accipient, ait, aſtra alacri iam concipe mente.
Vix ea, nam vitae labentis fine ſub ipſo,
Dum luctante anima feſſos mors exuat artus,
Aeſtuat: it toto ſemper de corpore ſudor
Largior, et ſiccas torret ſitis arida fauces.
Tum vix attollens oculos iam morte grauatos
Exiguum ſitiens laticem ſuprema popoſcit
Munera, vix tandem corrupti pocula Bacchi
Inficiunt felle, et triſti perfuſa veneno,
Ingratosque hauſtu ſuccos, inamabile virus

Aren-

Digitized by Google

Arenti admorunt morientis arundine linguae,
Quae ſimul extremo libans tenus attigit ore,
Reſpuit, atque diu labris inſedit amaror.
Interea magno lis eſt exorta tumultu,
Dum tunicam nato genitrix quam neuerat olim
Partiri inter ſe famuli certamine tendunt,
Exuuiasque petunt. ſed erat non ſutilis ipſa
Veſtis, et in parteis ideo non apta ſecari.
Sorte trahunt igitur concordes: ſic fore quondam
Praedixere ſacri corda haud improuida vates.
Iamque fere medium curſu traiecerat orbem,
Cum ſubito ecce polo tenebris caput occulit ortis
Sol pallens medioque die (trepidabile viſu)
Omnibus incubuit nox orta nigerrima terris,
Et clauſus latuit denſis in nubibus aether
Proſpectum eripiens oculis mortalibus omnem,
Hic credam, niſi caelo abſint gemitusque, dolorque,
Aeternum genitorem alto ingemuiſſe dolore,
Sidereosque oculos terra auertiſſe nefanda.
Signa quidem dedit, et luctum teſtatus ab alto eſt.
Emicuere ignes: diffulſit conſcius aether,
Concuſſuque tonat vaſto domus ardua olympi,
Et caeca immenſum percurrunt murmura caelum.
Diſſiluiſſe putes diuulſi moenia mundi.
Sub pedibus mugit tellus, ſola vaſta mouentur,
Tecta labant, nutant ſuccuſſae vertice turres.
Obſtupuere humiles ſubita formidine gentes,
Et poſitae extremis terrarum partibus vrbes,
Cauſa latet, cunctis magnum ac mirabile viſum,
Et populi aeternas mundo timuere tenebras
Attoniti, dum ſtare vident caligine caelum.
Ipſam autem propior Solymorum perculit vrbem

Ac

Ac trepidas ſtrauit mentes pauor. vndique clamor
Tollitur in caelum, ſceleris mens conſcia cuique eſt.
Templa adeunt ſubito caſtae longo ordine matres.
Incedunt mixti pueri, intactaeque puellae.
Perque aras pacem, exquirunt, quas thure vaporant
Suppliciter, ſacrisque adolent altaria donis.
Ecce aliud caelo ſignum praeſentius alto
Dat pater altitonans, et templum ſaeuit in ipſum.
Velum latum, ingens quod vulgi lumina ſacris
Arcet inacceſſis, in parteis finditur ambas,
Et templi ruptae crepuere immane columnae.
Iamque Deus rumpens cum voce nouiſſima verba
Ingentis, horrendumque ſonans: en cuncta peracta,
Hanc inſontem animam tecum pater, accipe, dixit,
Supremamque auram ponens caput expirauit.

MAR-

MARCI HIERONYMI
VIDAE
CHRISTIADOS LIBER VI.

Iamque nigreſcenti properabat veſper Olympo:
Corpora adhuc ſtabant inhumata, infletaque cano
Vertice, ſtipitibusque etiam nunc fixa manebant.
Talia Ioſephus veniens Arimathide ab ora
Non tulit egregiusque animi, praeſtansque iuuenta,
Et bellis aſſuetus, agri ditiſſimus idem,
Atque auri, is Chriſti miratus maxima facta
Addiderat comitem modo ſe, quocunque vocaret.
Ergo dum ſyluis alii formidine turpi,
Speluncisque vagi paſſim conduntur in altis:
Protinus ipſe animi intrepidus, fretusque iuuenta
Aggreditur gentis rectorem, ac talia fatur:
Optime Romulidum te cari in caede magiſtri,
Quem gens noſtra odiis leto mulctauit iniquis,
Fama pias ſeruaſſe manus, caecumque furorem
Aduerſus totis nequicquam viribus iſſe.
Scis falſa exceptum ſub proditione, quod illis
Obſtaret coram ſcelera vrgens impia verbis.
Quod potes, exanimum terrae ſuccedere corpus
Da ſaltem ſociis caſus ſolamen acerbi.
Ipſe nouo condam, mihi quod de more paraui,
Funera mecum animo dum verſo incerta ſepulcro.
Pontius haec contra: vt potius concedere viuum

Nunc

Nunc corpus cuperem, vos veri conſcia teſtor
Numina, tentaui verſans mecum omnia, qua
Inſontem morti excipere, ac dimittere poſſem,
Et nobis pietas colitur, ſanctique penates.
Sed nihil inuita tandem profecimus vrbe,
Crudelis vicit gentis furor. ite ſepulcro,
Muneribusque pii examinum decorate ſupremis.
Dixerat: ille gradus montis contendit in altos,
Cui ſeſe comitem iungit Nicodemus, et ipſo
Multum animo cari concuſſus funere amici.
Iamque propinquabant paribus veſtigia curis
Figentes, vnde infauſtus de colle videri
Iam poterat locus. ecce autem fulgentia circum
Arma vident, cinctumque armato milite cliuum.
Nam, ne luce ſacra pendentia corpora truncis
Solennem funeſtarent laetae vrbis honorem,
Primorum miſſu armati venere miniſtri:
Semineces qui ſtipitibus de more refixos
Hoc ipſo iniecta tumularent vertice arena.
Stabant, ſupplicium meritum qui hinc inde luebant
Semianimes, et adhuc ſpirantes funere in ipſo
Optabant duros leto finire labores,
Et montem implebant lacrymoſis vocibus omnem.
Protinus hinc atque hinc longis haſtilibus inſtant
Armati, franguntque viris tabentia crura,
Et miſeris mortem properant, trabibusque refigunt.
Deinde caua infodiunt proiecta cadauera terra.
At ſimul exanimem, qui noſtra ob crimina poenas
Pendebat videre, manum abſtinuere, nec vltra
Sunt paſſi ſaeuire in caſſum lumine corpus
Mirati properos obitus, collapſaque membra
Tam cito, et ora modis iam tum pallentia miris.

Qui-

Quidam etiam vidiſſe ferunt pendere per auras
Caeliuagos iuuenes feralia robora circum
Plaudentes alis, niueaque in veſte coruſcos
Diuinum multo ſtillantem e vulnere rorem
Suſpicere, et ſuperas pateris perferre ſub auras.
Hic auſus ſolus, lato cui lancea ferro,
Longinus ſanctos violare ignobilis artus.
Irruit, et longa tranſuerberat abiete coſtas.
Intepuit ferrum, ſanctum ebibit haſta cruorem.
Vulnere quo perhibent bicoloris fluminis inſtar
Et purum laticem, et rorem exiliiſſe rubentem.
Diluta eſt humus, erubuerunt gramina circum.
Huc ſeſe in medios Arimathes vrbis alumnus
Infert, conſcenditqua trabem, atque exangue magiſtri
Detrahit, et denſis procul aufert corpus ab armis
Veſte tegens, modo quam tales mercatus in vſus.
Huc volucres pueri, caelique effuſa iuuentus
Ferte pedem: aeterni largum date veris honorem:
Pallentem violam calathis diffundite plenis,
Narciſſique comas, ac moerentes hyacinthos,
Et florum nimbo diuinum inuoluite corpus.
Ecce autem late reboant plangore propinqui
Foemineo montes: reſponſant flebile ſaltus.
Omnia flere putes ſola lamentabile letum.
Ipſa ſedet viuo genitrix moeſtiſſima ſaxo
Aegro corde, comis paſſis, totoque cruentum
Heu natum complexa ſinu, miſerabile corpus,
Atque oculos ſouet ore, patensque in pectore vulnus,
Nec iam vllos gemitus, nec iam vllos amplius edit
Singultus; magno ſed enim exanimata dolore
Frigida, muta ſilet, gelidoque ſimillima ſaxo.
Circumſtant aliae tunſae omnes pectora palmis.

Pars

Digitized by Google

Pars calidis corpusque lauant et vulnera lymphis.
Textilibus membra inuoluunt pars ſqualida donis.
Haec ſiccat fuſo rorantia genua capillo
Vulneribus ſuper accumbens, haerensque cruentis.
Oſcula dat manibus, pedibusque rigentibus illa.
Indulgent omnes lacrymis, triſtique vlulatu
Cuncta replent: vix inde viri diuellere poſſunt
Ipſi etiam guttis humentes grandibus ora.
Tum corpus, miſeras ſolati, exangue ſepulcro
Condunt marmoreo, atque affati extrema recedunt,
Et magnam comites genitricem in tecta reportant:
At Solymos penitus nondum omnis cura reliquit
Sollicitos, ſed adhuc timor acer corda premebat:
Saepe etenim audierant ſociis moerentibus hoſtem
Seſe olim ſuperas rediturum lucis ad auras
Promiſiſſe, palamque ſacros id prodere vates.
Id veriti armatos ſubito miſere viros qui
Noctes, atque dies ſeruarent flebile buſtum,
Ne forte auferret furto quis nocte ſepultum,
Et totam impleret falſis rumoribus vrbem,
Defunctum vita rediiſſe ad luminis oras,
Vitalesque auras haurire, atque aethere veſci.
Aura veni afflanti patris omnipotentis ab ore.
Aura potens caeli numen, ſuperumque voluptas,
Quidquid adhuc ſuperat mihi dira e caede dolorum
Mente fuga, latosque animi nunc reffice ſenſus,
Et placidos per membra riga mihi numine motus,
Sit fas laetitiae ſentire in pectore lapſus,
Laetitiae, qua gens fruitur felicis olympi,
Larga vbi latifluo paſſim torrente redundant
Gaudia, nec fines nouit diffuſa voluptas.
Vertitur hic rerum facies, hic gaudia noſtra

Inci-

Digitized by Google

Incipiunt. longe in melius verſa omnia cerno,
Iam Deus, vt ſacros vates, et ſancta piorum
Concilia educens tenebris inferret olympo,
Corporeis liber vinclis conceſſerat imos
Spiritus ad manes, animarum regna ſilentum,
Per caecos aditus, et praecipites anfractus
Solis inacceſſos radiis, loca nocte perenni
Obſita, terrificam caecae formidinis aulam.
Hic ſtabulant, viuisque tenent imperuia regna
Noctiuagi fratres, ſuperi quos ira parentis
Caelo immane nefas animis excuſſit adortos,
Tartareisque genus miſerabile merſit in antris,
Quando illos tenuit regnandi tanta cupido.
Nunc miſeros poenis manes miſeri magis ipſi
Exercent, vinctosque tenent nigrantibus oris.
Interiora habitant, barathrum irremeabile, clauſae
Crudeles animae, ad ſuperos dum vita manebat.
Nunc merita expendunt vaſta fornace ſepultae
Supplicia, vndantemque ferunt caligine fumum,
Ignis ibi aeternus, ſemper noua flamma renaſcens,
Innocuae circum ſedes, ſecretaque longe
Atria circuitu longo. hic incendia nulla,
Nulli obſunt penitus flammis vltricibus ignes.
Vmbrarum ſed iners requies, penitusque ſilentis;
Mundi temperies. ſecretae his ſedibus aeuum
Inſontes degunt animae, quibus haud ſua damno
Admiſſa, at primi ſcelus exitiale parentis
Detinet hic clauſas, noſtrae nil lucis egentes,
Poenarum prorſum expertes, niſi luce carerent
Iucunda, qua gens gaudet ſtellantis olympi.
Hic patres ſanctum genus antiquiſſima proles,
Qui vitam vinclo nullo, non legibus vllis

Compoſitam incultos primi degere per agros
Inter oues patrio tantum ſe more tenentes,
Iuſtitiae memores vltro, rectumque colentes.
Hic vatesque pii qui quondam numine pleni
Ventura intrepide magnas cecinere per vrbes,
Quique dedere orbi leges diuina reperta,
Quosque datis olim iuuit parere volentes,
Matronae, atque viri, vitaeque in limine rapti.
Omnibus vnus amor, caelique arrecta cupido.
Et iam promiſſi memores tum forte per vmbras
Secla recenſebant tacitis voluentia luſtris,
Ducebantque animis finem aduentare malorum.
Atque haec inter ſe laeti ſermone ferebant.
En tandem voluenda dies, en imminet illa,
Cum lucem liceat, ſupera et conuexa tueri.
Hanc claro pater omnipotens manifeſtus olympo
Oſtendit nobis diuino numine plenis.
Nos aliis ſubito mortalibus ore canentes
Optandam votis venienti liquimus aeuo.
Iam iam aderit lux noſtra, Dei indubitata propago.
Ille erat, ille feri ſub imagine ſaepe leonis
Oſtenſus nobis oculos caligine preſſis,
Vnus pro multis qui ſeſe proderet vltro
Morti, defenſosque daret nos hoſte ſubacto.
Vicit io tandem leo magni a ſanguine Iudae
Dauidae genus: o paſſim gaudete beati
Mortales, gaudete animae iam corpore functae.
Iam vos aſtra vocant: nunc, quae tot clauditur annos,
Ianua ſiderei nobis aperitur olympi.
Iamque erit, vt noſtris promiſſum vocibus olim,
Laetitia exiliant montes, collesque reſultent
Pampineis vincti formoſa cacumina ſertis,

Qua-

Quales creber agris aries, ouiumque minores
Subſiliunt foetus, mollique in gramine ludunt,
Balatus matrum dum per iuga longa ſequuntur.
Ipſi iam fontes, ipſa et vaga flumina paſſim
Molle fluant, niueo paſſim vaga flumina lacte,
Lacte mero, et dulci diſtillent nectare rupes.
Talia perſtabant memorantes: cuncta fremebant
Intus laetitia ingenti, plauſuque ſecundo.
Sicut vbi ciues longa obſidione tenentur
Vrbem intra, et vallum, portarumque obice tuti,
Dum circum ſonat, atque in muros arietat hoſtis,
Tum ſi forte acies procul auxiliaribus armis
Aduentare vident ſocias e turribus altis,
Conſurgant, animosque alacres ſpe ad ſidera tollant:
Ecce autem foribus ſuccedens maximus vltor
Haud cunctatus adeſt diuina luce coruſcus.
Porta ingens aduerſa manet centum aerea vaſtis
Vectibus, aeterni poſtes. hanc nulla neque igni
Vincere vis valeat, neque duri robore ferri.
Conſtitit hic Deus, ac dextra ſtridentia clauſtra
Impulit: intremuit quo late exterrita tellus.
Impulſu, vaga contremuerunt ſidera mundi,
Regiaque vmbroſis immugiit atra cauernis.
Ad ſonitum horrifico adnentu de vallibus imis
Lucifugi raptim trepido adſunt agmine fratres
Humana facie crurum tenus, inde dracones.
Tum rudere inſuetum, dirumque e faucibus ignem
Efflare, atque domum piceo omnem inuoluere fumo.
Continuo patuere fores, procul ecce repente
Sponte ſua abſiliunt conuulſi a cardine poſtes.
Apparet confuſa intus domus, altaque circum
Atria, rareſcunt tenebrae, et nox caeca receſſit.

 Nam

Nam Deus haud ſecus obſcuris conſpectus in antris
Perſtringens oculos diuina luce refulget,
Quam cum gemma ignes ſplendore imitata coruſco
In noctem thalamis lucet regalibus, atrasque
Exuperat tenebras, largo et loca lumine veſtit
Purpurea circum perfundens omnia luce.
Vt vero in mediis Diuum penetralibus hoſtes
Videre, et faciem inuiſam agnouere per vmbras
Ardentem radiis, ac mira luce coruſcam,
Protinus aſpectu ſubito terrentur, et imas
Coniiciunt ſeſe in latebras, linguaque remulcent
Commiſſas vtero caudas, ſtratique tremendum
Nequicquam vmbroſis in ſpelaeis vlularunt.
Quales, quae celſis habitantes alpibus Euros
Semiferae gentes ſemper patiuntur, et imbres,
Romanas ſi forte procul fulgentibus armis
Ora exertantes antris videre phalangas,
Fumoſa extemplo palantes tecta relinquant,
Diſperſique iugis, ſi qua altius exit in auras,
Rupe ſedent, longeque duces mirantur euntes.
At caſti circum manes fulgore repente
Luſtrati paſſas tendunt ad ſidera palmas,
Laetitiaque fremunt ſubita, lacrymasque dedere,
Nec ſaturare queunt animos, oculosque tuendo.
Tum laeto vltorem propius clamore ſalutant
Vna omnes: Vt te caeli lux clara ſereni
Optatum aſpicimus, nec nos ſpes noſtra feſellit,
Qui reuehis mundo primo conceſſa parenti
Munera, et humanum genus omne in priſtina reddis,
Ignotasque vias aperis ad ſidera caeli?
Veniſti, aethereae facies tua lampadis inſtar
Diffulſit, tandemque oculis lux reddita noſtris.

Sed quibus, exhauſtum aerumnis, quantisque procellis
Iactatum accipimus? (nigras ea fama ſub oras
Detulit) indigno quis ſanctum vulnere corpus
Foedauit? quaenam haſta tuo intepuiſſe cruore,
Quod ferrum tulit? an tantum mortalibus vllis
In terris licuit ſcelus? o quae clauſa remotis
Aequora littoribus terrarum cingitis orbem,
Quae vos, quae tenuere morae, quibus abdita clauſtris,
Leto opifex tam crudeli cum veſter obiret?
Vos tum diluuio mortalia cuncta decebat
Obruere, et terras penitus delere nocentes,
Noſne per haec ſuperi ſoboles certiſſima regis
Vulnera ſeruamur? non o non praemia tanti,
Non tanti ipſa ſalus erat olim noſtra; tua ingens
Haec pietas, adeon' tibi curae incommoda noſtra
O hominum dulcis requies, ſuperumque voluptas?
Nos patris auerſi noſtro irritauimus iras
Crimine; tu diras ſoluiſti ſanguine poenas.
Talia per campos iactabant vndique inanes.
Tum laeti obſcuro pariter ſe carcere promunt,
Vltoremque Deum ſupera ad conuexa ſequuntur.
Sedibus vt placidum degant ſtellantibus aeuum
Felices animae gens iam defuncta periclis
Humanis ſecura operum, ſecura laborum.
Primus it ipſe hominum generis pater ante, nec ora,
Conſcius antiquae noxae audet tollere caelo,
Primores procerum inde alii non vana futuri
Pectora, queis niuea velantur tempora vitta.
Ingemuere illi, quos ob commiſſa cremandos
Sorbet in abruptum, fundoque exercet in imo
Tartarus, eructansque incendia dira caminus,
Vnde animis miſeris nullo patet exitus aeuo.

Digitized by Google

Praecipuae rex ipſe aulae illaetabilis alte
Cum ſociis maerens ducit ſuſpiria corde,
Et fortunatis ſedem, quam liquerat ipſe,
Inuidet aetheream furiis immanibus actus.
Illi iter ad caeli debentia regna tenebant
Aëra per tenerum laeti, regemque canebant
Felices animae, quibus eſt in ſecula vitae
Iam nunc parta quies, praeclusaque ianua leti,
Applaudunt volucres purum tranantibus aurae.
Subſidunt Euri, fugere ex aethere nimbi,
Arridetque procul clari liquidiſſima mundi
Tempeſtas. caelo arrident rutila aſtra ſereno.
Aſſurgit matutinis aurora volucrum
Cantibus: aſſurgit rubefacta veſper ab aethra.
Atque ea dum longe vaſtum per inane geruntur,
Iam lux Eois properabat tertia ab oris,
Et pater omnipotens, nato immortalia membra
Illuſtrans penitus diuinum afflauit honorem,
Quodque fuit mortale modo, et violabile corpus,
Immortale dedit non tanta luce ſereno
Sidera clara polo, non aureus ipſe nitet Sol.
Ceu qui per noctem impoſito cinere obrutus ignis
Delitet, et nuſquam tecto ſe lumine prodit,
Siquis eum flabris exuſcitet arida circum
Nutrimenta ferens, ſubitis ad tecta fauillis
Emicet, et totas luſtret ſplendoribus aedes.
Talis, vbi turpe irrepſit ſenium, vnicus ales,
Congeſſitque ſibi ramis felicibus altum
Summo in colle rogum, poſuitque in morte ſenectam,
Continuo nouus exoritur, nitidusque iuuenta
Effulget criſtis, et verſicoloribus alis.
Innumerae circum volucres mirantur euntem.

Ille

Ille ſuos adit Aethiopas, Indosque reuiſit.
Iamque adeo in terris hominum miranda pauentes
Terruerant animos viſa. vmbris orbe fugatis
Sole recens orto moeſtiſſima Magdalene
Amiſſi deſiderio perfixa magiſtri
Cum ſociis ibant prima ſub luce ferentes
In gremiis molles patriae felicis odores,
Myrrhamque, et coſtum, ſpicaeque vnguenta Ciliſſae
Supremum tumulo munus, varioque ferebant
Multa inter ſeſe triſtes ſermone per agros.
Nos miſeras, quas non ſecum lacrymabilis heros
Duxerit ad letum: vigiles quis fallere nobis
Cuſtodes dabit? aut quis grandia ſaxa ſepulcro
Euoluet clauſo, vt ſaltem fungamur inani
Munere deſerto ſoluentes debita buſto?
Talia fundentes tumulum venere ſub ipſum,
Iactantesque oculos faciles huc plurima, et illuc
Milite conſpiciunt collem, et cuſtode vacare,
Clauſtraque mirantur ſecum patefacta ſepulcri.
Accedunt: at vbi tumulum conſpexit inanem,
Naribus vnde ingens fluctus ſe euoluit odorum,
Hoſte putans clam ſublatum pulcherrima virgo
Flebat, inornatum vellensque a vertice crinem
Et nemora, et montes gemitu, ſiluasque replebat:
Cui iuuenis ſubito effulgens in veſtibus albis
Aligerum genus, et caeli de gente: quid, inquit,
Quaeritis, o matres? longo iam parciſe luctu,
Atque animis maeſtum tandem reuocate timorem.
Laetitiam certa iam ſpe praeſumite veſtram,
Quandoquidem quem vos adeo lugetis ademptum,
Funeſtaeque trabi fixum, vt ſcelus omne piaret,
Veſtraque ſponte ſua deleret crimina morte,

Digitized by Google

Vnus pro cunctis Erebi iam rege ſubacto
Manibus ex imis has rurſum lucis in oras
Victor iit ſuperaque etiam nunc veſcitur aura,
Corporis ablutus, quaecunque obnoxia morti.
Haec ait, et nubi volucer ſe immiſcuit atrae.
Ipſa etiam res ecce oculis oblata repente
Firmauit, dubiumque animum, tenebrasque reſoluit.
Namque morae impatiens, atque acri ſaucia amore
Dum virgo ſedet, ac miratur inane ſepulchrum,
Artificumque manus, videt ipſo in marmore fictum
Littus arenoſum, porrectum in littore piſcem
Fluctiuomum, ingentem, nant aequore qualia in alto
Mole noua ignaros nautas terrentia cete,
Monſtrum turpe, atrum, ſpatioſi bellua ponti,
Cuius ab vndiuomo vates imperditus ore
Redditus: aëreas rurſum veniebat ad auras.
Tum ſecum; ſuperi nunc o nunc viſa ſecundent
Praeſentes: veterum agnoſco non vana futuri
Signa, inquit. nempe, vt monſtri deformis in atro
Treis vates latuit luces, treis gutture noctes
Ingluuiem paſſus, vaſtaeque voraginis antrum,
Sic heros multum ad ſuperos defletus amicis,
Incluſusque cauo ſaxo, terraque ſepultus
Delituit, ſaepe vt (memini) praedixerat ipſe,
Ad caelum rediit, ſaxumque reliquit inane.
Talia verſanti ſubito ſub imagine falſa
Ignoti agricolae ſeſe Deus obtulit ipſe.
Et tumulum iuxta aſtabat, mox farier orſum
Virgo amens animi agnouit, conuerſaque luce
Reſpicit ecce noua illuſtrem, radiisque coruſcum,
Corruit, ac genua amplexans fatis ora tueri
Clara nequit, corpusque oculis obit omne volutis,

Digitized by Google

Et moeſtum aſpectu dulci ſaturauit amorem:
Continuo triſti penitus de pectore maeror
Omnis abit, rediitque decor ſuus ilicet ori
Marmoreo; ſed adhuc turgentibus humida gemmis
Lumina, inornatique fluunt per colla capilli.
Sic vbi rore madens pluuia roſa languida honeſtum
Demiſit caput, atque comam largo imbre grauatam,
Tum ſi purpureo Sol lumine veſtiat arua,
Et redeat madido facies innubila caelo,
Protinus attollens ſeſe rurſum illa reſurgat,
Puniceique ſinus diuinum pandat honorem.
Talis erat poſito virgo pulcherrima luctu:
Ardet amans ipſum affari regemque, Deumque,
Et coram ſolitas haurire, ac promere voces.
Dum trepidat, quae prima haerens exordia ſumat,
Mortales viſus adopertus nube reliquit.
Fama Palaeſtinas ſubito haec impleuerat vrbes.
Iamque ſacerdotes trepidare, et quaerere ſiqua
Multiplici vulgi ſermoni occurrerè poſſint,
Rumoremque aſtu premere, atque extinguere famam.
Cuſtodes buſti in primis, qui cuncta canebant
Muneribus ſuperant, ſubiguntque haud vera profari,
Sublatum furto intempeſta nocte cadauer.
Sed non vlla datur verum exuperare facultas.
Quoque magis tendunt ſerpentem ſiſtere famam,
Amplius hoc volat illa, omnemque exuſcitat oram.
Sunt etiam, qui ſe ore canant vidiſſe patentes
Sponte ſua tumulos: multosque exiſſe ſepulcris,
Quorum iampridem tellus acceperat oſſa.
Interea ſocii, quos in diuerſa pauentes
Iamdudum terror longe diſiecerat omnes,
Tabeſcunt maeſti. caelo cecidiſſe videtur

Omni-

Omnibus extinctum aeterna caligine Solem,
Et penitus mundo iucundum lumen ademptum.
Tandem conueniunt, et adhuc loca nota frequentant,
Tectaque quae viuo ſibi quondam rege fuiſſent
Dulcia, ſed caſu nunc deſolata recenti,
Dux nuſquam, miſeri nuſquam datur illa tueri
Ora, illosue oculos aſpectu luce ſerena
Iucundos magis, aut caelo radiantibus aſtris,
Et cunctis nomen dulce obuerſatur ad aures.
Aegreſcunt maeſti: ſqualent circum omnia luctu.
Haud ſecus atque olim exemit cum ſubere paſtor
Cerea dona cauo, vacuumque alueare reliquit.
Tunc etiam, fumus quas longe diſpulit ater,
Hinc illinc glomerantur apes, et inania fruſtra
Tecta adeunt, denſo volitantes agmine circum.
Direptosque fauos aegrae, populataque paſſim
Mella vident nequicquam hyemi congeſta futurae.
Ecce viros autem tali maerore ſepultos
Attonitae miris matres rumoribus implent,
Vidiſſe aligeros caeli de gente miniſtros,
Regem ipſum vidiſſe nouo fulgore micantem,
Et vacuum porro tumulum, veſtesque relictas.
Protinus ergo alii montis petere ardua curſu
Contendunt rapido feſtini, vbi inane ſepulcrum,
Aſt aliis incredibile, ac mirabile viſum,
Et primo ancipites deluſos credere matrum
Effigie pauitantum oculos, et imagine falſa,
Vt nobis ſaepe in ſomnis ſpectare videmur
Abſentum vultus, ſimulacraque luce carentum,
Donec ſera illis ſub luce in tecta coactis
Ingrediens ſeſe oſtendit manifeſtius heros
Voce, habituque Deum confeſſus imagine nota

Diui-

Diuinum toto iaciens de corpore lumen.
Hinc Thomas aberat Didymus vicina pererrans
Oppida, quo metus impulerat duce nuper adempto.
Isque vbi dein rediens eſt ſacrae redditus vrbi,
Acceptusque domo, ſocios videt ecce recenti
Attonitos caſu, ac caeco terrore ſilenteis,
Quales aut templum, domini aut vbi diuitis aedes
Marmoreas petiit ruptis de nubibus ignis,
Terrificisque locum impleuit ſplendoribus omnem,
Stant intus pauidi ciues, quatit omnibus horror
Pectora, vix longo poſt tempore corda reſidunt.
Obſtupuit viſu ignarus, cauſamque requirit,
Et ſocios dictis Didymus demulcet amicis,
Quem ſenior Petrus amplexus, lacrymisque profuſis
Menti caniciem humectans ſic denique fatur:
Vidimus (o iam nos felices) vidimus ipſum,
Vt ſoliti, regem ſpirantem, aurasque trahentem
Caelicolum regem, qui nos modo morte reliquit.
Haec ait, exultansque animo caelum vſque tuetur.
Ille autem (neque enim narranti talia credit)
Ipſene rurſus, ait, caeli hoc ſpirabile lumen
Aſpicit? an potius ſimulacri apparuit vmbra,
Atque oculos fallax veſtros eluſit imago?
Imo, ait, illum ipſum diuino illa ipſa gerentem
Vulnera, et antiquam ſeruantem corpore formam
Vidimus, ac veros manibus tractauimus artus.
Vidi oculis, vidi ipſe meis, et vulnera noui.
Veſper erat, clauſaeque fores, clauſaeque feneſtrae,
Nos intus pauidi latitare, et corpora victu
Curare, ac poſitis moeſti diſcumbere menſis.
Ecce autem tecti in mediis penetralibus ipſe
Improuiſus adeſt, et inobſeruabilis heros

Efful-

Effulget clauſis ingreſſus limina portis,
Improuiſus adeſt, inopinaque gaudia portat.
Continuo ad lucem viſum tectum omne cremari.
Nos trepidare animis, ſubitoque horreſcere viſu
Attoniti verum ille metus, vanumque timorem
Increpitans vetuit trepidos exurgere menſis.
Ipſe ego ſum: pacem vnanimes agitate, metusque
Soluite, tentandosque dabat ſimul omnibus artus,
Vulneraque, inſigni quae corpore quina gerebat.
Quin etiam parcis nobiſcum accumbere menſis
Non fugiens ſolito eſt coram de more loquutus,
Ceu mortalis adhuc quae verba nouiſſima nuper
Ad mortem properans nobis memoranda reliquit.
Tum demum liquidis abiens ſe immiſcuit auris.
Haec ſenior, ſociique eadem ſimul ore canebant.
Nec dum finis erat verbis, cum protinus ecce
Cum clamore ruit Cleophas fidiſſimus vnus
E multis, quos bis ſenis ſubiunxerat heros,
Atque haec dicta dabat: vos o iam ſoluite luctus,
Viuit adhuc ſocii leti iam lege ſolutus,
Viuit adhuc. vidi his oculis, vidi ipſe, Deique
Auribus his hauſi vocem, conſuetaque verba.
Audiit hic etiam mecum, viditque loquentem,
(Atque manu, nutuque propinquum Amaona ſignat)
Nam modo forte animis maeſti dum incedimus ambo,
Qua ſe demiſſi incipiunt ſubducere montes,
Extulit aëreas Emaus vbi turribus arces,
Aduena in ignota nobiſcum veſte profectus,
Externosque gerens habitus comes additur vltro,
Taedia dumque viae vario ſermone leuaret,
Interdum eruptis roramus fletibus ora,
Et gemitus imis dolori exprimit oſſibus ardens,

Ille

Ille aegros dictis ſolari, et quaerere cauſas
Crebra reſurgentis luctus. nos ordine cuncta
Pandimus, atque ducis letum crudele profamur,
Quo moriente ſimul perierunt gaudia noſtra.
Vt factis, verbisque animos ſpe arrexerit ingens,
Ingenti; ſed dehinc nos morte fefellerit omnes.
Non tulit vlterius, contraque haec reddidit ille:
Non pudet o ſemper caecos, et lucis egentes?
Nonne ducis veſtri quondam crudelia vates
Funera praedixere omnes, caſusque nefandos
Tot veterum monimenta docent haud credita vobis?
Sponte ſua leto caput obuius obtulit ipſe
Vnus pro multis, patrias quo flecteret iras,
Atque iter ipſe ſuo ſignaret ad aſtra cruore.
Haud ita vos ille erudiit; nam ſaepe futura
Haec eadem de ſe longe ante retexit amicis:
Atque equidem, memini, nuper media vrbe canebat,
Obſcura ſed verborum rem ambage tegebat.
Nunc autem manifeſta patent, nunc omnia aperta
Nube palam ablata, nec ſpes fouiſtis inanes.
En rex, qui poſitas conſeuerat ordine vites
Praetendens ſaepe inſidiis hominumque ferarumque,
Omnibus immiſſis incaſſum ex vrbe miniſtris,
Quos leto dedit inſontes manus effera agreſtum,
Demum infelices natum ipſum miſit in agros.
Nam pater omnipotens poſt tot fera funera vatum
Ipſe ſuum iuſſit natum deſcendere olympo.
Ecce Palaeſtini furiis immanibus acti
Natum etiam hauſerunt crudeli funere herilem.
Haud impune tamen: rex vrbe vltricibus armis
Iam iam aderit, flammisque feros agitabit agreſtes,
Et pangenda aliis credet vineta colonis.

Sic

Digitized by Google

Defeſſi noctem fruſtra, madefacta legebant
Retia, cum iuuenem egregium videre liquentes
Fluctifrago tractus e littore proſpectantem:
Nec primo agnouere Deum, diuinaque membra,
Quandoquidem ſe mortali celauerat ore.
Ipſe dehinc tali compellans voce natantes,
Dextram, ait, affectate viri: huc appellite puppim,
Hac dabitur vanum non effudiſſe laborem.
Nec mora, praeceptis parent, dextraque per vndas
Detorquent alacres curſum, nodoſaque lina
Proiiciunt: moti ſonuit plaga caerula ponti.
Iamque ſenex tacito ſociis Petrus innuit ore,
Auxilioque vocat nutuque, manuque ſilentes
Significans praedam innumeram: vix retia cuncti
Plena trahunt: capti ſaliunt per vincula piſces.
Senſit Ioannes hic numen, et heus prior, inquit,
O ſocii, non fallor, adeſt Deus, ille magiſter
Ille quidem: agnoſco diuinos oris honores.
Laetitiam vt iactat vultuque, oculisque decoris!
Quod ſimul accepit Petrus, haud cunctatus, ab ipſa
Deſiliit rate, et aequoreas ſe iecit in vndas.
Quo regem ſalſos per fluctus primus adiret,
Quamuis multa timens gliſcentibus aequore ventis.
Cetera deinde manus terrae aduertuntur, et omnes
Remiuaga ſiccum cupidi tenuere carina.
Tum victu vt vires reuocent, cerealia menſis
Dona onerant iuſſi, viuosque in littore piſces
Vna omnes torrere parant, ſuccenſaque pruna
Suggeritur circum: teter petit aethera nidor.
Vt compreſſa fames, ſurgit rex optimus ipſe,
Confeſſusque Deum ſociis ita denique fatur:
Pacem optate viri, pacem laudate quieti.

Sal-

Digitized by Google

Saluete aeternum ſocii, aeternumque valete.
Eſte mei memores, ego claro poſcor olympo.
Iamque adeo duris animos aptate ferendo
Omnia, nec propius ſaeuos adiiſſe tyrannos
Sit timor, atque duces affari, et vera monere.
Non vos maieſtas ſoliorum, aut ſceptra ſuperba
Terrificent regum lucis nil huius egentes.
Haud longe tum quaerendum, quae tempora fandi,
Quis modus aptus: ego praeſens adero omnibus, ora
Veſtra regens: dabitur verborum copia cuique.
Nec caelo vires vos, et ſolamen ab alto
Deficient, cum Sol decimo iubar aureus ortu
Extulerit, pater afflabit caeleſtibus auris,
Diffuſumque animis numen diuinitus addet.
Praeſide quo freti reges, rerumque potentes
Nil veriti, noſtrum vulgabitis vndique nomen.
Tum ſanctum ſeſe genus aurea tollet ad aſtra,
Denſus agens veluti laxis ſe palmes habenis
Luxuriat, foliisque ſimul, foetuque graueſcit.
Denique cum ſuprema dies illuxerit orbi,
Omniaque eliciam patefactis oſſa ſepulcris,
Atque iterum in lucem emergent, quos terra tegebat,
Hanc vallem, denſa hos implebunt agmina colles
Matres atque viri, vixque hauſta luce perempti,
Ipſe ego iura dabo, mediaque in valle ſedebo
Quaeſitor, vitas populorum, et crimina pendens.
Vos etiam mecum bis ſenis ſedibus ipſi
Sublimes mortale genus cenſebitis vna,
Bis ſenaeque tribus gentis tum veſtra ſubibunt
Arbitria, et veſtros mirabitur orbis honores.
Intereà Petre te (nulli pietate ſecundum
Noui etenim) his rerum ſummam, clauumque tenentem

Digitized by Google

Praeficimus cunctis, vltro qui noſtra ſequuti
Imperia: hoc te praecipuo inſignimus honore.
Tu regere, et populis parcens dare iura memento.
Summa tibi in gentes iam nunc conceſſa poteſtas.
Iamque pios tege pace: voca ſub ſigna rebelles.
Quemcunque in' terris ſcelus exitiale peroſus
Admonitum fruſtra iuſta deuoueris ira
Colloquio abſterrens hominum, coetuque piorum;
Idem erit inuiſus caelo, non ille beatis
Sedibus aſpiret, niſi tu placabilis idem
Dignatus venia meliorem in priſtina reddas.
Iamque adeo tibi conceſſum mortalibus aegris
Claudere ſiderei portas, ac pandere caeli
Talia mandabat terras hominesque relinquens.
Sic natis moriturus oues et ouilia paſtor
Commendans caris furta, inſidiasque luporum
Edocet, et pecori contraria paſcua monſtrat.
Sic ſociis aeuo iam feſſus nauta biremem
Credit, inexpertosque docet varias maris oras,
Et breuia, et ſyrtes, et naufragas Syrenas.
His animaduerſis totius lucida circum
Palmiferi nubes collis capita ardua texit,
Et curua aethereis fulſerunt littora flammis.
Interea totum exercent noua gaudia caelum
Alituum caeleſtum acies, ſanctique volucres
Dant manibus plauſus, et multicoloribus alis,
Inſtaurantque choros, fremitu aetheris atria feruent.
Pars pendent ſpeculis, et propugnacula laeti
Caeli ſumma tenent, et moenia celſa coronant.
Obuia pars portis parat ire patentibus, et ſe
Quiſque auris credunt, ac pennis aethera obumbrant.
Hi plectro indulgent, fidibusque: his tibia cantus

Dat

Dat biſores: alii caua cornua flatibus implent,
Raucisonasque tubas, et ahenea cymbala iactant.
Atque vbi ter patris ad ſolium pernice chorea.
Indulſere choris, ter ludo lucida regna
Luſtrauere, polique e vertice decurrere,
Non aliter ſunt ingreſſi volucri agmine contra
Concentu vario, et multiſono modulatu,
Quam prolapſa Remi cum nondum vrbs alta iaceret,
Tarpeiaeque arces ſtarent, lateque ſubactis
Iura daret populis rerum pulcherrima Roma,
Conſul victor, ouans pugnatis vndique bellis,
Intrabat rediens, Capitoliaque alta ſubibat.
Talis nubiuago tendebat ad aethera greſſu
Vera Dei ſoboles. vt vero flectere quiret,
Iratus quoties genitor mortale pararet
Exercere genus meritis ob crimina poenis.
Omnia fert ſecum caedis monimenta nefandae.
Imprimis duplicemque trabem, infandamque columnam,
Brachia cui vinctus tulit aſpera verbera, et acres
Virgarum faſces, infectaque ſanguine lora.
Haſtamque et calamo pendentia pocula leui.
Tres deinde ingentes, et acuta cuſpide vectes
Cernere erat, quibus effoſſus palmasque pedesque
Sertaque nexilibus vepribus conſerta rigebant.
Illic et longo Romani ſigna ſenatus
Haſtili ſuſpenſa, cauoque latentia cornu
Lumina, quod ſuperas abies tollebat ad auras,
Quamque manu rex pro ſceptro geſtauit arundo,
Omnia quae pueri caeleſtes ante gerebant
Singula quisque, polique arcem per inane petebant.
Suſpexere viri attoniti, acieque ſequentes
Alituum nubem, ac regem videre per auras

Digitized by Google

Tollentemque manus, caelique ſerena ſecantem,
Cum ſubito rutila haec venit vox reddita ab aethra:
Ne trepidate: quid haeretis ſupera alta tuentes?
Cum genitore Deus regnandum accepit olympum.
Nec mora: carminibus caeli domus ardua longe
Auditur reſonare, modiſque per aſtra canoris.
Contra etiam plauſere, atque haec alterna canebant
Laeta viri, caelumque oculis animisque petebant.
Omnes o plauſu gentes linguisque fauete,
Atque Deum canite aſcenſu ſupera alta tenentem.
Quadrupedum volucrumque genus, mutaeque natantes
Exultent, tractus terrarum vbicunque patentes.
Ipſi dent montes, ipſa et dent flumina vocem
Laeta ſuam et ſcatebris voluentes flumina fonteis,
Quodque ambit longis terras anfractibus aequor,
Cuncta ſuum agnoſcant autorem, et carmina dicant,
Semper vt idem ingens regnarit originis expers
Cum genitore Deo Deus omnia numine complens.
Vt nullis mox principiis aut ſemine nullo
Omnia condiderit, caelum, terrasque, fretumque,
Quaeque vago paſſim ſubſunt animantia caelo.
Vt terras ponto diſcluſerit, aethera terris,
Luciferi caeli luſtrauerit atria flammis,
Tellurisque ſinum variis appinxerit herbis,
Sufficiatque ſatis fruges, et vitibus almum
Humorem. tu cuncta moues, tibi maximus aether,
Quique ſuper latices concreſcunt aethere, parent.
Nubila te, ventique timent. te veſper et ortus
Obſeruant, obeuntque tuo ſua munera nutu,
Et tibi monſtriferi obſequitur plaga caerula ponti.
Tu manibus validis terrarum pondera libras,
Atque grauem vacuo ſuſpendis in aëre molem

Rerum

Rerum elementa locans aeterno foedere, vt omnia
Concordi in medium tendant nitentia motu.
Tu liquidas per inane vias is nubibus actus,
Aurarumque ſedens veheris pernicibus alis.
Non tibi tempus equis fugit irreuocabile adactis.
Semper idem ante tuos oculos praeſensque moratur,
Quodque eſt, quodque fuit, ſimul et quod deinde ſequetur.
Ipſe etiam parens tibi caeli in vertice fixus
Sol ſtetit, ipſa etiam ſurgens in cornua Luna,
Atque ſuos penitus requierunt ſidera curſus.
Te mandante ſuam vim ſaepe innoxius ignis
Dedidicit, pueri in mediis fornacibus aſtant
Illaeſi, iactantque tuas ad ſidera laudes.
Tu mare nauigerum concreta diuidis vnda,
Et populis medios das ire impune per aeſtus,
Tu rapidos flectis ripis mirantibus amnes,
Tu largam tactis e cautibus elicis vndam,
Idem largifluos fonteis et flumina ſiſtens.
Ipſa tuo tremit aſpectu conterrita tellus,
Quosque procul tangis fumant ad ſidera montes.
Aſſurgunt reges pauidi, tibi ſceptra, tibi arma
Deponunt, longeque tremunt, et numen adorant.
Tu ſurdis aures, oculos tu lumine captis,
Et vocem mutis, et vires ſufficis aegris.
Tu reuocas in vitam obita iam morte ſepultos,
Et rurſum potes amiſſos accendere ſenſus.
Non te vis crudi perterruit horrida leti,
Non Erebi confuſa domus loca foeta timoris.
Te manes tremuere. plagae regnator opacae
Vmbrarum paſſim populantem immitia regna
Non tulit, atque imis trepidus ſe condidit antris,

Proſtrataeque metu procul Eumenides latitarunt,
Dum ſuperas praeda ingenti vehereris ad arces,
Nunc vbi iam victor regnas, ſuperumque beato
Concilio imperitas, prouiſaque tempora longe
Diſponens reparas fugientia ſecula mundo,
Nec requieſſe ſinis Solis voluentia luſtra.
Salue opifex rerum, vaſtique ſalutifer orbis,
Aſpice nos propius, propius genus aſpice noſtrum,
Morte tua patet aetherei cui ianua olympi,
Et veteres tandem pater obliuiſcitur iras.
Talia littorea laeti ſub rupe canebant
Vndeni proceres, omnisque effuſa iuuentus.
Non tamen exuerant vanum inter tanta timorem
Gaudia, nondum animos firmati numinis aura
Aetherea, ſed adhuc latebras, cauaque antra petebant.
Sicut vbi accipiter celſa de ſede columbam
Suſtulit apprenſam, quam roſtro euiſceret vnco,
Diffugiunt aliae huc illuc: mox turribus imis
Condunt ſe celeres, et inania murmura miſcent.
Haud illi ſecus attoniti poſt funera regis
Incluſi tecto ſtabant promiſſa magiſtri
Caelo expectantes venturum numen ab alto.
Iamque aderat promiſſa dies, deciesque tenebras
Flammiferas Sol exoriens face ab orbe fugarat,
Cum pater omnipotens caeli regione ſerena,
Sidera purpureo reficit qua purior aether
Lumine, caelicolum in medio media arce ſederet
Tempora diſpenſans, ſecretaque foedera mundo,
Cui ſe tum exutus moribundos filius artus
Diffulgens radiis, ac mira luce coruſcus
Obtulit, et magno genitorem affatus amore eſt;
O pater, et ſociis tandem ſuccurrere noſtris

Tem-

Tempus, ait, quos amiſſo duce protinus omnes
Acer agit timor huc illuc, atque omnia terrent
Imbelles, quoniam mortali corpore creti.
Diſcute terrorem hunc animis, et pectora firma,
Ne caſus nequeant alacres procurrere in omnes.
Illis me propter Solyme, Iudaeaque paſſim
Inſidias infenſa odiis molitur iniquis.
Tu tamen hos olim fore, qui praeſtantibus auſis
Per gentes canerent noſtrum indelebile nomen,
Quacunque Oceano terrarum clauditur orbis,
Et populos noua conuerſos ad ſacra vocarent,
Pollicitus genitor, tibi nec ſententia nutat.
Hos (quando caeli demum non abnuis arcem)
Ipſe ego ſaepe tua fretus pietate labantes
Firmaui, impleuique animis: ſiquidem affore olympi
Promiſi auxilium ſubito, et tutamen ab arce,
Quo freti reges, regumque minacia iuſſa
Contemnant, alacresque ruant in funera leti
Sponte ſua verae pro relligionis amore,
Sic fatus palmas ferro oſtentabat acuto,
Traiectosque pedes, et hians in pectore vulnus,
Sentaque, et hamatos vepres quos hoſtia geſſit.
Annuit oranti, delibansque oſcula nato
Reddidit haec pater aeterno deuinctus amore:
Iam conceſſa petis: dabitur tibi nate quod optas.
Promiſſa (ne tende manus) afflabimus aura,
Quos vis, atque viros noſtro flammabimus igni,
Vt pro te blandae proiecto lucis amore
Non ferrum, aut flammas metuant, morſusque ferarum
Aut crinita rotis circum laniantibus hauſtra.
Quique reformidant nunc omnes aëris auras,
Obiicient certis alacres ſe ſponte periclis.

Digitized by Google

Pugnando, et claras animas de corpore reddent
Contemptu necis, et vera virtute ſuperbi.
Non illos aeſtus, non illos frigora ſiſtent,
Letiferum aut campos cum ſidus findit hiulcos:
Coerulea aut glacie cum neſtit flumina bruma.
Verum vltra Gangem auditi, Baſtra vltima ſupra:
Iſmara, Biſtoniasque plagas, Serasque remotos,
Gadibus, et virides penetrabunt voce Britannos:
Implebunt terras monitis, et cunſta nouantes
Templa pererrato ſtatuent tibi maxima mundo,
Ad tua mutatae properabunt nomina gentes,
Diuiſae penitus toto orbe per aequora gentes,
Seclaque conuerſis procedent aurea rebus.
Quae tibi ſaepe ego pollicitus, ſcisque omnia mecum.
Nec tantum tua nate piis haec vulnera olympum
Nunc pandi meruere, nigra quos noſte premebat
Inſontes primi ſcelus exitiale parentis.
Verum alios mox, atque alios per ſecula caelo
Efficient dignos ſua quos commiſſa piacla
Sidereis procul arcebant a ſedibus olim.
Tanta tuae merces, ea vis, ea gratia mortis.
Atque adeo quodcunque homines ab origine rerum
Admiſere, aliis quicquid peccabitur annis,
Huc coëat, ſatis illa tui pars parua, ſuperque
Omnia diluere, prorſusque abolere cruoris.
Quin etiam mox tempus erit, cum ſcilicet olim
Ter centum prope luſtra peregerit aethereus Sol,
Tum veri Graium obliti mendacia vates
Funera per gentes referent tua carmine verſo,
Atque tuis omnes reſonabunt laudibus vrbes,
Praeſertim laetam Italiae felicis ad oram,
Addua vbi vagus, et muſcoſo ſerius amne

Purior

Digitized by Google

Purior electro, tortoque ſimillimus angui,
Qua rex fluuiorum Eridanus ſe turbidus infert
Moenia turrigerae ſtringens male tuta Cremonae,
Vt ſibi iam tectis vix temperet vnda caducis.
Illic tum niuei velut inter nubila cygni
Omnibus in ripis pueri, innuptaeque puellae
Carmina caſta canent, mixtique in gramine molli
Laudibus incipient certatim aſſueſcere noſtris,
Et teneri prima coetus te voce ſonabunt.
Haec tibi certa manent, haec vis mouet ordine nulla.
Sic fatus dulcem nato inſpirauit amorem.
Interea ſcelus infandum pellacis Iudae
Multa execrantes ſocii ſe ad iuſſa parabant
Munera diuerſas ſortiti protinus oras.
Quas peterent, moresque nouos, noua ſacra docerent.
Quoue autem patribus bis ſenis cetera, vt ante,
Pareret pubes, numerum, ſanctumque ſenatum,
Quod ſupereſt, ſupplent, ſociisque ex omnibus vnus
Sortitu gaudes tanto praelatus honore
Matthia, obſcurum genus, et ſine luce propago,
Tum cuncti inter ſe maeſti ſic ore precari:
Si nunc, ſi nobis aurai caelitus almae
Halitus omnipotens patefacto aſpiret olympo,
Quandoquidem toties nobis Deus omnibus illum
Auxilio fore pollicitus: ſane omnia vera
Praedixit: deſit veris hoc hactenus vnum.
Talia ſuſpenſi ſecum aegra mente ferebant.
Ecce autem caeli ruere ardua viſa repente,
Et ſuperum tonat ingenti domus alta fragore.
Suſpiciunt: noua lux oculis diffulſit, et ingens
Viſus ab aethereo deſcendere vertice nimbus
Lucis inardeſcens maculis, tectumque per omne

Diuer-

Diuerſi rumpunt radii, tum innoxius ignis
Omnibus extemplo ſupra caput aſtitit ingens,
Et circum rutilis incanduit aura fauillis,
Stricturis veluti crebrae crepitantibus olim
Diſſiliunt ſcintillae, acres dum incudibus ictus
Alternant Chalybes, robuſtaque brachia tollunt
Candentem curua verſantes forcipe maſſam.
Nam pater omnipotens, ſuperaque aequaeuus ab arce
Filius aſpirant vna omnipotentibus auris:
Infunduntque viris numen. Deus ecce repente,
Ecce Deus, cunctis diuinitus algida corda
Incipiunt afflata caleſcere, numine tacti
Implentur propiore viri, ſacrumque furorem
Concepere, Deumque imis hauſere medullis.
Nec mora, nec requies: ter ſcintillantibus ignis
Terrifico radiis fulgore, ter altis aurae
Turbine correpti blando flammantur amore,
Igneſcuntque animis, atque exſultantia cunctis
Exercent acres ſtimulis praecordia motus.
Diffugiunt animis terrores, mira loquuntur,
Mira canunt, eadem variis (mirabile dictu)
Gentibus accipitur vox haud obſcura, ſibique
Quiſque videbatur patrias haurire loquelas.
Multi vt tunc ierant variis huc partibus orbis
Sacrorum ſtudio, viſendaeque vrbis amore,
Solennem quae luce illa celebrabat honorem
Quinquaginta actis poſt orgia prima diebus
Orgia, cum menſis epulandum apponimus agnum.
Hic ſua verba audit tellure Libyſtide cretus,
Hic Galli ſua, Romulidae, Parthique, Scythaeque,
Nec non ſubiecti glaciali ſidere Thraces,

Afri-

Afrique, Creteſque, Phrygumque e gente profecti,
Atque Indi, atque Arabes, et areniuagi Garamantes,
Mirantur cuncti circum, mirantur et ipſi.
Namque hominem velut exuti, moribundaque membra
Mente domos caeli peragrant, atque aethera apertum
Intenti, et ſuperum taciti ſermone fruuntur.
Iamque canunt ventura: animis Deus expulit atram
Luſtrans corda intus nubem, quae corpora circum
Caligatque hebetatque humanas humida mentes.
Quosque modo durae mortis formidine turpi
Speluncis atris terrebant omnia clauſos,
Liberius nunc luce palam, atque licentius audent
Terrorum expertes, nec iam mortalia curant.
Non ferrum, aut flammas metuunt, morſusue ferarum;
Sed regem vulgo teſtantur morte peremptum
Immerita, genus aethereo deducere olympo.
Iamque pudet metuiſſe omnes, animoſaque leti
Spes magis atque magis viget acris numinis hauſtu.
Haud ſecus ac crebris cum rimis terra dehiſcit.
Cum ſitit omnis ager, tum quae morientia languent
Gramina, coeruleus ſi caelo venerit imber,
Continuo attollant rurſus capita, aruaque ponant
Squalorem, redeatque decor ſuus omnibus agris.
Ergo abeunt varias longe lateque per oras
Diuerſi, laudesque canunt, atque inclyta vulgo
Facta ducis, iamque (vt vates cecinere futurum
Antiqui) illorum vox fines exit in omnes.
Audiit et ſi quem medio ardens aethere iniquo
Sidere deſertis plaga diuidit inuia terris,
Quique orbem extremo circumſonat aequore pontus:
Continuo ponunt leges, moremque ſacrorum

Vrbi-

Vrbibus. infectum genti luſtralibus vndis
Eluitur ſcelus, et veteris contagia culpae,
Relligioque nouas noua paſſim exuſcitat aras,
Protinus hinc populos Chriſti de nomine dicunt
Chriſtiadas. toto ſurgit gens aurea mundo,
Seclorumque oritur longe pulcherrimus ordo.

SI-

Digitized by Google

SIQVID HIC FACTVM DICTVMVE CONTRA SANCTORVM PATRVM SCITA: INFECTVM, INDICTVMVE ESTO.

QVISQVIS ES, AVTOR TE ADMONITVM VVLT, SE NON LAVDIS ERGO OPVS ADEO PERICVLOSVM CVPIDE AGGRESSVM, VERVM EI HONESTIS PROPOSITIS PRAEMIIS A DVOBVS SVMMIS PONTT. DEMANDATVM SCITO, LEON. X. PRIVS, MOX CLEM. VII. AMBOB. EX ETRVSCOR. MEDYCVM CLARISS. FAMILIA: CVIVS LIBERALITATI ATQVE INDVSTRIAE HAEC AETAS LITERAS AC BONAS ARTEIS, QVAE PLANE EXTINCTAE ERANT, EXCITATAS ATQVE REVIVISCENTES DEBET. ID VOLEBAM, NESCIVS NE ESSES.

Finis Tomuli primi.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

CANCELLED

14 624

Digitized by Google